

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
Compositional Analysis and Creative Community Indicators in Thai Society

โดย

ดร.ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน
พระครูวุฒิธรรมบัณฑิต, รศ.ดร.
พระสังฆาน เขมปัญโญ (สายเนตร)
นายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ
นายรังสรรค์ วัฒนาชัยวนิช
นางสาวเกษศิริรินทร์ ปัญญาเอก
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 800763020

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
Compositional Analysis and Creative Community Indicators in Thai Society

โดย

ดร.ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน
พระครูวุฒิธรรมบัณฑิต, รศ.ดร.
พระสังฆาน เขมปัญโญ (สายเนตร)
นายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ
นายรังสรรค์ วัฒนาชัยวนิช
นางสาวเกษศิริรินทร์ ปัญญาเอก
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
พ.ศ. ๒๕๖๓

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 800763020
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Compositional Analysis and Creative Community Indicators in Thai Society

By

Dr.chaiyasit udomchokenamorn

Phrakru Wuthithambundit, Assoc. Dr.

Phra Sangwan Kamapanyo

Mr.Poolsak Homsombat

Mr.Rangsan Wattanachaiwanich

Ms.Ketsirin Panya-ek

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ubon Ratchathani Campus

B.E. 2563

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 800763020

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
ผู้วิจัย:	ดร.ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน พระครูวุฒิธรรมบัณฑิต รศ.ดร. พระสังฆวาน เขมปัญญา (สายเนตร) นายพลศักดิ์ หอมสมบัติ นายรังสรรค์ วัฒนาชัยวนิช นางสาวเกษศิริรินทร์ ปัญญาเอก
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๓
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย และเพื่อนำผลสัมฤทธิ์และกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒๐ อายุ ๕๐-๕๙ ปี จำนวน ๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕๐ วุฒิการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕๐ สถานภาพสมรส จำนวน ๒๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖๐ ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐

ผลการศึกษา

กระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย พบว่าการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลพุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล ด้านการมีสุขภาวะ ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล ตามลำดับ โดยจำแนกเป็นรายด้านดังนี้

๑) ด้านการมีสุขภาวะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ประชาชนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ประชาชนในหมู่บ้านมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี และประชาชนในหมู่บ้านใช้หลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนในหมู่บ้านยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบอาชีพ

๒) ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนหรือในตำบล ชุมชนของท่านมีวิธีการแก้ปัญหาที่นั้นนอกระบบได้ และชุมชนของท่านมีความพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการพัฒนาอาชีพ เพิ่มพูนทักษะฝีมือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม

๓) ด้านครอบครัวอบอุ่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ครอบครัวของท่านสามารถทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายได้ ครอบครัวของท่านให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ และครอบครัวของท่านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสาน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครอบครัวของท่านมีการอบรมบุตรหลาน ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม

๔) ด้านการบริหารจัดการชุมชนดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๓ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้การผลิตเพื่อพึ่งตัวเอง เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง เลี้ยงกบ คอนโด เลี้ยงไก่ เป็ด สุกร ฯลฯ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมกิจกรรมการเกื้อกูลคนยากจน และการดูแลผู้สูงอายุ และชุมชนของท่านมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนในชุมชนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้แก่คนในชุมชน

๕) ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เอื้อต่อสุขภาพ ดิน น้ำ อากาศไม่เป็นพิษ อาชีพเกษตรที่เน้นอินทรีย์ชีวภาพ ชุมชนของท่านมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบผสมผสาน และชุมชนของท่านมีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีกิจกรรม/โครงการ จัดสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ส่งเสริมการมีสุขภาพดีในชุมชน

๖) ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนของท่านมีการจัดทำยุทธศาสตร์โดยชุมชนมีส่วนร่วม และชุมชนของท่านมีกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม/ชุมชน/ตำบล/จังหวัด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๑ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีอายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาวะ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการ ชุมชนดี ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล และด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ส่วนประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้าน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาวะ ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อม ดีมีระบบนิเวศที่สมดุล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนที่เหลือ คือ ด้านการเป็น ชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๑.๒ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้อง กับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ ลำดับแรก คือ ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิดคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย / ความรุนแรงในชุมชน และชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมใน รูปแบบต่างๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพครอบครัว ในภาวะยากลำบาก

๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่ เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัด อุบลราชธานี

ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศ อายุ วุฒิ การศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .๐๕

คำสำคัญ: องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย,ตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย, พื้นที่ ชุมชนเชิงสร้างสรรค์

Research Title: Compositional Analysis and Creative Community Indicators in Thai Society

Researchers: Dr. chaiyasit udomchokenamorn
Phrakru Wuthithambundit, Assoc. Dr.
Phra Sangwan Kamapanyo
Mr.Poolsak Homsombat
Mr.Rangsan Wattanachaiwanich
Ms. Ketsirin Panya-ek

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Ubon Ratchathani Campus

Fiscal Year: 2563 / 2020

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

Research study Analysis of components and indicators of creative communities in Thai society It's a mixed research By using methods for collecting and analyzing data in both quantitative And qualitative Intended to To study the process of creating components and indicators of creative communities in Thai society and to apply the results and processes of creating creative community components and indicators in Thai society The data were analyzed in order as follows.

General information of the respondents, most of the respondents were 177 males, representing 47.20 percent, age 50-59 years, number 99, representing 26.40 percent, the highest level of secondary education, 130 people, representing a hundred. 35.50 per cent, marital status of 201 persons, representing 53.60 percent engaged in commerce / self-employed / business owners of 105 persons, or 28.00 percent

Study results

The process of preparing the components and indicators of creative communities in Thai society. It was found that the analysis of opinions on the creative community composition in Thai society related to the well-being of the people in the Pathum Thani area. Mueang Ubon Ratchathani District Ubon Ratchathani Province Have overall average and in all aspects at high level in all aspects. Sorting the average ranking descending is the warm family side. The community economy is strong and fair In terms of being a democratic

community, good governance Health Good community management And the aspects of having a good environment and having a balanced ecosystem, respectively, classified into each aspect as follows

1) The health status was at a high level. When considered individually, it was found that the mean was at a high level in all of the items. The average ranking is ranked from descending to top 3, ie, villagers live together in peace. People in the village have good mental and physical health. And the villagers use the sufficiency economy philosophy In life The least average is that the villagers adhere to morality and ethics in their occupation.

2) The community economy was strong and fair with a high average. When considered individually, it was found that the mean was at a high level in all of the items. The average ranking is ranked from descending to the top 3, ie your community has a learning center within the community or in the sub-district. Your community has solutions to the informal debt problem. And your community is ready to work together to deal with their problems and their communities. The least average is that your community has professional development. Improve skill Develop products with added value

3) The warm family was at a high level. When considered individually, it was found that the mean was at a high level in all of the items. The top three average rankings are ranked from descending, ie your family can account for income-expenses. Your family values the elderly and the needy. And your family uses the philosophy of sufficiency economy, such as integrated agriculture, where the least average is that your family has trained children. To be generous, generous, generous, and beneficial to society

4) Good community management had a high average. When considered individually, it was found that the mean was at the moderate level, the other 3 was at a high level. The average ranking is ranked from descending to the top 3, ie, your community has a self-sufficient learning resource, such as catfish farming. Raising condo frogs, raising chickens, ducks, pigs, etc. Your community has promoted activities to support the poor. And care for the elderly And your community has a campaign to raise public awareness of the people in the community, the least average is that your community has promoted the creation of household accounts for people in the community.

5) Good environment and balanced ecosystems were at a high level. When considered individually, it was found that the mean was at the moderate level, and the

other two were at a high level. The average ranking is ranked from descending to the top 3, ie your community has a community environment that is conducive to health, soil, water, air, non-toxic. Agriculture career with an emphasis on organic and biological Your community has a mix of agricultural tourism. And your community has a good water management system The least average is that your community has a natural environment activity / project that promotes health in the community.

6) As for the democratic community, good governance was at a high level. When considered individually, it was found that the mean was at a high level in all of the items. The average ranking is ranked from descending to the top ๓, ie, your community promotes a stable career for sustainable development. Your community is structured with a participatory strategy. And your community has a process to drive the foundation economy at the group / community / district / province level The least average is that your community is managed effectively.

1.1 The results of comparing opinions on the creative community composition in Thai society related to the well-being of the people in the Pathum Thani area. Mueang Ubon Ratchathani District Ubon Ratchathani Province

As for the people in the Pathum Thani area Mueang Ubon Ratchathani District Ubon Ratchathani Province with different sexes There were opinions overall and were individual aspects of 5 areas, namely health The community economy is strong and fair Warm family side Good community management In terms of good environment, there was a statistically significant difference in ecological balance at the .05 level, while the rest was democratic community with no statistically significant difference in good governance. Level. 05

1.2 The results of an analysis of opinions on indicators of creative communities in Thai society related to the well-being of people in Pathum Thani area. Mueang Ubon Ratchathani District Ubon Ratchathani Province Overall is at a high level. And each item was at a moderate level, the other two were at a high level The average ranking is ranked from descending to the first 3, ie, the community is encouraged to apply moral principles in the family. The community builds a defense system / violence in the community And communities to build social support networks in various forms The lowest average value was that the community encouraged activities to promote family relationships in difficult times.

1.3 The results of a comparison of opinions on indicators of creative communities in Thai society related to the well-being of people in Pathum Thani area. Mueang Ubon Ratchathani District Ubon Ratchathani Province

People in the Pathum Thani area Mueang Ubon Ratchathani District Ubon Ratchathani Province with different gender, age, educational background, status and occupation, overall opinions differ. With statistical significance at the .05 level

Keywords: Creative Community Composition in Thai Society, Indicator of Creative Community in Thai Society, Creative community space

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ โดยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนและคำแนะนำจากหลายท่านหลายหน่วยงาน และบุคลากรหลายฝ่าย ทำให้งานวิจัยบรรลุผลสำเร็จ ประกอบด้วย พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง, พระครูกิตติคุณโณภาส รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, นางอรุณ อุดมโชค ผู้ซึ่งเป็นบุพการี เป็นผู้ให้และถ่ายทอดสรรพวิชาต่างๆ มีผู้ทรงคุณวุฒิ เจ้าหน้าที่ภาครัฐ และเจ้าหน้าที่ของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกท่าน ที่ช่วยให้คำแนะนำและคำปรึกษาในการทำวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ทุกท่าน และขอขอบพระคุณ คณะผู้บริหาร คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานีทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนในการ ทำวิจัย และขออน้อมรำลึกถึงอำนาจบารมีของคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่อยู่ในสากลโลก อันเป็นที่พึ่งให้ผู้เขียนมีสติปัญญาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยขอให้เป็นกตเวทิตา แต่บิดา มารดา ครอบครัวของผู้วิจัย ตลอดจนผู้เขียนหนังสือ และบทความต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้เขียน จนสามารถให้วิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ดร.ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน และคณะ

๑ กันยายน ๒๕๖๓

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ณ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภาพประกอบ.....	ฐ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๒
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๒
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๓
๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๔
๑.๖ สมมุติฐานการวิจัย.....	๔
๑.๗ กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย.....	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑ แนวคิดเมืองอัจฉริยะ.....	๖
๒.๒ แนวคิดการจัดการชุมชน.....	๑๕
๒.๓ แนวคิดการจัดการชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม.....	๒๘
๒.๔ แนวคิดการสร้างเครือข่าย.....	๔๙
๒.๕ รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม.....	๕๘
๒.๖ ทฤษฎีต้นไม้งจริยธรรม.....	๖๒
๒.๗ แนวคิดคุณภาพชีวิต.....	๖๕
๒.๘ บริบทเรื่องที่วิจัย.....	๗๖
๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๘๕
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๙๓
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๙๓
๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๙๓
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	๙๕
๓.๔ การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย.....	๙๗

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๙๘
๓.๖ การนำเสนอผลการวิจัย.....	๙๙
๓.๗ การสรุปผลการวิจัย.....	๙๙
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๑
๔.๑ ผลการวิจัย.....	๑๐๑
๔.๒ ผลจากการสัมภาษณ์.....	๑๒๖
๔.๓ ผลการวิเคราะห์การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ใน สังคมไทย จังหวัดอุบลราชธานี.....	๑๓๗
๔.๔ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๓๘
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ.....	๑๔๐
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๔๐
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๔๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๔๖
บรรณานุกรม.....	๑๔๗
ภาคผนวก.....	๑๕๔
ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	๑๕๕
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๖๗
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการวิจัย.....	๑๗๐
ภาคผนวก ง ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย.....	๑๗๓
ภาคผนวก จ แบบสรุปโครงการ.....	๑๘๑
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๘๗

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๑ ระดับการมีส่วนร่วม.....	๔๑
ตารางที่ ๒ จำนวนและร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลจำแนก.....	๑๐๑
ตารางที่ ๓ โดยรวมและรายด้าน.....	๑๐๓
ตารางที่ ๔ ด้านการมีสุขภาวะ.....	๑๐๔
ตารางที่ ๕ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม.....	๑๐๕
ตารางที่ ๖ ด้านครอบครัวอบอุ่น.....	๑๐๖
ตารางที่ ๗ ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี.....	๑๐๗
ตารางที่ ๘ ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล.....	๑๐๘
ตารางที่ ๙ ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล.....	๑๐๙
ตารางที่ ๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่าง กัน.....	๑๑๐
ตารางที่ ๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่าง กัน.....	๑๑๑
ตารางที่ ๑๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็น แตกต่างกัน.....	๑๑๒
ตารางที่ ๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็น แตกต่างกัน.....	๑๑๓
ตารางที่ ๑๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่าง กัน.....	๑๑๔
ตารางที่ ๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยรวมและรายข้อ.....	๑๑๕
ตารางที่ ๑๖ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่าง กัน.....	๑๑๖
ตารางที่ ๑๗ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่าง กัน.....	๑๑๘
ตารางที่ ๑๘ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็น แตกต่างกัน.....	๑๒๐
ตารางที่ ๑๙ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็น แตกต่างกัน.....	๑๒๒

ตารางที่ ๒๐ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็น ตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน.....

୧୭୫

สารบัญแผนภาพประกอบ

ภาพที่ ๑ กรอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ๖ ด้าน.....	๙
ภาพที่ ๒ ระบบบริหารจัดการขยะใน Smart Communities.....	๑๓
ภาพที่ ๓ เครื่องตรวจวัดมลภาวะในอากาศ.....	๑๓
ภาพที่ ๔ Smart traffic control by AXON.....	๑๔
ภาพที่ ๕ รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม.....	๕๙
ภาพที่ ๖ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมแสดงจิตลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบ ทางจิตใจของ พฤติกรรมคนดีคนเก่ง.....	๖๓
ภาพที่ ๗ แสดงทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์.....	๖๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง เป็นการสร้างการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย โดยมี สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ทำให้เกิดการมาตรฐาน (Standardization) เป็นกิจกรรมในการวางข้อกำหนด เกี่ยวเนื่องกับปัญหาสำคัญที่อยู่หรือที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ที่มีใช้กันทั่วไปจนเป็นปกติวิสัย โดยมุ่งให้บรรลุถึงความสำเร็จสูงสุดตามข้อกำหนดที่วางไว้ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ กรรมวิธีและการบริการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อเอกสารที่จัดทำขึ้นจากการเห็นพ้องต้องกัน และได้รับความเห็นชอบจากองค์กรอันเป็นที่ยอมรับทั่วไป เอกสารดังกล่าววางกฎระเบียบแนวทางปฏิบัติ หรือลักษณะเฉพาะกิจกรรมหรือผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้กันทั่วไปจนเป็นปกติวิสัย โดยมุ่งให้บรรลุถึงความสำเร็จสูงสุดตามข้อตกลงที่วางไว้

การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยเป็นหัวใจหลักของการสร้างเศรษฐกิจฐานราก คือ การสร้างสัมมาชีพให้เต็มพื้นที่ วิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะต้องมี ๓ ภาคส่วนร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็น 'ภาคประชาชน' ได้แก่ ปัจเจกบุคคล ชุมชน กลุ่มชมรม มูลนิธิต่าง ๆ เป็นต้น 'ภาคเอกชน' อย่าง สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น สุดท้ายคือ ต้องได้รับความร่วมมือจาก 'ภาครัฐ' ได้แก่ รัฐบาล ระบบราชการ องค์กรอิสระ ของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและท้องที่ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งเรียกแนวคิดความร่วมมือดังกล่าวว่า "สามเหลี่ยมเขยื้อนประเทศ" ซึ่งหาก ๓ ภาคส่วนนี้ ร่วมมือกันก็จะเกิดพลังมากพอที่จะเขยื้อนและแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ เพื่อพัฒนาประเทศไทยไปได้อย่างบูรณาการเกี่ยวกับการกับการที่ทำการส่งเสริมให้ประชาชนทั้ง ๗๗ จังหวัด ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน ร่วมกันทำแผนพัฒนาชุมชน เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ก็จะสามารถดึงประเทศออกจากวิกฤตการณ์ทั้ง ๖ ด้านนี้ได้ เป็นการ “ระบบเศรษฐกิจฐานราก” ฉบับนี้ จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักคิด แนวทางในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการรวบรวมบทเรียนประสบการณ์จากชุมชนต่าง ๆ ซึ่งได้มีการดำเนินงาน และปฏิบัติการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนมาเป็นเวลานาน ประกอบไปด้วยนิยาม “เศรษฐกิจฐานราก” องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ แนวทาง และกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม/ชุมชน/ตำบล/จังหวัด เป็นความเหลื่อมล้ำความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจดังกล่าวนำมาซึ่งปัญหาด้านต่าง ๆ และ

เกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการเมือง เศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต การศึกษา ฯลฯ โดยเฉพาะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่อยู่ในภาคชนบทและมีอาชีพเกษตรกรรมซึ่งถือเป็นรากฐานของประเทศไทย แต่หลายสิบปีที่ผ่านมาฐานของประเทศอยู่ในสภาพที่อ่อนแอ มีปัญหาขาดปัจจัยการผลิต ไร้ที่ดินทำกิน เข้าไม่ถึงแหล่งทุน ขาดความรู้ในการผลิต เมื่อมีผลผลิตล้นเกินก็เกิดปัญหาด้านการตลาด พืชผลราคาตกต่ำ ทำให้มีปัญหาหนี้สินมีปัญหาในครัวเรือนและสังคมติดตามมา คนหนุ่มสาววัยแรงงานต้องอพยพเข้ามาหาเงินในเมือง มนุษย์ถือเป็นสัตว์สังคม ในสังคมนั้นก็เป็นที่รวมของคนหมู่มากอาจมีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกันอยู่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวางระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือหลักจริยธรรมที่จะเป็นกรอบความประพฤติของมนุษย์ในสังคมเพื่อให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสงบสุขบนพื้นฐานของระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ ขณะเดียวกันกรอบทางศีลธรรม ศาสนา จารีตประเพณีและกฎหมายก็จะมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่เป็นมาตรฐานทางคุณธรรมที่ใช้กำหนดความประพฤติของสมาชิกของสังคมได้ว่าถูกหรือผิด ทำได้หรือทำไม่ได้ ซึ่งถือเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมระดับต้นสำหรับให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุข ไม่สะดุ้งกลัว ไม่หวาดระแวงภัย เป็นหลักประกันทางสังคม และที่สำคัญในสังคมที่สงบสุขผู้คนในสังคมจะไว้วางใจกันได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทะเลาะ ไม่กีดกัน ชี้แจง ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ก็เพราะสมาชิกของสังคมยึดมั่นอยู่ในหลักแห่งคุณธรรมและจริยธรรม ฉะนั้นในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่สงบสุขได้นั้น จำเป็นต้องมีกฎ กติกา หรือข้อกำหนดกฎหมายเพื่อควบคุมกำกับความประพฤติของคนในสังคมให้มีแนวทางปฏิบัติที่ดีงามและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมภายใต้มาตรฐานเดียวกัน

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
- ๑.๒.๒ เพื่อนำผลสัมฤทธิ์ไปเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง มีผลต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ซึ่งเศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหาร และความจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียงและพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือเป็นธุรกิจของชุมชน” สุนยัง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในเรื่องของการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนั้นมุ่งเน้นจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิทำการปรับปรุงและนำไปทดลองใช้ โดยวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้รูปแบบการวิเคราะห์ (Analytic Designs) โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t (t – test) และค่า F (F – test) แล้วใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการนำเสนอผลการวิจัยเป็นความเรียง รวมทั้งนำเสนอด้วยตาราง โครงสร้าง แผนภาพ การบรรยาย และภาพประกอบเอกสารรวมถึงการนำเสนอข้อมูลเชิงหลักฐานโดยใช้การถอดความ (Paraphrase) การอ้างอิงด้วยคำพูด (Direct quote) เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับผลของการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ แนวทาง และกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม/ชุมชน/ตำบล/จังหวัด เป็นความเหลื่อมล้ำความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ดังกล่าวนำมาซึ่งปัญหาด้านต่าง ๆ และเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต การศึกษา ฯลฯ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๑๒ หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย บ้านปากห้วยวังนอง บ้านสร้างทราย บ้านดงห้องแห่ บ้านโนนสมบูรณ์ บ้านดงเจริญ บ้านท่าเตาไห บ้านปทุม บ้านประชาสรรค์ บ้านโนนม่วงพัฒนา บ้านร่วมใจ บ้านหนองบก และบ้านชลประทาน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วย บ้านปากห้วยวังนอง จำนวน ๙๗๙ คน บ้านสร้างทราย จำนวน ๑๐๕๕ คน บ้านดงห้องแห่ จำนวน ๑๕๘๗ คน บ้านโนนสมบูรณ์ จำนวน ๕๘๘ คน บ้านดงเจริญ จำนวน ๕๗๑ คน บ้านท่าเตาไห จำนวน ๖๓๔ คน บ้านปทุม จำนวน ๑๐๓๘ คน บ้านประชาสรรค์ จำนวน ๑๐๑๖ คน บ้านโนนม่วงพัฒนา จำนวน ๗๕๕ คน บ้านร่วมใจ จำนวน ๘๔๕ คน บ้านหนองบก จำนวน ๘๒๘ คน บ้านชลประทาน จำนวน ๕๗๗ คน รวมทั้งสิ้น ๑๐,๔๘๕ คน

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของยามานะ และการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นเป็นสัดส่วน

(Proportionate Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วน โดยใช้ขนาด ๑: ๑: ๑ ได้ประชาชนในพื้นที่บ้านปากห้วยวังนอง จำนวน ๓๕ คน บ้านสร้างทราย จำนวน ๓๘ คน บ้านดงห้องแห่ จำนวน ๕๖ คน บ้านโนนสมบูรณ์ จำนวน ๒๑ คน บ้านดงเจริญ จำนวน ๒๐ คน บ้านท่าเตาไห จำนวน ๒๒ คน บ้านปทุม จำนวน ๓๗ คน บ้านประชาสรรค์ จำนวน ๓๖ คน บ้านโนนม่วงพัฒนา จำนวน ๒๗ คน บ้านร่วมใจ จำนวน ๓๑ คน บ้านหนองบก จำนวน ๓๑ คน บ้านชลประทาน จำนวน ๒๑ คน รวมทั้งสิ้น ๓๗๕ คน

๑.๔.๔ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ทั้ง ๑๒ หมู่บ้าน ซึ่งคณะผู้วิจัย จะทำการสุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purpose Sampling) ได้ตัวแทนหมู่บ้าน หรือปราชญ์ชุมชนหมู่บ้านละ ๑ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๒ คน โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาและการจัดการชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

๑.๕.๑ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย หมายถึง ชุมชนเมืองสร้างสรรค์เป็นชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี โดยที่ชาวชุมชนจะมีอาชีพและทักษะที่คล้ายกัน ประกอบกับพื้นที่บ้านสามารถเป็นพื้นที่แสดงงานศิลปะและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงเป็นจุดเริ่มต้นของเศรษฐกิจสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งอาศัยการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของสถานที่นั้น และมีสิ่งอำนวยความสะดวกเอื้อให้เกิดการคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ

๑.๕.๒ ตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย หมายถึง เครื่องมือในการบ่งบอกถึงคุณค่าหรือระดับการพัฒนาของบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นจริงของสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ดังนั้นตัวชี้วัดจะต้องมีมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ซึ่งหมายถึงจะต้องรวมมิติต่าง ๆ ของสังคมทั้ง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในมุมกว้างและลึก ตลอดจนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทุกระดับ จึงจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๕.๓ พื้นที่ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง พื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วย บ้านปากห้วยวังนอง บ้านสร้างทราย บ้านดงห้องแห่ บ้านโนนสมบูรณ์ บ้านดงเจริญ บ้านท่าเตาไห บ้านปทุม บ้านประชาสรรค์ บ้านโนนม่วงพัฒนา บ้านร่วมใจ บ้านหนองบก และบ้านชลประทาน

๑.๖ สมมุติฐานการวิจัย

๑.๖.๑ ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเทศบาลนครอุบลราชธานีที่มี เพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยแตกต่างกัน

๑.๖.๒ ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเทศบาลนครอุบลราชธานีที่มี อายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยแตกต่างกัน

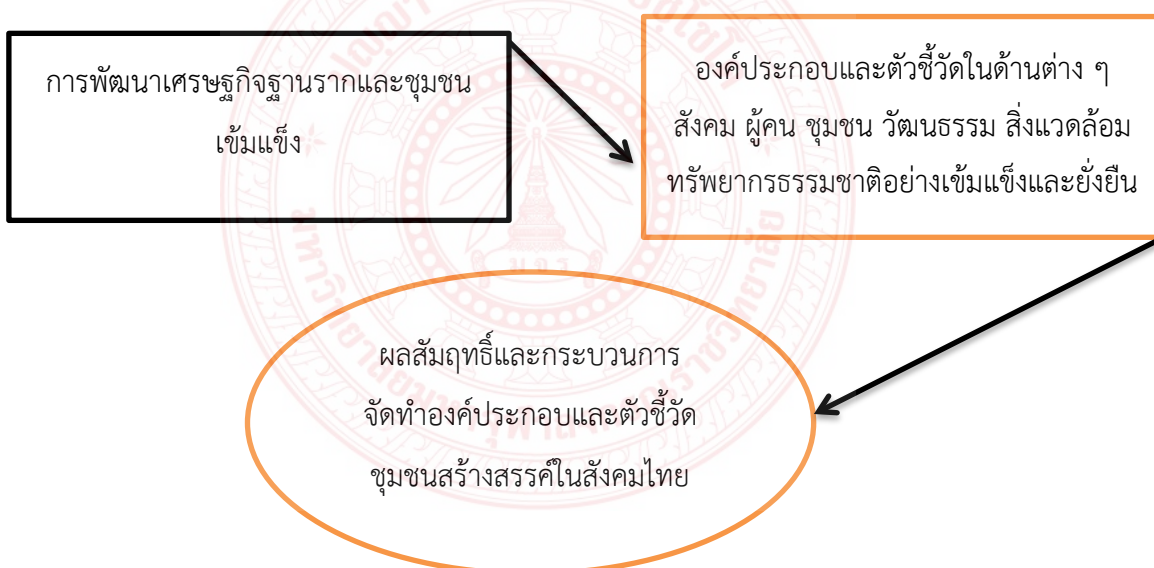
๑.๖.๓ ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเทศบาลนครอุบลราชธานีที่มี วุฒิการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยแตกต่างกัน

๑.๖.๔ ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเทศบาลนครอุบลราชธานีที่มี สถานภาพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยแตกต่างกัน

๑.๖.๕ ประชาชนในพื้นที่ชุมชนเทศบาลนครอุบลราชธานีที่มี อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยแตกต่างกัน

๑.๗ กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย” โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทราบถึงองค์ประกอบและตัวชี้วัดของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

๑.๗.๒ ทราบถึงกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม/ชุมชน/ตำบล/จังหวัด

๑.๗.๓ ทราบถึงแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

๑.๗.๔ ได้องค์ความรู้เรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินการวิจัย โดยแบ่งตามหัวข้อดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับตัวชี้วัดและการสร้างตัวชี้วัด
- ๒.๑ แนวคิดเมืองอัจฉริยะ (Smart City)
- ๒.๒ แนวคิดการจัดการชุมชน
- ๒.๓ แนวคิดการจัดการชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม
- ๒.๔ แนวคิดการสร้างเครือข่าย
- ๒.๕ รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม
- ๒.๖ ทฤษฎีต้นไม้วัดธรรม
- ๒.๗ แนวคิดคุณภาพชีวิต
- ๒.๘ บริบทเรื่องที่วิจัย
- ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเมืองอัจฉริยะ (Smart City)

๒.๑.๑ การขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ของภาครัฐ

รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายความเจริญอย่างเท่าเทียมกันในทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทั้งกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ โมเดลการขับเคลื่อนประเทศไทย ๔.๐ และแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม โดยการพัฒนานี้ ถือเป็นวาระแห่งชาติที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเจริญสู่ทุกภูมิภาคของประเทศในบริบทของพื้นที่ที่จะต้องพัฒนาเมืองให้มีความน่าอยู่ มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ มีการบูรณาการสาธารณูปโภครวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ ด้านคมนาคม ด้านพลังงาน และด้านดิจิทัล อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านเป็นเมืองอัจฉริยะประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน^๑

^๑ คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ ๒๖๗ / ๒๕๖๐ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนา เมืองอัจฉริยะ ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะโดยมอบหมายรองนายกรัฐมนตรี (พลอากาศเอก ประจิน จั่นตอง) เป็นประธาน และมีสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (depa) สำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.) และสำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน (สนพ.) เป็นกรรมการและเลขานุการร่วม โดยคณะกรรมการฯ นี้ มีอำนาจหน้าที่ในการเสนอร่างยุทธศาสตร์และแผนแม่บทการพัฒนาเมืองอัจฉริยะให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ พร้อมบูรณาการติดตามประเมินผลการดำเนินงานและให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะทั้งประเทศให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ^๒

แผนการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะประเทศไทย กำหนดเป้าหมายการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ได้แก่

ปีที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒) พัฒนาเมืองอัจฉริยะ ๗ จังหวัด ๑๐ พื้นที่ ได้แก่ ภูเก็ต ขอนแก่น เชียงใหม่ ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา และกรุงเทพมหานคร

ปีที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๖๓) พัฒนาเมืองอัจฉริยะ ๒๔+ จังหวัด ๓๐+ พื้นที่ เชียงราย พิษณุโลก น่าน อุบลราชธานี อุตรธานี หนองคาย นครพนม มุกดาหาร กระบี่ พังงา สงขลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล นครศรีธรรมราช และระนอง

ปีที่ ๓-๕ (พ.ศ. ๒๕๖๓-๒๕๖๕) ขยายเมืองอัจฉริยะผ่านการรับสมัครเมืองอัจฉริยะ และคาดว่าจะครอบคลุมการให้บริการเมืองอัจฉริยะ และระบบ City Data Platform ในทุกจังหวัด

มาตรการส่งเสริมและสนับสนุนเมืองอัจฉริยะนั้น รัฐบาลกระตุ้นการลงทุนในเมืองอัจฉริยะผ่านกลไกการจัดทำนโยบายการขับเคลื่อนนำร่อง การสร้างระบบนิเวศน์ให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและการประยุกต์ใช้งานเมืองอัจฉริยะ การพัฒนาบุคลากรและกำลังคนตลอดจนให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี (BOI) ทั้งในพื้นที่เมืองเดิม และเมืองใหม่แก่ผู้ประกอบการเมืองอัจฉริยะ มาตรการส่งเสริมการลงทุนกิจการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart City) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการลงทุนพัฒนาทั้งพื้นที่ ระบบ และนิคมหรือเขตอุตสาหกรรมเมืองอัจฉริยะ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้สอดคล้องกับการเป็นประเทศไทย ๔.๐ ตามนโยบายของรัฐบาล โดยแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทกิจการ^๓ ได้แก่

๑) กิจการพัฒนาพื้นที่เมืองอัจฉริยะ กำหนดเงื่อนไขสำคัญ คือจะต้องจัดให้มีบริการระบบอัจฉริยะด้านสิ่งแวดล้อม (Smart Environment) และจะต้องลงทุนจัดให้มีบริการระบบอัจฉริยะด้านอื่น ๆ อีกอย่างน้อย ๑ ด้าน จาก ๖ ด้าน (Smart Mobility, Smart People, Smart Living, Smart Economy, Smart Governance, Smart Energy) และจะต้องมีผู้มีสัญชาติไทยถือหุ้นข้างมาก หากผู้ลงทุนสามารถจัดให้มีบริการระบบอัจฉริยะครบทั้ง ๗ ด้านข้างต้นจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา ๘ ปี

^๒ ประจิน จั่นตอง, ปาฐกถาพิเศษ ในงาน Smart City Thailand Takeoff, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๒.

^๓ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, มาตรการส่งเสริม สมาร์ทซิตี้, BOI eJournal, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒), หน้า ๑๔.

(จำกัดวงเงิน) แต่หากดำเนินการไม่ครบทั้ง ๗ ด้าน จะให้ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา ๕ ปี ในกรณีที่ตั้งโครงการอยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) จะได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ ๕๐ เป็นระยะเวลา ๕ ปี ภายหลังการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสิ้นสุดลง

๒) กิจกรรมพัฒนาระบบเมืองอัจฉริยะ กำหนดเงื่อนไขสำคัญ คือโครงการพัฒนาระบบเมืองอัจฉริยะที่จะขอรับการส่งเสริมจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาเมืองอัจฉริยะที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะโดยจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา ๕ ปี (จำกัดวงเงิน) ในกรณีที่เป็นการพัฒนาแบบให้กับเมืองอัจฉริยะหรือนิคมหรือเขตอุตสาหกรรมที่ได้สิทธิประโยชน์ยกเว้นภาษีเงินได้ ๘ ปี ผู้พัฒนาระบบดังกล่าวจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ ๘ ปีเช่นกัน และหากตั้งโครงการอยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) จะได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิร้อยละ ๕๐ เป็นระยะเวลา ๕ ปี ภายหลังการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสิ้นสุดลง

๓) กิจกรรมพัฒนานิคมหรือเขตอุตสาหกรรมอัจฉริยะ กำหนดเงื่อนไขสำคัญ คือต้องจัดให้บริการระบบอัจฉริยะภายในพื้นที่ครบทั้ง ๗ ด้าน ได้แก่ Smart Mobility, Smart People, Smart Living, Smart Economy, Smart Governance, Smart Energy และ Smart Environment โดยจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเป็นระยะเวลา ๘ ปี (จำกัดวงเงิน) และจะต้องมีผู้มีส่วนได้เสียไทยถือหุ้นข้างมาก เพื่อให้การพัฒนาเมืองอัจฉริยะเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับแนวทางคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะกำหนด ที่ประชุมจึงได้กำหนดเงื่อนไขให้ผู้ที่จะขอรับส่งเสริมทั้งกิจการพัฒนาพื้นที่เมืองอัจฉริยะ และกิจการพัฒนานิคมหรือเขตอุตสาหกรรมอัจฉริยะ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะก่อนยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุน

ความเป็นอัจฉริยะของแต่ละเมืองจะเริ่มจากการพัฒนาระบบนิเวศที่เน้นโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล หรือความสำคัญของข้อมูล การแปลงข้อมูลเป็นดิจิทัล (Digitize) ทั้งเมือง ที่ผ่านมายในปี ๒๕๖๑ ดำเนินโครงการ City Data Platform ดำเนินการใน ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต เชียงใหม่ และขอนแก่น เพื่อสร้างรูปแบบการเชื่อมโยง จัดเก็บ และเผยแพร่ข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ในเมือง เช่น เชื่อมโยงข้อมูลกล้องโทรทัศน์วงจรปิด (CCTV) ของเทศบาล เพื่อให้ตำรวจติดตามอาชญากร เชื่อมโยงข้อมูลจาก IoT Sensors สิ่งแวดล้อม เพื่อเฝ้าระวังภัยพิบัติเชื่อมโยงข้อมูลการใช้ Free Wi-Fi ของทั้งเมือง มาวิเคราะห์พฤติกรรมนักท่องเที่ยวสำหรับการวางแผนระบบโลจิสติกส์ (Logistics) ข้อมูลจะถูกรวบรวมมายังระบบคลาวด์ (Cloud) ของเมือง เพื่อให้ง่ายต่อการแลกเปลี่ยนบูรณาการ นำไปต่อยอดวิเคราะห์ (Big Data Analytics) โดยการสร้างเป็น API ในการดึงข้อมูล และมีมาตรฐานของข้อมูล สามารถเปิดให้ภาครัฐหรือเอกชนนำไปต่อยอดเป็นบริการของเมือง และขณะเดียวกันผู้บริหารเมืองจะได้ศูนย์ปฏิบัติการแบบอัจฉริยะที่มองเห็นภาพแบบเวลาจริงของเมืองใช้ในการตัดสินใจสั่งการ

กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนาเมืองอัจฉริยะนั้น ยังมีอีกหลายส่วนประกอบกัน แต่เป้าหมายรวม ๆ ก็คือ การสร้างสังคมคุณภาพที่จะรองรับการขยายตัวของสังคมเมือง โดยเชื่อมโยงระบบโครงสร้าง

พื้นฐานของเมืองเข้าด้วยกันแบบบูรณาการ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการใช้พลังงานอย่างรู้คุณค่า ทำให้ได้รับคุณภาพชีวิตที่ดี ความเป็นเมืองที่น่าอยู่ในลักษณะของการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และจะเกี่ยวพันไปถึงการเพิ่มโอกาสในการต่อยอดทางธุรกิจ การเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจของเมือง ฯลฯ กระทั่งเป็นเมืองที่สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

๒.๑.๒ แนวคิดเมืองอัจฉริยะ

แนวคิดของเมืองอัจฉริยะได้เกิดขึ้นครั้งแรกจากการศึกษาของ IBM ในปี ๒๕๕๓ ความหมายของคำนี้มักอ้างอิงถึงการแก้ปัญหาอย่างชาญฉลาด เพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของพลเมือง อุปสรรคพื้นฐานของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ เกิดจากขอบเขตงานที่เป็นพื้นที่สาธารณะ จึงมีประเด็นเชิงกฎหมายเกี่ยวข้องกับภาครัฐอีกเหตุผลหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้กัน คือ ยังไม่มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมว่า เมืองอัจฉริยะจะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแค่ไหนหรือจะสร้างผลกำไรให้กับผู้ลงทุนอย่างไร^๔

เมืองอัจฉริยะ (Smart City) เป็นเมืองที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยและชาญฉลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการและการบริหารจัดการเมือง ลดค่าใช้จ่ายและการใช้ทรัพยากร โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและภาคประชาชนในการพัฒนาเมือง ภายใต้แนวคิดการพัฒนาเมืองน่าอยู่ทันสมัย ให้ประชาชนอยู่ดี มีสุข อย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม คุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย สร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัย ไม่มีอาชญากรรม และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้สำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม โดยให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม สามารถตอบสนองความต้องการตามบริบทและศักยภาพของเมืองที่ต้องการพัฒนา

๑) กรอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะตามหลักสากล

การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ จะใช้กรอบการพัฒนาเมืองตามหลักสากล ๖ ด้าน ประกอบด้วย

ภาพที่ ๒.๑ กรอบการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ๖ ด้าน

^๔ วรศักดิ์ กนกนุกุลชัย, เมืองอัจฉริยะ: โอกาสและความท้าทายสำหรับวิศวกร, หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ, ฉบับวันที่ ๑๑-๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒, หน้า ๑๗.

๑) เศรษฐกิจอัจฉริยะ (Smart Economy) มุ่งเน้นเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการดำเนินธุรกิจ สร้างให้เกิดความเชื่อมโยงและความร่วมมือทางธุรกิจ และประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนธุรกิจ โดยจะผลักดันเมืองเป้าหมายเป็นศูนย์กลางธุรกิจด้านใดด้านหนึ่งบนฐานนวัตกรรม เช่น Smart Manufacturing, Smart Agriculture and Farming, Smart Tourism เป็นต้น ตัวชี้วัดประกอบด้วยโมเดลทางธุรกิจ นวัตกรรมรูปแบบการลงทุน ความสร้างความสามารถในการแข่งขัน การมีส่วนร่วม ความเป็นหุ้นส่วน การบริหารรายได้ ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการเมืองที่ยั่งยืน การส่งเสริมการเจริญเติบโตของเขต

๒) ระบบขนส่งและการสื่อสารอัจฉริยะ (Smart Mobility) มุ่งเน้นเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงระบบขนส่งมวลชน การเดินทางสะดวกปลอดภัย เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการระบบโลจิสติกส์ รวมไปถึงการแบ่งปัน และใช้ยานพาหนะเพื่อประหยัดพลังงานตัวชี้วัดประกอบด้วยการวางแผนโครงสร้างพื้นฐานของระบบพลังงาน ระบบการจ่ายน้ำ ระบบการขนส่ง ระบบโดยสารสาธารณะ การบริหารที่จอดรถ การส่งเสริมการเดินทาง การใช้จักรยาน การจัดเตรียมสถานพยาบาล ระบบฉุกเฉิน ระบบความปลอดภัย สถานศึกษา สถานที่ท่องเที่ยว การบริหารจัดการขยะ น้ำเสีย

๓) พลังงานและสิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ (Smart Energy & Environment) มุ่งเน้นเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานของเมือง หรือใช้พลังงานทางเลือกอันเป็นพลังงานสะอาด เพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิภาพการจัดการของเสียและการติดตามสถานะแวดล้อม ตลอดจนเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตัวชี้วัดพลังงานอัจฉริยะประกอบด้วยค่าพลังงานการใช้ต่อประชากร การผลิตพลังงานทดแทน การผลิตพลังงาน ณ จุดใช้งานการสะสมพลังงาน ระบบทำความเย็นและความร้อนรวมศูนย์ ระบบบริหารจัดการพลังงานอัจฉริยะ การลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ การส่งเสริมการใช้รถไฟฟ้า

๔) ระบบบริหารภาครัฐอัจฉริยะ (Smart Governance) มุ่งเน้นพัฒนาระบบบริการเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการภาครัฐ เช่น ผ่าน Smart Portal เพิ่มช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการเปิดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลทำให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ตัวชี้วัดประกอบด้วยหลักความเป็นเมืองอัจฉริยะ ภาวะความเป็นผู้นำ ยุทธศาสตร์ โครงสร้างองค์กร กระบวนการบริหารจัดการ ระบบการวัดผลสำเร็จ

๕) พลเมืองอัจฉริยะ (Smart People) มุ่งเน้นพัฒนาผู้บริหารเมืองหรือผู้นำท้องถิ่นที่สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาเมือง สร้างพลเมืองที่มีความรู้และสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการเรียนรู้ในระบบ รวมถึงการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันด้วยความหลากหลายทางสังคม

๖) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ (Smart Living) มุ่งเน้นสนับสนุนให้มีระบบบริการที่อำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต เช่น บริการด้านสุขภาพให้ประชาชนมีสุขภาพและสุขภาวะที่ดี การเพิ่มความ

ปลอดภัยของประชาชนด้วยการเฝ้าระวังภัยจากอาชญากรรม ไปจนถึงการส่งเสริมให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการดำรงชีวิตที่เหมาะสม

สำหรับมาตรฐานเมืองอัจฉริยะ หรือ Smart City Framework (SCF) จะมีแรงขับเคลื่อนจากปัจจัยแวดล้อมที่เป็นแรงกดดัน (Pressure) ความต้องการยกระดับให้มีความฉลาดมากขึ้น (Smarter) และสร้างความชัดเจนในการพัฒนา (Clarity) ในการยกระดับให้มีความฉลาดมากขึ้นเกิดจากแรงกดดันที่ท้าทาย คือ การเชื่อมโยง และร่วมมือกันเพื่อสร้างโอกาส ตลาด และวิธีการใหม่ ๆ ยึดหลักธรรมาภิบาล เช่น ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส บูรณาการ มีระเบียบแบบแผน พัฒนาสารสนเทศ และบริการที่หลากหลาย รู้สิ่งที่เป็นความสูญเสียและมลพิษ พัฒนาในแนวทางที่ยั่งยืน และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งมุ่งเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา และสุดท้าย คือในส่วนของการสร้างความชัดเจนในการพัฒนาจะต้องมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในระดับสากล การวิจัยและพัฒนาการพัฒนาชุมชนปฏิบัติ (Community of Practice) และการออกคู่มือหรือสมุดปกขาวเพื่อชี้แนะแนวทางและวิธีการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนา

๒) ลักษณะของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

สำนักงานเมืองอัจฉริยะประเทศไทย ได้แบ่งประเภทของเมืองอัจฉริยะเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเมืองเดิม (Livable City) คือ เมืองเดิมที่พัฒนาให้เป็นเมืองน่าอยู่ ด้วยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมควบคู่กับการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมที่โดดเด่น และกลุ่มเมืองใหม่ (New City) คือ เมืองที่ได้รับการพัฒนาพื้นที่ขึ้นมาใหม่ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อมีความทันสมัยโดยแบ่งลักษณะของการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ ๗ ด้าน ไว้ดังนี้

๒.๑) สิ่งแวดล้อมอัจฉริยะ เป็นเมืองที่คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และสถานะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

๒.๒) เศรษฐกิจอัจฉริยะ เป็นเมืองที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจ และบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เมืองเกษตรอัจฉริยะเมืองท่องเที่ยวอัจฉริยะ เป็นต้น

๒.๓) การเดินทางและขนส่งอัจฉริยะ เป็นเมืองที่มุ่งเน้นพัฒนาระบบจราจรและขนส่งอัจฉริยะเพื่อขับเคลื่อนประเทศ โดยเพิ่มประสิทธิภาพและความเชื่อมโยงของระบบขนส่งและ การสัญจรที่หลากหลาย

๒.๔) พลังงานอัจฉริยะ เป็นเมืองที่สามารถบริหารจัดการด้านพลังงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความสมดุลระหว่างการผลิตและการใช้พลังงานในพื้นที่เพื่อสร้างความมั่นคงทางพลังงานและลดการพึ่งพาพลังงานจากระบบโครงข่ายไฟฟ้าหลัก

๒.๕) พลเมืองอัจฉริยะ เป็นเมืองที่มุ่งพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะและสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนเปิดกว้างสำหรับความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๖) การดำรงชีวิตอัจฉริยะ เป็นเมืองที่มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก โดยคำนึงถึงหลักอารยสถาปัตย์ (Universal Design) ให้ประชาชนมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัย และมีความสุขในการดำรงชีวิต

๒.๗) การบริหารภาครัฐอัจฉริยะ เป็นเมืองที่พัฒนาระบบบริการภาครัฐ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของภาครัฐ โดยมุ่งเน้น ความโปร่งใสและการมีส่วนร่วม และมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่านการประยุกต์ใช้นวัตกรรมบริการ

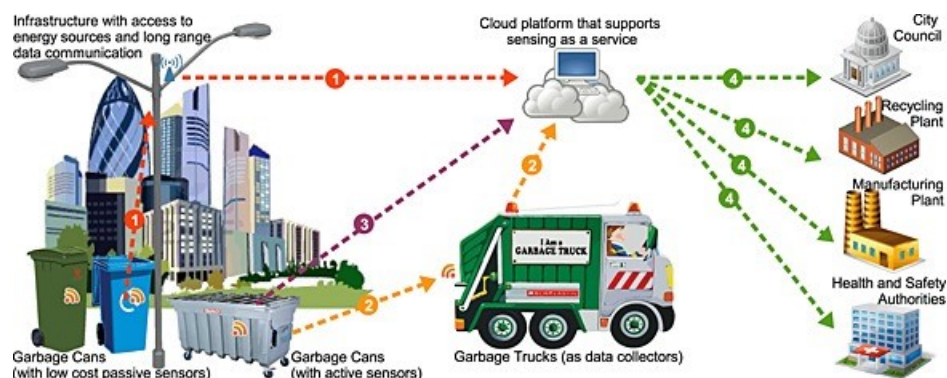
๒.๑.๓ แนวคิดชุมชนอัจฉริยะ (Smart Communities)

การเพิ่มขึ้นของประชากรทำให้เกิดการรวมกลุ่มจนกลายเป็นชุมชนต่าง ๆ (Communities) ทั้งนี้การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนอาจก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข ปลอดภัย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ รวมถึงถึงด้านการบริหารจัดการในชุมชน ซึ่งปัญหาเหล่านี้สามารถจัดการได้ด้วยการพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นชุมชนอัจฉริยะ (Smart Communities)

Smart Communities เป็นการพัฒนาชุมชนให้มีระบบการบริหารจัดการชุมชนที่มีความอัจฉริยะ ซึ่งความอัจฉริยะหมายถึง การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เทคโนโลยี Internet of Things รวมไปถึงข้อมูล Big Data ที่ถูกเก็บโดยระบบมาพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน ประกอบด้วย ด้านพลังงาน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ และด้านการบริหารจัดการชุมชน ซึ่งในแต่ละด้านจะต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยที่องค์ประกอบหลักที่สำคัญคือ เรื่องของพลังงาน ในด้านพลังงานมีการพัฒนาโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ หรือที่เรียกว่า Smart Grid ซึ่งเป็นโครงข่ายไฟฟ้าที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาบริหารจัดการ เพื่อประสิทธิภาพในการควบคุม จ่ายพลังงาน รวมถึงเพิ่มความปลอดภัยและได้มาตรฐานสากล Smart Communities จะสามารถแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและเพิ่มความปลอดภัยให้กับชุมชนได้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในชุมชนมีด้วยกัน ๓ ประการ^๕ ดังนี้

ประการแรก คือ ขยะในชุมชน ซึ่ง Smart Communities จะมีการจัดทำระบบการบริหารจัดการขยะอัจฉริยะที่สามารถตรวจสอบสถานะของขยะในชุมชนตามจุดต่าง ๆ และสามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

^๕ จารุวัฒน์ เอ็มชบุตร, ทำไมประเทศไทยควรพัฒนา Smart Communities, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://smarteei.com/2017/07/04.> [๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

ภาพที่ ๒.๒ ระบบบริหารจัดการขยะใน Smart Communities^๖

แสดงการจัดทำระบบสำหรับการจัดเก็บขยะในชุมชน ถึงขยะที่มี Sensor สามารถส่งข้อมูลไปสู่เสารับสัญญาณ หรือ สามารถส่งข้อมูลไปถึงรถเก็บขยะเพื่อที่จะจัดการขยะได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ข้อมูลทั้งหมดจะถูกเก็บที่ Cloud เพื่อประมวลผลและส่งข้อมูลต่อให้ผู้ที่ต้องการข้อมูลนั้น ๆ เช่น เทศบาล โรงงานรีไซเคิล โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

ประการที่สอง คือ เรื่องมลภาวะ Smart Communities สามารถจัดการได้โดยการมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สามารถตรวจจับ วัด ควบคุม มลภาวะในอากาศ ยกตัวอย่างเช่น เครื่องมือตรวจวิเคราะห์มลพิษทางอากาศ เครื่องมือตรวจวัดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เป็นต้น

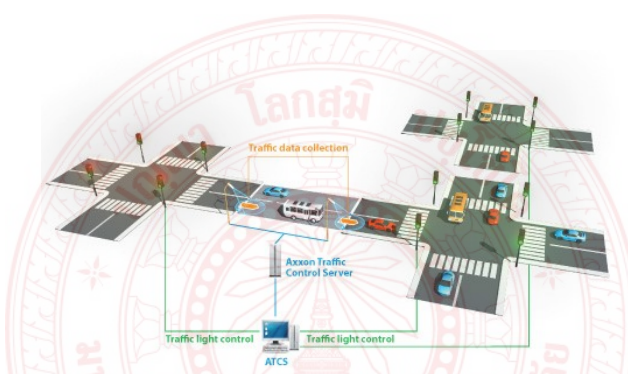
ภาพที่ ๒.๓ เครื่องตรวจวัดมลภาวะในอากาศ^๗

^๖ Charith Perera et al., Sensing as a Service Model for Smart Cities Supported by Internet of Things, [online], source: https://www.researchgate.net/publication/253646221__Sensing_as_a_Service_Model_for_Smart_Cities_Supported_by_Internet_of_Things [March 7, 2020].

^๗ Libelium World, Smart Cities platform from Libelium allows system integrators to monitor noise, pollution, structural health and waste management, [online], source: http://www.libelium.com/smart_cities/ [March 7, 2020].

ประการสุดท้าย คือ เรื่องของภัยธรรมชาติ การมีระบบเฝ้าระวังภัยธรรมชาติที่ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เข้ามาช่วยจะสามารถป้องกัน และเตรียมรับมือกับภัยธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นได้

Smart Communities จะทำให้การเป็นชุมชนยุคดิจิทัลมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สังคมมีการบริหารจัดการด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับแนวนโยบายของภาครัฐที่จะก้าวสู่ยุคดิจิทัล ประเด็นต่าง ๆ สำหรับการบริหารชุมชน เช่น การจัดการด้านสุขภาพของคนในชุมชน จึงเป็นสิ่งที่สำคัญ การมีระบบการดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงถึงระบบการติดตามผู้ป่วยที่จะส่งข้อมูลถึงแพทย์ได้โดยตรงจากที่บ้าน เป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ในส่วนของด้านอื่น ๆ ของการบริหารจัดการชุมชน มีการจัดทำระบบต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อผู้บริโภค เช่น การจัดทำเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในชุมชน การจัดทำระบบขนส่งและจราจรอัจฉริยะซึ่งประกอบไปด้วย สัญญาณไฟจราจรอัจฉริยะ กล้องตรวจจับความเร็ว รวมถึงข้อมูลข่าวสารสำหรับการจราจรต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพที่ ๒.๔ Smart traffic control by AXxon^๘

จากภาพที่ ๒.๔ จะเห็นได้ว่าการเก็บข้อมูลการจราจรโดยระบบ (จุดสี่สั้ม) แล้วส่งข้อมูลไปที่เครื่อง Server ก่อนที่จะประมวลผลเพื่อให้สามารถจัดการไฟจราจรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทำให้สังคมพัฒนาเพื่อเป็น Smart Communities จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะสังคมที่มีความอัจฉริยะจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนดีขึ้น และสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ดังนั้นภาครัฐควรให้ความสำคัญและเร่งพัฒนาผู้ประกอบการสำหรับสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดทำ Smart Communities รวมไปถึงให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน ทำให้ประชาชนสามารถปรับตัวและพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้การพัฒนา Smart Communities ยังสามารถทำให้ประเทศไทยก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้

^๘ axxonsoft, **Smart traffic control**, [online], source: https://www.axxonsoft.com/integrated_security_solutions/lpr/atcs.php [March 7, 2020].

๒.๒ แนวคิดการจัดการชุมชน (Community Management)

ชุมชน หมายถึง สถานภาพ สภาพการณ์ หรือสถานที่ซึ่งคนหลาย ๆ คน หลาย ๆ ครอบครัวมารวมตัวกันและอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมเดียวกัน โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องทางความเป็นเครือญาติ ความเป็นที่พึ่งพึ่ง การมีเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมที่เหมือนกันหรือคล้ายกัน รวมถึงการมีหน้าที่การงาน อดมการณ์ หรือสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองที่ยึดโยงซึ่งกันและกัน ลักษณะของชุมชนสามารถแบ่งได้ดังนี้ ๑) แบ่งสภาพการเมือง การปกครอง เช่น หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดหรือภาค ๒) แบ่งตามลักษณะอาชีพการงาน เช่น ชาวไร่ ชาวนา ชาวประมง ชาวนา ข้าราชการ นักธุรกิจ อดสาหกรรม ฯลฯ ๓) แบ่งตามสภาพภูมิอากาศ เช่น ชาวตะวันออก ชาวตะวันตก ชาวเอเชีย ยุโรป หรือชาวเล ชาวเขา ๔) แบ่งตามเขตพื้นที่ เช่น ชุมชนเมือง ชุมชนชนบท ๕) แบ่งตามสภาพพิเศษอื่น ๆ เช่น ชุมชนไทยพุทธ ไทยมุสลิม คนไทยเชื้อสายจีน

ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ชุมชนที่ช่วยตัวเองได้หรือพึ่งพาตัวเองได้ในด้าน ๑) สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ๒) ด้านเศรษฐกิจ ฐานะการเงิน การประกอบอาชีพ ๓) ด้านการปกครองดูแลตนเอง ดูแลกันเอง ด้านความปลอดภัย ด้านความสงบสุข ๔) ด้านสาธารณสุข คุณภาพชีวิต ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บ ๕) ด้านสาธารณูปโภค เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ๖) ด้านสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ปลอดภัยจากมลภาวะ ๗) ด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม ศาสนธรรม และมนุษยธรรม^๔

๒.๒.๑ ชุมชนกับต้นทุนทางสังคม

การบริหารจัดการเพื่อความเป็นชุมชนเข้มแข็งสามารถทำได้โดย ๑) การจัดตั้งกลุ่ม ๒) การประชุมร่วมคิด ต้องพบปะ ประชุม แบบมีส่วนร่วม ๓) สร้างจิตอดมการณ์ ต้องร่วมกันปลูกฝัง อดมการณ์และจิตสำนึก ๔) ต้องทำงานเป็นเครือข่าย ต้องขยายเครือข่ายทั้งแนวดิ่งและแนวราบ ๕) ต้องเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ต้องมีกิจกรรมและกิจกรรมร่วม ๖) นำเสนอแนวทางว่าอะไรดี ไปทางไหน อะไรถูกผิด ๗) สร้างอำนาจต่อรอง เราต้องกำหนดและสร้างอำนาจต่อรองได้

หลักการพัฒนาและจัดการชุมชนต้องพัฒนาจาก ๕ หลัก ๕ ฐาน ๕ การพัฒนา และ ๕ กรอบกลุ่มคิด อันได้แก่ ๕ หลัก คือ หลักความเข้าใจ หลักการเข้าถึง หลักการมีส่วนร่วม หลักการบูรณาการ และหลักความสมดุล ๕ ฐาน คือ ฐานทรัพยากร ฐานวิชาการ ฐานคุณธรรม ฐานวัฒนธรรม และฐานคุณค่า อดรรประโยชน์ร่วม ๕ การพัฒนา คือ การพัฒนาคน การพัฒนาระบบ การพัฒนาเทคโนโลยี การพัฒนาองค์การหน่วยงาน และการพัฒนาสภาพบรรยากาศการทำงาน ๕ กรอบกลุ่มคิด คือ กลุ่มปรัชญาแนวคิด หลัก กลุ่มนโยบายเป้าหมายและทิศทาง กลุ่มอดมการณ์จิตสำนึก กลุ่มวิสัยทัศน์ ปณิธาน พันธกิจ และกลุ่มยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี กลยุทธ์ แผนแม่บท แผนปฏิบัติการ และการติดตามประเมิน โดยมีกระบวนการพัฒนา

^๔ อรัญ จิตตะเสนโน และคณะ, **หลักการและวิธีการบริหารชุมชน**, (จังหวัดสงขลา: โครงการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สภาวะองค์กรร่วม, ๒๕๖๖).

ที่สำคัญ คือ ต้องมีการ ๑) การศึกษาหาข้อมูล ๒) การอนุรักษ์ ๓) การปรับตัว ๔) การปรับปรุง ๕) การเปลี่ยนแปลง ๖) การแข่งขัน ๗) การต่อสู้ ๘) การแก้ไข ๙) การพัฒนา ในส่วนของหลักการบริหารจัดการชุมชนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องประกอบไปด้วย ๑) การบริหารนโยบาย ระบบ รูปแบบ หลักการ หรือวิธีการ ๒) การบริหารการเงิน ๓) การบริหารคน ๔) การบริหารตนเอง ๕) การบริหารเวลา ๖) การบริหารทรัพยากร โดยยึดทฤษฎีการบริหารที่สำคัญคือจะต้องมี ๑) การวางแผน (Planning) ๒) การจัดองค์การ (Organization) ๓) การรับคนเข้าทำงาน (Staffing) ๔) การสั่งการ (Directing) และ ๕) การควบคุม (Controlling)

แนวคิดชุมชนในมุมมองของนักคิดตะวันตกจาก ๓ แหล่งข้อมูลคือของ Robert D. Putnam, Jame S. Coleman และ The World Bank^{๑๐} สรุปสาระร่วมที่สำคัญที่เป็นองค์ประกอบของชุมชนได้ว่าชุมชนเป็นระบบความสัมพันธ์ทางสังคมบนพื้นฐานขององค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) ความไว้วางใจ (Trust)

๑.๑) ความไว้วางใจ

๑.๒) การช่วยเหลือกัน/ความร่วมมือร่วมใจ

๑.๓) ความเอื้ออาทร

๒) บรรทัดฐานของการพึ่งพาอาศัย (Norms of Reciprocity)

๒.๑) กฎกติกาเพื่อสร้าง / ควบคุมการพึ่งพาอาศัยกัน

๒.๒) การถ่ายทอด / อบรม / สั่งสอน / สนับสนุนให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกัน

๒.๓) สร้างความตระหนักในผลประโยชน์ร่วมกัน และความคาดหวังในการพึ่งพาอาศัยกันทั้ง

ในปัจจุบันและอนาคต

๓) เครือข่ายความเป็นพลเมืองเพื่อส่วนรวม (Networks of Civic Engagement)

๓.๑) เครือข่ายทางสังคม

(๑) การรวมกลุ่ม / เครือข่ายเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

(๒) การติดต่อสื่อสารปฏิสัมพันธ์

(๓) ข้อมูลข่าวสาร / ความรู้

(๔) ประสิทธิภาพ

(๕) ผลประโยชน์

(๖) ความกระตือรือร้นเพื่อส่วนรวมซึ่งเป็นที่รู้สึกร่วมกันเป็นพันธะหน้าที่ที่ต้องทำ

๓.๒) ระบบความสัมพันธ์แนวราบ มีการติดต่อสัมพันธ์กันในลักษณะดังนี้

(๑) ไม่เป็นทางการ

(๒) ไม่ยึดถือสถานภาพ หรือตำแหน่งอย่างเคร่งครัด

^{๑๐} Putnam D. Robert, *Bowing Alone: The Collapse and Revival of American Community*, (New York: Touchstone Rockefeller Center, 2000), p. 169.

(๓) โปร่งใส / เปิดเผย

ชุมชนในบริบทสังคมไทยภายใต้กรอบคิดของโครงการเพื่อการลงทุนทางสังคมเนื่องจากทุนทางสังคมที่มีอยู่ตามชุมชนในสังคมไทย ถือเป็นฐานชีวิตที่คนรุ่นก่อนสะสมไว้ให้เป็นพลังร้อยรัดจิตใจของคนในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ทุนทางสังคมเหล่านี้มีอยู่หลากหลายในสังคมไทยซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดทุนทางสังคมได้ดังนี้

๑) วัฒนธรรมชุมชน เป็นสิ่งซึ่งผูกพันแนบแน่นกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิด การมองโลก ความเชื่อ และจิตสำนึกที่สัมพันธ์กับบุคคลในระดับปัจเจกบุคคล ชนเผ่าและเชื้อชาติ ได้แก่ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรม และประเพณีต่าง ๆ ในบาง พื้นที่ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีส่วนในการช่วยรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ และแหล่งน้ำไว้ได้อย่างสมบูรณ์

๒) กฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติ จารีต ประเพณี อันเป็นลักษณะเฉพาะอย่างของท้องถิ่นที่หล่อหลอมมาจากประสบการณ์ของคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเป็นสำนึกร่วมของคนในชุมชน ที่มุ่งสร้างระบบขึ้นมาเพื่อดูแลควบคุมชุมชนให้ดำเนินชีวิตไปตามระบบคุณค่าและระบบคิดของคนชุมชนนั้น ๆ เช่น กฎของการแบ่งปันน้ำ

๓) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสั่งสมมา เช่น ภูมิปัญญา ด้านการเกษตร การแพทย์พื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม และการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ องค์กรเหล่านี้กลั่นกรองจากประสบการณ์ที่ละเอียดลึกซึ้งแนบแน่นกับธรรมชาติอย่างแยกไม่ออก

๔) ระบบกรรมสิทธิ์ และการจัดการทรัพยากรของชุมชน อันได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่ต้องปกป้อง บำรุงรักษา ทั้งแหล่งน้ำ ผืนดินผืนป่า แร่ธาตุ ที่เกี่ยวพันกับวิถีแห่งการดำรงชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม ส่วนโบราณสถานโบราณวัตถุ มีความหมายในด้านจิตใจที่สำนึกผูกพันในเชิงประวัติศาสตร์มากกว่าความหมายในเชิงธุรกิจ

๕) ระบบความสัมพันธ์ ของคนในชุมชนที่มีลักษณะของครอบครัวเครือญาติ มีความเอื้ออาทรเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่

๖) ทรัพยากรบุคคล ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง แบ่งออกเป็น ๒กลุ่ม คือ

๖.๑) ผู้นำชาวบ้าน พระ ผู้อาวุโส ผู้นำเกษตรกร ปราชญ์ชาวบ้าน เหล่านี้มีความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพึ่งตนเองอันเป็นเงื่อนไขของความเข้มแข็งของชุมชน

๖.๒) กลุ่มองค์กรชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะ เป็นกลุ่มที่รวมกันเป็น กลุ่มนักคิด กลุ่มอาชีพ กลุ่มศาสนา เพื่อทำกิจกรรมอันเกิดประโยชน์แก่ชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้านทอผ้า กลุ่มเยาวชนด้านยาเสพติด กลุ่มหมอฟันบ้าน คณะกรรมการรักษาป่าต้นน้ำ องค์กรชุมชนเหล่านี้เป็นกลุ่มในภาคประชาชนที่สามารถขยายเครือข่ายให้กว้างขวางและเข้มแข็งได้ต่อไป

จากการศึกษาชุมชนในมุมมองของสำนักงานกองทุนเพื่อสังคมจะเห็นได้ว่าคำว่าชุมชนมีความหมายครอบคลุมไปในหลาย ๆ บริบท เช่น ในเรื่องของวัฒนธรรม ได้แก่ เรื่องของภูมิปัญญา ประเพณี

ความเชื่อ กฎเกณฑ์ จารีต หรือเรื่องของความเป็นชุมชน ได้แก่ ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งเรื่องขององค์กรประชาชน เครือข่าย ผู้นำ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)^{๑๑} ได้ให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม โดยได้กำหนดเป็นวาระแห่งชาติ ๔ เรื่อง คือ ๑) การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ๒) การแก้ปัญหาความยากจน ๓) การพัฒนาที่ยั่งยืน และ ๔) ทุนทางสังคม ซึ่งมีความเชื่อมโยงสนับสนุนกันและกัน เพื่อพัฒนาสมรรถนะของประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตโดยถ้วนหน้า ซึ่งเป็นที่ตระหนักดีว่าประเทศไทยมีทุนทางสังคมที่หลากหลาย โดยสะท้อนให้เห็นชัดเจนในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจว่ามีส่วนช่วยค้ำกันคนไทยอย่างเหมาะสม จะช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้ก้าวเข้าสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ได้อย่างรู้เท่าทันและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ โดยที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดทำยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาสังคม โดยระดมความคิดจากผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ เพื่อประมวลองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดทุนทางสังคม และจากผลการระดมความคิดได้ผลสรุปเกี่ยวกับกรอบแนวคิดชุมชนในบริบทสังคมไทย ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่าหมายถึง การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อก่อให้เกิดผลรวมของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคม ทั้งในส่วนที่ได้จากการสั่งสมและต่อยอด รวมถึงการรวมตัวของคนที่มีความรู้เพื่อสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวมบนพื้นฐานของการไว้วางใจ เชื่อใจ สายใยแห่งความผูกพันและวัฒนธรรมที่ดีงาม และองค์ประกอบ ๓ ด้านที่ทำให้เกิดทุนทางสังคมในชุมชนได้แก่

๑) ทุนมนุษย์ หมายถึง คนที่มีคุณภาพ เป็นคนเก่ง คนดี คนเสียสละ มีความรู้ สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัย และความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเพื่อทำประโยชน์ให้ส่วนรวม เป็นผู้นำให้กับสังคม

๒) ทุนทางสถาบัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ศาสนา การเมือง รวมทั้งองค์กรที่ตั้งขึ้นมา เช่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน สมาคมวิชาชีพ

๓) ทุนทางปัญญาและวัฒนธรรม หมายถึง ความเอื้ออาทร ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ไว้วางใจต่อกัน การมีคุณธรรม และจิตสำนึกสาธารณะ

องค์ประกอบ ๓ ประการนี้ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่เอื้อให้คนในชุมชนสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ที่ถือเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญ เช่น ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Social Trust) การพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกัน ความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะความสนใจในประเด็นปัญหาสังคม เป็นต้น สำหรับกรอบแนวคิดหลักของการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนทางสังคมได้ให้ความสำคัญกับ ๓ เรื่อง คือ

๑) ความเชื่อมโยงกับการพัฒนาด้านอื่น ทั้งในเรื่องของการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน การแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาที่ยั่งยืน และธรรมาภิบาล

^{๑๑} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ทุนทางสังคมฉบับประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๔๘).

๒) การพัฒนาอย่างครบวงจรทั้งรักษา พื้นฟู และต่อยอดทุนทางสังคมที่ดีและลดค่านิยมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์

๓) ความหลากหลายโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับแต่ละพื้นที่ กลุ่มเป้าหมาย และสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม มีจุดเน้นการพัฒนาทุนทางสังคมแต่ละประเภท ดังนี้

๓.๑) ทุนมนุษย์เน้นการเสริมสร้างทักษะในด้านการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล โดยการเพิ่มทักษะการทำงานและการดำรงชีวิต การสนับสนุนการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย

๓.๒) ทุนทางสถาบัน เน้นการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของทุนทางสถาบันและการรวมกลุ่ม และใช้สถาบันเป็น Entry Point ในการพัฒนาทุนทางสังคม

๓.๓) ทุนทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรม เน้นการเลือกสรรภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่ดีมีการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า บริการ และคุณภาพชีวิต

ทุนทางสังคมที่อยู่ในชุมชนตามบริบทของสังคมไทย มีทั้งหมด ๕ รูปแบบ ได้แก่

๑) ทุนทางจิตวิญญาณ เป็นระบบคุณค่าสำนึกท้องถิ่นความภาคภูมิใจที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิด รวมเรียกว่า Spirit Capital สิ่งนี้ในสังคมไทยมีมาตลอดในความรู้สึกของคนที่รักบ้านรักเมือง และพร้อมที่จะลุกขึ้นมาเสียสละ ช่วยกันทำบ้านเมืองที่เขารัก เขาผูกพันเป็นที่เกิดเป็นทั้งถิ่นที่อยู่ของบรรพบุรุษ และเป็นทั้งความหวังของลูกหลานที่จะดูแลสืบต่อ Spirit เหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมไทยมีปรากฏอยู่อย่างชัดเจน ทั้งที่เป็นเรื่องคุณค่า พิธีกรรม ความภาคภูมิใจที่อยู่ในจิตใจของผู้คน

๒) ทุนทางภูมิปัญญา กล่าวคือ ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจแม้ว่าประเทศจะสูญเสียเงินทองและมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ประชาชนตกงาน แต่เราก็จะพบว่าสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ที่สามารถนำเอากลับมาใช้ใหม่ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงชี้ทิศทางที่จะกลับมาใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้ปรับตัวเป็นมรดกตกทอดมากับแผ่นดิน โดยหันกลับมาหา “ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง” ทั้งในด้านการใช้ชีวิต การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากร การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ ชุมชนกับชุมชนอื่นข้างเคียง

๓) ทุนทางทรัพยากรมนุษย์หรือทรัพยากรบุคคล เป็นทุนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ความรักเพื่อน ความรักศักดิ์ศรีของคนไทย เราพบว่าผู้นำทางความคิดทั้งในชนบทและเมือง ทั้งที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้นำอาวุโส ผู้นำทางการเกษตร ผู้นำสตรี เยาวชน ล้วนแล้วแต่เป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีวันหมดสิ้น ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถและมีความพร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่ความร่วมมือระหว่างองค์กร เครือข่ายกับเครือข่าย เช่น มีอาสาสมัครเข้ามาทำงานช่วยเหลือ แบ่งปัน ขยายเครือข่ายขยายบทเรียน ทรัพยากรบุคคลเหล่านี้มีอยู่หลากหลายมากมาย และเป็นผู้นำทั้ง ๓ รุ่น ได้แก่ ผู้นำอาวุโส ผู้นำรุ่นกลางที่มีการศึกษา รวมทั้งผู้นำรุ่นใหม่ ที่ผ่านระบบโรงงาน ผ่านความทันสมัยในภาคเมือง คน ๓ รุ่น กำลังทำงานร่วมกันอยู่ในสังคมฐานล่าง ยิ่งกว่านั้นเราก็มีทรัพยากรบุคคลที่อยู่ในภาคประชาสังคม ซึ่งหมายถึง ชนชั้นกลางที่ได้รับการ ศึกษาสมัยใหม่ อยู่ในภาคราชการ ภาคธุรกิจ ภาคองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคสื่อมวลชนคนเหล่านี้เป็นรอยเชื่อม

เป็นผู้เชื่อมต่อความสลับซับซ้อนของเมืองหลวง และของโลกกับท้องถิ่นคนเหล่านี้เป็นผู้เชื่อมวัฒนธรรมทั้งสองเข้าด้วยกัน

๔) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นทุนที่ชุมชนและภาคประชาสังคมนำกลับมาใช้อย่างเต็มที่ และสามารถพุงตัวอยู่ได้ในสถานการณ์ที่ปั่นป่วนก็คือแม้จะมีความเสื่อมโทรมและวิกฤตในตัวเองอยู่ไม่น้อย ทั้งมีปริมาณลดน้อยลง เนื่องจากภาวะแห้งแล้ง และน้ำท่วมปรากฏอยู่ในทุกจังหวัด อย่างไรก็ตามขณะนี้ทรัพยากรจำนวนหนึ่งได้ถูกนำกลับมาเป็นปัจจัยสำคัญในการฟื้นฟูการอนุรักษ์ และยังใช้ประโยชน์ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นทุนทางสังคมในการสร้างฐานอาชีพฐานเศรษฐกิจ ฐานการมีชีวิตรอดของชุมชน โดยเฉพาะในชุมชนชนบท

๕) กองทุนต่าง ๆ ในชุมชน หรือ Social Fund ซึ่งปกติในทุกชุมชนมักจะมีการจัดการกองทุนประเภทนี้อยู่เป็นพื้นฐานในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกองทุนฌาปนกิจ ธนาคารข้าว กลุ่มออมทรัพย์ธนาคารควาย เป็นต้น การจัดการทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นทั้งปัจจัยการผลิต และปัจจัยการดำรงชีวิตนี้มีอยู่ในทุกชุมชน ในทุกศาสนา

นอกจากนี้ปัจจัยที่ส่งผลต่อทุนทางสังคมในมุมมองของ เอนก นาคะบุตร คือการรวมกลุ่มและความร่วมมืออย่างต่อเนื่องของชุมชน และมีความเชื่อร่วมกัน เช่น ศาสนา ความเชื่อของท้องถิ่นประเพณีที่นำไปสู่การทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน รวมทั้งสถาบันทางสังคม เช่น วัด โบสถ์ การมีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ร่วมกัน สำหรับปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดทุนทางสังคม^{๑๒} ทุนทางสังคมเกิดจากระบบค่านิยมที่เอื้อให้มนุษย์มีผลประโยชน์ร่วมกันภายใต้หลักการที่สำคัญ ๒ ประการ คือ หลักการตอบแทนกัน (Reciprocity) และหลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Communalty) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑) หลักการตอบแทนกัน (Reciprocity) ถือว่าเป็นหลักการสร้างพันธะทางสังคมในการตอบแทนกัน เป็นกลไกสร้างความร่วมมือ เพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น การแลกเปลี่ยนแรงงานแบบลงแขก การผลัดกันช่วยกันสร้างบ้านให้สมาชิกในชุมชน รวมถึงการระดมแรงงานเพื่อกิจกรรมส่วนรวมของชุมชนเป็นหลักการที่เน้นความเท่าเทียม เป็นบรรทัดฐานที่ถูกผลิตซ้ำเรื่อยมาจนกลายเป็นสถาบันสำคัญในชุมชน ถือเป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงอีกทางหนึ่งของชีวิต

๒) หลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Communalty) ถือเป็นทุนทางสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจะหมายถึงการใช้พื้นที่ส่วนรวมของชุมชนในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ นอกจากจะเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมาใช้ประโยชน์ร่วมกันได้แล้วยังแฝงนัยของการจัดการร่วมกันของชุมชนโดยกำหนดกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อควบคุมการใช้พื้นที่อันถือเป็นของสมาชิกในชุมชน

สรุปได้ว่า ทุนทางสังคมที่สามารถพบเห็นในชุมชนและท้องถิ่น ได้แก่ ๑) ระบบความรู้ วิธีคิด ๒) คุณธรรมในการดำรงชีพ ๓) บรรทัดฐาน ๔) องค์การทางสังคม โดยอยู่ภายใต้หลักการสำคัญ ๒ ประการ

^{๑๒} อานันท์ กาญจนพันธุ์, *การระดมทุนเพื่อสังคม*, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๑), หน้า ๔-๖.

คือ ๑) หลักการตอบแทนกัน (Reciprocity) และ ๒) หลักการใช้ประโยชน์ร่วมกัน (Communality) ส่วนแนวคิดทุนทางสังคมในชุมชนตามแนวคิดมุมมองของ เสน่ห์ จามริก^{๑๓} ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ทุนทางสังคม” คือ วัฒนธรรม กฎมณียา จาริตประเพณี ความสัมพันธ์ และทรัพยากรของสังคมที่สมาชิกในชุมชนนั้น ๆ สามารถใช้เพื่อต่อรองกับบุคคลภายนอกชุมชนได้ เช่น ทุนทางสังคม อาจเป็นเครื่องมือของประเทศกำลังพัฒนาในการดำรงอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้ทักกล่าวถึงปรัชญาการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Hiemstra ได้กล่าวถึงปรัชญาสำคัญของการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานว่าเป็นการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตและหลักการของการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ก็ยังแสดงให้เห็นว่าการศึกษาตลอดชีวิตมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งมีหลักการสำคัญดังนี้

๑) มีการกำหนดความต้องการของชุมชนตนเอง (Self-Determination) สมาชิกของชุมชนมีสิทธิและมีความรับผิดชอบที่จะร่วมกำหนดความต้องการของชุมชนและจัดการกับทรัพยากรของชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนตนเอง

๒) มีหลักการช่วยตนเอง (Self-Help) สมาชิกชุมชนมีศักยภาพในการสนับสนุนและพัฒนาซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

๓) มีการพัฒนาความเป็นผู้นำ (Leadership Development) ผู้นำท้องถิ่นจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะที่สำคัญ เช่น ในเรื่องทักษะของการแก้ไขปัญหา การตัดสินใจ และกระบวนการกลุ่ม ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในการนำไปสู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

๔) มีความเป็นชุมชนท้องถิ่น (Localization) สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมก็คือ การเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ของชุมชน และเป็นกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน

๕) มีการประสานความร่วมมือ (Integrated Delivery of Services) องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ มีบริการที่สอดคล้องกับเป้าหมายของชุมชน และได้รับความร่วมมือกับชุมชน และที่สำคัญองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ จำเป็นต้องทำงานโดยมีเป้าหมายร่วมกัน

๖) มีการลดการดำเนินงานและบริการที่ซ้ำซ้อนกัน (Reduce Duplication of Services) ชุมชนจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นคน เงิน ทรัพยากร ให้ได้ประโยชน์สูงสุด และมีการประสานการดำเนินงานและทรัพยากรร่วมกัน ลดการดำเนินงานที่ซ้ำซ้อนกัน

๗) มีการยอมรับความหลากหลาย (Accept Diversity) ในชุมชนย่อมประกอบด้วยเหล่าบรรดาสมาชิกที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านอายุ รายได้ ชนชั้น เพศ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา หรือเงื่อนไขความบกพร่องต่าง ๆ หากแต่ทุกคนในชุมชนย่อมได้รับความมั่นใจว่าความหลากหลายของสมาชิกจะได้รับ

^{๑๓} Pornrawee Seeluangsawat, Pornrawee Seelaungsawat. “A Study of Social Capital from Thai Perspective”, **The Degree of Master of Arts (Rural Development Studies**, (Faculty of Graduate Studies Mahidol University, 2002), pp. 60–62.

การพัฒนาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งด้านการวางแผนดำเนินการร่วมในกิจกรรมบริการต่าง ๆ ของชุมชน

๘) มีการสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน (Institution Responsiveness) สมาชิกทุกคนรู้สึกมีพันธะที่จะต้องรับผิดชอบร่วมกันในเรื่องสาธารณะ

๙) มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) สมาชิกทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการกระบวนการของการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Hamilton และ Cunningham เป็นกระบวนการความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships) ซึ่งเป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ (Interactions) เป็นการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกที่อาศัยอยู่ในชุมชนกระบวนการนี้ทำให้คนในชุมชนมารวมตัวกัน มีความสนใจที่จะเรียนรู้ร่วมกันสู่การตัดสินใจร่วมกัน และ Hamilton และ Cunningham ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า กระบวนการของการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นเรื่องของสมาชิกในชุมชนเรียนรู้ร่วมกันในการใช้ทรัพยากรของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนและสามารถควบคุม และจัดการได้กับทรัพยากรที่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความสำคัญของกระบวนการการพัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในบริบทของชุมชนทุกด้าน สามารถรู้เท่าทันและจัดการกับประโยชน์จากภายนอกชุมชนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการเมือง สังคม เศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม และปัจจัยอื่น ๆ ในชุมชน

๒.๒.๒ การจัดการชุมชนบนพื้นฐานความยั่งยืน

ในการพัฒนาหรือการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำไปสู่การปฏิบัติ^{๑๔} ควรมีการดำเนินการใน ๓ แนวทาง ได้แก่

๑) การเพิ่มศักยภาพองค์กรชุมชน ได้แก่ การสนับสนุนแหล่งเงินทุนสำหรับการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจขององค์กรชุมชน การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนด้านสังคมและคุณภาพชีวิต พัฒนาการรวมกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจเชื่อมโยงพื้นที่ชนบทและเมือง การส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ ชุมชน

๒) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการจัดบริการสังคม การสนับสนุนธุรกิจเอกชนให้เข้าร่วมในการพัฒนาธุรกิจชุมชนตามความพร้อม ความถนัด และความสนใจ การสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็งให้เกิดพลังของคนในชุมชน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ในการพัฒนา แก้ไขปัญหา สามารถ

^{๑๔} เสรี พงศ์พิศ, แนวคิด แนวปฏิบัติยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๕๑).

ดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงปรับกลไกการจัดการพื้นที่และสร้างเครือข่ายเพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมร่วมทำงานกับภาครัฐในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาได้อย่างเสมอภาค การส่งเสริมการรวมตัวของคนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน กระบวนการพัฒนาชนบทและเมืองให้มีบูรณาการเพื่อสร้างพื้นฐานจากการพัฒนาชุมชนให้เป็นกรอบการวางแผนโครงการอย่างแท้จริง การแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม

๓) การจัดการความรู้ และการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชนและชุมชนในชนบท และการเสริมสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มขีดความสามารถของท้องถิ่นและชุมชนในการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันให้เกิดระบบที่ดี มีความโปร่งใส ไร้ทุจริต และการสนับสนุนการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ พัฒนาระบบการบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชน สร้างความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อวิถีชีวิต สนับสนุนกลไกชุมชนและเครือข่ายในการจัดการและปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสริมสร้างขีดความสามารถและความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนพร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งระดับชุมชน ควรมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการบริหารจัดการองค์กรในชุมชน เพื่อการฟื้นฟูชุมชน การปรับตัวของชุมชน และการดำรงอยู่ของชุมชน ซึ่งระดับการนำมาประยุกต์ใช้ขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงนโยบายของหน่วยงานรัฐ และนโยบายของชุมชนที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาไว้ และในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งนั้น สามารถจัดการได้ดังต่อไปนี้

๑) การบริหารนโยบายชุมชนซึ่งชุมชนที่ศึกษามีการกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาชุมชนโดยวิเคราะห์บริบทชุมชนเป็นสำคัญโดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม

๒) การวางแผนพัฒนาชุมชนมีการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วยโครงการที่ชุมชนทำเอง ชุมชนร่วมกับรัฐ และรัฐทำให้ โดยการบูรณาการแผนชีวิต แผนชุมชน และแผนพัฒนาท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกัน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

๓) การจัดองค์กรในชุมชนควรมีการวางระบบการทำงานที่มีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจเพื่อให้กลุ่มและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนมีศักยภาพในการสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง และควรมีองค์กรในชุมชน ประกอบด้วย องค์กรด้านเศรษฐกิจชุมชน องค์กรด้านสังคม และองค์กรด้านการเมือง

๔) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในชุมชนพัฒนาโดยการส่งเสริมการศึกษาทั้งในและนอกระบบ การศึกษาดูงาน การส่งเสริมให้แกนนำได้มีโอกาสเรียนรู้จากการบริหารงานในชุมชน และการวางรากฐาน

การเรียนรู้การบริหารจัดการ การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาให้คนจากรุ่นสู่รุ่น และส่งเสริมกระตุ้นเตือนให้คนในชุมชนมีความรักและความห่วงใยในชุมชน

๕) การนำองค์กรในชุมชน ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ชุมชนมีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ โดยการแบ่งบทบาทการนำให้กับสมาชิกในชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการในกลุ่มและองค์กรในชุมชน

๖) การประสานงานของชุมชน ชุมชนมีการสื่อสาร การถ่ายทอด การดำเนินงานและกิจกรรมของชุมชนผ่านเครื่องมือสื่อสารและการประชุมประจำเดือนของชุมชนเพื่อให้สมาชิกในชุมชนรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในชุมชน

๗) งบประมาณและการบริหารจัดการงบประมาณในชุมชนควรเน้นความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการและแหล่งที่มางบประมาณจากภายนอกชุมชนและการระดมทุนในชุมชน

๘) การตลาดมีลักษณะการรวมกลุ่มเพื่อแปรรูปผลิต และการจำหน่ายตรงแหล่งค้าส่ง และช่องทางการจำหน่ายผ่านศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ของหน่วยงานราชการ

๙) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อลดขั้นตอนการผลิต และผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีเก่าและเทคโนโลยีใหม่

ศักยภาพทุนชุมชนที่สนับสนุนการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยทุนชุมชนทั้ง ๕ ทุน ได้แก่ ๑) ทุนมนุษย์ ๒) ทุนทางสังคม ๓) ทุนทางกายภาพ ๔) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และ ๕) ทุนทางเศรษฐกิจ มีความสำคัญกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน สนับสนุนเกื้อกูลกันโดยให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาศักยภาพและทุนชุมชน โดยใช้ทุนที่มีความเข้มแข็งเป็นหลักในการพัฒนา และพัฒนาทุนชุมชนในด้านอื่นสนับสนุนเพื่อให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้นมีความสมดุลของทุนต่าง ๆ ภายในชุมชนอย่างครบถ้วน

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนควรมีส่วนร่วมในค้นหา วิเคราะห์ สรรวปัญหาและศักยภาพของทุนในชุมชน เพื่อวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน โดยกำหนดเป็นกิจกรรมและโครงการในแผนชุมชน เพื่อเฝ้าระวังในการจัดการปัญหาและอุปสรรคของชุมชน การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังเน้นการนำนโยบายเรื่องการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และควรส่งเสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน โดยพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนใหม่เป็นการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ๓ แนวทางการพัฒนา คือ

๑) การฟื้นฟูชุมชน (The Restoration of the Community) โดยการสร้างแนวร่วมการพัฒนา และการค้นหาศักยภาพและทุนของชุมชน บูรณาการแผนชีวิต แผนชุมชน และแผนพัฒนาท้องถิ่น

๒) การปรับตัวของชุมชน (The Adaptation of the Community) โดยการจัดระบบการบริหารจัดการที่ดีมีการเฝ้าระวังในการจัดการปัญหาอุปสรรคอย่างมีส่วนร่วม กำหนดมาตรการทางสังคมของชุมชนเพื่อเป็นข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีการเรียนรู้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง

๓) การดำรงอยู่ของชุมชน (The Existence of the Community) โดยการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับชุมชนและการปลูกกระแสให้ชุมชนมีความรักและหวงแหนชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ในส่วนของระบบสนับสนุน (Triangle Support System) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน^{๑๔} ประกอบด้วย ระบบความรู้ (Knowledge System) ซึ่งเป็นความรู้ในชุมชนในด้านการประกอบอาชีพ การบริหารจัดการ ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา โดยการผสมผสานระหว่างความรู้เก่ากับความรู้ใหม่ ซึ่งรวมถึงเทคโนโลยีใหม่ด้วยระบบข้อมูล (Information System) ที่เป็นข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ การวางแผน และการดำเนินกิจกรรมในชุมชนที่มีการจัดเก็บและค้นหาอย่างเป็นระบบเพื่อเป็นฐานข้อมูลของชุมชน ที่ชุมชนสามารถเข้าถึงได้และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้ตรงตามความต้องการของชุมชน และระบบความสัมพันธ์ (Relation System) ประกอบด้วย ระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเองในเชิงอำนาจ การพึ่งพา พึ่งพิงกันในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งมีชีวิต สิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เหนือธรรมชาติ ซึ่งปรากฏในรูปของความคิด ความเชื่อและพิธีกรรม และระบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโลกภายนอก ชุมชนต้องมีข้อมูลระบบความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ในด้านการซื้อขาย การแลกเปลี่ยนสินค้า ผลผลิต การช่วยเหลือในรูปของเครือข่าย หรือการรวมกลุ่ม รวมถึงบุคคลหรือองค์กรที่มีบทบาทกับการพัฒนาชุมชนโดยมีเงื่อนไขการมีส่วนร่วมแบบไตรภาคี (Tripartite Participations) ประกอบด้วย องค์กรภายในชุมชน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคีสนับสนุน เพื่อพัฒนาระบบใหม่ในการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ศักยภาพของทุนชุมชน พลังของชุมชน และการหนุนเสริมของภาคีเครือข่าย ได้ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ในการบริหารจัดการเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

การกำหนดรูปแบบการพัฒนาไตรภาคีในชุมชนทั้ง ๓ รูปแบบ เนื่องจากการบริหารจัดการชุมชนในปัจจุบัน โดยมีลักษณะการบริหารจัดการเป็นระบบที่เปิดรับการพัฒนาจากภายนอก ประกอบกับชุมชนเป็นเป้าหมายและตัวชี้วัดสำคัญของหน่วยงานภาครัฐ จึงมีความหลากหลายขององค์กรที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนตามรูปแบบการพัฒนาแบบไตรภาคี โดยจัดกลุ่มตามลักษณะของภารกิจและลักษณะของหน่วยงานเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ ๑) องค์กรชุมชน ๒) องค์กรภาครัฐ ๓) องค์กรภาคีสนับสนุน

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) และคณะ, **วิถีชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒).

ในส่วนของรูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง^{๑๖} นั้นประกอบด้วย ๓ แนวทาง คือ ๑) การฟื้นฟูชุมชน (The Restoration of the Community) ๒) การปรับตัวของชุมชน (The Adaptation of the Community) ๓) การดำรงอยู่ของชุมชน (The Existence of the Community) และ ๓) ระบบสนับสนุน (Triangle Support System) ได้แก่ ระบบความรู้ (Knowledge System) ระบบข้อมูล (Information System) และระบบความสัมพันธ์ (Relation System) โดยมีเงื่อนไขการมีส่วนร่วมแบบไตรภาคี (Tripartite Participations) ประกอบด้วย องค์กรภายในชุมชน องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคีสนับสนุน โดยมีแนวทางดังต่อไปนี้

๑) แนวทางการบริหารจัดการชุมชน ประกอบด้วย

๑.๑) ด้านการฟื้นฟูชุมชนเป็นแนวทางที่จะทำให้ชุมชนได้หันกลับมาทบทวนวิถีการดำรงชีวิต ภูมิหลังทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทนของชุมชน และทรัพยากรที่อยู่ในชุมชน โดยยุทธศาสตร์การฟื้นฟูชุมชน มีลักษณะดังนี้ (๑) การสร้างแนวร่วมการพัฒนาจากทุกภาคส่วนในการฟื้นฟูชุมชน (๒) การสำรวจและวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน (๓) การบูรณาการแผนชีวิต แผนชุมชน และแผนพัฒนาท้องถิ่น (๔) การสืบค้นและพัฒนาศักยภาพแกนนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทั้งแกนนำที่เป็นทางการและแกนนำตามธรรมชาติ

๑.๒) แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชนเป็นแนวทางที่เน้นการปรับตัวและการรับกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน จะทำให้ชุมชนสามารถมีภูมิคุ้มกันและพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน มีรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีแบบมีส่วนร่วม สามารถเฝ้าระวังปัญหาและจัดการปัญหา อุปสรรคได้อย่างมีส่วนร่วม มีข้อตกลงร่วมกันในชุมชน และเรียนรู้ในการแก้ปัญหาพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แก้ปัญหาเริ่มแก้ปัญหาจากจุดที่เล็กที่สุด และทำตามลำดับขั้นตอนโดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

๑.๓) แนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชนเป็นแนวทางที่จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยมีวิธีการผลิตแบบยั่งยืนของหมู่บ้านซึ่งการผลิตเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อการบริโภคของตนเอง ชุมชนมีศักยภาพที่ยังคงสามารถดำรงรักษาอำนาจในการดูแลทรัพยากรต่าง ๆ และสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในชุมชนโดยคนในชุมชนมีความรักและหวงแหนชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ จะทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกัน

๒) ระบบสนับสนุนการบริหารจัดการชุมชน

๒.๑) ระบบความรู้ ต้องมีการรวมเอาทุก ๆ ด้านของการดำรงชีวิตและการจะดำรงอยู่ของชุมชนเพื่อให้สามารถบริหารจัดการชุมชนได้ ระบบความรู้ที่จำเป็น ได้แก่ ความรู้ในการประกอบอาชีพ

^{๑๖} บำเพ็ญ เขียวหวาน, การวิจัยชุมชนและการวางแผนพัฒนาชุมชน, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๑).

ความรู้ในการคิดวิเคราะห์ปัญหา ความรู้ในการวางแผน ซึ่งชุมชนควรจะเรียนรู้จากอดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยมองถึงความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลและในชุมชนแล้วนำความรู้จากภายนอกมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการผสมผสานทางความคิด ความรู้ และมีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง

๒.๒) ระบบข้อมูลที่ประกอบด้วยข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชน ซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจการวางแผนการดำเนินงานของชุมชนในด้านต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยมีระบบย่อยคือระบบข้อมูลโครงสร้างพื้นฐาน ระบบข้อมูลด้านเศรษฐกิจและระบบข้อมูลด้านทรัพยากรส่วนรวม ระบบข้อมูลด้านการคมนาคมและการติดต่อสื่อสารและระบบข้อมูลด้านสภาพสังคม

๒.๓) ระบบความสัมพันธ์ที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและคนกับคนด้วยกัน ระบบความสัมพันธ์จะทำหน้าที่ในการยึดโยงผู้คนในชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่นและช่วยเหลือเกื้อกูลกันมีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งการค้นหารากเหง้าและต้นตระกูลในชุมชนจะทำให้ทราบเครือญาติและจะเป็นปัจจัยบวกที่ส่งผลดีต่อการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งได้

๓) เงื่อนไขการมีส่วนร่วมแบบไตรภาคี ได้แก่ การมีส่วนร่วมขององค์กรภาคีเครือข่ายในการบริหารจัดการชุมชน โดยมี

๓.๑) องค์กรในชุมชนซึ่งเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมตัว รวมกลุ่ม สมาชิกในชุมชนดำเนินกิจกรรม เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ประสานพลังองค์กรในชุมชน จัดระบบความรู้ ความสัมพันธ์ และระบบข้อมูลในชุมชนภายใต้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๓.๒) องค์กรภาครัฐที่มีบทบาทในการหนุนเสริมด้านกระบวนการคิด กระบวนการเรียนรู้และเป็นพันธมิตรที่พัฒนาเคียงข้างกับชุมชน

๓.๓) องค์กรภาคีสันับสนุนซึ่งเป็นองค์กรที่นอกเหนือจากสององค์กรข้างต้น โดยเป็นองค์กรจากภายนอกชุมชนที่มีบทบาทในการพัฒนาด้านต่าง ๆ เข้าไปหนุนเสริมในการบริหารจัดการชุมชน และรวมถึงองค์กรภาคเอกชนอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย โดยสรุปองค์กรภาครัฐและองค์กรภาคีสันสนับสนุนมีบทบาทในการประสานการขับเคลื่อนให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ติดตามความก้าวหน้า และประเมินผลการพัฒนาสนับสนุนงบประมาณ สร้างกระบวนการเรียนรู้ ด้านข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยี บูรณาการความร่วมมือ และหนุนเสริมอย่างต่อเนื่อง

๔) คุณลักษณะของการบริหารจัดการชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๔.๑) ความพอประมาณ (Moderation) บริหารจัดการชุมชนให้เกิดความสมดุลในระยะยาว ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีการผลิตและการบริโภคที่พอดี

๔.๒) ความมีเหตุผล (Reasonable) การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมในชุมชน เป็นไปอย่างมีเหตุผล รอบคอบ โดยการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน

๔.๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี (Self-immunity) การพัฒนาศักยภาพสมาชิกในชุมชนให้มีความพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดจากความเสี่ยงและความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

๔.๔) ความรู้ (Knowledge) ใช้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารและแนวคิดเชิงเหตุผลในการพัฒนาชุมชน โดยผสมผสานความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมตามสภาพการณ์ของชุมชน

๔.๕) คุณธรรม (Integrity) สร้างสมาชิกในชุมชนให้มีความซื่อสัตย์ มีความเพียรพยายาม ประยุกต์ใช้หลักศาสนา และส่งเสริมให้เกิดความสามัคคีใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมที่ดั่งงาม พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

๕) คุณลักษณะของการพึ่งตนเองได้ของชุมชน

๕.๑) ด้านจิตใจ ชุมชนมีการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รู้จักแสวงหาแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม และมีศูนย์รวมจิตใจที่ยึดโยงให้ชุมชนมีความเป็นเอกภาพยอมรับความคิดเห็นระหว่างกันและมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง

๕.๒) ด้านสังคมมีการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลในด้านอาชีพ สวัสดิการ และการดำรงชีพ กระจายอำนาจในการตัดสินใจและส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมสูง มีการประสานความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างกัน และมีกฎกติกาของชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

๕.๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนควรมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีระบบการจัดการทรัพยากรที่มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๕.๔) ด้านเทคโนโลยีมีการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีเก่าและเทคโนโลยีใหม่ได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ละทิ้งวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบดั้งเดิม มีการรวมกลุ่มเพื่อจัดหาวัสดุ อุปกรณ์การผลิตที่เป็นเทคโนโลยีใหม่เป็นของส่วนร่วมเพื่อให้สมาชิกได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน

๕.๕) ด้านเศรษฐกิจ มีการจัดระบบการผลิต การจำหน่ายที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันให้สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุดในรูปของการรวมกลุ่ม การแปรรูปการผลิต โดยมีระบบการผลิตที่มุ่งตอบสนองความต้องการในการดำรงชีพของชุมชนเป็นหลักและการผลิตเพื่อการจำหน่ายตลาดภายนอกตามลำดับ

๒.๓ แนวคิดการจัดการชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ในการบริหารจัดการหรือการดำเนินงานโครงการของรัฐ รวมถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับชาติและระดับสากล การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นคุณค่าที่สำคัญที่มีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participation Democracy) และเป็นหลักสำคัญของธรรมาภิบาลในการบริหาร ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารจัดการและการตัดสินใจในทุกนโยบายสาธารณะเพื่อที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่

ส่วนรวมและก่อให้เกิดการพัฒนาสร้างสรรค์ในรูปแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมถือเป็นแนวคิดที่มีการแพร่หลายในวงการพัฒนาโดยมีฐานแนวคิดมาจากโลกตะวันตกโดยและถูกนำมาใช้ในทางสังคมวิทยา ปัจจุบันการมีส่วนร่วมถือเป็นฐานแนวคิดที่ได้ถูกนำมาใช้ในทุกระดับ โดยเฉพาะในระบบการบริหารราชการแผ่นดินยุคใหม่ที่เรียกว่าการบริหารราชการแผ่นดินเปิด (Open Governance) ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๕๐ และได้มีแผนปฏิบัติการเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งในการบริหารราชการแบบนี้รัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชน ภาคประชาสังคมและผู้มีส่วนได้เสียหรือมีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ หรือกฎหมายต่าง ๆ รวมถึงประชาชนจะต้องมีสิทธิในการได้รับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ประโยชน์ และสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม รวมถึงมีสิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ดังรายละเอียดที่ได้ศึกษารวบรวมมาดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

ภายใต้กรอบความคิดที่จะสร้างความทันสมัยให้เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๖๐ หลายประเทศต้องการที่จะปรับเปลี่ยนชาวบ้านในพื้นที่ต่าง ๆ ให้เปิดรับเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ และให้ความสำคัญต่อความรู้พื้นถิ่นในฐานะความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนั้น ๆ ที่จำเป็นจะต้องรับเอาเทคโนโลยีเข้าไปทดแทนในบางกรณีโดยอาศัยการแทรกซึม การกดดัน หรือที่ร้ายแรงที่สุดคือการครอบงำโดยภาครัฐหรืออำนาจเบ็ดเสร็จ ผลที่ตามมาทำให้นักพัฒนา นักวิชาการ หรือนักเคลื่อนไหวภาคประชาชน (Non Government Organizations = NGOs) ได้ผนึกกำลังผลักดันกรอบความคิดในการพัฒนาที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น ทั้งนี้การมีส่วนร่วมที่ว่านั้นไม่ใช่แค่การร่วมรับฟังนโยบายจากทางภาครัฐเท่านั้น หากแต่จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมในลักษณะการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ให้เกิดขึ้นกับประชาชนหรือชาวบ้านและเป็นที่มาของการนิยามความหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นอย่างหลากหลายมิติ เป็นต้นว่า

การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร หรือระดับประเทศ เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ^{๓๗} ขณะเดียวกันยังหมายถึงการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนา การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนาเข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนาไม่ใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้ถือเป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวร การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่หมายความว่าเพียงการดึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ผู้นำท้องถิ่นคิดหรือจัดทำขึ้น เพราะแท้จริงแล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ มีกิจกรรม

^{๓๗} วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง: ทางออกด้วยสันติวิธี, (นนทบุรี: สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า สมาคมสันติวิธีแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๙).

และวิธีดำเนินงานของตนอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนได้แต่ผู้บริหารการพัฒนาไม่สนใจสิ่งที่มีอยู่แล้วโดยพยายามสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นความคิดหรือโครงการของตน^{๑๘}

การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาถือเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน^{๑๙} และถือเป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นตามกรอบแนวคิดแบบ “การพัฒนาทางเลือก” (Alternative Development) โดยมุ่งเป้าการพัฒนาไปยังชุมชนที่มีขนาดเล็กโดยตรง และให้ความสำคัญต่อความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) เช่น การพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ต่อปัจจัย ๔ รวมถึงการให้ความสำคัญและให้ความสนใจในข้อจำกัดในการเข้าถึงหรือการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน (Human Rights) สิทธิความเป็นพลเมือง (Citizenship Right) และการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ (Human Flourishing)^{๒๐} ขณะที่องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ คือในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคม การจัดสรรทรัพยากรในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและต่อโครงการ^{๒๑}

กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักการมีส่วนร่วมน่าจะหมายถึงการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการสาธารณะของรัฐจนเกิดความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในการผลักดันให้ภารกิจหรือโครงการนั้นเกิดผลสำเร็จ ผ่านกระบวนการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การปฏิบัติ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ด้วยความรู้สึกรับรู้ความเป็นเจ้าของ (Ownership) ที่มีพลังในการต่อรองทางการตัดสินใจ (Empowerment) และตั้งอยู่บนพื้นฐานความชอบธรรมแห่งสิทธิมนุษยชน (Human Rights) รวมถึงสิทธิความเป็นพลเมือง (Citizenship Right)

๒.๓.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

“การมีส่วนร่วม” มีกรอบแนวคิดที่กว้างขวางและสามารถเกิดขึ้นได้ในขอบเขตและระดับที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับประเภทและประเด็นปัญหา การนิยามการมีส่วนร่วมมักจะเป็นไปในลักษณะการบรรยายองค์ประกอบและรูปแบบของการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียเป็นส่วนใหญ่ เป็นต้นว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้

^{๑๘} เฉลียว บุรีภักดีและคณะ, *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๔๕).

^{๑๙} ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ, *กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๔๓).

^{๒๐} Friedmann, John, *Empowerment: The Politics of Alternative Development*, (Blackwell: Cambridge M.A. and Oxford UK, 1993), pp. 31-32.

^{๒๑} ปรีดา ปูนพันธ์ฉาย, “ผลของการให้คำแนะนำแบบมีส่วนร่วมต่อความร่วมมือในการรักษาของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ”, รายงานวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐).

ข้อมูลเกี่ยวกับภารกิจหรือโครงการที่ส่วนราชการจะดำเนินการซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่โดยปกติของประชาชนในชุมชนนั้น การทำความเข้าใจถึงผลกระทบและแนวทางแก้ไขปัญหานั้นที่ส่วนราชการจะดำเนินการ และการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน โดยให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นและรัฐต้องรับฟังและแก้ไขปัญหานั้นจนประชาชนเกิดความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในการผลักดันให้ภารกิจหรือโครงการนั้นเกิดผลสำเร็จ เพราะเห็นว่าจะเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน^{๒๒} ขณะเดียวกันในหลักการข้อที่ ๑๐ ของคำประกาศกรุงริโอ (Principle ๑๐ of Rio Declaration) เนื่องในการประชุมสิ่งแวดล้อมโลกเมื่อ ค.ศ. ๑๙๙๒ ที่กรุงริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมว่าเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า

“การจัดการปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมจะกระทำได้ดีที่สุดด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ในระดับชาติ ปึงเจกบุคคลต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมซึ่งอยู่ในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐ อันรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวัสดุอันตรายและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน และต้องมีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ รัฐจะต้องเอื้ออำนวยและส่งเสริมความตื่นตัวและการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยจัดให้มีข้อมูลข่าวสารซึ่งประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างกว้างขวาง และต้องจัดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการทางศาลและทางปกครองได้อย่างแท้จริง รวมทั้งการได้รับการชดเชยและการเยียวยาความเสียหาย”

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น ที่ผ่านมานักวิชาการ นักพัฒนา ได้นำเอาเจตนารมณ์ที่ประกาศไว้มาอ้างอิงเพื่อยืนยันหลักการมีส่วนร่วมและเพื่อแสดงถึงองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วม ก่อนที่จะมีการสรุปใจความสำคัญ ๓ ประการหรือที่เรียกกันว่า “Three Access Principles” มาเป็นแนวทางและเงื่อนไขเชิงประจักษ์ว่า หลักการมีส่วนร่วมนั้นน่าจะประกอบด้วย

- ๑) การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร (Access to Information)
- ๒) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยได้รับข้อมูลและอย่างมีความหมาย (Informed and Meaningful Public Participation)
- ๓) การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมหรือการได้รับการเยียวยาความเสียหาย (Access to Justice or Access to Redress and Remedy)

ที่ผ่านมานักวิชาการหลายฝ่ายต่างมีความเห็นร่วมกันว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงต้องประกอบด้วยลักษณะทั้ง ๓ ประการดังที่กล่าวมานี้ และถือเป็นตัวชี้วัดของความก้าวหน้าหรือความสำเร็จของรัฐในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม “การมีส่วนร่วม” ในกรอบความคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาจะมีฐานความคิดที่แตกต่างอยู่ ๔ แนวทาง กล่าวคือ ๑) กรอบความคิดที่เป็นความเชื่อในศักยภาพของ “ปัจเจกชน” ที่จะมี “สิทธิ” ในการแสดงความคิดเห็นของตน

^{๒๒} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, เอกสารชี้แจงพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๔๖), หน้า ๙.

ต่อการพัฒนาชุมชนที่ต้นสังกัด และสามารถรวมตัวกันในรูปแบบของประชาคม เพื่อร่วมกันจัดการกิจการของชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมในแนว “ชุมชนนิยม” (Communitarism) ซึ่งเน้นความสำคัญของชุมชนมากกว่าปัจเจกชน หรือคนแต่ละคนในการร่วมกันกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนร่วมกัน ๓) แนวคิดเชิงผสมผสานระหว่างปัจเจกชนกับชุมชนนิยม และ ๔) หลักการจัดการร่วมกัน (Co-Management) ระหว่างรัฐและชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) ความเชื่อในศักยภาพของปัจเจกชน

การมีส่วนร่วมทางสังคมเกิดขึ้นบนพื้นฐานความเชื่อในระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญในเรื่องของ “สิทธิ” และ “ความเสมอภาค” ระหว่างประชาชน และความเชื่อเรื่องการมีส่วนร่วมยังมีความเกี่ยวพันลึกซึ้งกับความเชื่อในเรื่อง “ปัจเจกชน” (Individualism) ที่มีความสามารถและศักยภาพที่สามารถคิดเองเป็นตัดสินใจเองได้ และสามารถรวมตัวกันในรูปแบบของ “ประชาคม” เพื่อร่วมกันจัดการกิจการของชุมชนและเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทุก ๆ คน ภายใต้กฎกติกาที่กำหนดร่วมกันและตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่ง “การเสียสละ” และความสมัครใจที่จะเข้าสู่ “พันธสัญญาทางสังคม” (Social Contracts) ตามเกณฑ์แห่ง “เสรีภาพ” และ “สิทธิขั้นพื้นฐาน” บางประการ

๒) ความเชื่อในแนวคิดชุมชนนิยม

แนวความคิดชุมชนนิยมได้รับอิทธิพลจาก Tonnies ซึ่งเป็นนักสังคมวิทยาเยอรมันในศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งอธิบายคู่ตรงข้ามของชุมชนขนาดเล็ก (Gemeinschaft) ซึ่งสมาชิกมีการรู้จักกันเป็นการส่วนตัวในลักษณะของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Face-to-Face Relations) เปรียบเทียบกับสังคมขนาดใหญ่ (Gesellschaft) ซึ่งสมาชิกไม่ได้รู้จักกันเป็นส่วนตัว แต่ติดต่อสัมพันธ์กันตามบทบาทและสถานภาพในยุโรปในศตวรรษที่ ๑๙ ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม นักคิดในแนวชุมชนนิยมมักค่อนข้างหวาดระแวงต่อแนวคิดที่ให้ความสำคัญต่อปัจเจกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบที่เน้นการแข่งขันซึ่ง “บุคคล” ที่มีความสามารถที่สุด คือ ผู้ชนะ ถูกนำไปเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจเสรี (ซึ่งนักคิดแนวชุมชนนิยมเชื่อว่า) เป็นระบบแบบ “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” ดังนั้นจึงเป็นระบบที่ขาดความยุติธรรมและความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อ่อนแอ

ในแนวคิดแบบชุมชนนิยมรัฐถูกมองอย่างหวาดระแวงว่ารับใช้เฉพาะกลุ่มผู้มีอำนาจและอิทธิพลซึ่งเป็นคนกลุ่มเล็ก ๆ ในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในครึ่งหลังของศตวรรษที่ ๒๐ ในประเทศกำลังพัฒนา รัฐมักจะถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา^{๒๓} เนื่องจากระบบบริหารราชการซึ่งยึดเอาอยู่จ่ายและการผูกขาดการตัดสินใจไว้ที่ศูนย์กลางของอำนาจทำให้นโยบายการพัฒนาหลายอย่างไม่สามารถสนองตอบและแก้ไขปัญหาที่แท้จริงให้กับประชาชนในระดับรากหญ้าได้อย่างทันทั่วทั้งที่ หลายครั้งได้เกิดการพยายามปฏิเสธรที่จะให้รัฐยุ่งเกี่ยวในบางกิจกรรมและบางโครงการ ซึ่งถือเป็นอิทธิพลของกระแสชุมชนนิยมที่รัฐจะต้อง

^{๒๓} Friedmann, John, **Empowerment: The Politics of Alternative Development**, Ibid. 09 Jun 2016, p. 6.

ปรับเปลี่ยนบทบาทต่อปัญหาหรือการพัฒนาให้อยู่ในฐานะของ “ผู้รับฟัง” ที่ต้อง “ยอมรับ” และ “เปิดประตู” ให้ประชาชนในระดับรากหญ้ามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการการพัฒนาหรือปัญหาที่เกิดขึ้น

๓) การผสมผสานฐานคิดของปัจเจกชนและชุมชนนิยม

แนวความคิดในเรื่องนี้จะมุ่งเน้นไปที่ประเด็นของการสร้าง “ทุนทางสังคม” บนพื้นฐานของการสร้าง “ประชาสังคม” โดยมีฐานรากทางความคิดที่ตั้งอยู่บนความเชื่อมั่นในศักยภาพของปัจเจกชน แต่ในขณะเดียวกันเขาก็ปฏิเสธความสุดโต่งในชุมชนนิยมที่มีความเชื่อมั่น ศรัทธา จนเกิดการขับเคลื่อนในลักษณะประชาสังคมที่ไม่อยากให้รัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวในชุมชน และในทางตรงกันข้ามอาจจะต้องมีการเปิดช่องว่างให้รัฐเข้ามายุ่งเกี่ยวได้ในฐานะที่เป็นองค์การที่พร้อมจะการสนับสนุน ช่วยเหลือ และมีส่วนในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด

๔) หลักการจัดการร่วมกัน (Co-Management) ระหว่างรัฐและชุมชน

การมีส่วนร่วมแบบหลักการจัดการร่วมกัน ส่วนใหญ่เป็นการมีส่วนร่วมในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างรัฐและชุมชน ทั้งนี้ที่ผ่านมามีปัญหาบางประการในกิจกรรมโครงการ หรือนโยบายสาธารณะของภาครัฐ เป็นต้นว่า ๑) ทุกภาคส่วนหรือบางกลุ่มในชุมชนยังไม่ได้มีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน ๒) เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในหน่วยราชการระหว่างระดับนโยบายและในระดับปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ และ ๓) เกิดปัญหาความขัดแย้งหรือการกระทบกระทั่งกับชุมชนใกล้เคียง ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยหน่วยงานภาครัฐเข้าไปจัดการหรือไกล่เกลี่ยข้อพิพาท อย่างไรก็ตามรูปแบบการจัดการร่วมกันเป็นรูปแบบที่นักวิชาการหลายคนให้ความสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่รูปแบบ กฎเกณฑ์ รวมทั้ง “ใคร” ควรเข้ามาจัดการร่วมกันย่อมต้องแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่และในแต่ละสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว

จากการศึกษายังพบว่าการมีส่วนร่วมนั้นยังมีการแบ่งแยกออกเป็น ๒ ลักษณะ กล่าวคือ

๑) การมีส่วนร่วมเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Formal-informal Participation) ที่เป็นการมีส่วนร่วมที่ถูกต้องตามระบบขององค์กร ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมตามหน้าที่ที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมตามขอบเขตที่องค์กรได้วางนโยบายไว้ และการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นอย่างไม่มีโครงสร้าง อาจเป็นการร่วมตกลงกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มหรือในบรรยากาศของความเป็นส่วนตัวมากกว่าลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ

๒) การมีส่วนร่วมทางตรง (Direct Participation) ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมกันโดยตรงที่สมาชิกหรือการรวมกลุ่มต่าง ๆ โดยได้มีส่วนร่วมแบบทันที แต่ละคนมีสิทธิและโอกาสที่จะแสดงการมีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องโดยผ่านองค์กรที่จัดตั้งโดยประชาชน และการมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect participation) โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน กรรมการของกลุ่มหรือชุมชน^{๒๔} ขณะเดียวกัน Cohen and Uphoff

^{๒๔} Cohen J. M. and Uphoff N. T., *Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specific*, World Development, (New York: Cornell University, 1977), pp. 213-235.

ยังได้อธิบายถึงลักษณะหรือมิติของการมีส่วนร่วมว่าประกอบด้วย ๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) ๓) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ ๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)^{๒๕} ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจถือเป็นศูนย์กลางของการเกิดความคิดที่หลากหลาย มีการกำหนดและประเมินทางเลือกตัดสินใจ เลือกเปรียบเทียบได้กับการวางแผนเพื่อนำทางที่เลือกมาสู่การปฏิบัติ สามารถแบ่งการตัดสินใจนี้ออกเป็น ๓ ชนิด คือ

๑.๑) การตัดสินใจช่วงเริ่มต้น เป็นการเริ่มต้นหาความต้องการจากคนในชุมชนและวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการที่สำคัญ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญที่จะเลือกเอาโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและมีความเป็นรูปธรรมโดยผ่านการใช้กระบวนการตัดสินใจ ในระยะนี้สามารถให้ข้อมูลที่สำคัญของชุมชนและป้องกันความเข้าใจผิดที่อาจจะเกิดขึ้นและเสนอกลยุทธ์เพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งคนในชุมชนสามารถเข้ามาเกี่ยวข้องตั้งแต่ช่วงเริ่มต้นโครงการ ทั้งในเรื่องการเงิน การจัดสรรบุคลากร ตลอดจนวิธีการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการและสนับสนุนโครงการที่จะนำเข้ามาซึ่งประโยชน์สุขของชุมชน

๑.๒) การตัดสินใจในช่วงดำเนินการ คนในชุมชนอาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในช่วงเริ่มต้น แต่ถูกขอร้องให้เข้ามาดำเนินการเมื่อโครงการเข้ามา ความสำเร็จในช่วงนี้เกิดขึ้นได้มากกว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น ซึ่งโครงการจะต้องค้นหาความต้องการของชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในภายหลังนี้ และจัดลำดับความสำคัญของโครงการและวิธีการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม

๑.๓) การตัดสินใจในช่วงปฏิบัติการ เป็นความเกี่ยวข้องในชุมชนเมื่อโครงการเข้ามามีการเชื่อมโยงโครงการเข้ามาสู่คนในชุมชน โดยจะมีการรวบรวมข้อมูลขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์สำหรับปฏิบัติกิจกรรมในโครงการ กรอบที่สมาชิกยึดถือประกอบด้วย การประชุมเพื่อจัดทำนโยบาย การคัดเลือกผู้นำที่มีอิทธิพลต่อองค์กร^{๒๖}

๒) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

ในช่วงนี้คนในชุมชนหรือท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติได้ ๓ รูปแบบ คือ

๒.๑) การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ ได้แก่ สละแรงงาน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และข้อมูลข่าวสาร ทั้งหมดนี้ถือเป็นแหล่งทรัพยากรหลักที่สำคัญซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้เพื่อพัฒนาโครงการ การส่งเสริมโดยใช้แรงงานในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ดี การบริจาคเงินและวัสดุอุปกรณ์และอื่น ๆ เป็นการแสดงให้เห็นทิศทางที่ชัดเจนของการมีส่วนร่วม สิ่งสำคัญของการมี

^{๒๕} Ibid., Cohen J.M. and Uphoff N.T., *Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specific*, World Development. pp. 7-17.

^{๒๖} สถาบันพระปกเกล้า, “การพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน”, เอกสารประกอบการศึกษาดูงานของคณะกรรมการการรัฐสภา, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑). (อัสสำเนา).

ส่วนร่วมนี้คือการรู้ว่าใครเป็นผู้สนับสนุนและทำอะไรโดยวิธีการสมัครใจ การได้รับค่าตอบแทนหรือโดยการบีบบังคับ การสนับสนุน เรื่องทรัพยากรบ่อยครั้งที่พบว่ามีความไม่เท่าเทียมกันและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

๒.๒) การมีส่วนร่วมในการบริหารและการประสานงาน คนในท้องถิ่นสามารถรวมตัวกันในการปฏิบัติงานโดยการเป็นลูกจ้างหรือสมาชิกทีมที่ปรึกษาหรือเป็นผู้บริหารโครงการ เป็นสมาชิกอาสา ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานกิจกรรมของโครงการ มีการฝึกอบรมให้รู้เทคนิคการปฏิบัติงานในโครงการสำหรับผู้เข้ามาบริหารหรือประสานงานวิธีนี้นอกจากจะเพิ่มความไว้วางใจให้กับคนในชุมชนหรือท้องถิ่นแล้ว ส่วนหนึ่งยังช่วยให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาของตนเอง อีกทั้งยังทำให้เกิดการสื่อสารข้อมูลภายในและได้รับคำแนะนำซึ่งเป็นปัญหาของคนในท้องถิ่นตลอดจนผลกระทบที่ได้รับเมื่อโครงการเข้ามา

๒.๓) การมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือ ทั้งนี้การขอความร่วมมือไม่จำเป็นต้องมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่เป็นพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ว่าผลเสียที่ตามมาหลังจากนำโครงการเข้ามาและผลที่เกิดกับคนในชุมชนหรือท้องถิ่นที่เข้าร่วมในโครงการ

๓) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมานานและมีผลในทางเศรษฐกิจที่ไม่ควรมองข้าม การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์แบ่งได้ ๓ รูปแบบ คือ

๓.๑) ผลประโยชน์ด้านวัตถุ ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคล เช่น เป็นการเพิ่มการบริโภค รายได้ และทรัพย์สิน แต่สิ่งเหล่านี้อาจจะทำให้การสรุปข้อมูลล้มเหลวทั้งนี้ควรวิเคราะห์ให้ได้ว่าใครคือผู้มีส่วนร่วมและดำเนินการให้เกิดขึ้น

๓.๒) ผลประโยชน์ด้านสังคม ถือเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานด้านสาธารณะ ได้แก่ บริการหรือความพึงพอใจในระบบสาธารณูปโภค การเพิ่มโครงการพัฒนาท้องถิ่นโดยใช้รูปแบบการผสมผสานเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับคนยากจน ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ทั้งในเรื่องปริมาณ การแบ่งผลประโยชน์ และคุณภาพบริการและความพึงพอใจ

๓.๓) ผลประโยชน์ด้านบุคคล ถือเป็นความปรารถนาที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มหรือได้รับการคัดเลือกเข้ามา เป็นความต้องการอำนาจทางสังคมและการเมืองโดยผ่านความร่วมมือในโครงการ ผลประโยชน์สำคัญที่ได้จากโครงการมี ๓ อย่าง คือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง อำนาจทางการเมือง และความรู้สึกว่าตนเองทำงานมีประสิทธิผล การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ควรศึกษาผลเสียที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังด้วย เพราะอัตราการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มีความแตกต่างกัน และจะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการวางนโยบายหลักที่เกี่ยวข้องว่าจะให้ใครมีส่วนร่วม ทั้งนี้หากผลที่ออกมาตรงกันข้ามกับความคาดหวังจะได้แก้ไขเพื่อหาแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการวางรูปแบบใหม่

๔) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการประเมินผลเป็นส่วนที่มีการเขียนเป็นรายงานไว้น้อย ทั้งนี้เราสามารถประเมินโครงการได้ ๒ รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมทางตรงและการมีส่วนร่วมทางอ้อม การมีส่วนร่วมในการ

ประเมินผลส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางมากกว่าคนในชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่ประเมินผลด้านงบประมาณ ความพึงพอใจของบุคคลที่มีต่อโครงการ ประเมินว่ามีผู้เห็นด้วยกับโครงการหรือไม่ ผู้ที่มีส่วนร่วมได้แก่ใครบ้าง มีส่วนร่วมโดยวิธีใด มีการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อต่าง ๆ หรือผ่านตัวแทนที่เลือกเข้าไปอย่างไรและทำอย่างไร ความคิดเห็นต่าง ๆ จึงจะได้รับการนำไปใช้ประโยชน์

การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่นเพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็นโดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน และในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน ซึ่งสามารถจำแนกตามมิติของระดับการมีส่วนร่วมมี ๓ รูปแบบ^{๒๗} ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

๒) การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้จักความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

๓) การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดสรรหรือจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า ควรเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมที่จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อส่วนรวม ทั้งในแง่ของคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีรวมถึงจะต้องเป็นการลดปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นติดตามมา ทั้งนี้ควรที่จะมีแนวคิดและเป้าหมายที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑) การมีส่วนร่วมเป็นคุณค่าที่สำคัญในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มที่จะได้รับผลกระทบจากมาตรการ นโยบาย กฎหมายและโครงการต่าง ๆ ของรัฐควรที่จะได้มีโอกาสได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเหล่านั้น รวมทั้งมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจภายใต้กลไกและรูปแบบที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อให้รัฐสามารถนำเอาข้อมูล ข้อคิดเห็น และผลประโยชน์ได้เสียของประชาชนไปเป็นกรอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ

^{๒๗} เฉลียว บุรีภักดี และคณะ, ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถาบันราชภัฏ, กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๕.

๒) การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นมาตรการสำคัญรูปแบบหนึ่งในการแบ่งสรรอำนาจ (Redistribution of Power) ในการตัดสินใจให้กับประชาชนในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย การให้สิทธิแก่ชุมชนในการร่วมบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นการเพิ่มอำนาจให้แก่ประชาชนซึ่งสามารถนำไปสู่ระบบและกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นกว่าที่ผ่านมา

๓) การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเป็นรูปแบบและกลไกสำคัญที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชน (Empowerment) ถือเป็นการช่วยเพิ่มศักยภาพและพัฒนาคนโดยเฉพาะประชาชนกลุ่มที่มีความยากจนและด้อยโอกาส ให้เขาเหล่านั้นสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกิจการของภาครัฐมากขึ้น

๔) การมีส่วนร่วมนำมาซึ่งการตัดสินใจที่รอบคอบและรอบด้านมากขึ้น เนื่องจากรัฐได้นำเอาทัศนะที่หลากหลายของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการตัดสินใจในกิจกรรม โครงการหรือนโยบายของตน ทำให้ได้ผลการตัดสินใจที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของประชาชน

๕) การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยสนองตอบหลักความเป็นธรรมหรือความเสมอภาค (Equity) ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบจากมาตรการของรัฐได้มีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจของรัฐได้

๖) การมีส่วนร่วมจะนำไปสู่ระบบการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน การมีส่วนร่วมของประชาชนจะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากภาครัฐไม่มีการกล่าวหาหรือบประมาณที่จะคอยตรวจสอบตราสารว่าไม่มีการละเมิดกฎหมายแต่จะมีเครือข่ายประชาชนคอยเป็นผู้ตรวจสอบตราสารสอดส่องในเรื่องดังกล่าวแทน

ในส่วนของเงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมี ๓ ประการสำคัญ ได้แก่

๑) การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปโดยอิสระภาพ หมายถึง ผู้มีส่วนร่วมมีอิสระที่จะเข้าร่วมหรือไม่ก็ได้ การเข้ามามีส่วนร่วมต้องเป็นไปอย่างสมัครใจ การถูกบังคับให้ร่วมไม่ว่าจะรูปแบบใดก็ตามไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วม

๒) การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปโดยความเสมอภาค กล่าวคือ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ

๓) การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปตามความสามารถ ทั้งนี้ในบางกิจกรรมแม้จะกำหนดว่าผู้เข้าร่วมมีเสรีภาพและเสมอภาคแต่กิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมายการมีส่วนร่วมย่อมเกิดขึ้นไม่ได้^{๒๘}

^{๒๘} ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและการบวนการ, (นนทบุรี :สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘), หน้า ๓.

ขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นอีกเป็นต้นว่า ประชาชนต้องมีเวลา ประชาชนต้องมีความสนใจประชาชนต้องสามารถสื่อสารด้วยความเข้าใจต่อกันทั้งสองฝ่าย ประชาชนต้องไม่รู้สึกว่าเป็นผลกระทบกระเทือนต่อตำแหน่งหน้าที่หรือสถานภาพทางสังคมด้วย^{๒๙}

สำหรับรูปแบบในการสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้นสามารถจัดได้หลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ดำเนินการ โดยอาจเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนจากระดับต่ำไปจนถึงระดับสูงสุดนั่นก็คือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งในบางโครงการอาจสามารถดำเนินการเพียงรูปแบบเดียวก็สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ แต่สำหรับโครงการที่มีความซับซ้อนของโครงสร้างปัญหาควรดำเนินการในลักษณะบูรณาการจากหลาย ๆ รูปแบบเข้าไว้ด้วยกันเพื่อความสำเร็จของโครงการ การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ตรงกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงมีรูปแบบของการมีส่วนร่วมสามารถสรุปได้เป็น ๕ รูปแบบ^{๓๐} ได้แก่

๑) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) หมายถึง การที่ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) หมายถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือ ระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม หรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การปรึกษาหารือยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้นและเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะ หรือเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

๓) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) หมายถึง การที่ภาคประชาชน และส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม รวมถึงผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบที่พบเห็นกันบ่อย ได้แก่

๓.๑) การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมลักษณะนี้จะต้องจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมเพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการหรือผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นรวมถึงตอบข้อซักถาม การประชุมในระดับนี้อาจจะจัดในระดับกว้างเพื่อรวมหลาย ๆ ชุมชนในคราวเดียวกันในกรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบเหมือนกันหรือคล้ายกัน

^{๒๙} นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, กลวิธี แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๘๖.

^{๓๐} สุคนธ์ เครือน้ำคำ และคณะ, การพัฒนาทีมงาน, (ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๕).

๓.๒) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการจำเป็นจะต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถามและให้ความเห็นต่อโครงการ การประชุมอาจจะจัดในที่สาธารณะทั่วไปและผลการประชุมจะต้องนำเสนอต่อสาธารณะ รวมถึงผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

๓.๓) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ การประชุมและคณะกรรมการจัดการประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นยอมรับ มีหลักเกณฑ์ มีประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจนซึ่งอาจมาจากการร่วมกันกำหนดขึ้นและแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน ทั้งนี้รูปแบบการประชุมไม่ควรจะเป็นทางการมากนักและไม่เกี่ยวข้องกับนายของกฎหมาย ที่จะต้องมีการชี้ขาดเหมือนการตัดสินในทางกฎหมาย การจัดประชุมจึงอาจจัดให้หลายวันและไม่จำเป็นว่าจะต้องจัดเพียงครั้งเดียวหรือสถานที่เดียวตลอดไป

๔) การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง การที่ภาคประชาชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องมีสิทธิและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อประเด็นปัญหา ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมภาคประชาชน ซึ่งในทางปฏิบัติการที่จะให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่ายนัก ทั้งนี้อาจดำเนินการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบเลือกตัวแทนของตนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะหนึ่งที่มีอำนาจตัดสินใจ รวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ และประชาชนจะมีบทบาทชี้้นำการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้น ๆ ว่าจะมีการวางน้ำหนักของประชาชนไว้เพียงใด

๕) การใช้กลไกทางกฎหมาย (Law) หมายถึง การที่ภาคประชาชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องมีสิทธิและมีส่วนร่วมในเชิงของการป้องกันแก้ไข เป็นลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเองอันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม และเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองคิดว่าจะได้รับ โดยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ หรือ ๒๕๕๐ ก็ได้ ต่างก็ได้ให้หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลาย ๆ ด้าน เป็นต้นว่า

๕.๑) ด้านการรับรู้ข่าวสาร

๕.๒) ด้านการพิจารณาการปฏิบัติราชการทางการปกครอง

๕.๓) ด้านการกำหนดนโยบาย

๕.๔) ด้านการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๕) ด้านการคัดเลือกผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๕.๖) ด้านการตรวจสอบและการปฏิบัติงาน

๕.๗) ด้านการออกกฎหมาย

ทั้งนี้ประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปของปัจเจกและในรูปขององค์กรตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ประกอบรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ตามการใช้กลไกทางกฎหมายนี้จะทำให้เกิดความยืดหยุ่นต่อการดำเนินการโครงการหรือการยุติโครงการ รวมทั้งมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นด้วย

ขณะเดียวกันสถาบัน IAP๒ (International Association for Public Participation)^{๓๑} ซึ่งเป็นสถาบันฝึกอบรมการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกา ได้จัดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ตามกรอบแนวคิดขององค์การสหประชาชาติ^{๓๒} ที่ได้กล่าวถึงหลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐใน ๕ ระดับ ดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ซึ่งเป็นระดับเริ่มต้นประชาชนมีบทบาทน้อย เป้าหมาย คือ การให้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและถูกต้องแก่ประชาชน รวมทั้งเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหา ทางเลือก และทางเลือก ตัวอย่างเช่น การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ เสียงตามสาย ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและถูกต้อง

๒) การมีส่วนร่วมในระดับปรึกษาหารือ (Consult) ระดับนี้ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริง ความรู้สึก และแสดงความคิดเห็นประกอบการตัดสินใจ เป้าหมายคือการได้รับข้อมูลและรับความคิดเห็นจากประชาชนเกี่ยวกับสภาพปัญหา ทางเลือก และแนวทางแก้ไขตัวอย่าง เช่น การสำรวจความคิดเห็น การสนทนากลุ่มย่อย การจัดเวทีสาธารณะ ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยการรับฟังความคิดเห็น ตระหนักถึงข้อมูล และความคิดเห็นของประชาชนในการตัดสินใจ

๓) การมีส่วนร่วมในระดับการเข้ามามีบทบาท (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำงาน ตลอดกระบวนการตัดสินใจมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารระหว่างรัฐและประชาชนอย่างจริงจัง เป้าหมายคือ การทำงานร่วมกับประชาชนเพื่อสร้างความมั่นใจว่า ความต้องการและความคิดเห็นของประชาชนจะได้รับการพิจารณา ตัวอย่างเช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการการสำรวจความคิดเห็นโดยการปรึกษาหารือ ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การทำงานกับประชาชนเพื่อให้ความคิดเห็นและข้อมูลจากประชาชนสะท้อนในทางเลือก

๔) การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ (Collaborate) เป็นการให้บทบาทแก่ประชาชนในระดับสูง โดยประชาชนและรัฐทำงานร่วมกันในกระบวนการตัดสินใจ เป้าหมายคือ การเป็นหุ้นส่วนกับ

^{๓๑} สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน, คู่มือการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: กรมชลประทาน, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐-๑๑.

^{๓๒} United Nation, “Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development Report of the Meeting for The Adhoc Group of Expert”. Department of International Economic and Social Affairs, (New York: United Nation, 1981), pp. 123-124.

ประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือกและแนวทางแก้ไข ตัวอย่างเช่น การตั้งเป็นคณะที่ปรึกษาฝ่ายประชาชน การสร้างฉันทามติ กระบวนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ฯลฯ คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การร่วมงานกับประชาชน เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะและแนวคิดใหม่จากประชาชน โดยสัญญาว่าจะนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการตัดสินใจทางออกของปัญหาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๕) การมีส่วนร่วมในระดับให้อำนาจแก่ประชาชน (Empower) ถือเป็นขั้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมสูงสุด เป้าหมายคือ การให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจลงมือด้วยตนเอง โดยรัฐจะดำเนินการตามการตัดสินใจนั้นรูปแบบการมีส่วนร่วม คือ การลงประชามติ และการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยกระบวนการระดมความคิดเห็นที่มีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง ประโยชน์ของการตัดสินใจขั้นนี้ คือ การสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน เข้าใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน คำสัญญาที่หน่วยงานให้กับประชาชน คือ การปฏิบัติตามสิ่งที่ประชาชนตัดสินใจเลือก

สำหรับระดับการมีส่วนร่วมนั้นแบ่งได้เป็น ๕ ระดับ^{๓๓} จากการมีส่วนร่วมในระดับต่ำสุดไปถึงระดับสูง คือ ๑) การให้/รับข่าวสาร (Inform) ๒) การปรึกษาหารือ (Consult) ๓) การร่วมคิดร่วมทำ (Involve) ๔) การเป็นหุ้นส่วนหรือภาคี (Collaborate) และ ๕) การเสริมพลังอำนาจ (Empower) การเลือกระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีระดับและเทคนิคที่ใช้แสดงเป็นตารางให้เห็นรายละเอียดตามตารางที่ ๒.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๒.๑ ระดับการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม	วัตถุประสงค์	ทางเลือกของรูปแบบที่ใช้	เทคนิคการใช้
๑) ให้ข้อมูล (Inform)	ให้ประชาชนตระหนักและให้ความรู้แก่ประชาชน	แลกเปลี่ยนข้อมูล	โฆษณาทางสื่อ / ตั้งตู้แจกข้อมูลข่าวสาร / แผ่นพับ / จัดทำวีดิทัศน์ / เปิดเว็บไซต์ให้ข้อมูล / ตั้งทีมออกไปรณรงค์นอกพื้นที่ / เปิดศูนย์ข้อมูลข่าวสาร / เอกสารข้อเท็จจริง / จัดหมายข่าว / รายงานการศึกษางานเทคนิค / รายการโทรทัศน์

^{๓๓} สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, โครงการจัดทำรูปแบบกลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดทำนโยบาย แผน มาตรการ กฎหมาย หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, รายงานวิจัย, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗), หน้า ๒๓.

(ต่อ)ตารางที่ ๒.๑

ระดับการมีส่วนร่วม	วัตถุประสงค์	ทางเลือกของรูปแบบที่ใช้	เทคนิคการใช้
		ชักชวนให้ประชาชนเข้ามาร่วมในกระบวนการ	ทัศนศึกษา / การประชุมชี้แจงของหน่วยงาน / คำประกาศของทางราชการ
๒) การปรึกษาหารือรับฟังความคิดเห็น (Consult)	เพื่อให้ได้มาซึ่ง Input/Feedback จากประชาชนอย่างกว้างขวาง	ชักชวนให้ประชาชนมาเข้าร่วมในกระบวนการ	ประชาพิจารณ์ / จัดงานการแสดง (Exhibition) เสวนาประชาชน / การเยี่ยมชมโครงการเพื่อให้ข้อมูลและรับข้อมูลจากประชาชน / การจัดหาวิทยากรกระบวนการ / จัดแถลงข้อเท็จจริง / การสนทนากลุ่มย่อย / เวทีสาธารณะ
		รวบรวมข้อมูลจากประชาชนและภาครัฐให้ Feedback	ทำแบบสอบถาม / จัดทำแบบฟอร์มการแสดงความคิดเห็น / การสัมภาษณ์รายบุคคล / การสนทนากลุ่มย่อย / สายด่วนสายตรง / การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ / การร่วมลงประชามติ (ตามกฎหมายไทย)
๓) การร่วมคิดร่วมทำ (Involve)	เพื่อให้เกิดการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเต็มที่	ชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการ	การประชุมกลุ่มย่อยในการวางแผน / คณะกรรมการระดับท้องถิ่น / การจัดหาวิทยากรกระบวนการ / การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
๔) การเป็นหุ้นส่วนหรือภาคี (Collaborate)	เพื่อสร้างฉันทานุมัติ	ชักชวนให้ประชาชนเข้ามาร่วมในกระบวนการ	คณะกรรมการที่ปรึกษา / เวทีผู้มีส่วนได้เสีย / ฟอร์มแผนภูมิภาค / การจัดทำแผนที่ความคิด
๕) การเสริมพลังอำนาจของประชาชน	เพื่อสร้างเวทีให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ	ชักชวนให้ประชาชนเข้าร่วมในกระบวนการ	การปฏิบัติตามการประเมินผลและคำแนะนำของภาคประชาชน
		รวบรวมข้อมูลจากประชาชนและภาครัฐให้ Feedback	การลงคะแนนเสียง (Referendum ในต่างประเทศ)

กล่าวโดยสรุป กรอบคิดเรื่องการมีส่วนร่วมในงานพัฒนานั้น ในยุคต้นของการพัฒนาชุมชน แม้จะมีจุดดีในแง่ของการต้องการสร้างประชาธิปไตยภายในชุมชน แต่ในภาคปฏิบัติเมื่อนำมาใช้ในประเทศด้อยพัฒนาที่อำนาจบริหารมีลักษณะรวมศูนย์ การมีส่วนร่วมจึงอาจกลายเป็นการเกณฑ์ (Recruitment) ให้คนเข้ามาร่วมภายใต้ปรัชญาของการต้องการเปลี่ยนคนในประเทศด้อยพัฒนาเหล่านี้ให้ทันสมัยมากขึ้น ให้รู้จักคิดเพื่อพัฒนาตนเอง ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้เพื่อให้พ้นจากสภาพความยากจนและด้อยพัฒนา ขณะเดียวกันในการมีส่วนร่วมในรูปแบบปัจจุบันมีการเปิดกว้างและยอมรับในสิทธิของประชาชนและชุมชนมากขึ้น ทำให้ปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมของประชาชนได้แสดงพลังแห่งการมีส่วนร่วมออกมาในหลายระดับ ประกอบด้วย

๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public information) หมายถึง การที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒. การรับฟังความคิดเห็น (Public Consultation) หมายถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการจัดการหารือ ระหว่างรัฐในฐานะเป็นผู้ดำเนินการโครงการพัฒนากับประชาชนที่เกี่ยวข้องและที่ได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมหรือประกอบการจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะหรือเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

๓. การร่วมในการตัดสินใจ (Public Involve) หมายถึง การที่ภาคประชาชนและส่วนงานที่เกี่ยวข้องมีสิทธิ มีส่วนร่วมแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจต่อประเด็นปัญหาหรือการดำเนินการพัฒนาใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการพัฒนา

๔. ความร่วมมือ (Public Collaboration) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมโดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจในการพัฒนา และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

๕. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Public Empower) หมายถึง การที่ประชาชนบทบาทในระดับสูงในการมีส่วนร่วมในลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเองได้ หากไม่ได้รับความเป็นธรรม และไม่ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น

๒.๓.๓ รูปแบบของการมีส่วนร่วม

จากกรอบคิดการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมทั้ง ๕ ด้าน ที่คณะผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์และนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จากการศึกษาเชิงลึกพบว่าในแต่ละด้านนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการบูรณาการเอาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเข้ามาประยุกต์หรือผสมผสานเพื่อให้เกิดความกลมกลืนและเหมาะสมกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ดังนี้

๑) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information)

ในเรื่องนี้ มัลลิกา ผลอนันต์^{๓๔} ได้กล่าวถึงการรับรู้ข่าวสารที่จะก่อให้เกิดแรงจูงใจและการโน้มน้าวใจที่จะมีผลต่อการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงใด ๆ นั้นมีความเชื่อว่าการที่จะชักจูงใจบุคคลใดบุคคลหนึ่งนั้นเป็นเหมือนกับการกระตุ้นบุคคลนั้นเพื่อให้เกิดการตอบสนองในสิ่งที่เราต้องการให้เป็น ในกระบวนการสื่อสารจะมีช่องว่างหรือตัวกลางระหว่างกระตุ้นและการตอบสนองซึ่งเรียกว่าพื้นเพเดิมของบุคคล ซึ่งถือว่าเป็นตัวกลางที่สำคัญมากในการที่จะเกิดการรับรู้ได้จากการสื่อสาร ดังนั้นในการจูงใจบุคคลใดนั้นเราจะต้องศึกษาถึงพื้นเพเดิมของบุคคลคนนั้นก่อนว่า ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ระดับการศึกษา ทั้งนี้สามารถแบ่งลักษณะของการรับรู้เพื่อการพัฒนาของคนได้ ๔ ระดับ ดังนี้

๑.๑) กลุ่มเชื่อ (Believer) เป็นกลุ่มที่ง่ายที่สุดในการจะทำให้เกิดการรับรู้หรือการชักจูงให้ปฏิบัติตามที่เป้าหมายทางการพัฒนา เพราะเป็นกลุ่มที่ได้รับทัศนคติความรู้ ประสบการณ์ ข้อมูลต่าง ๆ เป็นแนวทางเดียวกันกับการพัฒนา จึงเชื่อและเห็นด้วยในสิ่งที่พัฒนาได้สื่อกออกไป

๑.๒) กลุ่มสงสัย (Skeptic) เป็นกลุ่มที่ได้รับข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ที่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายทางการพัฒนาที่จะสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์ทั้งในด้านบวกและด้านลบ และคนกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มคนที่เกิดความสงสัยในเรื่องนั้น เช่น ในการสร้างเขื่อนคนกลุ่มนี้จะมีข้อมูลว่ามีทั้งประโยชน์และโทษ กล่าวคือ มีความเชื่อว่าเขื่อนใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าถือว่าเป็นผลดี แต่ขณะเดียวกันเขื่อนก็จะเป็นสาเหตุของการทำลายสภาพแวดล้อมไปด้วยอีกทางหนึ่ง ข้อสงสัยดังกล่าวจะทำให้คนกลุ่มนี้ตัดสินใจไม่ได้ว่าระหว่างประโยชน์และโทษนั้นสิ่งใดมีมากกว่ากัน และเขาจึงยังไม่ตกลงใจเชื่อว่าการสร้างเขื่อนเป็นสิ่งที่ดี ดังนั้นในการที่จะพัฒนาอะไรจะต้องมีการประชาสัมพันธ์กับคนกลุ่มนี้ให้เขาหายสงสัยก่อน

๑.๓) กลุ่มเฉื่อย (Apathetic) เป็นกลุ่มที่ไม่สนใจ ไม่ได้ตอบหรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะพัฒนาเนื่องจากรู้สึกว่าเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง เช่น รู้สึกว่าการจะสร้างเขื่อนหรือไม่สร้างเขื่อนนั้นไม่เกี่ยวข้องกับตนเองเพราะเขื่อนสร้างที่ต่างจังหวัด แต่ตนเองอยู่กรุงเทพมหานครตนเองไม่ได้รับผลประโยชน์หรือผลเสียอะไรจากการสร้างเขื่อนนั้น ดังนั้นหลักในการสร้างการรับรู้กับคนกลุ่มเฉื่อยนี้จึงต้องพยายามดึงเรื่องที่จะพัฒนาแสดงผลให้เขาเห็นว่าเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวคนเหล่านี้ให้ได้

๑.๔) กลุ่มปรปักษ์ (Hostile) กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่ยากที่สุดในการทำความเข้าใจหรือทำให้เกิดการรับรู้ในด้านบวก เพราะเป็นกลุ่มไม่เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายทางการพัฒนา ฉะนั้นจะใช้ความพยายามและความอดทนอย่างสูงสุดที่จะทำให้เกิดการรับรู้ที่ถูกต้อง โดยอาศัยเทคนิคทางการสื่อสารให้คนกลุ่มนี้เกิดความปั่นป่วนในแง่ของความคิดหรือเกิดความไม่สมดุลทางความคิดเสียก่อน เป็นต้นว่าอาจจะให้คนที่เขานับถือเขาเกรงใจเป็นผู้ชักจูงเพื่อให้เขาเปลี่ยนจากกลุ่มปรปักษ์มาเป็นกลุ่มสงสัยก่อน และในช่วงที่เขาเกิดความปั่นป่วนทางความคิด สมองก็จะเริ่มเปิดรับข้อมูลต่าง ๆ

^{๓๔} มัลลิกา ผลอนันต์, **ทฤษฎีการสื่อสาร**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๒), หน้า ๔๒-๔๓.

มากขึ้น เราจึงเริ่มให้ชุดข้อมูลที่จะนำไปสู่การรับรู้ข้อมูลที่ดี เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา จนเขา กลายเป็นกลุ่มเชื่อในที่สุด

๒) การรับฟังความคิดเห็น (Public Consultation)

ในเรื่องนี้การรับฟังความคิดเห็นเกิดขึ้นได้จากการปรึกษาหารือ และสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท ดังนี้

๒.๑) การปรึกษาหารือเป็นรายบุคคล (Individual Counseling) การปรึกษาประเภทนี้เป็นแบบที่ได้รับความนิยมและถูกนำมาใช้ในการพัฒนาต่าง ๆ การปรึกษาจะเป็นการพบกันระหว่าง ผู้ให้คำปรึกษากับผู้ขอคำปรึกษา การปรึกษาแบบนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยให้ผู้ขอรับคำปรึกษาสามารถ เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม และปัญหาในการพัฒนา สามารถแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาให้เกิดผลมากที่สุด

๒.๒) การให้คำปรึกษาหารือแบบกลุ่ม (Group Counseling) การปรึกษาประเภทนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นการปรึกษาเชิงกระบวนการ และเป็นกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความ ต้องการ ประสบปัญหาหรือผลกระทบจากการพัฒนาที่คล้ายกันหรือตรงกัน ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการที่จะ แก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่งร่วมกัน โดยผู้ที่เกี่ยวข้องจะมารวมกันเป็นกลุ่มเพื่อปรึกษาหารือและหา ทางออกร่วมกัน ในปัจจุบันมักส่งเสริมการปรึกษาหารือกันเพื่อหาทางออกของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ของการแย่งชิงผลประโยชน์ โดยเฉพาะในโครงการพัฒนาที่ใหญ่ ๆ หรือมีงบประมาณและผลกระทบที่สูง สำหรับองค์ประกอบของการปรึกษาหารือที่อยู่บนพื้นฐานความร่วมมือมี ๕ องค์ประกอบ สำคัญ คือ

(๑) การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน (Positive Interdependence) สมาชิกในกลุ่มมีความ สำคัญทุกคน ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม สมาชิกจะประสบความสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จ ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนและในขณะเดียวกันก็ ช่วยเหลือสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วย เพื่อประโยชน์ร่วมกัน

(๒) การปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด (Fact-to-Face Promotive Interaction) สมาชิกมีการพึ่งพาช่วยเหลือกัน เป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อการช่วยเหลื ให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย สมาชิกกลุ่มจะไว้วางใจ ห่วงใย ส่งเสริม ช่วยเหลือกัน เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

(๓) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของสมาชิกแต่ละคน สมาชิกทุกคนมีหน้าที่ รับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถไม่มีใครได้รับประโยชน์โดยไม่ทำ หน้าที่ของตน ดังนั้นจึงต้องมีการตรวจสอบผลงานทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม จะต้องมีการทดสอบราย คน รายกลุ่ม สังเกตพฤติกรรมผู้ที่เกี่ยวข้องในกลุ่มและจัดให้มีผู้สังเกตการณ์

(๔) การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับการทำงาน การเรียนรู้แบบร่วมมือจะ ประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยทักษะหลายประการ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการปฏิสัมพันธ์กับ

บุคคลอื่น ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง มีความเคารพ ยอมรับ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน

(๕) การวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม (Group Processing) การเรียนรู้แบบร่วมมือต้องมีการวิเคราะห์กระบวนการทำงานของกลุ่มเพื่อช่วยให้กลุ่มเกิดการเรียนรู้และปรับปรุงการทำงานของ กลุ่ม พฤติกรรมสมาชิกกลุ่ม ผลงานกลุ่ม การวิเคราะห์การเรียนรู้อาจทำได้ทั้งผู้รับผิดชอบโครงการและประชาชน ทั้งนี้ประชาชนหรือกลุ่มผู้เกี่ยวข้องจะต้องได้รับข้อมูลป้อนกลับเพื่อร่วมแสดงทักษะการคิด

๓) การร่วมในการตัดสินใจ (Public Involve)

การตัดสินใจเป็นการนำหลักเกณฑ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการการตัดสินใจเพื่อให้ผู้ตัดสินใจมีโอกาสผิดพลาดน้อยลงหรือการตัดสินใจได้ถูกต้องมากขึ้น การตัดสินใจที่จะมีขึ้นภายในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สามารถทำการประเมินได้โดยใช้กฎเกณฑ์หรือเครื่องมือดังกล่าวพิจารณาทางเลือกที่ดีที่สุด การทำการตัดสินใจได้นำเอาความน่าจะเป็นเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ ทั้งนี้เพราะบุคคลจะมีการเปรียบเทียบว่าผลลัพธ์หรือผลตอบแทนที่ดีที่สุดหรือไม่ แต่ถ้ามีวิธีให้ผลตอบแทนมากกว่าหนึ่งทางเลือกแล้วก็ต้องมีการตัดสินใจเลือกทางหรือวิธีที่จะทำให้ได้ผลตอบแทนมากที่สุด ซึ่งการตัดสินใจเลือกดังกล่าวเป็นเรื่องที่ยุ้งยากและสลับซับซ้อน ดังนั้นจึงต้องอาศัยหลักเกณฑ์และเครื่องมือต่าง ๆ ประกอบการตัดสินใจ ดังต่อไปนี้

๓.๑) มีทางเลือกหลายทาง (Alternatives) ในแต่ละทางเลือกอาจจะอยู่ในรูปนโยบายในการปฏิบัติงานเทคนิคหรือขั้นตอนการดำเนินงาน การที่มีทางเลือกมาก ๆ ถ้าจะอาศัยดุลยพินิจส่วนตัวทำการตัดสินใจนั้นอาจจะผิดพลาดขึ้นได้ ดังนั้นจึงต้องอาศัยเครื่องมือหรือเกณฑ์ต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการตัดสินใจ เพราะยังมีหลักประกันได้ว่าไม่ได้ตัดสินใจไปตามดุลยพินิจส่วนตัว

๓.๒) ข้อมูลในปัจจุบันมีจำนวนมาก ถ้านำดุลยพินิจส่วนตัวมาใช้ในการตัดสินใจแล้ว โอกาสที่จะผิดพลาดอาจจะมีมาก เพราะไม่อาจจะนำข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมดนั้นมาพิจารณาได้ครบถ้วนสมบูรณ์ในห้วงเวลาที่จำกัดได้

๓.๓) เพื่อลดความขัดแย้งลงเนื่องจากพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ถ้าไม่อาศัยหลักเกณฑ์หรือเครื่องมือที่เหมือนกันทำการตัดสินใจแล้วก็อาจจะทำการตัดสินใจแตกต่างกันออกไปซึ่งจะทำให้คนในองค์กรเกิดการขัดแย้งกันขึ้นในกรณีที่ความเห็นแตกต่างกัน

๓.๔) เพื่อลดความเสี่ยงการตัดสินใจที่ปราศจากกฎเกณฑ์หรือเครื่องมือแล้ว โอกาสที่เสี่ยงต่อความผิดพลาดนั้นมีสูง แต่การตัดสินใจที่มีเครื่องมือเข้ามาช่วยแล้ว โอกาสของการตัดสินใจที่ผิดพลาดนั้นมีน้อยหรือไม่เลยก็เป็นไปได้

๔) ความร่วมมือ (Public Collaboration) ในการประชุมรับฟังความคิดเห็นถือเป็นเทคนิคที่สำคัญที่สุดซึ่งจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินงานหรือการพัฒนาใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จ เปรียบเสมือนการวางแผนความคิดทั้งหมดทุก ๆ ด้านอย่างละเอียด ซึ่งต้องใช้เวลาเตรียมการอย่างรอบคอบ พิถีพิถัน หากเตรียมการไม่ดีเราจะไม่สามารถแก้ปัญหาได้และทำให้เสียเวลาเปล่า การวางแผนขั้นนี้มีขั้นตอนและหัวข้อที่ต้องให้ความสำคัญ ได้แก่

๔.๑) การกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าควรเป็นในระดับใด ซึ่งจะต้องชัดเจนเพราะเรื่องนี้เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการวางแผน โดยพยายามให้เกิดการมีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งจะต้องคิดให้รอบคอบแต่ต้นว่า โครงการที่จะทำเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องนั้น ๆ เราต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมระดับใด โครงการบางเรื่องอาจจำเป็นต้องให้ประชาชนต้องเข้ามามีบทบาทมากถึงระดับการเป็นประชาชนหุ้นส่วนเพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไข ปัญหา หรือบางโครงการอาจต้องการให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจเลยก็ได้ ซึ่งการวางแผนการดำเนินงาน จะมีความซับซ้อนและยุ่งยากตามระดับของการมีส่วนร่วม อีกทั้งต้องดำเนินการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างต่อเนื่อง

๔.๒) กระบวนการหลัก กระบวนการรองและทีมงาน ต้องมีทัศนคติที่เป็นบวกและรักในหน้าที่ที่ตนทำ มีความอดทน และพึงระลึกเสมอว่า หน้าที่ของกระบวนการคือการขับเคลื่อนให้การประชุมนั้นเกิดการแสดงความคิดเห็นโดยมีส่วนร่วมระหว่างผู้เข้าประชุม สำหรับทีมงานที่เหลือ ได้แก่ กระบวนการรองซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย กระบวนการหลักเป็นผู้จัดบันทึกการประชุมมีหน้าที่เติมคำถามในเวทีเพื่อให้ประเด็นต่าง ๆ สมบูรณ์ขึ้น และเป็นผู้สังเกตการณ์คอยระวังไม่ให้มีการเบี่ยงเบนประเด็นไปจากที่ตั้งไว้ ส่วนทีมงานเสริมเพื่อถ่ายภาพหรือเป็นผู้ช่วย ทั้งนี้จำนวนทีมงานจะขึ้นอยู่กับจำนวนหรือปริมาณของผู้เข้าร่วมประชุม และทักษะ/ประสบการณ์ของกระบวนการหลัก

๔.๓) การตั้งประเด็นและคำถาม ประเด็นคำถามที่ดีต้องชัดเจน ครอบคลุม เข้าใจง่าย เป็นเรื่องที่ผู้เข้าร่วมประชุมทราบมาก่อน แล้วนำสิ่งที่ต้องการนั้นมาตั้งเป็นคำถาม ควรตั้งประเด็นหลัก และแตกเป็นประเด็นย่อย หลังจากนั้นทีมงานทั้งหมดควรลองซักซ้อมจำลองเวทีการประชุมโดยสมมติตนเป็นชาวบ้าน แล้วคิดว่าจะตอบคำถามที่ถามมาแบบใดได้บ้าง เมื่อชาวบ้านถามคำถามอย่างนั้น เราจะต้องตั้งโจทย์ถามกลับอย่างไรต่อไป

๔.๔) มีวัตถุประสงค์ของการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่ชัดเจนว่าจัดเพื่ออะไร จัดไปทำไม และจะเอาผลที่ได้จากการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนนั้นไปทำอะไร ทั้งนี้ควรแจ้งให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบในตอนต้นของการประชุม หรือควรแจ้งล่วงหน้ากับกลุ่มเป้าหมายก่อนถึงวันประชุม ในกรณีที่เป็นโครงการซึ่งต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในระดับสูง

๔.๕) มีกระบวนการ ขั้นตอน แผนการดำเนินงานที่ดี โดยกำหนดแผนอย่างละเอียดว่ามีกิจกรรมอะไรบ้าง ใครมีบทบาทและหน้าที่อะไร เวลาไหน ใครจะนั่งตรงไหน ใครจะพูดก่อน-หลัง และจะแจกเอกสารตอนไหน ฯลฯ นอกจากนี้สำหรับทีมงานมือใหม่ ควรมีการซักซ้อมขั้นตอนของกระบวนการบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดความมั่นใจ และช่วยลดข้อผิดพลาดเมื่อต้องจัดเวทีประชุมจริง

๔.๖) การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมประชุม เช่น เพศ วัย การศึกษา ผู้เข้าประชุมคาดหวังแค่ไหนจากการร่วมประชุม คนที่เข้าประชุมนั้นมีใครบ้าง กลุ่มผู้มีส่วนได้และกลุ่มผู้มีส่วนเสียมีมากน้อยเพียงใด ใครมีผลกระทบโดยตรง ใครได้รับผลกระทบในแง่บวก ใครได้รับผลกระทบในแง่ลบ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญมากเป็นใคร มีบทบาทต่อความสำเร็จในการดำเนินการจัดเวทีรับฟัง

ความคิดเห็นของประชาชนเพียงใด ฯลฯ ทั้งนี้การทราบข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายอย่างละเอียด จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการดำเนินงานตามแผนในขั้นตอนอื่น ๆ เปรียบเหมือนคำกล่าวที่ว่า รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้งชนะร้อยครั้ง

๔.๗) สื่อและอุปกรณ์การสื่อสารที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจประเด็น เนื้อหาตรงกัน เช่น การเลือกวิธีทัศนควรเตรียมเรื่องให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ในการจัดเวที ตรวจสอบเช็คคุณภาพก่อน วันจริง การเตรียมกระดาน กระดาษ การ์ด ปากกา เทปขาวหรือหมุด การเตรียมเอกสารแจก ฯลฯ

๔.๘) การเตรียมเกม โดยเลือกเกมที่เหมาะสมกับเรื่องที่จะจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เช่น ประชุมเรื่องการร่วมกันขุดคุ้ยระบายน้ำแก้ปัญหาน้ำท่วม การเลือกเกมควรเลือกแนวที่สร้างความสามัคคี ช่วยกันทำงาน หรือหากเป็นเรื่องกรณีพิพาทกันมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ควรเลือกเกมเกี่ยวกับการเสียสละนอกจากนี้ทีมงานต้องลองเล่นเกมเอง ว่าเป็นเกมที่สนุก เหมาะกับกลุ่มและเวลาหรือไม่ เป็นต้น

๕) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Public Empower) หมายถึง การที่ประชาชนบทบาทในระดับสูงในการมีส่วนร่วมในลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเองได้ หากไม่ได้รับความเป็นธรรม และไม่ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา การเสริมอำนาจแก่ประชาชนมุ่งคุ้มครองภาคประชาชนมากกว่าภาครัฐหรือภาคธุรกิจ ก็เป็นอีกหนึ่งกลไกที่มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากโดยปกติแล้ว ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจมักจะมีความสามารถในการคุ้มครองตนเองได้มากกว่าภาคประชาชน ทั้งนี้เพราะในความเป็นจริงนั้นภาคประชาชนมักจะขาดซึ่งความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกทางกฎหมาย สุดท้ายจึงลงเอยด้วยการถูกเอารัดเอาเปรียบจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การเสริมอำนาจแก่ประชาชนไม่ใช่เพียงการแสดงบทบาทที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์นี้เท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการมีกลไกอื่น ๆ ที่สอดคล้องเพื่อทำให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ทัวถึงและเท่าเทียม และยังรวมถึงการทำให้ประชาชนรับรู้ เข้าใจ เข้าถึง และสามารถใช้ประโยชน์จากกลไกทางกฎหมายต่างๆที่มีอยู่ได้อย่างง่ายดาย ซึ่งนั่นหมายถึงระบบรัฐบาล รัฐสภาและตุลาการจำเป็นต้องมีความมุ่งมั่น ทำให้กลไกทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองประชาชนมีความศักดิ์สิทธิ์ และสร้างประโยชน์ให้กับประชาชนและประเทศได้อย่างแท้จริง

นอกเหนือจากกลไกข้างต้นกลไกการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนก็เป็นอีกหนึ่งกลไกที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากความสำเร็จของการดำเนินนโยบาย และการใช้ประโยชน์จากกลไกต่าง ๆ ที่มีอยู่ เกิดจากการผสมผสานที่ลงตัวของ ๒ ส่วนผสมด้วยกัน ส่วนผสมแรกคือความพร้อมของนโยบาย และกลไกทางสังคมอันจำเป็นและสอดคล้องกับยุคสมัย ซึ่งการมีวิสัยทัศน์อันยาวไกลและการมีความมุ่งมั่นช่วยเหลือและคุ้มครองประชาชนของรัฐบาล รัฐสภา และตุลาการเท่านั้นที่จะทำให้ส่วนผสมนี้เกิดขึ้น อีกส่วนผสมหนึ่งคือการทำให้นโยบายและกลไกทางสังคมต่าง ๆ นั้นสามารถประยุกต์ใช้กับประชาชนทุกภาคส่วนได้จริง ซึ่งเสี่ยงสะท้อนจากภาคประชาชน ผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน

เท่านั้นที่จะช่วยทำให้นโยบายและกลไกต่าง ๆ สามารถถูกปรับปรุงและปรับใช้ได้อย่างสอดคล้องกับสิ่งที่ประชาชนต้องการมากที่สุด

๒.๔ แนวคิดการสร้างเครือข่าย (Network)

เครือข่าย (Network) หมายถึง การติดต่อด้านข่าวสารและการแลกเปลี่ยนทรัพยากร การเรียนรู้ใหม่ในรูปแบบที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร พัฒนาการไปสู่กว้างระดับรัฐหรือชาติ ถือเป็นเครื่องมือในการสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ที่บุคคล หรือกลุ่ม/องค์กร ได้มีโอกาสติดต่อสื่อสาร สนับสนุนให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ บรรลุเป้าหมายที่บุคคล กลุ่ม และองค์กรกำหนดไว้ และเป็นขบวนการสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน^{๓๕} และเป็นความสัมพันธ์ในสังคมมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย โดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการสื่อสารความร่วมมือการพึ่งพาอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย^{๓๖}

เครือข่ายเป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัวกันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกันพบปะสังสรรค์และพัฒนาไปสู่การลงมือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกันดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียงการรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้นแต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกันสิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกันคือวัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกับการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน^{๓๗}

เครือข่ายยังเป็นการร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรประเภทเดียวกัน หรือเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มองค์กรต่างประเภทกัน ซึ่งมีหลายระดับตั้งแต่การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกต่อปัจเจก การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกกับกลุ่ม การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่อกลุ่มโดยดำเนินงานภายใต้

^{๓๕} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๓๖} พระมหาสุทนต์ อาภาภโร, เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๖.

^{๓๗} สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๕๐) หน้า ๒๐๗.

เป้าหมายและวิธีการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ”^{๓๘} ขณะเดียวกันเครือข่ายยังเป็นการร่วมมือระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรประเภทเดียวกัน หรืออาจเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่ม องค์กรต่างประเทศ เครือข่ายมิได้หลายระดับตั้งแต่การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกต่อปัจเจก เช่น การเชื่อมโยงระหว่างข้าราชการกับข้าราชการด้วยกัน การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกกับกลุ่ม เช่น การเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม เช่น การเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษากับสถานศึกษาด้วยกัน หน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชนสถานศึกษากับหน่วยงานธุรกิจ เป็นต้น และการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่^{๓๙}

นอกจากนั้นเครือข่ายยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยมีหลักการข้อตกลงและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนระหว่างคนกับคน คนกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่มและเครือข่ายต่อเครือข่าย ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ โดยอาจผ่านเข้ามาทางผู้นำกลุ่มหรือสมาชิกของกลุ่มให้สมาชิกของกลุ่มที่ประกอบอาชีพเดียวกันและทำงานร่วมกัน เป็นวิธีการถ่ายทอดที่ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมทั้งนี้จะประสบความสำเร็จได้เพราะมีผู้นำที่มุ่งให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงประสบความสำเร็จ และการเรียนรู้ของสมาชิกในเครือข่ายมีอยู่ตลอดเวลาการเรียนรู้บางอย่างก็รับจากภายนอกเข้ามาเกือบทั้งหมดแต่บางอย่างก็มีการปรับและประยุกต์ให้ใช้ได้เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาวิชาชีพ^{๔๐} และในการรวมตัวของกลุ่มที่มีการประสานงานหรือทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีระยะเวลานานพอควร มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกันและหากบรรลุวัตถุประสงค์หนึ่งแล้ว เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมวัตถุประสงค์ใหม่ได้และยังเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของปัจเจกบุคคลกลุ่มและองค์กรผ่านรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กิจกรรมการสื่อสารความร่วมมือการพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยน การเรียนรู้ซึ่งเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลายตลอดจนมีเป้าหมายร่วมกัน^{๔๑}

เครือข่ายยังหมายถึงกลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจ แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกันหรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบ โครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระกิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมึลักษณะ เท่าเทียมกัน หรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็น

^{๓๘} สรัญญา จุฑานิล, การบริหารเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนสำนักงานปฏิบัติการภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, รายงานวิจัย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖.

^{๓๙} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส มีเดีย, ๒๕๕๓), หน้า ๒๘.

^{๔๐} วิชัย แสงสี, การศึกษาวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายสถานศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, รายงานวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒, หน้า ๒๗.

^{๔๑} ต่วน เปาชีกูจิ, การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่าย: กรณีศึกษาสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนสำนักงานปฏิบัติการภาคใต้, รายงานวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗.

สมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระ หรือความเป็นตัวของตัวเองของคน หรือองค์กรนั้น ๆ^{๔๒} นับตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๙๗๐ เป็นต้นมา แนวคิดเรื่อง “เครือข่าย” ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายทั้งในแวดวงงานพัฒนาและภาคธุรกิจ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องจากสาเหตุ ๓ ประการ คือ

ประการแรก ภาวะการณ์แข่งขันแบบใหม่ (New Competition) ในยุคการค้าใหม่ ทำให้ไม่สามารถใช้โครงสร้างและการบริหารแบบเก่าซึ่งเป็นแบบอำนาจตามลำดับชั้น (Hierarchical) ได้อีก อำนาจแนวดิ่ง (รัฐ) ไม่อาจนำองค์กรให้ไปสู่เป้าหมายในยุคใหม่ได้ จึงต้องมีการปรับความสัมพันธ์ให้เป็นแนวนอน (เอกชน) ให้เป็นเครือข่าย

ประการที่สอง ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีข่าวสาร (IT) ทำให้องค์กรต่าง ๆ สามารถปรับตัวเองและมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพและ

ประการสุดท้าย ความก้าวหน้าทางวิชาการที่ก่อให้เกิดเครื่องมือในการวิเคราะห์โครงสร้างสังคมในลักษณะที่เป็นเครือข่ายและองค์กรต่าง ๆ ล้วนมีลักษณะเป็นเครือข่ายทั้งภายในตัวมันเองและในความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก^{๔๓}

จุดกำเนิดของเครือข่ายมีขึ้นโดยอัตโนมัติ เป็นแบบธรรมชาติ เป็นลักษณะสังคมมนุษย์ที่เป็นสังคม ต้องมีการสัมพันธ์ต่อกันและทุกระดับชั้น แล้ววิวัฒนาการไปเป็นเครือข่ายจัดตั้งและเครือข่ายมี ๓ ลักษณะ คือ ๑) เครือข่ายโดยธรรมชาติ ๒) เครือข่ายจัดตั้ง และ ๓) เครือข่ายวิวัฒนาการ^{๔๔}

๑) เครือข่ายโดยธรรมชาติ

แรกสุดนั้น เครือข่ายเป็นแบบธรรมชาติ เป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ การติดต่อสื่อสาร การนัดหมายกันแบบไม่เป็นทางการ แสดงให้เห็นว่า ทุกสายงานอาชีพจะมีเครือข่ายของตนเสมอ เป็นเครือข่ายโดยไม่รู้ เป็นเครือข่ายได้โดยอัตโนมัติ เช่นเดียวกับคำว่า “วัด” ซึ่งพัฒนาการมาจากชุมชนที่มีการรวมตัวกันเพื่อปรึกษาหารือทางการทั้งไม่ทางการ ต่อมาก็สร้างอาคารโถง ๆ แบบเดียวกับศาลาลม เพื่อสะดวกในการประชุม แล้วศาสนาก็เข้ามา จึงสร้างที่พักสงฆ์ขึ้นใกล้เคียงกับศาลานั้น ต่อมามีการอบรมธรรม เรียนธรรม เรียน กอ ขอ กอกา ตามแบบสมัยการเรียนสมัยศรีอยุธยาที่ส่งบุตรชายเรียนในวัด ส่วนบุตรสาวให้เรียนงานบ้านการเรือน ผลผลิตกิจกรรมนี้ก็กลายเป็นวัดขึ้นมาถึงปัจจุบัน เครือข่ายโดยธรรมชาติมีขึ้นโดยอัตโนมัติ โดยเฉพาะการทำการค้าขายที่ต้องมีผู้ผลิตผู้จำหน่ายและผู้ซื้อ ซึ่งผู้ซื้อจะเป็นเครือข่ายของผู้ขาย เพราะนำสินค้าเข้าก็จะประมาณการความต้องการผู้ซื้อก่อนว่าจะมีมากมีน้อยเพียงไร ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นมีรูปแบบการขายสินค้าขึ้นมาว่าค้าปลีก กับค้าส่ง ซึ่งคำว่าค้าปลีกมีวางจำหน่ายเป็นที่ เช่น ตลาดนัด ตลาดสี่มุมเมือง เป็นต้น ส่วนค้าส่งนั้น คือแยกเป็นสินค้าย่อย ๆ ส่งตามร้านค้าหรือผู้ส่งสินค้าเพื่อ

^{๔๒} ขนิษฐา กาญจนรังสันทน์, การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยองค์กรเครือข่าย, วารสารพัฒนาชุมชน, ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๙ (กันยายน, ๒๕๔๒) หน้า ๒๖-๓๐.

^{๔๓} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง, หน้า ๓๓-๓๔.

^{๔๔} ธนา ประมุขกุล, “เครือข่าย”, วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖-๓๑.

บริโศกหรือเพื่อจำหน่ายเป็นชุดใหญ่และเครือข่ายอีกแบบหนึ่ง ตามแนวคิดนายธนา ที่ขยายความว่า เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกัน มาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า

๒) เครือข่ายจัดตั้ง

เครือข่ายชนิดนี้ ไม่ใช่เครือข่ายที่เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ หากแต่มีการจัดตั้งตามวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ในหน่วยงานนั้น ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นภาครัฐที่ใช้อำนาจหน้าที่บริหารเครือข่ายแนวดิ่งโดยสั่งการลงมาสู่ภาคปฏิบัติการ ตามแนวคิดของนายธนา ที่ขยายความว่า เครือข่ายจัดตั้งมักจะมี ความเกี่ยวข้องกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐ ผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็ว และส่วนมากภาคีหรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะไม่ได้มีพื้นฐาน

๓) เครือข่ายวิวัฒนาการ

เครือข่ายนี้เริ่มที่กลุ่มบุคคล องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้าง ๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจนนัก หรือ อีกลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ กลุ่มฮักน่าน เป็นต้น

ในส่วนขององค์ประกอบสำคัญของการก่อเกิดความเป็นเครือข่านั้น หากมองในเชิงโครงสร้าง ยังหมายถึงกลุ่มของจุดต่าง ๆ ซึ่งเชื่อมโยงต่อกันด้วยเส้นโดยจุดต่าง ๆ คือ บุคคลหรือกลุ่มส่วนเส้นที่เชื่อมนี้ คือความสัมพันธ์ที่บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ มีต่อกันในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

๑) เครือข่ายมีลักษณะเป็นโครงสร้างทางความคิด (Cognitive Structure) ไม่ว่าจะพัฒนาไปถึงระดับใด บุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กรเครือข่ายจะมีกรอบความคิดที่เกี่ยวกับองค์กรเครือข่ายใกล้เคียงกันในด้านความรู้ความสามารถ ความคาดหวังต่อเครือข่าย

๒) องค์กรเครือข่ายไม่มีลำดับชั้น (Hierarchy) การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรเครือข่าย เป็นไปในลักษณะแนวนราบ แต่ละองค์กรเป็นอิสระต่อกัน แต่ระดับความเป็นอิสระของแต่ละองคค์อาจไม่เท่ากัน

๓) องค์กรเครือข่ายมีการแบ่งงานกันทำ (Division of labour) การที่องค์กรเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกันเพราะส่วนหนึ่งคาดหวังการพึ่งพาแลกเปลี่ยนความสามารถระหว่างกันดังนั้นหากองค์กรใดไม่สามารถแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ก็อาจหลุดจากเครือข่ายได้ ในทางตรงกันข้ามหากได้แสดงความสามารถจะนำไปสู่การพึ่งพิงและขึ้นต่อกัน

๔) ความเข้มแข็งขององค์กรที่ร่วมกันเป็นเครือข่ายจะนำไปสู่ความเข้มแข็งโดยรวมของเครือข่าย ดังนั้น การพัฒนาของแต่ละองค์กรเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญ

๕) องค์กรเครือข่ายกำหนดบริหารจัดการกันเอง (Self – regulating) ในการทำงานร่วมกันในลักษณะแนวนราบ จำเป็นต้องมีความสมานฉันท์โดยผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตยโดยตรง ซึ่งหมายถึง

การต่อรองตกลงระหว่างองค์กรเครือข่ายเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในเพื่อให้เครือข่ายสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

๖) ความสำเร็จขององค์กรเครือข่ายมิใช่จะได้มาเพียงชั่วข้ามคืนแต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะความสัมพันธ์ความศรัทธา และความไว้วางใจ เชื่อใจ ตลอดจนสร้างกรอบทางความคิดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งการดำเนินการร่วมกันระหว่างองค์กรเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง^{๔๕}

นอกจากนั้นเครือข่ายทุกประเภท ทุกแบบ ทุกเครือข่าย มักจะมีลักษณะร่วมกัน ๕ ประการสำคัญ ดังนี้

๑) เป็นกลุ่มองค์กรหรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน

๒) เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

๓) ดำรงอยู่ได้ยาวนาน ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่องไม่ใช่แบบเฉพาะกิจ

๔) สมาชิกมีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกันและร่วมกันรับผิดชอบ

๕) มีฐานอยู่ที่ความเป็นเจ้าของร่วมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ร่วมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้ร่วมกัน^{๔๖}

ในเรื่องเดียวกันนี้ อัลเทอร์ และ เฮจ (Alter and Hage)^{๔๗} มองว่า ลักษณะของเครือข่ายส่วนใหญ่แล้วจะมีลักษณะสำคัญในเรื่องดังต่อไปนี้

๑) มีลักษณะเป็นโครงสร้างเครือข่ายทางความคิด (Cognitive Structure) ไม่ว่าจะพัฒนาไปถึงระดับใด บุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กรเครือข่ายจะมีกรอบความคิดเกี่ยวกับองค์กรเครือข่ายใกล้เคียงกันในด้านความรู้ ความสามารถ ความคาดหวังต่อเครือข่าย

๒) องค์กรเครือข่ายมีลำดับชั้น (Hierarchy) การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรเครือข่ายในลักษณะแนวราบ แต่ละองค์กรเป็นอิสระต่อกัน แต่ระดับความเป็นอิสระของแต่ละองค์กรอาจไม่เท่ากัน

๓) องค์กรเครือข่ายมีการแบ่งงานกันทำ (Division of Work) การที่องค์กรเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเพราะส่วนหนึ่งคาดหวังการพึ่งพิงและเปลี่ยนความสามารถระหว่างกัน ดังนั้น หากองค์กรใดไม่สามารถแสดงความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์ก็อาจหลุดออกจากเครือข่ายได้ ในทางตรงกันข้าม หากองค์กรใดสามารถแสดงความสามารถก็จะนำไปสู่การพึ่งพาการแบ่งงานกันทำ ทั้งยังเป็นการลดโอกาสที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งจะแสดงอำนาจเหนือเครือข่ายด้วย

^{๔๕} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^{๔๗} Alter, Cathrin and Hage, Jerald, *Organization Working Together*, (California: Sage, 1993), p. 238.

๔) ความเข้มแข็งขององค์กรการร่วมกันเป็นเครือข่ายจะนำไปสู่ความเข้มแข็ง โดยรวมของเครือข่าย ดังนั้นการพัฒนาของแต่ละองค์กรเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญ

๕) องค์กรเครือข่ายกำหนดการบริหารจัดการกันเอง (Self-Regulating) ในการทำงานร่วมกัน ในเนวราบจำเป็นต้องมีความสมานฉันท์โดยผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตย หมายถึง การตกลงระหว่างองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภายใน เพื่อให้เครือข่ายสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

๖) ความสำเร็จขององค์กรเครือข่ายมิใช่จะได้มาเพียงชั่วข้ามคืน แต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะความสัมพันธ์ ศรัทธา และความไว้วางใจ ตลอดจนการสร้างกรอบทางความคิดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแก้ปัญหาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการดำเนินการร่วมกันระหว่างองค์กรอย่างต่อเนื่อง

ขณะเดียวกัน นักวิชาการหลายท่านยังมองว่าองค์ประกอบของเครือข่ายนั้น สามารถที่จะแยกแยะได้หลายประการ มีดังนี้

๑) การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception) สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหาและมีสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีประสบการณ์ในปัญหาร่วมกัน มีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพัน ในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาคความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายมีความต่อเนื่อง เพราะหากสมาชิกไม่มีความเข้าใจในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายจะทำให้การประสานงาน และการขอความร่วมมือในการดำเนินการเป็นไปอย่างยากลำบากเพราะต่างคนต่างก็ใช้กรอบการมองโลกคนละกรอบเหมือนใส่แว่นตาค้นคนละสี ย่อมมองปัญหาหรือความต้องการที่เกิดขึ้นไปคนละทิศทาง แต่มิได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายไม่สามารถจะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน เพราะมุมมองที่แตกต่างกันย่อมมีประโยชน์ช่วยให้เกิดการสร้างสรรคในการทำงาน แต่ความคิดที่แตกต่างนี้สมาชิกเครือข่ายยอมรับกัน มิฉะนั้นความแตกต่างที่มีอยู่จะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

๒) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน เป็นการมองเห็นภาพของจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกันและการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกันจะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง เกิดเอกภาพและช่วยบรรเทาความขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่ายพฤติกรรมกาปฏิบัติของสมาชิกก็จะเริ่มแตกต่างจากสิ่งที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้นแม้ว่าวิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการสร้างให้เกิดขึ้น แต่ก็จำเป็นต้องสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้และสมาชิกของเครือข่ายก็ควรมีวิสัยทัศน์ย่อยส่วนตัว ที่สอดคล้องไปด้วยกันกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายแม้อาจไม่ได้ซ้อนทับอย่างแนบสนิทกับวิสัยทัศน์ของเครือข่าย แต่อย่างน้อยก็ควรสอดรับไปในทิศทางเดียวกัน

๓) การเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits) เครือข่ายเกิดจากที่สมาชิกแต่ละคนมีความต้องการของตนเอง แต่ความต้องการเหล่านั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้

หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ ความจำกัดนี้ทำให้เกิดการรวมตัวกันบนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากเพียงพอจะดึงดูดใจให้รวมเป็นเครือข่าย ดังนั้น การรวมเป็นเครือข่ายจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ซึ่งผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน อาทิ เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ

๔) การมีส่วนร่วมของสมาชิกอย่างกว้างขวาง (All stakeholders participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายจะต้องเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในเครือข่ายซึ่งการมีส่วนร่วมย่อมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ร่วมคิดร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือกระทำในฐานะหุ้นส่วน (Partner) ของเครือข่ายซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal Relationship) ที่เท่าเทียมกันแทนความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relationship) หมายความว่าหากการรวมตัวเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นระหว่างรัฐกับชุมชนท้องถิ่นหน่วยงานภาครัฐก็ต้องวางสถานะของตนเองเทียบเท่ากับประชาชนในฐานะของสมาชิกเครือข่ายและสถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรเป็นไปในลักษณะของความเท่าเทียมกัน (Equal Status) ในฐานะหุ้นส่วน (Partner) ของเครือข่ายซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal Relationship) ที่เท่าเทียมกันแทนความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relationship) ดังที่เคยมีมา

๕) กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมสร้างซึ่งกันและกันโดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งจะทำให้ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายมากกว่าการไม่สร้างเครือข่ายแต่ต่างคนต่างอยู่

๖) การพึ่งอิงร่วมกัน (Interdependence) เนื่องจากความจำกัดของสมาชิกด้านในเครือข่ายทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ สมาชิกเครือข่ายจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตนเอง การจะทำให้สมาชิกหรือหุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันให้แน่นหนาจำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าการเอาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงไปได้การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของเครือข่ายซึ่งการพึ่งอิงร่วมกันนี้จะส่งผลทำให้สมาชิกต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

๗) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้วย่อมไม่มีทางที่จะเกิดความร่วมมือกันได้และจะไม่เกิดเครือข่ายความร่วมมืออย่างแท้จริงดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันเช่นมีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียนหรือการพบปะพูดคุยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันหรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนา ร่วมกันเป็นต้นซึ่งผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วยปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกัน (Reciprocal Exchange) มิใช่ปฏิสัมพันธ์ฝ่ายเดียว (Unilateral Exchange) ยิ่งสมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะยิ่งความผูกพันภายในระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้นช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงในระดับที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น (Highly Integrated) นอกจากนี้การปฏิสัมพันธ์ยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้นอันจะช่วยให้เครือข่ายเข้มแข็งยิ่งขึ้น

นอกจากนั้นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญในการประกอบหรือก่อตัวขึ้นของเครือข่าย ยังมีองค์ประกอบส่วนหนึ่งที่สำคัญ เป็นต้นว่า

๑) หน่วยชีวิตหรือสมาชิก หน่วยชีวิตและสมาชิกเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นของความเป็นเครือข่ายที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์โดยหน่วยชีวิตและแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวร่วมในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่ร่วมกัน ตามหลักของธรรมชาติที่ทุกสรรพสิ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างกระบวนการที่สืบเนื่อง เพื่อรักษาความเป็นไปของชีวิต ดังนั้นหน่วยชีวิตหรือสมาชิกในองค์กรนั้น จะเป็นองค์ประกอบหลักที่จะก่อให้เกิดความเป็นเครือข่าย

๒) จุดมุ่งหมายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งเพราะหากว่าบุคคลกลุ่ม องค์กร มา รวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมายร่วมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอาจกล่าวได้ว่าเป็นเครือข่าย เพราะความเป็นเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง “การรวมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

๓) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึกการที่แต่ละหน่วยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลมารวมกันสิ่งที่ยึดโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกันและกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะหากขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวมที่มาจากส่วนลึกภายในจิตใจของตนแล้ว กระบวนการนั้นจะเป็นเพียงการจัดตั้งและเรียกร้องผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น

๔) การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน โดยองค์ประกอบของความเป็นเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้ คือการมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนความรู้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกจะเป็นปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่ายนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกที่ว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันมากขึ้น นอกจากนี้ในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการนั้นบรรลุเป้าหมายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเป็นแนวคิดกระบวนการและวิธีการของการจัดการเครือข่าย

๕) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายว่าเป็นความสัมพันธ์ที่โยงใยกันแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่ายคือข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่การสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงาน และช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน^{๔๔}

^{๔๔} พระมหาสุทิตย์ อาภากร, เครือข่ายธรรมชาติความรู้และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์เดือน, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘-๕๐.

สำหรับกระบวนการสร้างเครือข่ายนั้นการทำให้มีการติดต่อ และการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบฟุ้งฟิง นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบการติดต่อเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย^{๔๙}

ในการที่จะสร้างเครือข่าย จำเป็นต้องมีเทคนิคและวิธีการในการสร้างเครือข่ายด้วยการหาเหตุผลสนับสนุน การที่บุคคล องค์กร มารวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพราะมีความสนใจร่วมกัน ยังไม่สามารถที่จะเรียกว่าเครือข่ายได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นจึงได้จำแนกกระบวนการสร้างเครือข่ายออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

๑) ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เป็นขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติงานหรือฝ่ายจัดการ ตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายรวมทั้งพิจารณาองค์กรต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมเข้าเป็นเครือข่ายทำงาน

๒) ขั้นติดต่อกับองค์กรที่จะเป็นเครือข่ายจะเกิดขึ้นเมื่อองค์กรมีความต้องการเหมือนกันและต้องการกระทำกิจกรรมตอบสนองความต้องการที่เหมือน ๆ กัน

๓) ขั้นตอนการสร้างพันธมิตรร่วมกันเป็นขั้นตอนการสร้างความผูกพันซึ่งหมายถึงการตกลงในความสัมพันธ์ต่อกันในขั้นตอนนี้องค์กรเข้าสู่งานร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือการไปเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกัน

๔) ขั้นตอนพัฒนาความสัมพันธ์ เป็นขั้นตอนที่เครือข่ายปรากฏเป็นรูปธรรม เริ่มตกลงกันในเรื่องการบริหารจัดการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ จัดวางข้อตกลงในการทำงาน กำหนดบทบาทของสมาชิก รวมทั้งสิทธิหน้าที่ต่าง ๆ

๕) ขั้นตอนการทำกิจกรรมร่วมกันในเมื่อเครือข่ายรู้สึกว่าได้ประโยชน์จากการเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น อาจนำไปสู่การขยายตัว ขยายกิจกรรม หรืออาจจะเกิดการลงทุนเพื่อดำเนินการจัดตั้งองค์กรใหม่ร่วมกัน^{๕๐}

สำหรับการเกิดขึ้นหรือการรวมตัวเป็นเครือข่าย ส่วนใหญ่จะมี ๒ รูปแบบ กล่าวคือ

๑) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ การเกิดเครือข่ายที่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในอดีตนั้น เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจเนื่องมาจากมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติกันหรือมีความเชื่อถืออย่างเดียวกัน เป็นครูเป็นศิษย์กัน หรือเคยแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน

^{๔๙} สำนักบริหารกองทุนพัฒนาชุมชน, “ทำได้ หายจน” เรื่องราวการต่อสู้ชีวิตกับรวมอาชีพครัวเรือน กข.คจ.ดีเด่น, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการรักษาดินแดน, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

^{๕๐} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณา, หน้า ๒๑.

๒) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง การเกิดขึ้นของเครือข่าย อาจเกิดขึ้นจากการขาดความพร้อมและความต้องการของผู้นำและเครือข่าย ในบางกรณีก็เกิดจากการต่อรองขององค์กรภายนอกที่เข้าไปจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้เกิดเครือข่าย^{๕๑}

ในการจัดแบ่งรูปแบบของเครือข่ายไว้ ๒ รูปแบบ คือ

๑) เครือข่ายแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นเครือข่ายที่สร้างผ่านตัวผู้นำโดยการเชิญชวนให้คนที่รู้จักคนใกล้ชิด ให้เข้ามาร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานต่าง ๆ และขยายต่อไปในละแวกที่อยู่อาศัย เป็นการสร้างรูปแบบเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ หรือใช้ช่องทางแบบไม่เป็นทางการ

๒) เครือข่ายแบบเป็นทางการ เป็นการเลือกองค์กรหรือหน่วยงานที่มีคุณภาพสูง มีบุคคลหรือสมาชิกอยู่ในองค์กรหรือหน่วยงานเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเป็นสถาบันหน่วยงานที่มีองค์กรหรือหน่วยงานที่มีความสามารถเผยแพร่แนวคิดของโครงการสู่บุคคลที่ต่างวัย ต่างอาชีพ ต่างสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ^{๕๒}

๒.๕ รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม

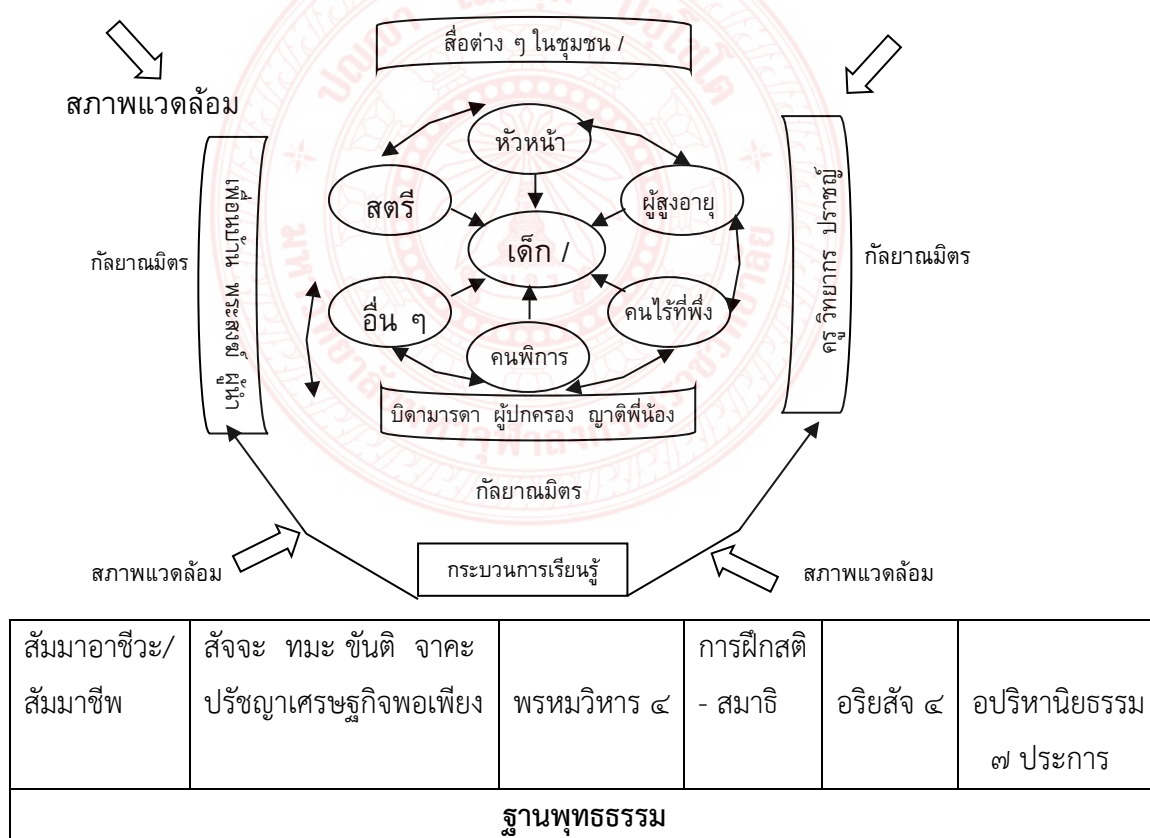
สังคมไทยในปัจจุบันอยู่ในภาวะของการขาดความสมดุล หรือความพอดี ซึ่งสถานการณ์ด้านสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน มีข้อมูลหลายประการที่บ่งชี้ว่าสังคมไทยอยู่ในภาวะเจ็บป่วย (Social Illness) จำเป็นต้องได้รับการเยียวยา ฟื้นฟู พัฒนา และเตรียมการป้องกันในทุกระดับทั้งปัญหาเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การที่สังคมไทยกำลังเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ในปีพ.ศ. ๒๕๕๔ คาดว่าจะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น ๑๒ ล้านคน ผู้สูงอายุจะอยู่ในภาวะพึ่งพิงสูง เงินออมไม่เพียงพอต่อการยังชีพเมื่อชราภาพ และยังมีภาวะโรค สังคมมีการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว อัตราการหย่าร้างเพิ่มขึ้น สตรีมีการทำงานนอกบ้านสูงขึ้น การเลี้ยงดูเด็กนอกระบบครอบครัวเพิ่มขึ้น และการย้ายถิ่นเข้าสู่เมืองใหญ่เพิ่มขึ้น นำไปสู่ความแออัด สภาพแวดล้อมเสื่อม สำหรับด้านการศึกษาและสุขภาพของประชากร พบว่า อัตราการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา มีเพียง ร้อยละ ๕๕.๔ และปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยมีเพียง ๑๕-๒๔ ปี เท่านั้น เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างมาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และสิงคโปร์ ประเทศไทยยังอยู่ในอันดับที่ต่ำกว่า ในด้านสุขภาพ พบว่า สังคมไทยมุ่งเน้นการรักษาพยาบาลมากกว่าการป้องกันโรค และการส่งเสริมสุขภาพ ปัญหาที่สังคม ได้แก่ ปัญหายาเสพติด/อาชญากรรม ปัญหาสุรา/บุหรี่ ซึ่งมีแนวโน้มว่าเด็กและเยาวชนมีการบริโภคเพิ่มขึ้น เด็กและเยาวชนยังมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสูงขึ้น การมีประสบการณ์ทางเพศครั้งแรกอายุน้อยลง และมีค่านิยมใหม่ในการแลกเปลี่ยนคู่นอนในหมู่วัยรุ่น นอกจากนี้ยังปรากฏว่ามีความขัดแย้งทุกระดับทั้งปัจเจก และชุมชน นำไปสู่

^{๕๑} สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๘-๘๑.

^{๕๒} อรทัย อาจอ่ำ และสมศักดิ์ นัคลาจารย์, เครือข่ายอาสาสมัครเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเอตส์, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหิดล: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

ความรุนแรงในสังคม รวมทั้งผลกระทบจากโลกาภิวัตน์เป็นตัวเร่งในการดูดซึมวัฒนธรรมตะวันตกและพฤติกรรมการบริโภค ชีววัฒนธรรมต่างชาติโดยไม่รู้เท่าทัน ขาดภูมิคุ้มกัน และปรับตัวไม่ได้ ความเสื่อมถอยทางจริยธรรม วัฒนธรรม และชาติจิตสำนึก สถาบันทางศาสนาขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในการเผยแพร่ จูงใจ และมีพฤติกรรมบริโภคแบบเลียนแบบ วัตถุนิยม และเป็นเหยื่อการขายตรง ด้านเทคโนโลยีสื่อสารที่ทันสมัย เป็นตัวสื่อสารกระแสค่านิยมของวัยรุ่น การเพิ่มขึ้นของหนี้สินบัตรเครดิต และอาชญากรรมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การเคลื่อนย้ายคนโดยเสรี เป็นผลให้เกิดการแพร่ระบาดของโรคใหม่ๆ โรคระบาดซ้ำ อาชญากรข้ามชาติ เครือข่ายข้ามชาติ และการค้ามนุษย์

สภาพปัญหาดังกล่าวนี้นี้ไม่ได้ปรากฏเฉพาะในภาพรวมของประเทศเท่านั้น แต่ในพื้นที่ระดับตำบล หมู่บ้าน ก็มีแนวโน้มของปัญหาที่พบสูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงเป็นสิ่งที่น่าพิจารณาว่าจะใช้กระบวนการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่อย่างไรเพื่อให้สังคมในระดับตำบล หมู่บ้าน ซึ่งเป็นรากแก้วของประเทศมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสต่าง ๆ จากภายนอกที่มาปะทะ มีความรู้และมีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต จนพัฒนาไปเป็นสังคมอยู่เย็นเป็นสุขอย่างแท้จริง

ภาพที่ ๒.๕ รูปแบบกระบวนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรม^{๕๓}

^{๕๓} อธิระวุฒิ อรุณเวช, สรุปผลการศึกษาเรื่องกระบวนการพัฒนาสังคมสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับพื้นที่บนฐานพุทธธรรม, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <https://www.msociety.go.th/article_attach/8937/11106.doc> [๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

หลักการ

๑) กระบวนการพัฒนาสังคมสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขต้องขึ้นกับกระบวนการเรียนรู้บนฐานพุทธธรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยการหนุนเสริมของกัลยาณมิตรอย่างต่อเนื่อง ภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมและกายภาพที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้

๒) กัลยาณมิตรที่ใกล้ชิดโดยตรงกับกลุ่มเป้าหมาย คือ บุคคลที่สมควรส่งเสริมสนับสนุนให้เรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฐิและสามารถนำไปถ่ายทอดแก่กลุ่มเป้าหมายได้

๓) เด็กและเยาวชนควรเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมด เพราะเป็นรากฐานและอนาคตของสังคมไทยในทุกระดับ

แนวทางการดำเนินงาน

๑) กำหนดให้มีองค์กรขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมบนฐานพุทธธรรมในระดับตำบล ซึ่งเกิดจากการบูรณาการของทุกภาคส่วน องค์กรขับเคลื่อนอาจนำเสนอโดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีกำหนดระยะเวลาการดำรงอยู่ขององค์กรที่ชัดเจน เช่น ๓ ปี หรือ ๕ ปี โดยมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

๑.๑) เตรียมความพร้อมของบุคลากรที่จะลงไปขับเคลื่อนในตำบล ทั้งด้านองค์ความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม

๑.๒) เชื่อมประสานการทำงานระหว่างพหุภาคี การทำงานกับชุมชน/ท้องถิ่นและสถาบันศาสนา ตลอดจนร่วมมือกับสื่อท้องถิ่นและสื่อพื้นบ้าน

๑.๓) กำหนดกรอบกิจกรรมการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้บนฐานพุทธธรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

๑.๔) ระดมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และทุนทางสังคมในพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๑.๕) ทบทวนบทเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

๑.๖) สรุบทบทเรียน และจัดการความรู้ที่ได้จากการดำเนินงาน

๑.๗) ประเมินผลการพัฒนาจิตใจสู่สัมมาทิฐิของกลุ่มเป้าหมาย

๒) การกำหนดกรอบกิจกรรมเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้จนเกิดคุณธรรมประจำใจของกลุ่มเป้าหมาย การสร้างแบบจำลองกระบวนการพัฒนาสังคมสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขบนฐานพุทธธรรมมุ่งให้เด็ก / เยาวชน เป็นศูนย์กลางในการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จนเกิดสัมมาทิฐิ เพราะเด็ก / เยาวชนเป็นรากฐานและอนาคตของสังคมไทยในทุกระดับ พร้อมให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้โดยตรงของกลุ่มเป้าหมาย กัลยาณมิตร และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งภายใต้แบบจำลองดังกล่าวได้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ให้มีองค์กรขับเคลื่อนที่เกิดจากการบูรณาการทุกภาคส่วนในตำบล การกำหนดกรอบกิจกรรมตัวอย่างสำหรับกลุ่มเป้าหมาย และการติดตามประเมินผล

สังคมไทยมีพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตให้มีความร่มเย็นเป็นสุขมาแต่อดีต ที่สำคัญเป็นทุนทางสังคมที่ยิ่งใหญ่ที่มีอยู่แล้ว และสมควรที่จะมีการศึกษาแก่นคำสอนอย่างลึกซึ้งเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่ แม้ว่าจะเริ่มที่หน่วยเล็ก ๆ แต่เคลื่อนตัวพร้อมกันทั่วประเทศก็ย่อมเป็นพลังหนึ่งที่จะขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างแท้จริง ดังนั้นประเทศไทยในยุคศตวรรษที่ ๒๑ จึงต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณธรรมในเยาวชนอย่างเป็นระบบ โดยมี ๒ กฎเกณฑ์สำคัญในการแก้ไขปัญหาได้แก่

๑) การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมเด็กไทยในปัจจุบันมีความเครียดเรื้อรังตั้งแต่ออยู่ในครรภ์มารดาจนถึงในวัยเด็กเล็กถูกเลี้ยงดูอย่างขาดแคลนขาดอาหารขาดความรักความอบอุ่นโดยความไม่พร้อมเหล่านี้มีผลต่อสมองในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมซึ่งปัจจุบันเด็กไทยในกลุ่มด้อยโอกาสนี้มีประมาณ ๑ ใน ๓ ของเยาวชนทั่วประเทศจำนวน ๑๘ ล้านคน

๒) การสร้างแนวคิดคุณธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาผ่านการปฏิรูประบบการเรียนการสอนของไทยจากการเรียนจากเรียนเพื่อสอบเป็นเรียนเพื่อพัฒนารอบด้าน การเรียนเพื่อแข่งกับเพื่อนเป็นการเรียนร่วมมือกับเพื่อนการเรียนคนเดียวเป็นการเรียนเป็นทีม การเรียนแบบถ่ายทอดเป็นการเรียนสร้างความรู้จากการปฏิบัติเรียนแบบปฏิบัติได้เป็นปฏิบัติได้แล้วสามารถอธิบายได้ตลอดจนผู้สอนในศตวรรษที่ ๒๑ ต้องมีทักษะ Classroom Skills ต้องเปลี่ยนการจัดกระบวนการเรียนรู้จากการเป็นผู้สอนเป็นผู้ฝึกรวมถึงพ่อแม่จะต้องเปลี่ยนตัวเองมาเป็นโค้ชประกอบไปด้วยมนุษย์มีจิตสำนึกที่จะใคร่ครวญและแสวงหารากเหง้าที่มาของปัญหาและความทุกข์และพิจารณาทางเลือกและหาคำตอบต่าง ๆ เพื่อจะได้ตัดสินใจกระทำการหรือไม่ในการแสวงหาคำตอบแทนที่จะยอมจำนนต่อปัญหาหรือโชคชะตาโดยกระบวนการที่จะพัฒนาการคิดเป็นให้กับบุคคลซึ่งจะเป็นกระบวนการตัดและตัดสินใจแก้ไขปัญหาด้วยข้อมูล ๓ ประเภทได้แก่ ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคมสิ่งแวดล้อมและข้อมูลวิชาการมาประกอบการตัดสินใจกระบวนการคิดเป็นด้วยทักษะทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมหรือ ๓R ประกอบด้วย การอ่าน (Reading), การเขียน (Writing) และการคิดคำนวณ (Arithmetic) และ ๔C ประกอบด้วย Critical Thinking-การคิดวิเคราะห์, Communication-การสื่อสาร, Collaboration-การร่วมมือ และ Creativity-ความคิดสร้างสรรค์รวมถึงทักษะชีวิตและอาชีพและทักษะ ด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยีและการบริหารจัดการด้านการศึกษาแบบใหม่จึงเป็นการทำให้บุคคลได้เข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ว่าตนเองเป็นใครและอะไรคือสิ่งที่ตนเองต้องการรวมทั้งการเข้าใจสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่ตนเองดำรงชีวิตและสามารถนำข้อมูลวิชาการที่มีอยู่มาประกอบการคิดและตัดสินใจโดยวิเคราะห์วิจารณ์อย่างเป็นระบบภายใต้หลักการเหตุผลหลักคุณธรรมจริยธรรมซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติจนเกิดความพึงพอใจเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมคิดเป็นเป็นคนดีคนเก่งและพบกับความสุขได้ในที่สุด

การพัฒนาสังคมด้วยพุทธบูรณาการจะทำให้ประชาชนมีระบบความสัมพันธ์มีการคิดวิเคราะห์แยกแยะได้ทุกประเด็นด้วยการทำงานเป็นทีมร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อบ่มบ่มการเป็นองค์การวิถีพุทธการแก่งแย่งเบียดเบียนทำร้ายทำลายซึ่งดีซึ่งเด่นกลั่นแกล้งกันเพื่อตำแหน่งอำนาจและเงินจะลดลงหรือหมดไป

เนื่องจากเมื่อบุคคลมีความเชื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตรงตามสัจธรรมด้วยสัมมาทิฐิซึ่งจะมีความคิดที่จะลดความโลภความโกรธซึ่งความแค้นลงโดยสัมมาสังกัปปะความเมตตากรุณาเมตตาจิตจะมีตามมาเขาจะมุ่งช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อที่จะยกระดับจิตใจของตนให้สูงขึ้นแทนการมุ่งร้ายผู้อื่นที่ทำให้ระดับจิตใจของตนต่ำลง การยกระดับจิตใจของตนคือเป้าหมายแทนที่ การแสวงหาเงินมาเพื่อบริโภคหรืออำนาจการติดต่อสื่อสาร เจรจากันของบุคคลากรจะเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ โดยสัมมาวาจา มีพฤติกรรมการทำงานของผู้มีศีลโดยสัมมากรรมันตะและแน่นอนว่าทั้งปัจเจกบุคคลและ องค์การจะมีการทำมาหาเลี้ยงชีพการประกอบธุรกิจที่มีจริยธรรมรับผิดชอบต่อผู้บริโภคและสังคมโดยสัมมาอาชีวะและเมื่อองค์การมีแผนปฏิบัติการและนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจึงจะมีการประเมิณผลเป็นระยะติดตามความก้าวหน้าจัดอุปสรรคที่เกิดขึ้นมีกิจกรรมที่ปลูกเร้ากุศลอย่างสม่ำเสมอจากการเห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการ องค์การจึงนำแนวความคิดดังกล่าวไปปฏิบัติ ให้เกิดเป็นรูปธรรมการคาดหวังให้บุคลากรเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีจริยธรรมศีลธรรมมากขึ้นโดยการพาไปนั่งสมาธิเป็นครั้งคราวหรือเชิญพระนักเทศน์มาเทศน์เป็นครั้งคราว เป็นความคาดหวังที่ไม่สมเหตุสมผลเป็นความคาดหวังที่ไม่ได้ใช้องค์ความรู้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระแสหลักที่มีฐานคติจากพุทธศาสนา^{๕๔}

๒.๖ ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้เสนอทฤษฎีที่อธิบายความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมของบุคคลได้เป็นอย่างดี ทฤษฎีดังกล่าวเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะใช้กับคนไทยในสังคมไทย เพราะผู้สร้างทฤษฎีได้ใช้ความรู้ประสบการณ์ผลงานวิจัยที่เป็นของตนเองและนักวิจัยอื่นที่ทำกับคนไทยในสังคมไทยอย่างกว้างขวางเป็นระยะเวลากว่า ๒๐ ปี โดยเสนอในชื่อทฤษฎี “ต้นไม้จริยธรรม” ทฤษฎีดังกล่าวได้นำเสนอเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๖ และได้มีการพัฒนามาเป็นลำดับจนปัจจุบันเชื่อว่า เป็นทฤษฎีของไทยที่นำไปสู่การค้นคว้าวิจัยและการประยุกต์เพื่อพัฒนาบุคคลและสังคมได้เป็นอย่างดี ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมเป็นทฤษฎีที่เสนอจิตลักษณะ ๘ ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของ พฤติกรรมของคนดี เก่ง และมีสุข ของคนไทย ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานจาก ผลการวิจัย ๑๒ เรื่อง และทฤษฎีนี้ได้รับการตรวจสอบและมีผลการวิจัยที่สนับสนุนมาตลอดจนกระทั่ง ปัจจุบัน ทฤษฎีนี้ถูกนำเสนออยู่ในรูปของต้นไม้ ได้แก่ ส่วนที่เป็นราก ส่วนที่เป็นลำต้น และส่วนที่เป็นดอกและผลของผลไม้

^{๕๔} พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณโสภณ/ยอดคำปา), การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ, หน้า ๕๒๓-๕๒๕.

ทฤษฎีของ Ajzen และ Fishbein^{๕๗} ส่วนคุณธรรม หมายถึง สิ่งที่เกี่ยวข้อง เห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่แล้วมักเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ เป็นต้น และค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คุณส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ เช่น ค่านิยมที่จะศึกษาต่อในระดับสูง ค่านิยม ในการใช้สินค้าไทย ค่านิยมในด้านการรักษาสุขภาพ เป็นต้น

๒.๒) เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่กระทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว หรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg^{๕๘}

๒.๓) ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ ไกลว่า สิ่งที่จะกระทำลงไปในปัจจุบัน จะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้

๒.๔) ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลัง ได้รับอยู่ เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ความบังเอิญหรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำน่ายได้ ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Locus of Control ของ Rotter^{๕๙}

๒.๕) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใด สิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland^{๖๐}

จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการนี้ เป็นสาเหตุของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาที่เปรียบเสมือนดอกและผลบนต้นไม้นอกจากนี้ ศ.ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน ยังเสนอว่า ควรใช้จิตลักษณะทั้ง ๕ ประการบนลำต้น ร่วมกับจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ๓ ประการ ในการอธิบาย ทำน่าย และพัฒนาพฤติกรรมของบุคคล ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า จะต้องใช้จิตลักษณะเพียงตัวเดียวหรือน้อยตัว จะไม่ช่วยให้นักวิจัยและนักพัฒนาเข้าใจการกระทำของบุคคลได้อย่างน่ามั่นใจ

๓) ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ซึ่ง แสดงพฤติกรรมทำความดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมทำงานอย่าง ขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนเก่ง พฤติกรรมของคนดีและเก่ง สามารถแบ่งเป็น ๒ ส่วนด้วยกัน คือ

^{๕๗} Fishbein and Ajzen, I., M, **Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research reading**, (Massachusetts: Addison Wesley, 1980).

^{๕๘} Kohlberg, L., **Moral stage an moralization: The cognitive developmental approach**, (New York: Holt Rinehart, 1976).

^{๕๙} Rotter, J. B, Generalized Expectancies for Internal versus External Control of Reinforcement., **Psychological Monographs**, 80(1966): 1-28.

^{๖๐} McClelland, David C. et al, **Motives in Fantasy**, (New York: Appleton – Century Crofts. Inc., 1969).

ข้อหนึ่ง พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่

(๑) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่เป็นการทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง พฤติกรรมการบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด พฤติกรรมไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

(๒) พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ทำร้าย ทำลาย หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว พฤติกรรมการขับซื้ออย่างมีมารยาท พฤติกรรมซื่อสัตย์ เป็นต้น

ข้อสอง พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย ๒ พฤติกรรมหลัก ได้แก่

(๑) พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนรู้การทำงาน พฤติกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็ก พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า พฤติกรรมรับผิดชอบต่อหน้าที่ และพฤติกรรมเคารพกฎหมาย เป็นต้น

(๒) พฤติกรรมพัฒนา เช่น พฤติกรรมพัฒนาตนเอง เช่น พฤติกรรมใฝ่รู้ พฤติกรรมรัก การอ่าน เป็นต้น พฤติกรรมพัฒนาผู้อื่น เช่น พฤติกรรมการสนับสนุนให้ผู้อื่นปลอดภัยในการทำงาน พฤติกรรมการเป็นกัลยาณมิตร พฤติกรรมเพื่อนช่วยเพื่อนป้องกันโรคเอดส์ เป็นต้น และพฤติกรรมพัฒนาสังคม เช่น พฤติกรรมอาสา เป็นต้น^{๖๑}

การรักษาความดีและความเก่งของบุคคลให้อยู่ในปริมาณและคุณภาพที่สูงคงเดิมในระดับที่ต้องการมิให้เสื่อมสลายลง ทำได้โดยการพัฒนาจิตใจหลายด้านไปพร้อมกันแบบองค์รวมเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาบุคคลให้สูงขึ้น แต่จิตลักษณะและพฤติกรรมจริยธรรมการทำงานมักจะเสื่อมสลายลงเนื่องจากอิทธิพลภายนอกที่บางคนเรียกว่าประสบการณ์ทางสังคม หรือสภาวะแวดล้อมภายนอกตัวบุคคล

๒.๗ แนวคิดคุณภาพชีวิต

๒.๗.๑ ความหมายและความสำคัญของคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิต (quality of life) หรือ ย่อในภาษาอังกฤษว่า QOL/คิวโอแอล โดยทั่วไปหมายถึง ภาวะความเป็นอยู่ที่ดี (Well being) ทั้งของตนเอง (ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ) และของสังคม ทั้งนี้ครอบคลุมไปถึง ความปลอดภัย สิทธิ และเสรีภาพ ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายไว้ ดังนี้

ศิริ ฮามสุโพธิ์ กล่าวถึงคุณภาพชีวิตว่า หมายถึง ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมเป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถดำรงชีวิตที่ซบถธรรม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ค่านิยมของสังคม สามารถแก้ไขปัญหา ตลอดจนการแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่^{๖๒}

^{๖๑} สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.), คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติ ตามมาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา <<https://www.ocsc.go.th/node/4078>>. ๗ มีนาคม ๒๕๖๓.

^{๖๒} ศิริ ฮามสุโพธิ์, ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๓.

นอกจากนี้จากรายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย ปี ๒๕๖๐ ของศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กล่าวถึงคุณภาพชีวิตว่าเป็นการดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ในสังคมหนึ่งๆ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ^{๖๓} คุณภาพชีวิตมีบทบาทสำคัญในแง่ความผาสุกของมนุษย์ ซึ่งคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับสวัสดิการมนุษย์และความสุข พัฒนาการทางด้านแนวคิดและความหมายของคุณภาพชีวิต มีความเป็นมาอย่างต่อเนื่อง^{๖๔} ในช่วงปีพ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๐๒ (ทศวรรษ ๑๙๕๐) มาสโลว์ ได้พัฒนาทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory)^{๖๕} เป็นทฤษฎีการจูงใจที่ได้รับความความสนใจเป็นอย่างมาก การวิจัยทางด้านคุณภาพชีวิตมีความกว้างขวางมาก ในช่วงแรก นักวิจัยส่วนใหญ่ได้ใช้ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์เป็นพื้นฐานในการวิจัย

ภาพที่ ๒.๗ : แสดงทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์
(Maslow's Hierarchy of Needs Theory)

ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ แบ่งเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

๑. ความต้องการด้านร่างกาย (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม อากาศ การพักผ่อน ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่น ต้องการขจัดความเจ็บป่วย และต้องการรักษาความสมดุลของร่างกาย ทุกคนต้องการสิ่งเหล่านี้เหมือนกัน อาจ

^{๖๓} คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน, รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย จากข้อมูล ความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) ปี ๒๕๖๐, (กรุงเทพฯ : หจก. โรงพิมพ์อุดมศึกษา, ๒๕๖๐) หน้า ๒๙.

^{๖๔} ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ, คุณภาพชีวิต การทำงาน และความสุข, (กรุงเทพฯ: บริษัท อักษรเจริญ ศรีเอทนิว จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๒-๑๖.

^{๖๕} Abraham H. Maslow, "A Theory of Human Motivation" Psychological Review vol. ๕๐. ๑๙๔๓. PP. ๓๔๐-๓๕๖.

แตกต่างกันเป็นรายบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเพศ วัย และสถานการณ์ ฯลฯ ความต้องการปัจจัย ๔ ดังกล่าวข้างต้น หากเพียงพอแล้ว มนุษย์จะพัฒนาในขั้นต่อไป

๒. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (safety needs) เมื่อได้รับความพึงพอใจทางด้านร่างกายแล้ว มนุษย์จะพัฒนาไปสู่ขั้นที่สองคือ ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย สิ่งที่แสดงถึงความต้องการขั้นนี้คือการที่มนุษย์ชอบอยู่อย่างสงบ มีระเบียบวินัย ไม่รุกรานผู้อื่น ความต้องการระดับนี้อาจแยกย่อยได้ดังนี้

๑) ความมั่นคงในครอบครัว การมีบ้านแข็งแรงปลอดภัย มีความรักใคร่ปรองดองกันในครอบครัว

๒) ความมั่นคงปลอดภัยในอาชีพ มีรายได้ยุติธรรม ไม่ถูกไล่ออก งานไม่เสี่ยงอันตราย ผู้บังคับบัญชาดีมีความยุติธรรม ฯลฯ

๓) มีหลักประกันชีวิต เช่น มีผู้ดูแลเอาใจใส่ยามชรา ยามเจ็บไข้

๓. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (belongingness and love need)

๑) ความต้องการมีเพื่อน

๒) ความต้องการการยอมรับจากกลุ่ม

๓) ต้องการแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม

๔) ต้องการรักคนอื่นและได้รับความรักจากคนอื่น

๕) ต้องการความรู้สึกว่าสังคมเป็นของตน

๔. ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง และความภาคภูมิใจ (self-esteem need) ได้แก่

๑) ต้องการยอมรับความคิดเห็นหรือข้อเสนอ

๒) ต้องการเกียรติยศชื่อเสียงจากสังคม

๓) ต้องการนับถือตนเอง มีความมั่นใจตนเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่น

๔) ต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น

๕) ต้องการความมั่นใจในตนเอง และรู้สึกตนเองมีคุณค่า

๕. ความต้องการตระหนักในตนเอง (self-actualization need) ได้แก่

๑) ต้องการรู้จักตนเอง ยอมรับตนเอง เปิดใจรับฟังคำวิจารณ์โดยไม่โกรธ

๒) ต้องการรู้จักแก้ไขตนเองในส่วนที่ยังบกพร่อง

๓) ต้องการพัฒนาตนเอง พร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเกี่ยวกับตนเอง

๔) ต้องการค้นพบความจริง พร้อมที่จะเปิดเผยตนเองโดยไม่มีการปกป้อง

๕) ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ประสบความสำเร็จด้วยตัวเอง

ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์ว่ามาสโลว์กำหนดความต้องการของมนุษย์จากขั้นต่ำสุดไปสู่ขั้นสูงสุดเป็น ๗ ขั้น ด้วยกัน โดยที่มนุษย์จะมีความต้องการในขั้นสูงต่อไป ถ้าความต้องการในขั้นต้น ๆ ได้รับการตอบสนองแล้ว โดยมีลำดับขั้นของความต้องการ ดังนี้

- ๑) ความต้องการทางสุนทรีย์
- ๒) ความต้องการที่จะรู้และเข้าใจ
- ๓) ความต้องการที่จะตระหนักในความสามารถของตนเอง
- ๔) ความต้องการการยอมรับและได้รับการยอมรับ
- ๕) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ
- ๖) ความต้องการความปลอดภัย
- ๗) ความต้องการทางด้านร่างกาย

ความต้องการทั้ง ๗ ชั้น มาสโลว์แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ ความต้องการชั้นที่ ๑ - ๔ เรียกว่า “ความต้องการขั้นต่ำ” และกลุ่มที่ ๒ ความต้องการชั้นที่ ๕ - ๗ เรียกว่า “ความต้องการขั้นสูง”

ซึ่งความต้องการของ ๒ กลุ่ม มีความแตกต่างกัน ดังนี้

ความต้องการขั้นต่ำ หรือความต้องการลำดับต้น (Lower-Order Needs) เป็นความต้องการตอบสนองภายนอก ประกอบด้วยความต้องการด้านร่างกายและความต้องการความปลอดภัย

๑) มนุษย์ทำทุกวิถีทางเพื่อให้สำเร็จหรือจัดความต้องการขั้นต่ำ เช่น เมื่อหิว ก็ต้องหาอาหารมากินเพื่อขจัดความหิว

๒) แรงจูงใจอันเนื่องมาจากความต้องการขั้นต่ำจะนำไปสู่การกระทำเพื่อลดความตึงเครียดต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ร่างกายอยู่ในสภาพสมดุล เช่น คนที่ต้องการการยอมรับนับถือจะทำทุกสิ่งให้ได้มาซึ่งการยอมรับนับถือ ความมีชื่อเสียง

๓) การที่มนุษย์สามารถสนองความต้องการขั้นต่ำ ทำให้หลีกเลี่ยงจากความทุกข์หรือความเจ็บป่วยได้ เช่นอากาศหนาว เราจะนอนไม่หลับจนกว่าจะได้เสื้อหรือผ้าห่มจึงจะนอนหลับ

๔) การที่มนุษย์สามารถสนองความต้องการขั้นต่ำจะรู้สึกว่ารันทดจากความทุกข์ รันทดจากภาวะกระวนกระวาย จะเกิดความรู้สึกว่าไม่ต้องการสิ่งใดอีกแล้วในขณะนั้น

๕) การสนองความต้องการขั้นต่ำจะมีลักษณะเป็นครั้งคราว หรือเป็นเป็นเวลา และมีลักษณะที่ไขว่คว้าไปในแต่ละครั้ง

๖. ความต้องการขั้นต่ำซึ่งต้องการการตอบสนอง จากปัจจัยภายนอกนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนมีประสบการณ์ร่วมกัน เช่น รู้ว่าความหิวเป็นเช่นไร หรือความต้องการความรัก การยอมรับจากกลุ่มเป็นอย่างไร

๗) ความสนองต้องการขั้นต่ำ ซึ่งต้องการอาศัยปัจจัยภายนอกนั้น ส่วนใหญ่ผู้อื่นเป็นผู้สนองให้ ซึ่งจะทำให้คนเกิดความรู้สึกที่ต้องคอยพึ่งพาผู้อื่น ซึ่งจะนำความรู้สึกไม่เป็นตัวของตัวเอง ทำอะไรต้องคอยระมัดระวังการยอมรับของผู้อื่นคอยดูว่า ผู้อื่นจะคิดอย่างไรกับตน

๘) คนที่มีลักษณะของความต้องการขั้นต่ำ ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่คอยพึ่งพาผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับบุคคลที่เห็นว่าจะสนองความต้องการให้ได้ ซึ่งจะกลายเป็นคนสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในวงจำกัด ไม่สนใจที่จะสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลที่ไม่สามารถทำประโยชน์ให้ได้

๙) คนที่มีลักษณะของความต้องการขั้นต่ำ มีแนวโน้มจะยึดตนเป็นศูนย์กลาง ไม่ค่อยคำนึงถึงปัญหา มักจะคำนึงถึงเรื่องส่วนตัว

๑๐) คนที่มีลักษณะของความต้องการขั้นต่ำ จะช่วยตัวเองไม่ได้ ต้องคอยขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เมื่อเข้าที่คับขันหรือประสบปัญหายุ่งยากต่างๆ

ความต้องการในลำดับที่สูงกว่า (Higher-Order Needs) เป็นความต้องการตอบสนองภายในหรือจิตใจ ประกอบด้วย ความต้องการ ทางสังคม ความต้องการเกียรติยศ และความต้องการให้ความคิด ความฝันของตนเป็นจริง

๑) มนุษย์จะแสวงหาความพึงพอใจขั้นสูงสุด เช่น แสวงหาความรู้ หรือทำประโยชน์ให้สังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน นอกจากความพึงพอใจ

๒) แรงจูงใจที่เนื่องมาจากความต้องการขั้นสูง จะทำให้คนมีความสุขได้อยู่ได้แม้ในสภาพที่มีความตึงเครียด เช่น ทนได้แม้แต่คำนิทาว่าร้าย ไม่สะดุ้งสะเทือนเพราะตระหนักดีถึงความสามารถที่ตนจะทำประโยชน์ให้แก่สังคมเกินกว่าจะไปสนใจคำพูดของคนบางคนหรือคำพูดของคนบางกลุ่ม

๓) การที่สามารถสนองความต้องการขั้นสูงได้ จะทำให้เกิดความสุข มีสุขภาพจิตดี เช่น คนที่มีความปรารถนาจะศึกษาค้นคว้าโดยมิได้มีสิ่งล่อใจอื่นใด จะมีความสุข ความภูมิใจ มากกว่าการกระทำที่หวังสิ่งตอบแทน

๔) การสนองความต้องการขั้นสูง จะนำไปสู่ความพึงพอใจและความปรารถนา จะแสวงหาความสุข ในขั้นต่อไป เช่นการแสวงหาโดยมิได้หวังสิ่งตอบแทนจะทำให้ผู้ที่แสวงหาเกิดความสุข ความพึงพอใจ โดยไม่มีที่สิ้นสุด

๕) การสนองความต้องการขั้นสูง เป็นเรื่องต่อเนื่องกันไปไม่มีที่สิ้นสุด

๖) ความต้องการขั้นสูง เป็นประสบการณ์เฉพาะตัว ทั้งนี้เพราะความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น บางคนฟังดนตรี หรือมองพระจันทร์แล้วเกิดความซาบซึ้งจนน้ำตาไหล ซึ่งเป็นความรู้สึกเกินกว่าจะบรรยายให้ผู้ได้รับทราบได้

๗) การสนองความต้องการขั้นสูงนั้น แต่ละคนจะเป็นผู้สนองความต้องการให้กับตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเองหรือนำตนเองได้ เป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องวิตกกังวลว่าใครจะคิดอย่างไรกับตน ซึ่งสามารถทำงานได้เต็มที่

๘) คนที่มีลักษณะของความต้องการขั้นสูง จะเป็นคนที่พึ่งตนเองได้ จะเป็นผู้สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับคนทั่วไป ไม่ใช่สร้างสัมพันธ์เฉพาะกับคนที่จะทำประโยชน์ให้เท่านั้น

๙) คนที่มีลักษณะของความต้องการขั้นสูง จะเป็นคนคำนึงถึงปัญหามากกว่า ไม่ค่อยคำนึงถึงเรื่องส่วนตัว เป็นผู้ทำงานเพื่องาน มุ่งผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

๑๐) คนที่มีลักษณะของความต้องการขั้นสูง จะสามารถช่วยเหลือตนเองได้ดี แม้เมื่อเข้าที่คับขัน ทั้งนี้เพราะมีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)^{๖๖} ได้จำแนกคุณภาพชีวิต โดยเน้นที่การใช้ชีวิตร่วมในสังคมออกเป็น ๓ ระดับคือ

๑) คุณภาพชีวิตระดับพื้นฐาน คือ ระดับ ทิฏฐิธัมมิกัตถะ มีดังนี้

- (๑) สุขภาพดีมีพลานามัยและมีปัจจัยเครื่องรักษาส่งเสริมสุขภาพ
- (๒) พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ เช่น มีอาชีพ มีความประหยัด ขยันและสุจริต มีเงินใช้และใช้เงินเป็น เป็นผู้ผลิตและบริโภคเป็น
- (๓) มีอาหารที่มีคุณค่า มีกินและกินเป็น
- (๔) มีที่อยู่อาศัยและที่ทำงานที่เหมาะสมไม่แออัด สะอาด สะดวกและสบาย ต่อการดำเนินชีวิตการทำงานและการเดินทาง
- (๕) มีครอบครัวซึ่งมีกำลังพอบำรุงเลี้ยงได้ อยู่กันด้วยความสุข ทั้งอบอุ่นและร่มเย็น
- (๖) อยู่ร่วมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี รับผิดชอบ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจเกื้อการุณย์ ผูกมิตรและชวนชวาย ทำกิจที่เป็นประโยชน์

(๗) มีเวลาว่างเป็นของตนเอง และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการเสนอความริเริ่มยบันเทิงที่ไร้โทษ ชื่นชมซาบซึ้งในสุนทรีย์และในการที่จะพัฒนาตนยิ่งขึ้นไปในด้านต่างๆ

๒) คุณภาพชีวิตระดับพัฒนาการ หรือระดับสัมปรายิกัตถะ

- (๑) มีการศึกษา รู้เข้าใจเท่าทันเหตุการณ์ มีประสบการณ์ที่เป็นฐานของการดำเนินชีวิตและตัดสินใจอย่างฉลาด
- (๒) มีวิจยารณญาณ พิจารณาเหตุปัจจัย รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหาดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มีกุศลวิธีที่จะแก้ไขคลายทุกข์ได้
- (๓) มีจิตใจที่พัฒนา กอปรด้วยคุณธรรมและจริยธรรม เชื่อมั่นในการทำความดี ประพฤติดีงาม สุจริตทั้งกาย วาจาใจ มั่นใจในคุณค่าแห่งชีวิตของตน
- (๔) สุขภาพจิตดี มีความมั่นคงทางจิตใจ มีเจตคติดีงาม จิตใจปลอดโปร่ง เบิกบาน ผ่องใสเป็นสุข มองโลกและชีวิตตามความเป็นจริง

๓) คุณภาพชีวิตระดับเอื้อโอกาส หรือระดับ อุภยัตถะ

- (๑) มีความปลอดภัยทั้งกายใจ เช่น ปราศจากโจรผู้ร้าย ละอบายมุข
- (๒) อยู่ในสังคมที่มีสวัสดิการและบริการดี อำนวยสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และไม่ตรีสงเคราะห์

^{๖๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธวิธีแก้ปัญหาในศตวรรษที่ ๒๑, (กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิกจำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑.

(๓) อยู่ในสังคมที่อำนวยความสะดวกในการทำงานที่ตนถนัด โอกาสในการเรียนรู้และเข้าถึงวิทยาการต่างๆ โอกาสในการมีส่วนร่วมในสังคม ในชุมชนและในทางการเมืองและโอกาสในการได้รับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

(๔) อยู่ในสังคมที่มีระเบียบมีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและกฎหมายที่เป็นธรรมและเอื้อต่อการพัฒนาชีวิตและสังคม

(๕) มีธรรมชาติแวดล้อมที่เกื้อกูล รื่นรมย์ สวยงาม ผืนน้ำ อากาศบริสุทธิ์ ไร้มลพิษ จากที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตในระดับที่เหมาะสมของมนุษย์ ตามสภาพความจำเป็นพื้นฐานในสังคม ซึ่งสนองต่อสิ่งที่ต้องการทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและความคิดอย่างเพียงพอ จนก่อให้เกิดความสมดุลตลอดทั้งการมีสุขภาพทางร่างกายและจิตใจที่ดี

๒.๗.๒ แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การพัฒนาคุณภาพชีวิต ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะปัญหาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ส่วนใหญ่ก็มีสาเหตุมาจากมนุษย์นั่นเอง เช่น ปัญหาจำนวนประชากรมากเกินไป ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางสังคม รวมถึงค่านิยมต่างๆ ของสังคม ดังนั้นหากจะกล่าวถึงแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ก็ควรพิจารณาที่องค์ประกอบคุณภาพชีวิตว่ามีสิ่งใดเป็นองค์ประกอบอยู่บ้าง ดังนี้

มีหลายหน่วยงานได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตว่าควรมีองค์ประกอบ แตกต่างกันดังต่อไปนี้

องค์การสหประชาชาติ มีแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต ๙ องค์ประกอบ^{๖๗} คือ

- ๑) ด้านสุขภาพ
- ๒) ด้านการบริโภคอาหาร
- ๓) ด้านการศึกษา
- ๔) ด้านอาชีพและสภาพของงานที่ทำ
- ๕) ด้านบ้านเรือนที่อยู่อาศัย
- ๖) ด้านหลักประกันทางสังคม
- ๗) ด้านเครื่องนุ่งห่ม
- ๘) ด้านสถานที่พักผ่อนและเวลาพักผ่อน
- ๙) ด้านสิทธิมนุษยชน

^{๖๗} วิไลลักษณ์ ตั้งเจริญ, วิทยาศาสตร์พัฒนาชีวิต, (กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๔), หน้า ๓๐.

โดยได้อธิบายเพิ่มเติมว่าสุขภาพเป็นองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบแรกที่มีความสำคัญมาก สามารถชี้บอกคุณภาพชีวิตได้ดี การบริโภคอาหารต้องครบถ้วน ถูกสุขลักษณะ ได้รับการศึกษาตามเกณฑ์อายุ

อาร์ ซี ชาร์มา (Sharma) ผู้เชี่ยวชาญของยูเนสโก (Unesco) กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ ๕ ประการ คือ^{๖๘}

๑. มาตรฐานการครองชีพ (standard of living) หมายถึง มาตรฐานความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันของประชากร เกี่ยวข้องกับรายได้ต่อบุคคล สุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย และการสังคมสงเคราะห์ สิ่งต่างๆ นี้เป็นส่วนสำคัญทำให้มาตรฐานการครองชีพของมนุษย์เปลี่ยนแปลงได้

๒. การเปลี่ยนแปลงของประชากร (population dynamics) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงประชากรอันเป็นผลมาจากการเกิด การตาย และการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย มีผลให้ประชากรเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เพิ่มจำนวนหรือลดลง การเปลี่ยนแปลงประชากรมีผลกระทบต่อสถานการณ์หลายด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการจัดบริการสาธารณสุข ปัจจัยต่างๆ ล้วนมีผลต่อคุณภาพชีวิต

๓. ระบบสังคมและวัฒนธรรม (socio – cultural factors) มนุษย์เมื่อรวมกันมากจำเป็นต้องมีระบบ มีกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า รูปแบบการปกครอง กฎหมาย และมีแนวปฏิบัติอันเกิดจากความเชื่อและศรัทธาในลักษณะเดียวกัน เพื่อให้การดำรงชีวิตร่วมกันมีความสงบสุขซึ่งจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๔. กระบวนการพัฒนา (process of development) การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคม สภาพแวดล้อมและทรัพยากร ด้านคุณภาพชีวิตทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศนั้น ประชากรแต่ละกลุ่มจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๕. ทรัพยากร (resources) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์จะมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ จะมีผลทำให้มาตรฐานการดำรงชีวิตอยู่ในระดับสูง ประเทศใดมีสภาพตรงกันข้าม ก็จะมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น ทรัพยากรจึงเป็นเครื่องกำหนดลักษณะประเทศที่ร่ำรวยและประเทศที่ยากจนได้

จากองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังกล่าว สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็น ๒ แนวทาง ดังนี้

แนวทางหลักที่ ๑ การพัฒนา “เชิงรุก” มี ๒ แนวทางย่อย

๑. ปรับปรุงประสิทธิภาพการพัฒนา ทั้งด้านทรัพยากรมนุษย์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่

๒. ปรับปรุงโครงสร้างการผลิต และการบริการ เพื่อลดต้นทุนสร้างการผลิตซึ่งจะสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ดียิ่งขึ้น

^{๖๘} ศิริ ฮามสุโพธิ์, ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต, หน้า ๓๔.

แนวทางหลักที่ ๒ การพัฒนา “ เชิงแก้ปัญหาในอดีต ” มี ๑ แนวทางย่อย

๑. การกระจายความเจริญ และสร้างความเป็นธรรมเพื่อให้กลุ่มคนที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากขึ้น

๒.๗.๓ ดัชนีชี้วัด และการประเมินคุณภาพชีวิต

แนวคิดคุณภาพชีวิตที่นิยมใช้ในสังคมไทยเป็นที่ยอมรับเนื่องจากมีการใช้และพัฒนาเครื่องมือคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง มีการจัดทำรายงานในแต่ละช่วงเวลาที่มีการประเมินตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตของไทยจึงเป็นการวัดในภาพรวมของการพัฒนาประเทศในทุกด้าน

มีหลายหน่วยงานได้สร้างดัชนีวัดคุณภาพชีวิตไว้แตกต่างกัน^{๖๙} ดังนี้

คณะกรรมการ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและสังคมภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (ESCAP) ได้กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต ดังนี้

๑. เศรษฐกิจและการกระจายรายได้
๒. การเรียนรู้ และวัฒนธรรมการดำรงชีวิต
๓. ชีวิตการทำงาน

กลุ่มประเทศความร่วมมือพัฒนาการทางเศรษฐกิจยุโรป (OECD) ได้กำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต ดังนี้

๑. การมีงานทำ และคุณภาพชีวิตการทำงาน
๒. ความสามารถของบุคคลในการควบคุมสินค้าและบริการ
๓. การเรียนรู้ของบุคคล

องค์การสหประชาชาติ กำหนดดัชนีชี้วัดการพัฒนามนุษย์ ดังนี้

๑. อายุขัยเฉลี่ยของประชากร
๒. อัตราการรู้หนังสือของผู้ใหญ่
๓. จำนวนปีโดยเฉลี่ยที่ประชากรได้รับการศึกษา
๔. ดัชนีการรู้หนังสือ
๕. ดัชนีการได้รับการศึกษา
๖. ความสำเร็จในการรับการศึกษา
๗. รายได้ประชาชาติโดยรวม

ส่วนประเทศไทยมีการศึกษาทดลองกำหนดดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๕ ซึ่งจะมีการกำหนดความจำเป็นพื้นฐาน (basic minimum need หรือ BMN หรือ จปฐ.) เพราะการดำรงชีวิต

^{๖๙} ธเนศ ถวิลหวัง, การพัฒนาคุณภาพชีวิตและองค์กร, (ออนไลน์) <http://pvlo-kop.dld.go.th/mypictures/๒๕๕๖/idp/ppt/๒.pdf> (๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑)

จะดีหรือไม่ดีนั้นต้องอาศัยเครื่องชี้วัด โดยมีเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ซึ่งหมายถึง ความจำเป็นขั้นต่ำสุด ที่ทุกคนในชุมชนควรมี หรือควรจะเป็นในช่วงระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้มีชีวิตที่ดีและสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขตามสมควร

การนำเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มาเป็นเครื่องมือในการวัด เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัวและชุมชนว่า บรรลุตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานแล้วหรือไม่ รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนานับตั้งแต่การกำหนดปัญหาตามต้องการที่แท้จริงของชุมชน ตลอดจนค้นหาสาเหตุและแนวทางแก้ปัญหาโดยใช้ข้อมูล จปฐ. ที่มีอยู่เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดมากขึ้น

ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) จะประกอบด้วย ๘ หมวด ๓๗ ดัชนีชี้วัด ดังนี้

หมวดที่ ๑ สุขภาพดี (ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดี)

หมวดที่ ๒ มีบ้านอาศัย (ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม)

หมวดที่ ๓ ศึกษาถ้วนทั่ว (ประชาชนเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิต)

หมวดที่ ๔ ครอบครัวสุขสบาย

หมวดที่ ๕ รายได้มาก (ประชาชนมีการประกอบอาชีพ และมีรายได้ พอเพียงต่อการดำรงชีวิต)

หมวดที่ ๖ อยากร่วมพัฒนา (ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ความเป็นอยู่และกำหนดชีวิตของตนเองและชุมชน)

หมวดที่ ๗ พาสู่คุณธรรม (ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจของตนเองได้ดีขึ้น)

หมวดที่ ๘ บำรุงสิ่งแวดล้อม (ประชาชนมีจิตสำนึก และร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

การวัดคุณภาพชีวิต ควรมีองค์ประกอบของดัชนีคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นตัวชี้วัดทางสังคมที่สำคัญ จำแนกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย (Objective Well-being) และตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัย^{๗๐}

ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย (Objective Well-being) เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ มุ่งไปที่วัตถุ รายได้ของชาติหรือครัวเรือน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยรายได้ของชาติและข้อมูลทางเศรษฐกิจ เป็นสิ่งที่เข้าใจได้โดยทั่วไปและนำมาใช้อย่างกว้างขวาง แท้ที่จริงแล้วการทำความเข้าใจตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยไม่ใช่เรื่องซับซ้อน ตัวอย่างของตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัย ได้แก่ อัตราการอ่านออกเขียนได้ อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ประเภทของที่อยู่อาศัย และค่าครองชีพ ผู้วางนโยบายมักใช้ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยวัดคุณภาพชีวิตของระดับครัวเรือน ชุมชน เมือง และประเทศ การประเมินตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยมักจะเกี่ยวพันกับการใช้สถิติ อย่างไรก็ตามตัวชี้วัดทางสังคมเชิงภาวะวิสัยไม่สามารถอธิบายสังคมได้อย่างแท้จริง

^{๗๐} ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, คุณภาพชีวิต การทำงาน และความสุข, หน้า ๑๗.

ตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-being) เกี่ยวข้องกับการวัดความพึงพอใจ ความรู้สึกทัศนคติ และความเข้าใจในระดับบุคคล ซึ่งดูเหมือนเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เนื่องจากมีความยากในการกำหนดและวัดตัวชี้วัดนี้ถูกออกแบบมาเพื่อวัดความสุขและความพึงพอใจของมนุษย์

แนวคิดของตัวชี้วัดทางสังคมเชิงอัตวิสัยสัมพันธ์กับความเข้าใจและทัศนคติในเรื่องของชีวิตที่เป็นสุขทั้งด้านครอบครัว เพื่อนฝูง และมาตรฐานความเป็นอยู่

แนวคิดของแฮส (Haas)^{๗๑} ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพชีวิตควรเป็นการวัดในด้านอัตวิสัย (Subjective) ซึ่งครอบคลุมมิติด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต สังคม และปัญญา นอกจากนี้ เพื่อให้ครอบคลุมคุณภาพชีวิต ควรนำการวัดในด้านภาวะวิสัย (Objective) มาใช้ร่วมกันในการวัดคุณภาพชีวิต ในกรณีที่มีการวัดเชิงอัตวิสัยไม่สามารถดำเนินการวัดคุณภาพชีวิตได้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ องค์การยูเนสโก (UNESCO)^{๗๒} ได้ให้ความหมาย คุณภาพชีวิตไว้ดังนี้ ความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจ มีความสุข ความพอใจต่อองค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนสำคัญต่อบุคคลนั้นๆ ได้แก่ อาหาร สุขภาพอนามัย โภชนาการ การศึกษา สิ่งแวดล้อม รายได้ ที่อยู่อาศัย และทรัพยากร โดยแบ่งประเด็นการศึกษาเป็น ๒ ประเด็น ได้แก่ การ ศึกษา ด้านภาวะวิสัย ซึ่งเป็นการวัดข้อมูลที่สามารถ นับได้หรือวัดได้ เช่น ข้อมูลทางประชากรและเศรษฐกิจ และการศึกษาด้านอัตวิสัย เป็นการสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึก และเจตคติในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นการวัดโดยใช้การตอบตามความรู้สึก ความนิยม ความคิดเห็น การตัดสินใจ และความเชื่อต่อสิ่งที่ถามในแบบสอบถาม องค์การยูเนสโก (UNESCO) ยังได้กล่าวว่า พื้นฐานคุณภาพชีวิตของประชากร ดูได้จาก ๑) รายได้ครอบครัวที่พอเพียงแก่การเลี้ยงชีพ ๒) การมีงานทำ ๓) การ ศึกษาและอัตราการรู้หนังสือของประชาชน ๔) โอกาสในการมีส่วนร่วม ทางการเมือง ๕) การมีเอกราชของประเทศโดยปราศจากการแทรกแซง จากรัฐบาลอื่น

ขณะที่องค์การอนามัยโลก (WHO)^{๗๓} กล่าวว่า คุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมในเวลานั้นๆ และมีความสัมพันธ์กับจุด มุ่งหมาย ความคาดหวัง และมาตรฐานที่แต่ละคนกำหนดขึ้น ซึ่งประกอบด้วย ๔ มิติ ดังนี้ ๑) มิติด้านสุขภาพกาย (Physical) ๒) มิติด้านสุขภาพจิต (Psychological) ๓) มิติ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social relationships) และ ๔) มิติ ด้านสภาพแวดล้อม (Environmental)

^{๗๑} Haas, B.K. A multidisciplinary concept analysis of quality of life. **Western Journal of Nursing Research**, 21:1999. P. 728-742.

^{๗๒} UNESCO. **Indicators of Environmental Quality and Quality of Life**. Paris: UNESCO, 1978. P. 105-118.

^{๗๓} The WHOQOL GROUP. The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL): position paper from the World Health Organization. **Social Sciences Medicine**, 41 (10),1995. P. 1403-1409.

องค์การสหประชาชาติ (United Nations)^{๗๔} ได้เริ่มโครงการพัฒนาดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) โดยมีแนวคิดในการวัดคุณภาพชีวิต หรือความอยู่ดีมีสุขว่า ไม่ควรเน้นในการให้ความสำคัญในเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว เช่น รายได้ หรือผลผลิต เป็นต้น แต่ควรวัดด้วยตัวชี้วัดทางสังคมที่เป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนามนุษย์ที่ควรประกอบด้วย ๓ ด้าน ได้แก่ การมีชีวิตที่ยืนยาว ความรู้ และมาตรฐานความเป็นอยู่ การศึกษาคุณภาพชีวิตที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ได้ทำการวัดคุณภาพชีวิตโดยกำหนดระยะเวลาอย่างชัดเจน คือ เวลาที่ถูกถามในขณะนั้น ดังนั้น ระดับคุณภาพชีวิตจะสูง หรือต่ำจึงขึ้นกับสภาพแวดล้อม ณ เวลานั้น

คำว่า “ความสุข” ถูกนำ มาใช้ร่วมกับคำ ว่า “คุณภาพชีวิต” อยู่หลายครั้ง และเกี่ยวข้องกับ ๒ มิติต่อไปนี้ คือ ๑) โอกาสแห่งชีวิตและผลลัพธ์แห่งชีวิต (Chances and Outcomes) และ ๒) คุณภาพจากภายนอกและภายใน (Outer and Inner Qualities)^{๗๕} ซึ่งสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมรอบตัว (Livability of Environment) มีความหมายคือ การพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องกับการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในเชิงสังคมวิทยา สถานภาพการพักอาศัยนั้น มีความสัมพันธ์กับคุณภาพสังคมอย่างเลี่ยงไม่ได้ โดยสังคมที่ดี (Good Society) จะให้ความสำคัญที่สวัสดิการและความเท่าเทียมทางสังคม ขณะที่แนวคิดปัจจุบันได้ให้ความสำคัญที่เครือข่ายใกล้ชิด การมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และการมีอาสาสมัครช่วยเหลือในสังคม ความสามารถในการดำรงชีวิตของมนุษย์ (Life-ability of the Person) เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจัดการปัญหาของแต่ละบุคคล ซึ่งการมีชีวิตที่ดี (Good Life) ในความหมายของศาสตร์ต่างๆ ได้มีการให้นิยามศัพท์ต่างๆ กัน เช่น วงการแพทย์และนักจิตวิทยาได้ใช้คำว่าคุณภาพชีวิต และความอยู่ดีมีสุข รรถประโยชน์แห่งชีวิต (Utility of Life) กล่าวว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนจำเป็นต้องมีหลายปัจจัยประกอบกัน การมีชีวิตที่เบิกบาน (Enjoyment of Life) พิจารณาจากปัจจัยที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น การอยู่ดีมีสุข ความพึงพอใจในชีวิต และความสุข เป็นต้น

๒.๘ บริบทเรื่องวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของหมู่บ้านชุมชนให้เป็นต้นแบบของชุมชนสร้างสรรค์ “Smart Community” มีรายละเอียดดังนี้

๒.๘.๑ บริบทชุมชน

ในอดีตทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้านมีหนองน้ำขนาดใหญ่ ทำให้มีบรรดาสัตว์น้อยใหญ่ลงมาอาศัยกินน้ำจากหนองน้ำแห่งนี้ ส่วนชาวบ้านในหมู่บ้านเมื่อเข้าป่าล่าสัตว์และได้สัตว์มาแล้ว ก็จะนำสัตว์ที่ได้มานำมาฆ่าและเอาเนื้อสัตว์ล้างทำความสะอาดเพื่อนำกลับมาเพื่อบริโภค โดยจะทิ้งโครงกระดูก

^{๗๔} United Nations. Human Development Report 2009. New York, USA: United Nations, 2009. PP.1-11.

^{๗๕} ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิต และคณะ, คุณภาพชีวิต การทำงาน และความสุข, หน้า ๓๑-๓๒.

ของสัตว์ต่าง ๆ ไว้บริเวณริมขอบของหนองน้ำแห่งนี้ เมื่อนานวัน จำนวนโครกระดูกของสัตว์ก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นที่กล่าวขานกันจากชาวบ้านและจากต่างหมู่บ้านว่า หมู่บ้านแห่งนี้สมควรจะเรียกชื่อ “บ้านหนองกระดูกเนื้อ” มาจนถึงปัจจุบัน (ซึ่งหมายความว่า หนองน้ำแห่งนี้มีแต่กระดูกของสัตว์ หรือเนื้อตามภาษาดั้งเดิม)

ปัจจุบันบ้านหนองกระดูกเนื้อ แบ่งเป็นจำนวน ๒ หมู่ คือ หมู่ที่ ๕ และหมู่ที่ ๖ ส่วนพื้นที่ของหนองน้ำดังกล่าวตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ ๖ มีพื้นที่ทั้งหมด ๒,๙๑๘ ไร่ หรือ ๔.๖๗๒ ตารางกิโลเมตร ระยะทางห่างจากอำเภอลาดยาว ไปทางทิศตะวันตก ประมาณ ๘ กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดนครสวรรค์ไปทางทิศตะวันออก ๓๐ กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านส่วนใหญ่ เป็นพื้นที่ราบต่ำ มีลำคลองส่งน้ำคู่ขนาน กับทางหลวงหมายเลข ๑๐๗๒ พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะกับการทำเกษตร (ทำนาข้าว) และปลูกพืชสวนครัว ทำสวน ทำไร่ หมู่บ้านมีประชากร รวมทั้งสิ้น ๔๒๗ คน แยกเป็น ชาย ๒๐๗ คน หญิง ๒๒๐ คน รวมทั้งสิ้น ๑๕๗ ครัวเรือน

ข้อมูลการคมนาคม/สาธารณูปโภค

การเดินทางเข้าหมู่บ้าน มีถนนสายหลักคือ ทางหลวงหมายเลข ๑๐๗๒ โดยมีถนนภายในหมู่บ้านประกอบด้วย ถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง ๔-๔.๕ เมตร ระยะทาง ๓,๔๐๐ เมตร ถนนปูนดินเสริมลูกรัง กว้าง ๔-๔.๕ เมตร ระยะทาง ๔,๒๒๐ เมตร และถนนปูนดิน กว้าง ๔-๔.๕ เมตร ระยะทาง ๔,๓๐๐ เมตร

สาธารณูปโภค/สถานบริการหมู่บ้าน ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านหนองกระดูกเนื้อ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองกระดูกเนื้อ น้ำประปาจากการประปาส่วนภูมิภาค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ศาลากลางบ้าน (ศาลาอเนกประสงค์) ลานกีฬา ตู้โทรศัพท์สาธารณะ ร้านค้าปลีกและการบริการอินเทอร์เน็ตไร้สาย

แหล่งน้ำภายในหมู่บ้าน ประกอบด้วย สระน้ำสาธารณะ ลำห้วยหินลับ กว้าง ๒๐ เมตร ยาว ๑,๖๐๐ เมตร (มีน้ำเฉพาะเพื่อการเกษตรในฤดูน้ำหลาก) ลำเหมืองสาธารณะ กว้าง ๖ เมตร ยาว ๑,๖๐๐ เมตร (มีน้ำเฉพาะเพื่อการเกษตรในฤดูน้ำหลาก) และลำเหมืองสาธารณะ กว้าง ๓ - ๔ เมตร ยาว ๙,๗๓๐ เมตร (มีน้ำเฉพาะเพื่อการเกษตรในฤดูน้ำหลาก)

๒.๔.๒ ข้อมูลด้านวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมชุมชน

บ้านหนองกระดูกเนื้อ ประชากรส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ประชากรนับถือศาสนาพุทธ มีการสืบทอดประเพณี และวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น มีประเพณีวัฒนธรรมที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา เช่น การทำบุญในวันพระ ประเพณีสู่ขวัญข้าว ประเพณีขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ โดยบ้านหนองกระดูกเนื้อมีการเฝ้าระวังของหมู่บ้าน เป็นข้อตกลงกันภายในชุมชนร่วมกัน และมีบทลงโทษเมื่อฝ่าฝืนข้อบังคับ โดยน้อมนำเอากฎระเบียบของกองทุนแม่ของแผ่นดินที่ได้รับพระราชทานเงินกองทุนฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ มาเป็นกฎระเบียบข้อตกลงที่ใช้บังคับทั่วไปในหมู่บ้าน ก่อให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ของข้อตกลงและเป็นการทำความดีเพื่อถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ และมีข้อตกลงหมู่บ้านต่อต้านยาเสพติดมาเป็นข้อบังคับใช้ในหมู่บ้านอีกด้วย

การปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน

การปฏิบัติศาสนกิจ บ้านหนองกระดุกเนื้อ มีวัดหนองกระดุกเนื้อ เป็นศูนย์รวมจิตใจ ราษฎรบ้านหนองกระดุกเนื้อ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธสำหรับการปฏิบัติศาสนกิจ บ้านหนองกระดุกเนื้อ มีภารกิจในการส่งเสริมบำรุงศาสนาเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

๑) การเข้าวัดฟังธรรม ชาวบ้านจะนำอาหาร คาว หวาน ไปทำบุญที่วัดกันทุกวันพระ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง มีการบริจาคทรัพย์เพื่อก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ภายในวัด

๒) หมู่บ้านมีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา แห่เทียนพรรษา ชาวบ้านจะร่วมกันบริจาคทรัพย์ตามกำลัง และส่วนหนึ่งจากการสนับสนุนของทางหมู่บ้าน

๓) การปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัด เช่น การปลูกต้นไม้ การทำความสะอาดภายในวัด และบริเวณรอบ ๆ วัด เพื่อให้เกิดความสวยงาม และความสามัคคี

การสืบสานวัฒนธรรมประเพณี

๑) ประเพณีและวัฒนธรรม หมู่บ้านมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีเพื่อเป็นการ

๒) สืบสานประเพณีอันดีงามของหมู่บ้าน/ชุมชน โดยการสนับสนุนงบประมาณจากสวัสดิการกองทุนต่าง ๆ

๓) ในชุมชนมาใช้ในการดำเนินงาน และชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย

๔) วันที่ ๑๐ ของทุกเดือนเป็นวันประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และประชาคมหมู่บ้าน

๕) วันที่ ๑ มกราคม ของทุกปี จัดให้มีการทำบุญตักบาตรต้อนรับปีใหม่ที่วัดทุกปี

๖) วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปี ทำบุญวันมาฆบูชา

๗) วันที่ ๑๓-๑๘ เดือนเมษายน ของทุกปีทำบุญตักบาตรเนื่องในวันสงกรานต์ มีกิจกรรมสงฆ์น้ำพระ อาบน้ำผู้สูงอายุก่อเจดีย์ทรายภายในหมู่บ้าน

๘) วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ของทุกปี ทำบุญวัน วิสาขบูชา และช่วงคำเวียนเทียน

๙) วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ของทุกปี ทำบุญ วันอาสาฬหบูชา และช่วงคำเวียนเทียน

๑๐) วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ วันเข้าพรรษา ทำบุญตักบาตร และถวายเทียนพรรษา

๑๑) วันที่ ๑๒ เดือนสิงหาคม ของทุกปี ทำบุญวันแม่แห่งชาติ และร่วมกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน และช่วง คำกิจกรรมถวายพระพร

๑๒) วันแรม ๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี งานประเพณีตักบาตรเทโว

๑๓) วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ของทุกปีทำบุญตักบาตรเช้า และช่วงคำลอยกระทง

๒.๘.๓ การบริหารจัดการภายในหมู่บ้าน

หมู่บ้านหนองกระดุกเนื้อ ได้รับคัดเลือกจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มงานสารสนเทศการพัฒนาชุมชน ให้ดำเนินงานหมู่บ้านต้นแบบจัดการสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงได้ดำเนินการคัดเลือกผู้นำชุมชนที่มีทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์และประชุมสร้างความเข้าใจและรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน และนอกชุมชนในการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสืบทอดภูมิปัญญาวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชุมชน เป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีของคนในชุมชนและมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นศูนย์เรียนรู้ของประชาชนที่จะดำเนินการโดยประชาชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน โดยมีกระบวนการในการขับเคลื่อนหมู่บ้านต้นแบบ ๆ ดังนี้

๑) บ้านหนองกระดุกเนื้อใช้อาคารเอนกประสงค์ของหมู่บ้านเป็นศูนย์เรียนรู้ มีข้อมูลต่าง ๆ ไว้ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เช่น การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การปลูกมะนาวในวงบ่อ การเลี้ยงไก่พันธุ์ไข่ การทำอาชีพเสริม การทำตะกร้าเชือกฟาง การทอพรหมเช็ดเท้า

๒) บ้านหนองกระดุกเนื้อ ได้คัดเลือกผู้นำชุมชนที่มีทักษะในด้านต่าง ๆ เป็นผู้ให้ความรู้สำหรับการเรียนรู้ของคนในหมู่บ้าน และได้คัดเลือกผู้นำที่มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ คือ นายวรุตม์ อ่อนตา เพื่อสนับสนุนการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๓) มีคณะทำงานในการดำเนินงานและจัดทำข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาหมู่บ้าน

๒.๘.๔ ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี ๒๕๖๒ จังหวัดอุบลราชธานี

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี ได้สรุปข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานและข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน ปี ๒๕๖๒^{๗๖} จากการสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกคนทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท โดยจัดเก็บข้อมูลจากทุกครัวเรือนที่มีผู้อยู่อาศัยอยู่จริง ตั้งแต่ ๕ เดือนขึ้นไป (ทั้งที่มีเลขที่บ้านและไม่มีเลขที่บ้าน) เป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูล จำนวน ๓๗๔,๘๘๗ ครัวเรือนจาก ๒๕ อำเภอ ๒๑๕ ตำบล ๒,๖๕๕ หมู่บ้าน และ ๒๔ เทศบาล

๑) สรุปผลการจัดเก็บข้อมูล ปี ๒๕๖๒

สามารถจัดเก็บข้อมูลได้ ๓๗๘,๑๗๒ ครัวเรือน คิดเป็น ร้อยละ ๑๐๐.๐๘ (มากกว่าเป้าหมาย ๓,๒๕๗ ครัวเรือน)

^{๗๖} สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี. รายงานคุณภาพชีวิตคนอุบลราชธานี ปี ๒๕๖๒. (อุบลราชธานี : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี.).๒๕๖๒. หน้า ๕-๑๑

๑.๑) จำนวนครัวเรือน

จำนวน ๓๗๔,๑๗๒ ครัวเรือน

๑.๒) จำนวนประชากร

ประชากรทั้งหมดจำนวน ๑,๑๗๔,๐๖๖ คน แยกเป็น เพศชาย จำนวน ๕๘๑,๕๙๙ คน
เพศหญิง จำนวน ๕๙๒,๔๖๗ คน

๑.๓) ช่วงอายุ

เมื่อพิจารณาช่วงอายุต่างๆ ของประชากรในภาพ รวมจังหวัด พบว่า ประชากรส่วนมาก
อายุระหว่าง ๓๕ ปี - ๔๔ ปี (ร้อยละ ๒๓.๔๕) รองลงมาอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป (ร้อยละ ๑๕.๐๕) และช่วงอายุ
ที่น้อย ที่สุด คือ ช่วง ๙ เดือน ถึง ๕ เดือน (ร้อยละ ๐.๐๐)

๑.๔) ระดับการศึกษา

จากข้อมูลภาพรวมจังหวัดพบว่า ประชากรส่วนมาก ร้อยละ ๕๑.๑๔ จบการศึกษา
ชั้นประถมศึกษา (ป.๔, ป.๗, ป.๖) รองลงมาจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (มศ.๑-๓, ม.๑-๓) ร้อยละ ๑๗.๒๖
จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (มศ.๔-๕, ม.๔-๕, ปวช.) ร้อยละ ๑๒.๖๖ และ จบชั้นมัธยมศึกษาในระดับ
ปริญญาตรี ร้อยละ ๖.๓๕ ตามลำดับ มีเพียงร้อยละ ๐.๔๗ ที่ จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี

๑.๕) อาชีพ

จากข้อมูลภาพรวมจังหวัด พบว่า อาชีพที่ประชากรประกอบอาชีพมากที่สุด ได้แก่
เกษตรกรรวม -ทำนา ร้อยละ ๔๔.๒๒ รองลงมาได้แก่รับจ้างทั่วไป ร้อยละ ๑๒.๕๑ และ น้อยที่สุดคือมีอาชีพ
เกษตรกรรวม-ปลูกสัตว์ มีจำนวน ๓๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๐๐

๑.๖) ศาสนา

จากข้อมูลภาพรวมจังหวัด พบว่าประชากรนับถือศาสนาพุทธมากที่สุด ร้อยละ ๙๙.๔๕
รองลงมา คือ คริสต์ ร้อยละ .๔๕ อิสลาม ร้อยละ ๐.๐๐ และอื่น ๆ ร้อยละ ๐.๐๙

๒) สรุปข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี ๒๕๖๒

๒.๑) คุณภาพชีวิตของคนจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามหมวดและตัวชี้วัด

หมวดที่ ๑ สุขภาพดี มี ๗ ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่คนจังหวัดอุบลราชธานีผ่านเกณฑ์สูงสุดภาพรวมทั้งจังหวัด ได้แก่ เด็กแรกเกิดถึง
๑๒ ปีเต็ม ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบตามตาราง สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐
ตัวชี้วัดที่คนจังหวัด อุบลราชธานีไม่ผ่านเกณฑ์สูงสุดภาพจังหวัด ได้แก่ คนอายุ ๓๕ ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจ
สุขภาพประจำปี ๓,๖๓๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๓

หมวดที่ ๒ สภาพแวดล้อม มี ๗ ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่คนจังหวัดอุบลราชธานีผ่านเกณฑ์สูงสุด ได้แก่ ครั้วเรือนมี น้ำสะอาดสำหรับดื่ม และบริโภคเพียงพอตลอดทั้งปี และครั้วเรือนมี น้ำใช้เพียงพอตลอดทั้งปี และครั้วเรือนมีน้ำใช้ตลอดปีอย่างน้อยคนละ ๔๕ ลิตรต่อวัน คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๙๙ ตัวชี้วัดที่คนไทยไม่ผ่านเกณฑ์ สูงสุด ได้แก่ครั้วเรือนมี การป้องกันอุบัติเหตุและภัยธรรมชาติอย่าง ถูกวิธี มีครั้วเรือนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ๑,๑๗๒ ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ ๐.๒๔

หมวดที่ ๓ การศึกษา มี ๕ ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่คนจังหวัดอุบลราชธานีผ่านเกณฑ์สูงสุดภาพรวมจังหวัด ได้แก่ เด็กอายุ ๓-๕ ปี ได้รับการบริการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๙๙ ตัวชี้วัดที่คนไทยไม่ผ่านเกณฑ์ สูงสุดภาพรวมจังหวัด ได้แก่ เด็กอายุ ๖-๑๔ ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี ไม่ผ่านเกณฑ์ ๔,๗๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๔๐

หมวดที่ ๔ การมีงานทำและรายได้ มี ๔ ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่คนจังหวัดอุบลราชธานีผ่านเกณฑ์สูงสุดภาพรวมจังหวัด ได้แก่ รายได้เฉลี่ยของ ครั้วเรือนต่อปี ร้อยละ ๙๙.๙๗ ตัวชี้วัดที่คนจังหวัดอุบลราชธานีไม่ผ่านเกณฑ์สูงสุดภาพรวมจังหวัด ได้แก่ ครั้วเรือนมีการเก็บออม ไม่ผ่านเกณฑ์ ๔,๕๕๘ ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑.๓๑

หมวดที่ ๕ plugged คำนิยมไทย (คนไทยประพฤติดีและมีคุณธรรม) มี ๔ ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดที่คนจังหวัดอุบลราชธานีผ่านเกณฑ์สูงสุดภาพรวมจังหวัด ได้แก่ ผู้พิการได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน และ ผู้ป่วยโรคเรื้อรังได้รับการดูแลจากครอบครัว ชุมชน ภาครัฐ หรือภาคเอกชน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐.๐๐ ตัวชี้วัดที่คนจังหวัดอุบลราชธานีไม่ผ่าน เกณฑ์สูงสุด ภาพรวมจังหวัด ได้แก่ คนในครั้วเรือนสูบบุหรี่ ไม่ผ่านเกณฑ์ ๖๑,๖๑๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๒๕

ซึ่งตัวชี้วัดที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ทั้ง ๕ หมวดนี้ เป็นหน้าที่ของประชาชนและทุกภาคส่วน ต้องช่วยกัน แก้ไขปัญหา โดยเฉพาะเจ้าภาพตัวชี้วัดหลัก อันประกอบด้วย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวง การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวง ศึกษาธิการ กระทรวงแรงงาน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยทั่วประเทศ

๒.๒ รายได้เฉลี่ยของคนจังหวัดอุบลราชธานี

รายได้เฉลี่ยของคนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๗๑,๑๘๓.๔๕ บาท/คน/ปี เพิ่มขึ้น จากปี ๒๕๖๑ จำนวน ๑,๖๘๖.๙๗ บาท

๒.๓ รายจ่ายเฉลี่ยของคนจังหวัดอุบลราชธานี

รายจ่ายเฉลี่ยของคนจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๓๕,๗๗๐.๖๕ บาท/คน/ปี เพิ่มจากปี ๒๕๖๑ จำนวน ๑,๑๑๒.๐๕ บาท

๒.๔ จำนวนครัวเรือนที่ไม่ผ่านเกณฑ์รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อปี

จังหวัดอุบลราชธานี ครัวเรือนที่ไม่ผ่านเกณฑ์รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อปี จำนวน ๙๕ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๐.๐๓ (รายได้เฉลี่ยผ่านเกณฑ์ ๓๘,๐๐๐ บาท/คน/ปี)

๒.๕ ปัญหาในภาพรวมจังหวัดที่ควรได้รับการแก้ไข ๑๐ อันดับแรก

๑) เด็กอายุ ๖-๑๔ ปี ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี ไม่ผ่านเกณฑ์ ๑๐,๕๒๐ ครัวเรือน จากครัวเรือนทั้งหมด ๑๓๒,๕๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๙๑

๒) คนในครัวเรือนที่จบการศึกษาภาคบังคับ ๔ ปี ที่ไม่ได้เรียนต่อและยังไม่มีงานทำได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพ จำนวน ๑๑ คน จาก ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๔๒

๓) คนในครัวเรือนสูบบุหรี่ จำนวน ๖๐,๖๑๑ คน จาก ๑,๑๗๔,๐๖๖ คน คิดเป็น ร้อยละ ๕.๒๕

๔) คนในครัวเรือนดื่มสุรา จำนวน ๕๙,๗๐๐ คน จากทั้งหมด ๑,๑๗๔,๐๖๖ คนคิดเป็น ร้อยละ ๕.๐๙

๕) เด็กจบ ม.๓ ไม่ได้เรียนต่อ ม.๔ หรือเทียบเท่า จำนวน ๔๙ คน จากทั้งหมด ๒๕๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๖๑

๖) ครัวเรือนไม่มีการเก็บออม จำนวน ๔,๕๕๘ ครัวเรือน จากทั้งหมด ๓๗๘,๑๗๒ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑.๓๑

๗) คนอายุมากกว่า ๕๐ ปีเพิ่มขึ้นไปไม่มีอาชีพและไม่มีรายได้ จำนวน ๒,๕๓๐ คน จากทั้งหมด ๒๒๑,๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๑๔

๘) คนอายุ ๓๕ ปีขึ้นไปไม่ได้รับการตรวจสุขภาพ จำนวน ๓,๖๓๒ คน จากทั้งหมด ๖๘๔,๗๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๕๓

๙) เด็กแรกเกิดไม่ได้กินนมแม่อย่างเดียวยาวอย่างน้อย ๙ เดือนแรกติดต่อกัน จำนวน ๑๐ คน จากทั้งหมด ๒,๐๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๐.๔๙

๑๐) ครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุ และภัยธรรมชาติอย่างถูกวิธี จำนวน ๑,๑๐๒ ครัวเรือน จากทั้งหมด ๓๗๘,๑๗๒ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๐.๒๙

ปัญหาทั้ง ๑๐ เรื่องนี้ เรื่องที่มีแนวโน้มหรือพัฒนาการที่แย่งจากปี ๒๕๖๑ มากที่สุด ได้แก่ ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน เด็กจบการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี ที่ไม่ได้เรียนต่อและยังไม่มีงานทำ คนในครัวเรือนสูบบุหรี่เป็นปัญหาในภาพรวมจังหวัดที่ควรได้รับการแก้ไขเป็นลำดับแรก

๒.๖ ความสุขของคนจังหวัดอุบลราชธานี ระดับความสุขเฉลี่ยของคนจังหวัดอุบลราชธานี คือ ๘.๖๑ (จากเต็ม ๑๐) โดยอำเภอนาเยีย เป็นอำเภอที่มีความสุขมากที่สุดที่ระดับ ๙.๐๖

๒.๘.๕ ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กขช.ค) ปี ๒๕๖๒

ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กขช.๒ ค) คือ ข้อมูลที่แสดงสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สุขภาวะและอนามัย ความรู้และการศึกษา การมีส่วนร่วมและความเข้มแข็ง ของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความเสี่ยงของชุมชนและภัยพิบัติ ซึ่งเป็นข้อมูลที่จัดเก็บทุกหมู่บ้านในชนบทเป็นประจำทุก ๒ ปี เป็นข้อมูลที่วิเคราะห์ให้เห็นสภาพปัญหา ตามตัวชี้วัด ๓๓ ตัวชี้วัด และสามารถจัดระดับการพัฒนาของหมู่บ้านได้ด้วย ทำให้ทราบปัญหาที่ ควรได้รับการแก้ไขและพื้นที่ เป้าหมายที่ควรได้รับการพัฒนาให้มากเป็นพิเศษ

สรุปผลการจัดเก็บข้อมูล กขช.๒ ค ปี ๒๕๖๒ จังหวัดอุบลราชธานี^{๗๗}

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กขช.๒ ค) ในภาพรวม

จากการสำรวจข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน ปี ๒๕๖๒ ในเขตชนบทจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๒๕ อำเภอ ๒๑๕ ตำบล ๒,๖๕๕ หมู่บ้าน ตามตัวชี้วัด ๓ ด้าน ๓๓ ตัวชี้วัด มีการจำแนกความรุนแรงของปัญหาออกเป็น ๓ ระดับ คือ

๑) หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ ๑ (ล้าหลัง)

- ไม่มี

๒) หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ ๒ (ปานกลาง)

- มีจำนวน ๙๘๑ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕๖

๓) หมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาอันดับ ๓ (ก้าวหน้า)

- มีจำนวน ๑,๗๖๔ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๔๔

ในการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กขช.๒ค) ปี ๒๕๖๒ ในแต่ละด้าน พบว่า

๑) โครงสร้างพื้นฐาน

ตัวชี้วัดในด้านโครงสร้างพื้นฐานที่มีปัญหารุนแรงมากคือ เรื่องการติดต่อสื่อสาร จำนวน ๔๖๑ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๔๓ รองลงไปได้แก่ การมีที่ดินทำกิน จำนวน ๒๓๕ หมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ ๘.๔๕ และลำดับสามได้แก่น้ำเพื่อการเกษตร จำนวน ๑๐๓ หมู่บ้าน คิดเป็น ร้อยละ ๓.๘๘

๒) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ตัวชี้วัดในด้านสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ มีปัญหารุนแรงมาก คือ เรื่องการ มีงานทำจำนวน ๔๘๙ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗.๒๕ รองลงไปได้แก่ ผลผลิตจากการทำเกษตรอื่นๆ จำนวน ๘๒๒ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๙๖ และลำดับสามได้แก่ ผลผลิตจากการ ทำไร่ จำนวน ๒๐๖ หมู่บ้าน คิดเป็น ร้อยละ ๗.๗๖

^{๗๗} สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี. รายงานคุณภาพชีวิตคนอุบลราชธานี ปี ๒๕๖๒. หน้า ๑๒-๑๓

๓) สุขภาวะและอนามัย

ตัวชี้วัดในด้านสุขภาวะและอนามัยที่มีปัญหารุนแรงมากคือ เรื่องการกีฬา จำนวน ๑,๐๔๒ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๒๕ รองลงไปได้แก่ การป้องกันโรคติดต่อ จำนวน ๓๔ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๑.๒๘ และลำดับสามได้แก่ ความปลอดภัยในการทำงาน จำนวน ๔ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๐.๑๕

๔) ความรู้ และการศึกษา

ตัวชี้วัดในด้านความรู้และการศึกษาที่มีปัญหารุนแรงมากคือ การได้รับการ ศึกษาของประชาชน จำนวน ๑,๗๒๕ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๙๗ รองลงไปได้แก่ ระดับการ ศึกษาของประชาชน จำนวน ๒๙๓ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๐๔ และลำดับสามอัตราการเรียน ต่อของประชาชน จำนวน ๑๖๗ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖.๒๙

๕) การมีส่วนร่วม และความเข้มแข็งของชุมชน

ตัวชี้วัดในด้านการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชนที่มีปัญหารุนแรงมาก คือ เรื่องการเรียนรู้โดยชุมชน จำนวน ๑,๐๖๙ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๒๖ รองลงไปได้แก่ การ มีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน ๗๗๕ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๑๙ และลำดับสามได้แก่ การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของชุมชน จำนวน ๗๗๒ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๒๘

๖) ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีปัญหารุนแรงมาก คือ เรื่องคุณภาพดิน จำนวน ๒๕๖ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๔ รองลงไปได้แก่ คุณภาพน้ำ จำนวน ๒๔๔ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๔.๑๙ และลำดับสามได้แก่ การใช้ประโยชน์ที่ดิน จำนวน ๑๖๐) หมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ ๖.๒๙

๗) ความเสี่ยงของชุมชนและภัยพิบัติ

ตัวชี้วัดในด้านความเสี่ยงของชุมชนและภัยพิบัติที่มีปัญหารุนแรงมาก คือ เรื่อง ความปลอดภัยจากภัยพิบัติ จำนวน ๑,๖๔๙ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕๕๙ รองลงไปได้แก่ ความ ปลอดภัยจากความ เสี่ยงในชุมชน จำนวน ๒๓๕ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๕ และลำดับสาม ได้แก่ ความปลอดภัยจากยาเสพติด จำนวน ๒๗ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๒

๒. ปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข ๕ ลำดับแรก

๑) การได้รับการศึกษา (ตัวชี้วัดที่ ๒๐) จำนวน ๑,๗๒๕ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๙๗

๒) ความปลอดภัยจากภัยพิบัติ (ตัวชี้วัดที่ ๓๒) จำนวน ๑,๖๔๔ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๕๙

๓) การเรียนรู้โดยชุมชน (ตัวชี้วัดที่ ๒๔) จำนวน ๑,๐๖๕ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๒๖

๔) การกีฬา (ตัวชี้วัดที่ ๑๗) จำนวน ๑,๐๔๒ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๒๕

๕) การมีงานทำ (ตัวชี้วัดที่ ๘) จำนวน ๙๘๙ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๒๕

โดยสรุป ปัญหาของสภาพพื้นฐานของหมู่บ้านที่ต้องเน้นพัฒนาให้มากเป็นพิเศษ คือ การได้รับการศึกษา ความปลอดภัยจากภัยพิบัติ การเรียนรู้โดยชุมชน การกีฬา การมีงานทำของหมู่บ้านเป้าหมายที่ควรได้รับการแก้ไขเป็นลำดับแรก ซึ่งสภาพปัญหาและพื้นที่เป้าหมายที่สามารถทราบได้จากข้อมูล กชช.๒ค นี้ จะทำให้ หมู่บ้าน อบต. อำเภอ จังหวัด และหน่วยงาน กลุ่ม/องค์กร ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งรัฐบาล สามารถวางแผนงานโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพสามารถแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนและชุมชนได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้ประชาชนพ้น ความยากจนสร้างชุมชนเข้มแข็งได้อย่างยั่งยืน

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

พงษ์ศักดิ์ มณีเดช^{๗๘} ได้ศึกษาวิจัย “การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนางทองดีโพธิ์องจากมุ่มมองของพุทธศาสนา” พบว่า ปัจจัยและความสำเร็จที่ทำให้นางทองดี โพธิ์องประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน คือ การใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาโดยการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิ์องจนประสบความสำเร็จตามลำดับ ดังนี้

- ๑) การสร้างพลังทางความคิดหรือการสร้างสัมมาทิฐิร่วมกัน
- ๒) การสร้างพลังการกระทำเพื่อดำเนินการพัฒนา
- ๓) การแก้ไขปัญหาเมื่อดำเนินการพัฒนาชุมชน ให้มีระเบียบวินัย และการป้องกันความเสื่อมสลายของชุมชน
- ๔) ความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน โดยวิเคราะห์หลักธรรมที่ว่าด้วยการนำความคิดเห็นร่วมสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามจุดหมายและใช้
- ๕) หลักธรรมเสริมต่าง ๆ เข้าร่วมด้วย

จากการศึกษาวิเคราะห์ บทบาทการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิ์อง พบว่า บทบาทการพัฒนาชุมชนของเธอนั้นได้ใช้หลักพุทธธรรมนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการกิจดังกล่าวอาจจะไม่ทั้งหมด แต่ก็นำมาพัฒนาได้ผล แต่เดิมนั้นบทบาทการพัฒนาชุมชนมักอาศัยพระสงฆ์เป็นผู้นำ แต่ปัจจุบันภาวการณ์ต่าง ๆ ได้เปลี่ยนไป เรื่องบางเรื่องพระสงฆ์อาจจะไม่สะดวกที่จะทำในส่วนตรงนี้จึง เปิดโอกาสให้ฆราวาสได้เข้ามาทำบทบาทตรงนี้ได้ดังนั้นกรณีเช่นนี้อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการหนุนเสริมเติมเต็มในการพัฒนาชุมชน โดยที่ยังคงดำเนินตามหลักพุทธธรรม

^{๗๘} พงษ์ศักดิ์ มณีเดช, การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนาง ทองดีโพธิ์องจากมุ่มมองของพุทธศาสนา, รายงานวิจัย, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม: สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๕.

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (ชัยยงค์ สืบกระพันธ์)^{๗๙} ได้ศึกษาวิจัย “บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน” พบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน มีความแตกต่างจากคนไทยในอดีต เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น เทคโนโลยีและการสื่อสาร เพื่อให้เท่าทันกับโลกาภิวัตน์ที่เคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว สิ่งเหล่านี้สร้างความเจริญให้กับคนไทยในด้านวัตถุอย่างต่อเนื่องแต่กลับสร้างความเสื่อมถอยทางด้านจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาเชิงจริยธรรมมากมายในการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบันในทุกกลุ่มอาชีพ และหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตสามารถแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ

- ๑) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น ได้แก่ หลักเบญจศีลและเบญจธรรม
- ๒) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง ได้แก่ ศีล ๘ และกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ
- ๓) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง ได้แก่ มรรคมีองค์ ๘

ส่วนการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบัน สามารถทำได้โดยนำหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับต้นมาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลทั่วไป ได้แก่ นิสิต - นักศึกษา, ครู - อาจารย์, ข้าราชการ, นักธุรกิจ และนักการเมือง นำหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับกลางมาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ได้แก่ แม่ชีและอุบาสก - อุบาสิกา และนำหลักพุทธจริยศาสตร์ระดับสูง มาบูรณาการกับการดำเนินชีวิตของกลุ่มบรรพชิต ได้แก่ พระภิกษุและสามเณร และองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน ได้แก่ “FEE Model”

FEE Model เป็นหลักการที่เกิดจากการบูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบันในทุกกลุ่มอาชีพ เมื่อนำไปบูรณาการแล้วสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของคนไทยสังคมปัจจุบันให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุด

มนู สนธิวรรณะ^{๘๐} ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาารูปแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า

- ๑) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในอยู่ในระดับมาก โดยด้านวัฒนธรรมและศาสนาอยู่ในลำดับที่หนึ่งระดับมาก
- ๒) การพัฒนารูปแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชื่อว่า DOCTRINE Model มี ๘ องค์ประกอบ ได้แก่

D = Dogma (สมาชิกชุมชนปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา)

^{๗๙} พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (ชัยยงค์ สืบกระพันธ์), บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบัน, วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗).

^{๘๐} มนู สนธิวรรณะ, การพัฒนารูปแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (เมษายน - กันยายน ๒๕๕๘), หน้า ๙๗.

O = Oneness (สมาชิกชุมชนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน)

C = Coordination (การประสานงานที่ดีภายในชุมชนและเครือข่าย)

T = Training & Learning Program (กิจกรรมการอบรมและเรียนรู้ที่สอดคล้องวิถีชีวิตชุมชน)

R = Religions Centre (สถาบันศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นศูนย์กลางชุมชน)

I = Independence in Public Participation (สมาชิกชุมชนมีอิสระและมีส่วนร่วมกำหนดอนาคตชุมชน)

N = News & Knowledge Distribution (การเผยแพร่ข่าวสารและความรู้สู่ชุมชน)

E = Equilibrium & Integrated Development (การพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและบูรณาการ)

๓) ผลการทดลองใช้รูปแบบกับประชากรกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่สองชุมชนผ่านกิจกรรมการอบรมมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อการประเมินผลการจัดอบรมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเห็นว่าหัวข้อการอบรมเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและเนื้อหาสาระการอบรมเป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

๔) การประเมินรูปแบบและถอดบทเรียน พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในรูปแบบทุกด้านในระดับมาก และการถอดบทเรียน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่สองชุมชนมีการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ การปฏิบัติ และจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อเนื่องไปสู่สมาชิกชุมชนอื่นและในภาคีเครือข่าย

พระนิพนธ์ โสภณ (อนันตกิจโสภณ) พระสุธีธรรมานุวัตร และสมิทธิพล เนตรนิมิต^{๘๑} ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี” พบว่า

๑) ทฤษฎีและหลักพุทธธรรม ที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชน จากการศึกษา พบว่า ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรีใช้การพึ่งตนเองของชุมชน: TERMS มี ๕ ด้านประกอบด้วย

๑.๑) ด้านเทคโนโลยี

๑.๒) ด้านเศรษฐกิจ

๑.๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๔) ด้านจิตใจ

๑.๕) ด้านสังคมและวัฒนธรรม

^{๘๑} พระนิพนธ์ โสภณ (อนันตกิจโสภณ), พระสุธีธรรมานุวัตร และสมิทธิพล เนตรนิมิต, **การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี**, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐), หน้า ๘๗.

สำหรับหลักพุทธธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน คือ หลักปาริสุทธิศีล ซึ่งประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ความไม่เบียดเบียน ความรอบคอบ ความมี คุณธรรม และความพอประมาณ

๒) วิธีการพัฒนาชุมชนของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี พบว่า มีวิธีการพึ่งพาตนเอง ๕ ด้าน ประกอบด้วย

๒.๑) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยีคือ ใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดย อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก

๒.๒) แนวทางการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจคือใช้ง่ายเท่าที่จำเป็น และยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๓) แนวทางการพึ่งตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ คือ สร้าง ข้อตกลงในการใช้และอาศัยการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน

๒.๔) แนวทางการพึ่งตนเองด้านจิตใจคือ ยึดถือคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาและยอมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

๒.๕) แนวทางการพึ่งตนเองด้านสังคมและวัฒนธรรมคือการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและปฏิบัติตามจารีตประเพณีอย่างเคร่งครัด

๓) แนวทางการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรีเป็น การบูรณาการระหว่างหลักการพึ่งพาตนเองกับหลักปาริสุทธิศีล ซึ่งเป็นการดำเนินงานในบริบทของ ชุมชนวิถีพุทธ มีแนวทางที่สำคัญ ๔ ประการได้แก่

๓.๑) กระบวนการผลิต

๓.๒) กระบวนการบริโภค

๓.๓) กระบวนการซื้อขาย

๓.๔) กระบวนการกระจายผลผลิต แนวทางพัฒนาดังกล่าวนั้นมีปัจจัยสำคัญ

พระมหาบุญเลิศ อินทุปัญโญและคณะ^{๘๒} ได้ศึกษาวิจัย “หมู่บ้านรักษาศีล ๕ : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย” พบว่า

๑) แนวคิดในการดำเนินงานของโครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ โดยตรงและกำหนดไว้ใน ๒ ประการคือ

๑.๑) การสร้างเครือข่ายคือการดำเนินการเพื่อเชิญชวนให้คนในหมู่บ้านร่วมกันรักษาศีล ๕ เพื่อเชื่อมโยงกลุ่มคนที่สมัครใจที่จะมาร่วมกันรักษาสินค้าภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิเชื่อถืออาหารซึ่งกันและกันโดยมีหลักการคือความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายต้องเป็นไปโดยสมัครใจมีการรับรู้และ

^{๘๒} พระมหาบุญเลิศ อินทุปัญโญ และคณะ, หมู่บ้านรักษาศีล ๕ : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: คณะสังคมศาสตร์, ๒๕๕๙).

มุมมองที่เหมือนกันการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่ายมีการเสริมสร้างซึ่งกันและกันและการเคลื่อนไหวพื้พากัน

๑.๒) การประชาสัมพันธ์ส่งต่อความดีคือการประกาศเชิญชวนประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ ทำความดีด้วยการรักษาศีล ๕ ในชีวิตประจำวัน

๒) แนวทางการสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนภายใต้โครงการหมู่บ้านรักษาศีล ๕ ชุมชนจะต้องสร้าง

๒.๑) ชุมชนต้องมีผู้นำที่ตั้งตนอยู่ในศีล ๕

๒.๒) มีการสร้างกฎกติกาและมีการเคารพกฎกติกา

๒.๓) อยู่ร่วมกันโดยใช้หลักความเมตตา

๒.๔) ไม่ตามกระแสวัตถุนิยมคือมีความพอเพียงความพอใจในสิ่งที่มีอยู่

๒.๕) มีความพร้อมเพรียงมีความสามัคคีของหมู่คณะ

๓) การเสริมสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมไทยทั้ง ๔ ภาคมีความสอดคล้องกันในมิติการใช้ศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการสร้างกิจกรรมที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมดีของคนในชุมชนโดยโครงการสวดมนต์วันอาทิตย์พิชิตมารอีกครั้งแรกบูรณาการหลักศีล ๕ เข้ากับการดำเนินชีวิตประจำวันโดยที่ไม่ทำให้ศีล ๕ กระทบต่อวิถีชีวิตตามปกติ

๔) ผลการวิเคราะห์เชิงยืนยันองค์ประกอบหลักศีล ๕ สำหรับสร้างเกณฑ์มาตรฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนในสังคมไทยตามหลักศีล ๕ ผลการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบหลักศีล ๕ ปรากฏว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ที่ดีน้ำหนักองค์ประกอบของมาตรฐานมีค่าเป็นบวกอย่างมีนัยยะสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ ทุกตัวมาตรฐานที่มีน้ำหนักตัวประกอบมากที่สุดคือสิ่งข้อ ๑ กับศีลข้อ ๔ แสดงถึงพฤติกรรมการมีศีลไม่มีการเบียดเบียนผู้อื่นและพูดตรงไปตรงมารองลงมาคือศีลข้อ ๒ และต่ำสุดคือศีลข้อที่ ๑ จากสังคมส่วนหนึ่งมองว่าการดื่มสุราหรือของมีเมาหาก็ไม่เมาถือว่าไม่ผิดศีลอีกทั้งการดื่มสุรายังมีผลต่อการบำรุงดูแลสุขภาพเป็นกีฬาเป็นยาอายุวัฒนะผลค่าน้ำหนักอยู่ในระดับต่ำตามความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติ

วิทยา จันทรแดง และจ่านงค์ อติวัฒนสิทธิ์^{๘๓} ได้ศึกษาวิจัย “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน” พบว่า

๑) นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีการดำเนินการในด้านการเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน

^{๘๓} วิทยา จันทรแดง และจ่านงค์ อติวัฒนสิทธิ์, การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน, ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๖).

๒) ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน

๓) รูปแบบใหม่ที่ค้นพบ คือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการวิจัยในครั้งนี้นำไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ

๓.๑) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน

๓.๒) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง

๓.๓) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านการฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้านการปรับตัวของชุมชน และแนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชน

นันทวัน วงศ์ขจรกิตติ^{๔๔} ได้ศึกษาวิจัย “นโยบายการให้บริการจังหวัดอัจฉริยะของประเทศไทย” พบว่า

๑) แนวทางการดำเนินการ การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

๑.๑) การผลักดันโครงสร้างพื้นฐานด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT Infrastructure Network) การวางโครงสร้างพื้นฐานเครือข่าย GIN สามารถใช้งานข้อมูลสารสนเทศภาครัฐผ่านเครือข่าย GIN ได้โดย Provide เครือข่าย GIN ไปยังศาลากลางจังหวัดและอำเภอจังหวัด ทำการสำรวจสถานการณ์ใช้งานเครือข่าย GIN ของจังหวัดและอำเภอ

(๑) การวางโครงสร้างพื้นฐาน Free WIFI ซึ่งสามารถขอสิทธิเข้าใช้งาน Free WIFI โดยลงทะเบียนด้วยบัตรประชาชนเอนกประสงค์ (Smart Card) จังหวัดทำการสำรวจพื้นที่ในระดับชุมชนหมู่บ้าน เพื่อติดตั้งระบบ WIFI

(๒) การวางระบบ Cloud เพื่อให้บริการ ซึ่งสามารถใช้งานระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ งานการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ของจังหวัด ตลอดจนสารสนเทศให้บริการ Application ของหน่วยงานภาครัฐ ผ่านระบบ Cloud

๑.๒) การดำเนินการด้านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โครงการ Smart Province หรือจังหวัดอัจฉริยะต้นแบบ เป็นโครงการที่ดำเนินการโดยการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) รวมทั้งระบบการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นคุณภาพ เข้าไปใช้ในการบริหารจัดการจังหวัดต้นแบบโดยประกอบด้วยต้นแบบการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

(๑) ต้นแบบการเข้าถึงข้อมูลทั้งหมดด้วย “บัตรประชาชน” เพียงใบเดียว โดยเฉพาะในส่วนการให้บริการประชาชน

^{๔๔} นันทวัน วงศ์ขจรกิตติ, นโยบายการให้บริการจังหวัดอัจฉริยะของประเทศไทย, วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๙), หน้า ๓๖๕-๓๗๗.

(๒) ต้นแบบการพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้รองรับกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารปัจจุบันอย่างมีคุณภาพ

(๓) ต้นแบบการบริหารงานคุณภาพ และการบูรณาการ ซึ่งได้จัดทำระบบ IOC (Intelligent Operation Center) เรียกว่า “ศูนย์ปฏิบัติการแบบบูรณาการระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน/ชุมชน”

(๔) ต้นแบบการบูรณาการระบบ MIS ของทุกส่วนราชการ เพื่อใช้งานร่วมกันระดับจังหวัด

(๕) ต้นแบบระบบการจัดเก็บข้อมูลที่สะท้อนต่อตัวชี้วัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมอุดมปัญญา

เป้าหมายของโครงการอัจฉริยะ คือต้องการให้ประชาชนได้รับความสะดวกและรวดเร็วในการตรวจสอบข้อมูลการให้บริการและสนับสนุนความช่วยเหลือตามมาตรการต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลสิทธิที่ตนพึงได้รับจากการบริการภาครัฐผ่านบัตรประจำตัวประชาชน (smart card)

๑.๓) การให้บริการข้อมูลที่เป็นในระดับหมู่บ้าน การนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology-ICT) มาปรับใช้ทั่วทั้งจังหวัด โดยมีตัวชี้วัด ๕ ประการ ได้แก่ ประการแรก วัดจากผลผลิตมวลรวมของจังหวัดที่จะต้อง เพิ่มขึ้น ประการที่สอง รายได้ประชากรต่อคนต่อปีต้องเพิ่มขึ้น ประการที่สาม เกิดการกระจายตัวของ รายได้อย่างทั่วถึง ไม่กระจุกตัวอยู่ในเมืองหรือในคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ประการที่สี่ความผาสุกมวลรวม ของประชาชนในจังหวัดต้องดีขึ้น และ ประการที่ห้า หน่วยงานภาครัฐมีค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ ที่ลดลง เป้าหมายของโครงการ คือ “เพิ่มคุณภาพชีวิตและสังคมแห่งการเรียนรู้”

๒) การบริหารงานแบบบูรณาการเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมอุดมปัญญาในระดับจังหวัด ได้นำระบบที่เรียกว่า C.I.S.E.E หมายถึงการสื่อสาร สารสนเทศ การบริการ การศึกษาและเศรษฐกิจ มาดำเนินการจัดทำโครงการจังหวัดอัจฉริยะ (smart province) เพื่อนำร่องการพัฒนาประเทศไปสู่การเป็น Smart Country ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ ที่ได้วางแนวทางหลักในการพัฒนาบริการภาครัฐผ่านระบบ ICT เพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ตามระบบกลยุทธ์การจัดการที่เรียกว่า “จังหวัดอัจฉริยะสร้างคุณภาพชีวิตและสังคมอุดมปัญญา” มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาผนวกกับระบบการบริหารจัดการข้อมูลของทุกภาคส่วนของจังหวัดนั้น ๆ ทำให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างบูรณาการสำหรับประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากโครงการจังหวัดอัจฉริยะ คือ มีช่องทางติดต่อสื่อสารระหว่างกันมากขึ้น สามารถ รับรู้ข้อมูลข่าวสารของภาครัฐและเอกชนได้มากขึ้น สามารถเข้าถึงบริการจากภาครัฐ และเอกชนได้สะดวกมากขึ้น รวมทั้งสามารถ เข้าถึงโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้ อันจะส่งผลให้มีฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นด้วย C.I.S.E.E ขับเคลื่อนโครงการจังหวัดอัจฉริยะซึ่งประกอบด้วย

๒.๑) การสื่อสาร (Communication) สามารถเรียกดูข้อมูลในภาคการเกษตร เศรษฐกิจ และสังคม ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารในระบบ LAN ๓G และ Wifi ที่ครอบคลุมทั้งจังหวัดได้โดยผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชนทั่วไป สามารถเข้าถึงข้อมูลและนำไปใช้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

๒.๒) สารสนเทศ (Information) คือ การได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ในทุก ๆ ด้าน

๒.๓) การบริการ (Service) การเข้าถึงบริการภาครัฐอย่างสะดวก รวดเร็ว

๒.๔) การศึกษา (Education) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุก ๆ ด้าน

๒.๕) เศรษฐกิจ (Economic) การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยการยึดหลักระบบ สหกรณ์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยและจะขอเสนอ ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในเรื่องของการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนั้นมุ่งเน้นจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิทำการปรับปรุงและนำไปทดลองใช้ โดยวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และใช้รูปแบบการวิเคราะห์ (Analytic Designs) โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t (t – test) และค่า F (F – test) แล้วใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการนำเสนอผลการวิจัยเป็นความเรียง รวมทั้งนำเสนอด้วยตาราง โครงสร้าง แผนภาพ การบรรยาย และภาพประกอบเอกสารรวมถึงการนำเสนอข้อมูลเชิงหลักฐานโดยใช้การถอดความ (Paraphrase) การอ้างอิงด้วยคำพูด (Direct quote) เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับผลของการวิจัย

๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน ๑๒ หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย บ้านปากห้วยวังนอง บ้านสร้างทราย บ้านดงห้องแห่ บ้านโนนสมบูรณ์ บ้านดงเจริญ บ้านท่าเตาไห บ้านปทุม บ้านประชาสรรค์ บ้านโนนม่วงพัฒนา บ้านร่วมใจ บ้านหนองบก และบ้านชลประทาน

๓.๒.๒ ประชากร

ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบไปด้วย บ้านปากห้วยวังนอง จำนวน ๙๗๙ คน บ้านสร้างทราย จำนวน ๑๐๕๕ คน บ้านดงห้องแห่ จำนวน ๑๕๘๗ คน บ้านโนนสมบูรณ์ จำนวน ๕๘๘ คน บ้านดงเจริญ จำนวน ๕๗๑ คน บ้านท่าเตาไห จำนวน ๖๓๔ คน บ้านปทุม จำนวน ๑๐๓๘ คน บ้านประชาสรรค์ จำนวน ๑๐๑๖ คน บ้านโนนม่วงพัฒนา จำนวน ๗๕๕ คน บ้านร่วมใจ จำนวน ๘๔๕ คน บ้านหนองบก จำนวน ๘๒๘ คน บ้านชลประทาน จำนวน ๕๗๗ คน รวมทั้งสิ้น ๑๐,๔๘๕ คน

๓.๒.๓ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) เป็นประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณจากสูตรของยามาเน และการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นเป็นสัดส่วน (Proportionate Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วน โดยใช้ขนาด ๑: ๑: ๑ ได้ประชาชนในพื้นที่บ้านปากห้วยวังนอง จำนวน ๓๕ คน บ้านสร้างทราย จำนวน ๓๘ คน บ้านดงห้องแห่ จำนวน ๕๖ คน บ้านโนนสมบูรณ์ จำนวน ๒๑ คน บ้านดงเจริญ จำนวน ๒๐ คน บ้านท่าเตาไห จำนวน ๒๒ คน บ้านปทุม จำนวน ๓๗ คน บ้านประชาสรรค์ จำนวน ๓๖ คน บ้านโนนม่วงพัฒนา จำนวน ๒๗ คน บ้านร่วมใจ จำนวน ๓๑ คน บ้านหนองบก จำนวน ๓๑ คน บ้านชลประทาน จำนวน ๒๑ คน รวมทั้งสิ้น ๓๗๕ คน

การหาขนาดตัวอย่างของประชากร จำนวน ๑๐,๔๘๕ คน ด้วยวิธีการคำนวณตามสูตรทาคียามาเน โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ ๐.๐๕ ที่ระดับความเชื่อมั่น .๙๕ ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{สูตร} \quad n &= \frac{N}{1 + Ne^2} \\ \text{โดย} \quad n &= \text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} \\ N &= \text{จำนวนของประชากร} \\ e &= \text{ค่าความคลาดเคลื่อนของตัวอย่างหรือ} \\ &\quad \text{ค่าสัดส่วนจากตัวอย่างต่างไปจากค่า} \\ &\quad \text{สัดส่วนของประชากรไม่เกิน ๐.๐๕} \\ \text{แทนค่า} \quad n &= \frac{๑๐,๔๘๕}{๑ + ๑๐,๔๘๕ \times (๐.๐๕)^2} \\ &= ๓๗๕ \end{aligned}$$

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน ๓๗๕ คน

๓.๒.๔ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ทั้ง ๑๒ หมู่บ้าน ซึ่งคณะผู้วิจัย จะทำการสุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purpose Sampling) ได้ตัวแทนหมู่บ้าน หรือปราชญ์ชุมชนหมู่บ้านละ ๑ คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๒ คน โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาและการจัดการชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

ในเรื่องของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนั้น ได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบสอบถามได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิทำการปรับปรุงและนำไปทดลองใช้ โดยวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและใช้รูปแบบการวิเคราะห์ (Analytic Designs) โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า t (t – test) และค่า F (F – test) แล้วใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการนำเสนอผลการวิจัยเป็นความเรียง รวมทั้งนำเสนอด้วยตาราง โครงสร้าง แผนภาพ การบรรยาย และภาพประกอบเอกสารรวมถึงการนำเสนอข้อมูลเชิงหลักฐานโดยใช้การถอดความ (Paraphrase) การอ้างอิงด้วยคำพูด (Direct quote) เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับผลของการวิจัยก่อนที่เสนอเป็นองค์ความรู้ต่อสาธารณชน โดยมีการดำเนินการและใช้เครื่องมือที่สำคัญ

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี สำหรับประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐาน เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ โดยเป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นปลายปิดที่มีตัวเลือกให้เลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานีเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ๕ ระดับ ใน ๖ ด้าน มีจำนวน ๕๔ ข้อ ดังนี้

๑) ด้านการมีสุขภาวะ	จำนวน ๙ ข้อ
๒) ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม	จำนวน ๙ ข้อ
๓) ด้านครอบครัวอบอุ่น	จำนวน ๙ ข้อ

๔) ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี	จำนวน ๙ ข้อ
๕) ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล	จำนวน ๙ ข้อ
๖) ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล	จำนวน ๙ ข้อ

โดยกำหนดให้ข้อคำถามที่มีความหมายเชิงปฏิฐาน (Positive) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน ดังนี้

ระดับมากที่สุด	ให้คะแนน	๕	คะแนน
ระดับมาก	ให้คะแนน	๔	คะแนน
ระดับปานกลาง	ให้คะแนน	๓	คะแนน
ระดับน้อย	ให้คะแนน	๒	คะแนน
ระดับน้อยที่สุด	ให้คะแนน	๑	คะแนน

ตอนที่ ๓ ข้อมูลเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานีเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ๕ ระดับ จำนวน ๑๓ ตัวชี้วัด^๑ ดังนี้

- ๑) ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก
- ๒) ชุมชนมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว
- ๓) ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ
- ๔) ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ
- ๕) ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัวในชุมชน
- ๖) ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้
- ๗) ชุมชนสร้างกิจกรรมด้านครอบครัว
- ๘) ชุมชนมีการส่งเสริมให้น้ำหลักคตินิยมมาใช้ในครอบครัว
- ๙) ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ
- ๑๐) ชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว
- ๑๑) ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง
- ๑๒) ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน
- ๑๓) ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้า และการปรับตัวได้

โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน ดังนี้

^๑ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.), (ออนไลน์) <http://stat.thaifamily.in.th/มาตรฐานครอบครัว/ระดับชุมชน/รายงานสรุปตัวชี้วัดระดับชุมชน.pdf> (๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑)

ระดับมากที่สุด	ให้คะแนน	๕	คะแนน
ระดับมาก	ให้คะแนน	๔	คะแนน
ระดับปานกลาง	ให้คะแนน	๓	คะแนน
ระดับน้อย	ให้คะแนน	๒	คะแนน
ระดับน้อยที่สุด	ให้คะแนน	๑	คะแนน

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยให้ประชาชนในพื้นที่มีความอยู่เย็นเป็นสุข เป็นแบบสอบถาม ปลายเปิดให้ตอบ

ขั้นตอนการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

- กำหนดเนื้อหา โครงสร้างของข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสดงออกตามหลักไตรสิกขา ในแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดตัวแปรการวิจัย และเนื้อหาของแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์
- ร่างเครื่องมือการวิจัยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ตามประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วน
- นำเครื่องมือการวิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
- แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำ
- ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยและจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

๓.๔ การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยนำ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ที่สร้างขึ้นสำหรับการวิจัยไปทำการทดสอบคุณภาพเครื่องมือ ๒ ส่วน คือ ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ดังนี้

- ค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) โดยการนำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน ๓ ท่าน ได้แก่

๑. พระครูวุฒิชิธรรม บัณฑิต รศ.ดร.(จิณณเรศ ศรีปะโค)
๒. ผศ.ดร.ประสิทธิ์ กุลบุญญา
๓. ผศ.ดร.วีรชัย ยศโสธร

นำค่าที่ได้มาวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Concordance : IOC) โดยใช้สูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ

IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Concordance: IOC)

R หมายถึง ความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ

N หมายถึง จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ให้คะแนนดังนี้

- ๑ หมายถึง แนใจว่าข้อคำถามสอดคล้องเนื้อหาและวัตถุประสงค์การศึกษา
- ๐ หมายถึง ไม่แนใจว่าคำถามสอดคล้องกับเนื้อหาวัตถุประสงค์การศึกษา
- ๑ หมายถึง แนใจว่าคำถามไม่สอดคล้องกับเนื้อหาวัตถุประสงค์การศึกษา

ผู้วิจัยได้เลือกคำถาม ข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า ๐.๕ มาใช้เป็นข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้ตรวจสอบแบบสอบถามแล้วเห็นว่า แบบสอบถามทุกข้อมีความเที่ยงตรงของเนื้อหาครอบคลุม ในแต่ละด้าน และครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยได้ค่า IOC เท่ากับ ๐.๘๗

๑. ความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น และปรับปรุงแก้ไขแล้วทำการทดสอบ (Try out) จำนวน ๓๐ ชุด กับกลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมืองจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อตรวจสอบข้อคำถามในการสื่อความหมาย ตรงตามความต้องการในสิ่งที่ต้องการวัดและต้องการศึกษา ตลอดจนมีความเหมาะสมหรือไม่ มีความยากง่ายเพียงใด จากนั้น จึงนำมาทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Cronbach's Alpha) ค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมากกว่า ๐.๗ จึงจะถือว่าได้แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปศึกษากับกลุ่มตัวอย่างจริงและได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ ๐.๙๕

๒. ปรับปรุงแบบสอบถามให้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์สำหรับการนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๕ คน

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่า S.D ในการอธิบายข้อมูลทั่วไป

๒. การใช้สถิติ เช่น t-test ในการหาค่าความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติตนตามหลักไตรสิกขา เช่น การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยพื้นฐานของการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย โดยมีสูตร T-Test

๓. วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากทุกฝ่ายดังกล่าว โดยการเชื่อมโยงแนวคิด ทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นกระบวนการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยในเขตพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย

๓.๖ การนำเสนอผลการวิจัย

การนำเสนอข้อมูล เป็นลักษณะการบรรยายความ (Descriptive Presentation) ประกอบตาราง และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

๓.๗ การสรุปผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย เป็นการศึกษาแบบผสมผสานที่ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย จำนวน ๑๒ คน และกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตจังหวัดอุบลราชธานี ในอำเภอเมือง ซึ่งประกอบด้วย ๑๖ ตำบล กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในตำบลประทุม ๑๒ หมู่บ้านๆ ๑ คน รวม ๑๒ คน รวม ๑๒ หมู่บ้าน รวม ๓๗๕ คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน ๓๘๗ คน เป็นกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์ สันทนา กลุ่ม คือ

ที่	กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	วิธีการเก็บข้อมูล
๑	เจ้าหน้าที่ที่หัวหน้าชุมชน	๑๒	สนทนากลุ่ม/สัมภาษณ์
๒	ประชาชนวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย	๓๗๕	แบบสอบถาม

เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัยและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน เช่น การแจกแจงความถี่ การวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลาง การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (X) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐานในการศึกษา แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่ออธิบายผลการวิจัยตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้โดยกลุ่มตัวอย่างที่ถูกสุ่มเลือกเพื่อสัมภาษณ์ที่สำคัญ ดังนี้

- ๑.) พระครูสิริสุตวิมล ตำแหน่ง เจ้าอาวาส
- ๒.) พระประพันธ์ ฐานจิตโต ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
- ๓.) พระธีรทัต ฉนทโก ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
- ๔.) นายสงวน อ้วนล้ำ ตำแหน่ง มัคคทายก
- ๕.) นายมนตรี กัลป์ดินันท์ ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีตำบล

๖.) นายสมคิด ไกรยสิทธิ์	ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปากห้วยวังนอง
๗.) นายบัวกัน ศรีคำ	ตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๒
๘.) นายสมยศ ถิ่นปทุม	ตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๒
๙.) นายอรุณ บำบัดิ	ตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๑
๑๐.) นายทรงศักดิ์ เถลิงรัมย์	ตำแหน่ง กำนันตำบลปทุม
๑๑.) นายไกรวุฒิ ไชยพิมพ์	ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑
๑๒.) นายไชยศักดิ์ พูลผลธนาโชค	ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒
๑๓.) นางสมคิด โสมแผ้ว	ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๖
๑๔.) นายสุรียา ดาผา	ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗
๑๕.) นายไฉ เขาวงศ์	ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑๐
๑๖.) นายสาคร พันธุ์พุด	ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑๑
๑๗.) นายมงคล โสพัฒน	ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑๒
๑๘.) นายสงวน อ้วนล้ำ	ประชาชน ในตำบลปทุม
๑๙.) นายวิน ทนินรัมย์	ประชาชน ในตำบลปทุม
๒๐.) พ.ต.ท. อาทิตย์ ตระการไทย	ประชาชน ในตำบลปทุม
๒๑.) นางลัดดา ทองวิเศษ	ประชาชน ในตำบลปทุม
๒๒.) นางหนูจร คำจันทร์	ประชาชน ในตำบลปทุม
๒๓.) นายสุบิน พิมพ์ภรณ์	ประชาชน ในตำบลปทุม
๒๔.) นายอุทัย อ้วนล้ำ	ประชาชน ในตำบลปทุม
๒๕.) นายวิโรฒ มีแก้ว	อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี
๒๖.) ดร.บุญเพ็ง สืบพา	ผู้อำนวยการทางหลวงชนบทอุบลราชธานี
๒๗.) แม่อั่ว บัวใหญ่	อาชีพ ค้าขาย
๒๘.) นายบพิตร มีหนองหว้า	ข้าราชการบำนาญ
๒๙.) นายภานุ อวยพัฒน์	ผอ. สถานีวิทยุกระจายเสียงนานาชาติ ปทุมร่วมใจ

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย เป็น การวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ มี วัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย และ เพื่อนำผลสัมฤทธิ์และกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยมีผลการ วิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

๔.๑ ผลการวิจัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ ๑ จำนวนและร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลจำแนกดังนี้

ลำดับ	ประเภทข้อมูล	ความถี่ (n = ๓๗๕)	ร้อยละ
๑	เพศ		
	ชาย	๑๗๗	๔๗.๒๐
	หญิง	๑๙๘	๕๒.๘๐
รวม		๓๗๕	๑๐๐
๒	อายุ		
	๑๕-๑๙ ปี	๓๐	๘.๐๐
	๒๐-๒๙ ปี	๔๕	๑๒.๐๐
	๓๐-๓๙ ปี	๖๐	๑๖.๐๐
	๔๐-๔๙ ปี	๖๘	๑๘.๑๐
	๕๐-๕๙ ปี	๙๙	๒๖.๔๐
	๖๐ ปีขึ้นไป	๗๓	๑๙.๕๐
รวม		๓๗๕	๑๐๐

ตารางที่ ๑ (ต่อ)

ลำดับ	ประเภทข้อมูล	ความถี่ (n = ๓๗๕)	ร้อยละ
๓	วุฒิการศึกษาสูงสุด ไม่เคยเรียน ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ปวช. ปวส. ปวท. ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	๐ ๙๐ ๑๓๓ ๑๒๐ ๑๙ ๑๓	๐.๐๐ ๒๔.๐๐ ๓๕.๕๐ ๓๒.๐๐ ๕.๑๐ ๓.๕๐
รวม		๓๗๕	๑๐๐
๔	สถานภาพ โสด สมรส หย่าร้าง	๑๓๙ ๒๐๑ ๓๕	๓๗.๑๐ ๕๓.๖๐ ๙.๓๐
รวม		๓๗๕	๑๐๐
๕	อาชีพ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ เกษตรกร/ประมง พนักงานบริษัท นิสิต/นักเรียน/นักศึกษา	๓๗ ๑๐๕ ๑๐๓ ๗๒ ๕๘	๙.๙๐ ๒๘.๐๐ ๒๗.๕๐ ๑๙.๒๐ ๑๕.๕๐
รวม		๓๗๕	๑๐๐

จากตารางที่ ๑ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒๐ อายุ ๕๐-๕๙ ปี จำนวน ๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๔๐ วุฒิการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕๐ สถานภาพสมรส จำนวน ๒๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖๐ ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ปรากฏดังตาราง ๒ ถึง ๘

ตารางที่ ๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมและรายด้าน

ลำดับ	รายการ	ระดับความคิดเห็น (N = ๓๗๕)		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
๑	ด้านการมีสุขภาวะ	๓.๗๓	๐.๗๗	มาก
๒	ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม	๓.๘๒	๐.๓๘	มาก
๓	ด้านครอบครัวอบอุ่น	๓.๘๕	๐.๓๔	มาก
๔	ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี	๓.๖๕	๐.๒๓	มาก
๕	ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล	๓.๕๗	๐.๖๗	มาก
๖	ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล	๓.๘๐	๐.๒๙	มาก
รวม		๓.๗๔	๐.๒๘	มาก

จากตารางที่ ๒ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล ด้านการมีสุขภาวะ ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล ตามลำดับ

ตารางที่ ๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการมีสุขภาวะ

ลำดับ	รายการ	ระดับความคิดเห็น (N = ๓๗๕)		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
๑	ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้ในการสร้างและรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย	๓.๖๙	๐.๘๘	มาก
๒	ประชาชนในหมู่บ้านมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี	๓.๘๒	๐.๘๗	มาก
๓	ประชาชนในหมู่บ้านยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบอาชีพ	๓.๖๓	๐.๙๓	มาก
๔	ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักโภชนาการ	๓.๖๗	๐.๙๕	มาก
๕	ประชาชนในหมู่บ้านได้รับการรักษาจากแพทย์ พยาบาลอย่างสะดวก	๓.๖๖	๐.๙๐	มาก
๖	ประชาชนในหมู่บ้านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต	๓.๗๔	๐.๘๖	มาก
๗	ประชาชนในหมู่บ้านไม่มีใครเป็นโรคติดก้นวล โรคซึมเศร้า โรคจิต และคิดฆ่าตัวตาย	๓.๖๗	๐.๘๘	มาก
๘	ประชาชนในหมู่บ้านสามารถแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตได้	๓.๗๑	๐.๘๗	มาก
๙	ประชาชนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข	๓.๙๔	๐.๔๐	มาก
รวม		๓.๗๓	๐.๗๗	มาก

จากตารางที่ ๓ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการมีสุขภาพะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ประชาชนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ประชาชนในหมู่บ้านมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี และประชาชนในหมู่บ้านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนในหมู่บ้านยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบอาชีพ

ตารางที่ ๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม

ลำดับ	รายการ	ระดับความคิดเห็น (N = ๓๗๕)		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
๑	ชุมชนของท่านมีการจัดกิจกรรมสร้างรายได้ กระจายไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึงทั้งหมู่บ้าน	๓.๗๙	๐.๔๘	มาก
๒	ชุมชนของท่านมีการพัฒนาอาชีพ เพิ่มพูนทักษะฝีมือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม	๓.๗๔	๐.๕๘	มาก
๓	ชุมชนของท่านมีการรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อช่วยเหลือแบ่งปันกันเพื่อให้เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และเกิดความยั่งยืน	๓.๘๑	๐.๔๙	มาก
๔	ชุมชนของท่านมีกองทุนสวัสดิการชุมชนในการพัฒนาอาชีพ	๓.๘๓	๐.๔๔	มาก
๕	ชุมชนของท่านมีวิธีการแก้ปัญหาหนี้ในระบบได้	๓.๘๖	๐.๓๕	มาก
๖	ชุมชนของท่านมีความพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน	๓.๘๕	๐.๔๓	มาก
๗	ชุมชนของท่านมีศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนหรือในตำบล	๓.๙๔	๐.๓๕	มาก
๘	ชุมชนของท่านมีการพึ่งพาตนเอง มากกว่าการรอความช่วยเหลือจากภายนอก	๓.๗๘	๐.๕๓	มาก
๙	ชุมชนของท่านมีการรวมกลุ่มกันทำวิสาหกิจชุมชน	๓.๗๕	๐.๔๙	มาก
รวม		๓.๘๒	๐.๓๘	มาก

จากตารางที่ ๔ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนหรือในตำบล ชุมชนของท่านมีวิธีการแก้ปัญหาหนี้ในระบบได้ และชุมชนของท่านมีความพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการพัฒนาอาชีพ เพิ่มพูนทักษะฝีมือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม

ตารางที่ ๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ด้านครอบครัวอบอุ่น

ลำดับ	รายการ	ระดับความคิดเห็น (N = ๓๗๕)		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
๑	ครอบครัวของท่านมีรายได้พอเพียงต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน	๓.๘๐	๐.๔๖	มาก
๒	ครอบครัวของท่านใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการประกอบอาชีพ	๓.๘๔	๐.๔๗	มาก
๓	ครอบครัวของท่านมีการอบรมบุตรหลาน ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม	๓.๗๙	๐.๔๗	มาก
๔	ครอบครัวของท่านไม่เคยติดหนี้ในระบบ	๓.๘๒	๐.๔๕	มาก
๕	ครอบครัวของท่านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสาน	๓.๘๘	๐.๓๓	มาก
๖	ครอบครัวของท่านเคยเข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัวกับชุมชน	๓.๘๕	๐.๓๖	มาก
๗	ครอบครัวของท่านสามารถทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายได้	๓.๙๑	๐.๒๙	มาก
๘	ครอบครัวของท่านมีส่วนช่วยส่งเสริมศักยภาพของชุมชน	๓.๘๗	๐.๓๔	มาก
๙	ครอบครัวของท่านให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้	๓.๙๑	๐.๒๙	มาก
รวม		๓.๘๕	๐.๓๔	มาก

จากตารางที่ ๕ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมะนัง อุดรธาธานี จังหวัดอุดรธาธานี ด้านครอบครัวอบอุ่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ครอบครัวของท่านสามารถทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายได้ ครอบครัวของท่านให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ และครอบครัวของท่านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสาน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครอบครัวของท่านมีการอบรมบุตรหลาน ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม

ตารางที่ ๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมะนัง อุดรธาธานี จังหวัดอุดรธาธานี ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี

ลำดับ	รายการ	ระดับความคิดเห็น (N = ๓๗๕)		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
๑	ชุมชนของท่านมีการจัดพื้นที่ส่วนกลางเพื่อส่งเสริมในการจัดกิจกรรมของคนในชุมชน	๓.๗๙	๐.๔๗	มาก
๒	ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมทรัพยากรในการจัดกิจกรรมของคนในชุมชน	๓.๗๙	๐.๔๙	มาก
๓	ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมกิจกรรมการเกื้อกูลคนยากจนและการดูแลผู้สูงอายุ	๓.๘๘	๐.๓๓	มาก
๔	ชุมชนของท่านมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนในชุมชน	๓.๘๗	๐.๓๓	มาก
๕	ชุมชนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้การผลิตเพื่อพึ่งตัวเอง เช่น การเลี้ยงปลาตก เลี้ยงกบคอนโด เลี้ยงไก่ เป็ด สุกร ฯลฯ	๓.๙๑	๐.๒๙	มาก
๖	ชุมชนของท่านมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในระบบและนอกระบบอย่างต่อเนื่อง	๓.๒๘	๐.๔๖	ปานกลาง
๗	ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้แก่คนในชุมชน	๓.๓๐	๐.๔๗	ปานกลาง
๘	ชุมชนของท่านมีระบบการจัดการทุนหลากหลาย เช่น ธนาคารชุมชน สถาบันการเงินของชุมชน กองทุนสวัสดิการ ฯลฯ	๓.๗๕	๐.๘๘	มาก
๙	ชุมชนของท่านมีกิจกรรมเกื้อกูลกัน เช่น เกษตรผสมผสาน การมีโรงสีชุมชน การเลี้ยงสัตว์ การใช้กลับไปทำพลังงาน ฯลฯ	๓.๓๒	๐.๔๘	ปานกลาง
รวม		๓.๖๕	๐.๒๓	มาก

จากตารางที่ ๖ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการบริหารจัดการชุมชนดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ๓ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้การผลิตเพื่อพึ่งตัวเอง เช่น การเลี้ยงปลาตก เลี้ยงกบคอนโด เลี้ยงไก่ เป็ด สุกร ฯลฯ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมกิจกรรมการเกื้อกูลคนยากจน และการดูแลผู้สูงอายุ และชุมชนของ

ท่านมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนในชุมชนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้แก่คนในชุมชน

ตารางที่ ๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการมีสภาพแวดล้อมที่มีระบบนิเวศที่สมดุล

ลำดับ	รายการ	ระดับความคิดเห็น (N = ๓๗๕)		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
๑	ชุมชนของท่านมีกิจกรรม/โครงการจัดสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สร้างเสริมการมีสุขภาพดีในชุมชน	๓.๒๘	๐.๔๖	ปานกลาง
๒	ชุมชนของท่านมีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี	๓.๖๙	๐.๘๘	มาก
๓	ชุมชนของท่านมีระบบการบริหารจัดการขยะที่ดี	๓.๓๑	๐.๕๑	ปานกลาง
๔	ชุมชนของท่านมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบผสมผสาน	๓.๗๑	๐.๘๗	มาก
๕	ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เอื้อต่อสุขภาพ ดิน น้ำ อากาศไม่เป็นพิษ อาชีพเกษตรที่เน้นอินทรีย์ชีวภาพ	๓.๗๘	๐.๘๗	มาก
๖	ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการปลูก การเลี้ยง การบริโภค เช่น ข้าวกล้อง ผัก ปลา ปลอดภัยเคมี ฯลฯ	๓.๕๖	๐.๙๖	มาก
๗	ชุมชนของท่านมีโครงการพลังงานทางเลือก แสงอาทิตย์ ลม น้ำ พืช ขยะ มูลสัตว์ ฯลฯ	๓.๕๙	๐.๙๗	มาก
๘	ชุมชนของท่านมีการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของสถานที่นั้น	๓.๕๙	๐.๙๓	มาก
๙	ชุมชนของท่านมีพื้นที่แสดงงานศิลปะและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น	๓.๖๗	๐.๙๐	มาก
รวม		๓.๕๗	๐.๖๗	มาก

จากตารางที่ ๗ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการมีสภาพแวดล้อมที่มีระบบนิเวศที่สมดุลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เอื้อต่อสุขภาพ ดิน น้ำ อากาศไม่เป็นพิษ อาชีพเกษตรที่

เน้นอินทรีย์ชีวภาพ ชุมชนของท่านมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบผสมผสาน และชุมชนของท่านมีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีกิจกรรม/โครงการจัดสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สร้างเสริมการมีสุขภาพดีในชุมชน

ตารางที่ ๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล

ลำดับ	รายการ	ระดับความคิดเห็น (N = ๓๗๕)		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
๑	ชุมชนของท่านมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๖๐	๐.๙๑	มาก
๒	ชุมชนของท่านมีการจัดการแบบธรรมาภิบาลโปร่งใสตรวจสอบได้	๓.๖๔	๐.๙๐	มาก
๓	ชุมชนของท่านมีการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานทั้งความต้องการทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ	๓.๙๖	๐.๓๘	มาก
๔	ชุมชนของท่านมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้นำชุมชน	๓.๘๑	๐.๔๕	มาก
๕	ชุมชนของท่านมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน	๓.๘๑	๐.๔๘	มาก
๖	ชุมชนของท่านมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรม / โครงการต่าง ๆ อย่างทั่วถึง	๓.๘๑	๐.๔๖	มาก
๗	ชุมชนของท่านมีกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม/ชุมชน/ตำบล/จังหวัด	๓.๘๔	๐.๔๓	มาก
๘	ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	๓.๘๙	๐.๓๑	มาก
๙	ชุมชนของท่านมีการจัดทำยุทธศาสตร์โดยชุมชนมีส่วนร่วม	๓.๘๗	๐.๓๔	มาก
รวม		๓.๘๐	๐.๒๙	มาก

จากตารางที่ ๘ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนของท่านมีการจัดทำยุทธศาสตร์

โดยชุมชนมีส่วนร่วม และชุมชนของท่านมีกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม/ชุมชน/ตำบล/จังหวัด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ ๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกันหรือไม่ ดังตารางที่ ๙ - ๑๓

ตารางที่ ๙ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่ม **ตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน**

ลำดับ	รายการ	เพศชาย		เพศหญิง		t	p
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	ด้านการมีสุขภาพ	๓.๖๕	๐.๗๓	๓.๗๙	๐.๗๙	-๑.๗๗	๐.๐๘*
๒	ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม	๓.๘๙	๐.๒๙	๓.๗๕	๐.๔๓	๓.๙๒	๐.๐๐*
๓	ด้านครอบครัวอบอุ่น	๓.๙๔	๐.๒๓	๓.๗๘	๐.๔๑	๔.๗๗	๐.๐๐*
๔	ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี	๓.๖๗	๐.๒๔	๓.๖๔	๐.๒๑	๑.๖๑	๐.๑๑*
๕	ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล	๓.๕๐	๐.๖๒	๓.๖๔	๐.๗๑	-๒.๐๕	๐.๐๔*
๖	ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล	๓.๘๓	๐.๒๙	๓.๗๘	๐.๒๙	๑.๘๐	๐.๐๗
รวม		๓.๗๕	๐.๒๙	๓.๗๓	๐.๒๖	๐.๖๙	๐.๔๙*

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๙ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้าน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนที่เหลือ คือด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๑๐ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ลำดับ	รายการ	อายุ												F	p
		๑๕-๑๙ปี		๒๐-๒๙ปี		๓๐-๓๙ปี		๔๐-๔๙ปี		๕๐-๕๙ปี		๖๐ปีขึ้นไป			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	ด้านการมีสุขภาพะ	๓.๑๗	๐.๕๕	๓.๗๑	๐.๘๑	๓.๗๖	๐.๘๗	๓.๖๐	๐.๒๙	๓.๘๙	๐.๘๕	๓.๖๘	๐.๘๒	๔.๒๗	๐.๐๐*
๒	ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนเข้มแข็งเป็น ธรรม	๓.๕๕	๐.๕๒	๓.๘๙	๐.๒๔	๓.๙๙	๐.๐๓	๓.๙๗	๐.๑๗	๓.๕๒	๐.๕๐	๓.๙๙	๐.๐๓	๓.๔๑	๐.๐๐*
๓	ด้านครอบครัว อบอุ่น	๓.๗๐	๐.๔๗	๓.๙๖	๐.๑๒	๓.๙๙	๐.๐๓	๓.๙๗	๐.๑๗	๓.๕๘	๐.๔๘	๓.๙๙	๐.๐๓	๒๗.๙๑	๐.๐๐*
๔	ด้านการบริหาร จัดการชุมชนดี	๓.๔๐	๐.๒๓	๓.๖๐	๐.๑๑	๓.๖๕	๐.๑๕	๓.๘๘	๐.๑๑	๓.๕๐	๐.๑๗	๓.๖๕	๐.๑๖	๔๗.๘๑	๐.๐๐*
๕	ด้านการมี สภาพแวดล้อมดีมี ระบบนิเวศที่สมดุล	๒.๘๒	๐.๒๙	๓.๖๒	๐.๖๔	๓.๕๘	๐.๖๙	๓.๗๖	๐.๒๔	๓.๗๑	๐.๘๑	๓.๕๐	๐.๖๕	๑๑.๐๔	๐.๐๐*
๖	ด้านการเป็นชุมชน ประชาธิปไตยมี ธรรมาภิบาล	๓.๕๔	๐.๓๒	๓.๘๒	๐.๓๒	๓.๙๐	๐.๒๒	๓.๙๑	๐.๑๑	๓.๖๕	๐.๓๒	๓.๙๐	๐.๒๑	๒๐.๒๒	๐.๐๐*
รวม		๓.๓๗	๐.๑๕	๓.๗๗	๐.๒๕	๓.๘๒	๐.๓๐	๓.๘๙	๐.๑๑	๓.๖๕	๐.๒๕	๓.๗๙	๐.๒๘	๒๔.๙๗	๐.๐๐*

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๑๐ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาวะ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล และด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๑๑ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ลำดับ	รายการ	วุฒิการศึกษา										F	p
		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย		ปวช. ปวส.ปวท.		ปริญญาตรีหรือสูงกว่า			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	ด้านการมีสุขภาวะ	๓.๗๓	๐.๘๘	๓.๘๗	๐.๘๐	๓.๖๐	๐.๖๒	๓.๒๖	๐.๓๕	๔.๑๒	๐.๘๗	๔.๗๐	๐.๐๐*
๒	ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม	๓.๘๐	๐.๓๘	๓.๖๓	๐.๔๘	๓.๙๙	๐.๐๓	๔.๐๐	๐.๐๗	๔.๐๐	๐.๑๒	๒๐.๒๔	๐.๐๐*
๓	ด้านครอบครัวอบอุ่น	๓.๘๘	๐.๓๑	๓.๖๗	๐.๔๖	๓.๙๙	๐.๐๒	๓.๙๖	๐.๐๕	๔.๐๐	๐.๑๐	๑๘.๖๓	๐.๐๐*
๔	ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี	๓.๕๗	๐.๒๒	๓.๖๒	๐.๒๓	๓.๗๔	๐.๒๑	๓.๖๓	๐.๑๗	๓.๗๘	๐.๑๖	๑๐.๕๓	๐.๐๐*
๕	ด้านการมีสภาพแวดล้อมดี มีระบบนิเวศที่สมดุล	๓.๔๔	๐.๗๑	๓.๖๗	๐.๗๒	๓.๖๑	๐.๕๗	๓.๐๘	๐.๒๐	๓.๙๔	๐.๗๑	๕.๔๗	๐.๐๐*
๖	ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล	๓.๗๖	๐.๓๕	๓.๗๑	๐.๓๐	๓.๙๓	๐.๑๙	๓.๗๔	๐.๐๖	๔.๐๒	๐.๒๓	๑๓.๓๖	๐.๐๐*
รวม		๓.๗๐	๐.๓๔	๓.๖๙	๐.๒๕	๓.๘๑	๐.๒๔	๓.๖๑	๐.๑๒	๓.๙๘	๐.๓๐	๗.๓๘	๐.๐๐*

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๑๑ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาวะ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล และด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๑๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ลำดับ	รายการ	สถานภาพ						F	p
		โสด		สมรส		หย่าร้าง			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	ด้านการมีสุขภาวะ	๔.๐๐	๐.๘๔	๓.๖๕	๐.๗๐	๓.๑๐	๐.๐๖	๒๓.๙๗	๐.๐๐*
๒	ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม	๓.๖๔	๐.๔๘	๓.๙๑	๐.๒๘	๓.๙๘	๐.๐๔	๒๗.๒๖	๐.๐๐*
๓	ด้านครอบครัวอบอุ่น	๓.๖๙	๐.๔๕	๓.๙๔	๐.๒๑	๓.๙๘	๐.๐๕	๓๐.๐๐	๐.๐๐*
๔	ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี	๓.๖๐	๐.๒๐	๓.๗๑	๐.๒๕	๓.๕๖	๐.๑๐	๑๒.๙๓	๐.๐๐*
๕	ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล	๓.๗๗	๐.๗๖	๓.๕๑	๐.๕๙	๓.๑๓	๐.๓๖	๑๖.๐๒	๐.๐๐*
๖	ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล	๓.๗๖	๐.๓๔	๓.๘๓	๐.๒๗	๓.๘๒	๐.๑๕	๓.๑๓	๐.๐๕*
รวม		๓.๗๔	๐.๓๐	๓.๗๖	๐.๒๘	๓.๕๙	๐.๐๙	๕.๕๐	๐.๐๐*

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๑๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาวะ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล และด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๑๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ลำดับ	รายการ	อาชีพ										F	p
		ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ		ค้าขาย/ ธุรกิจ ส่วนตัว/ เจ้าของ กิจการ		เกษตรกร/ประมง		พนักงาน บริษัท		นิสิต/ นักเรียน/ นักศึกษา			
		X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.		
๑	ด้านการมีสุขภาพ	๓.๑๙	๐.๒๖	๓.๗๖	๐.๘๘	๓.๖๕	๐.๔๗	๓.๙๗	๐.๘๗	๓.๘๕	๐.๘๘	๗.๕๐	๐.๐๐*
๒	ด้านเศรษฐกิจชุมชน เข้มแข็งเป็นธรรม	๓.๙๙	๐.๐๔	๓.๘๒	๐.๓๖	๓.๘๗	๐.๓๓	๓.๕๓	๐.๕๑	๓.๙๖	๐.๑๗	๑๗.๐๓	๐.๐๐*
๓	ด้านครอบครัวอบอุ่น	๓.๙๘	๐.๐๔	๓.๙๐	๐.๒๙	๓.๘๖	๐.๓๓	๓.๕๙	๐.๔๙	๓.๙๙	๐.๐๓	๑๗.๖๔	๐.๐๐*
๔	ด้านการบริหารจัดการ ชุมชนดี	๓.๕๙	๐.๑๓	๓.๕๙	๐.๒๑	๓.๘๐	๐.๒๓	๓.๕๘	๐.๒๔	๓.๖๕	๐.๑๖	๑๘.๒๗	๐.๐๐*
๕	ด้านการมีสภาพแวดล้อม ดีมีระบบนิเวศที่สมดุล	๓.๐๔	๐.๑๕	๓.๕๔	๐.๗๓	๓.๕๗	๐.๔๓	๓.๗๔	๐.๘๖	๓.๗๗	๐.๖๘	๘.๘๕	๐.๐๐*
๖	ด้านการเป็นชุมชน ประชาธิปไตยมี ธรรมาภิบาล	๓.๗๖	๐.๐๔	๓.๘๒	๐.๓๖	๓.๘๒	๐.๑๘	๓.๖๓	๐.๓๒	๔.๐๐	๐.๒๓	๑๕.๕๓	๐.๐๐*
รวม		๓.๕๙	๐.๐๙	๓.๗๔	๐.๓๔	๓.๗๖	๐.๑๘	๓.๖๗	๐.๒๙	๓.๘๗	๐.๒๘	๗.๕๖	๐.๐๐*

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๑๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล และด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตอนที่ ๔ ความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ปรากฏดังตาราง ๑๔

ตารางที่ ๑๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมและรายข้อ

ลำดับ	รายการ	ระดับความคิดเห็น (N = ๓๗๕)		
		$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
๑	ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก	๓.๒๘	๐.๔๖	ปานกลาง
๒	ชุมชนมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว	๓.๖๙	๐.๘๘	มาก
๓	ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	๓.๓๑	๐.๕๑	ปานกลาง
๔	ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ	๓.๗๑	๐.๘๗	มาก
๕	ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัวในชุมชน	๓.๘๑	๐.๔๘	มาก
๖	ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้	๓.๘๑	๐.๔๖	มาก
๗	ชุมชนสร้างกิจกรรมด้านครอบครัว	๓.๘๔	๐.๔๓	มาก
๘	ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคัคณธรรมมาใช้ในครอบครัว	๓.๘๙	๐.๓๑	มาก
๙	ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ	๓.๘๗	๐.๓๔	มาก
๑๐	ชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว	๓.๖๐	๐.๙๑	มาก
๑๑	ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง	๓.๖๔	๐.๙๐	มาก
๑๒	ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน	๓.๙๖	๐.๓๘	มาก
๑๓	ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้า และการปรับตัวได้	๓.๘๑	๐.๔๕	มาก
รวม		๓.๗๑	๐.๒๗	มาก

จากตารางที่ ๑๓ พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ ลำดับแรก คือ ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิดคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน และชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก

ตอนที่ ๕ การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกันหรือไม่ดังตารางที่ ๑๔-๑๘

ตารางที่ ๑๔ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่ม ตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ลำดับ	รายการ	เพศชาย		เพศหญิง		t	p
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก	๓.๒๔	๐.๔๔	๓.๓๒	๐.๔๘	-๑.๗๑	๐.๐๙*
๒	ชุมชนมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว	๓.๖๐	๐.๘๓	๓.๗๖	๐.๙๒	-๑.๘๑	๐.๐๗*
๓	ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	๓.๒๗	๐.๔๙	๓.๓๕	๐.๕๒	-๑.๔๘	๐.๑๔*
๔	ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ	๓.๖๖	๐.๘๒	๓.๗๖	๐.๙๒	-๑.๑๔	๐.๒๕*
๕	ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัวในชุมชน	๓.๘๔	๐.๔๙	๓.๗๘	๐.๔๗	๑.๒๙	๐.๒๐*
๖	ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้	๓.๘๘	๐.๔๑	๓.๗๕	๐.๔๙	๒.๗๖	๐.๐๑*
๗	ชุมชนสร้างกิจกรรมด้านครอบครัว	๓.๙๑	๐.๓๗	๓.๗๘	๐.๔๗	๓.๐๐	๐.๐๐*
๘	ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิดคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว	๓.๙๗	๐.๑๘	๓.๘๓	๐.๓๘	๔.๕๗	๐.๐๐*
๙	ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ	๓.๙๔	๐.๒๔	๓.๘๐	๐.๔๐	๔.๐๐	๐.๐๐*

ตารางที่ ๑๔ (ต่อ)

ลำดับ	รายการ	เพศชาย		เพศหญิง		t	p
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑๐	ชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว	๓.๕๐	๐.๘๗	๓.๖๙	๐.๙๓	-๒.๐๒	๐.๐๔
๑๑	ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง	๓.๕๙	๐.๘๗	๓.๖๙	๐.๙๓	-๑.๑๒	๐.๒๖
๑๒	ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน	๔.๐๒	๐.๓๑	๓.๙๑	๐.๔๓	๒.๘๑	๐.๐๐*
๑๓	ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้า และการปรับตัวได้	๓.๘๕	๐.๔๓	๓.๗๘	๐.๔๗	๑.๖๒	๐.๑๑*
รวม		๓.๗๑	๐.๒๙	๓.๗๑	๐.๒๕	๐.๑๗	๐.๘๖*

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๑๔ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับความสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายชื่อ ๑๒ ข้อ ได้แก่ ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก ชุมชนมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัวในชุมชน ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ ชุมชนสร้างกิจกรรมด้านครอบครัว ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิดคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน และชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้า และการปรับตัวได้ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนที่เหลือ คือชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว และชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๑๕ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับความสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ลำดับ	รายการ	อายุ												F	p
		๑๕-๑๙ปี		๒๐-๒๔ปี		๓๐-๓๔ปี		๔๐-๔๔ปี		๕๐-๕๔ปี		๖๐ปีขึ้นไป			
		X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.		
๑	ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก	๓๑.๐๐	๐.๐๐	๓๑.๐๐	๐.๐๐	๓๑.๐๓	๐.๒๖	๓๑.๙๗	๐.๑๗	๓๑.๓๒	๐.๔๗	๓๑.๐๗	๐.๓๐	๙๘.๐๓	๐.๐๐*
๒	ชุมชนมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว	๓๑.๐๗	๐.๕๘	๓๑.๖๗	๐.๙๐	๓๑.๗๓	๐.๙๗	๓๑.๖๘	๐.๕๓	๓๑.๘๙	๐.๙๘	๓๑.๖๔	๐.๙๒	๔.๒๖	๐.๐๐*
๓	ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	๓๑.๒๐	๐.๖๑	๓๑.๐๐	๐.๐๐	๓๑.๐๓	๐.๒๖	๓๑.๙๗	๐.๑๗	๓๑.๓๒	๐.๕๕	๓๑.๐๗	๐.๓๐	๖๑.๒๑	๐.๐๐*
๔	ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ	๓๑.๐๗	๐.๕๘	๓๑.๖๗	๐.๙๐	๓๑.๗๓	๐.๙๗	๓๑.๖๘	๐.๕๓	๓๑.๘๙	๐.๙๘	๓๑.๖๔	๐.๙๒	๔.๕๒	๐.๐๐*
๕	ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัวในชุมชน	๓๑.๔๓	๐.๘๒	๓๑.๗๖	๐.๕๗	๓๑.๘๘	๐.๒๕	๔.๐๒	๐.๖๐	๓๑.๕๖	๐.๕๙	๓๑.๙๘	๐.๒๙	๑๙.๕๖	๐.๐๐*
๖	ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้	๓๑.๘๓	๐.๕๓	๓๑.๖๒	๐.๖๑	๔.๐๓	๐.๕๕	๓๑.๙๘	๐.๒๕	๓๑.๔๙	๐.๖๐	๔.๐๒	๐.๔๐	๒๓.๑๘	๐.๐๐*
๗	ชุมชนสร้างกิจกรรมด้านครอบครัว	๓๑.๘๓	๐.๕๓	๓๑.๗๖	๐.๕๗	๔.๐๒	๐.๓๒	๔.๐๓	๐.๒๙	๓๑.๕๖	๐.๕๙	๓๑.๙๘	๐.๒๕	๑๗.๔๗	๐.๐๐*
๘	ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคตินุรักษ์มาใช้ในครอบครัว	๓๑.๙๐	๐.๓๑	๓๑.๙๓	๐.๒๕	๓๑.๙๘	๐.๒๕	๓๑.๙๘	๐.๒๕	๓๑.๖๖	๐.๔๘	๔.๐๒	๐.๗๖	๒๐.๙๘	๐.๐๐*
๙	ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ	๓๑.๙๐	๐.๓๑	๓๑.๘๒	๐.๓๙	๔.๐๒	๐.๕๕	๓๑.๙๘	๐.๒๕	๓๑.๖๑	๐.๔๙	๓๑.๙๘	๐.๒๕	๒๓.๓๖	๐.๐๐*

ตารางที่ ๑๕ (ต่อ)

ลำดับ	รายการ	อายุ										F	p		
		๑๕-๑๙ปี		๒๐-๒๙ปี		๓๐-๓๙ปี		๔๐-๔๙ปี		๕๐-๕๙ปี				๖๐ปีขึ้นไป	
		X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.			X	S.D.
๑๐	ชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว	๒.๖๗	๐.๔๘	๓.๘๐	๐.๘๗	๓.๗๓	๐.๙๗	๓.๕๑	๐.๕๐	๓.๗๘	๑.๐๒	๓.๖๐	๐.๙๒	๘.๗๕	๐.๐๐*
๑๑	ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง	๒.๖๗	๐.๔๘	๓.๘๐	๐.๘๗	๓.๗๓	๐.๙๗	๓.๗๔	๐.๔๔	๓.๗๘	๑.๐๒	๓.๖๐	๐.๙๒	๘.๘๙	๐.๐๐*
๑๒	ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน	๔.๑๗	๐.๓๘	๔.๑๑	๐.๓๒	๓.๙๕	๐.๒๒	๓.๙๔	๐.๒๔	๓.๘๙	๐.๕๕	๓.๙๐	๐.๓๐	๔.๔๑	๐.๐๐*
๑๓	ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้าและการปรับตัวได้	๓.๕๐	๐.๖๓	๓.๗๖	๐.๕๗	๓.๙๘	๐.๒๕	๔.๐๒	๐.๗๗	๓.๕๖	๐.๕๙	๓.๙๘	๐.๒๙	๒๐.๔๓	๐.๐๐*
รวม		๓.๔๐	๐.๒๓	๓.๖๗	๐.๒๗	๓.๗๗	๐.๒๗	๓.๙๐	๐.๑๒	๓.๖๔	๐.๒๕	๓.๗๓	๐.๒๖	๒๐.๖๕	๐.๐๐*

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๑๕ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลพุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายชื่อทุกข้อ ได้แก่ ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก

ชุมชนมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัวในชุมชน ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ ชุมชนสร้างกิจกรรมด้านครอบครัว ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิดคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้า และการปรับตัวได้ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๑๖ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับความสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ลำดับ	รายการ	วุฒิการศึกษา										F	p
		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย		ปวช. ปวส. ปวท.		ปริญญาตรีหรือสูงกว่า			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก	๓.๐๒	๐.๒๑	๓.๔๑	๐.๕๑	๓.๓๖	๐.๔๘	๓.๑๖	๐.๓๗	๓.๒๓	๐.๔๔	๑๒.๐๐	๐.๐๐*
๒	ชุมชนมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว	๓.๖๙	๐.๙๗	๓.๘๕	๐.๙๔	๓.๕๔	๐.๗๒	๓.๑๖	๐.๓๗	๔.๐๘	๑.๐๔	๔.๔๕	๐.๐๐*
๓	ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	๓.๐๙	๐.๔๑	๓.๔๕	๐.๕๖	๓.๓๖	๐.๔๘	๓.๑๖	๐.๓๗	๓.๒๓	๐.๔๔	๘.๑๙	๐.๐๐*
๔	ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ	๓.๖๙	๐.๙๗	๓.๘๕	๐.๙๔	๓.๖๓	๐.๗๑	๓.๑๖	๐.๓๗	๔.๐๘	๑.๐๔	๓.๖๓	๐.๐๑*
๕	ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัวในชุมชน	๓.๖๙	๐.๖๕	๓.๖๗	๐.๕๕	๔.๐๑	๐.๑๕	๓.๙๘	๐.๕๕	๓.๙๘	๐.๗๗	๑๑.๓๘	๐.๐๐*
๖	ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้	๓.๗๖	๐.๕๕	๓.๖๒	๐.๕๖	๔.๐๒	๐.๓๕	๓.๙๗	๐.๖๘	๓.๙๙	๐.๒๔	๑๔.๑๒	๐.๐๐*
๗	ชุมชนสร้างกิจกรรมด้านครอบครัว	๓.๘๒	๐.๕๑	๓.๖๗	๐.๕๕	๔.๐๖	๐.๙๐	๓.๙๘	๐.๖๖	๓.๙๘	๐.๒๕	๑๑.๕๓	๐.๐๐*
๘	ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิณคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว	๓.๙๓	๐.๒๕	๓.๗๔	๐.๔๔	๔.๐๑	๐.๙๐	๓.๙๙	๐.๑๘	๓.๙๗	๐.๗๘	๑๔.๔๔	๐.๐๐*

ตารางที่ ๑๖ (ต่อ)

ลำดับ	รายการ	วุฒิการศึกษา										F	p
		ประถมศึกษา		มัธยมศึกษาตอนต้น		มัธยมศึกษาตอนปลาย		ปวช. ปวส. ปวท.		ปริญญาตรีหรือสูงกว่า			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๙	ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ	๓.๘๘	๐.๓๓	๓.๗๑	๐.๔๖	๔.๐๔	๐.๙๕	๓.๙๘	๐.๘๘	๓.๙๘	๐.๒๘	๑๕.๑๙	๐.๐๐*
๑๑	ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง	๓.๔๙	๐.๙๙	๓.๖๘	๐.๙๓	๓.๗๘	๐.๘๐	๓.๐๒	๐.๘๐	๔.๐๘	๑.๐๔	๔.๖๙	๐.๐๐*
๑๒	ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน	๔.๑๑	๐.๓๒	๓.๙๒	๐.๔๘	๓.๙๔	๐.๒๔	๓.๖๓	๐.๕๐	๓.๙๘	๐.๒๒	๘.๑๖	๐.๐๐*
๑๓	ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้าและการปรับตัวได้	๓.๗๑	๐.๕๗	๓.๖๗	๐.๕๕	๓.๙๘	๐.๒๘	๔.๐๔	๐.๙๕	๓.๙๑	๐.๘๘	๑๒.๒๖	๐.๐๐*
รวม		๓.๖๔	๐.๓๓	๓.๖๘	๐.๒๕	๓.๗๙	๐.๒๓	๓.๕๖	๐.๑๑	๓.๙๑	๐.๒๘	๗.๙๒	๐.๐๐*

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๑๖ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายชื่อทุกข้อได้แก่ ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก ชุมชนมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัวในชุมชน ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ ชุมชนสร้างกิจกรรมด้านครอบครัว ชุมชนมีการส่งเสริมให้นาหลักคึกคักคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้า และการปรับตัวได้ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๑๗ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับความสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ลำดับ	รายการ	สถานภาพ						F	p
		โสด		สมรส		หย่าร้าง			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑	ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก	๓.๓๐	๐.๔๘	๓.๓๑	๐.๔๘	๓.๐๒	๐.๘๕	๗.๓๘	๐.๐๐*
๒	ชุมชนมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว	๔.๐๑	๐.๙๗	๓.๕๘	๐.๘๐	๓.๐๐	๐.๙๔	๒๓.๗๙	๐.๐๐*
๓	ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	๓.๓๕	๐.๕๓	๓.๓๔	๐.๕๒	๓.๐๑	๐.๓๕	๗.๕๔	๐.๐๐*
๔	ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ	๔.๐๐	๐.๙๗	๓.๖๓	๐.๗๙	๓.๐๐	๐.๘๘	๒๒.๓๑	๐.๐๐*
๕	ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัวในชุมชน	๓.๖๘	๐.๕๔	๓.๘๖	๐.๔๖	๔.๐๐	๐.๘๗	๙.๐๗	๐.๐๐*
๖	ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้	๓.๖๔	๐.๕๕	๓.๘๙	๐.๓๘	๔.๐๒	๐.๕๕	๑๗.๐๗	๐.๐๐*
๗	ชุมชนสร้างกิจกรรมด้านครอบครัว	๓.๖๘	๐.๕๔	๓.๙๒	๐.๓๕	๔.๐๐	๐.๙๖	๑๖.๐๘	๐.๐๐*
๘	ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิດคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว	๓.๗๖	๐.๔๓	๓.๙๗	๐.๑๗	๓.๙๘	๐.๒๘	๒๔.๙๗	๐.๐๐*
๙	ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ	๓.๗๒	๐.๔๕	๓.๙๕	๐.๒๓	๔.๐๓	๐.๗๗	๒๓.๕๙	๐.๐๐*

ตารางที่ ๑๗ (ต่อ)

ลำดับ	รายการ	สถานภาพ						F	p
		โสด		สมรส		หย่าร้าง			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๑๐	ชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว	๓.๘๖	๑.๐๐	๓.๔๙	๐.๘๔	๓.๒๓	๐.๖๕	๑๐.๓๘	๐.๐๐*
๑๑	ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง	๓.๘๖	๑.๐๐	๓.๕๗	๐.๘๓	๓.๒๓	๐.๖๕	๘.๖๓	๐.๐๐*
๑๒	ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน	๓.๙๒	๐.๔๗	๓.๙๙	๐.๓๓	๓.๙๔	๐.๒๔	๑.๓๙	๐.๒๕
๑๓	ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้าและการปรับตัวได้	๓.๖๘	๐.๕๔	๓.๘๗	๐.๔๐	๔.๐๐	๐.๘๙	๑๐.๘๑	๐.๐๐*
รวม		๓.๗๓	๐.๒๘	๓.๗๒	๐.๒๘	๓.๕๗	๐.๑๐	๕.๓๔	๐.๐๑*

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๑๗ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับความสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายชื่อ ๑๒ ข้อ ได้แก่ ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก ชุมชนมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัวในชุมชน ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ ชุมชนสร้างกิจกรรมด้านครอบครัว ชุมชนมีการส่งเสริมให้นาหลักคิดคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้า และการปรับตัวได้ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนที่เหลือ คือ ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ตารางที่ ๑๘ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับคามอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ลำดับ	รายการ	อาชีพ										F	p
		ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ		ค้าขาย/ ธุรกิจ ส่วนตัว/ เจ้าของ กิจการ		เกษตรกรกรม/ ประมง		พนักงาน บริษัท		นิสิต/ นักเรียน/ นักศึกษา			
X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.	X	S.D.				
๑	ชุมชนสนับสนุนให้มี กิจกรรมที่ส่งเสริม สัมพันธภาพครอบครัวใน ภาวะยากลำบาก	๓.๐๘	๐.๒๘	๓.๐๒	๐.๒๐	๓.๖๙	๐.๔๗	๓.๓๘	๐.๔๙	๓.๐๓	๐.๒๖	๕๖.๐๐	๐.๐๐*
๒	ชุมชนมีการจัดการปัญหา ความขัดแย้งของ ครอบครัว	๓.๐๘	๐.๒๘	๓.๗๒	๐.๙๘	๓.๕๘	๐.๖๒	๓.๙๗	๑.๐๑	๓.๘๓	๐.๙๙	๗.๕๑	๐.๐๐*
๓	ชุมชนมีการสนับสนุน ครอบครัวเพื่อพึ่งตนเอง ทางเศรษฐกิจ	๓.๐๘	๐.๒๘	๓.๐๘	๐.๓๘	๓.๖๙	๐.๔๗	๓.๔๖	๐.๕๘	๓.๐๓	๐.๒๖	๓๘.๗๔	๐.๐๐*
๔	ชุมชนสนับสนุนให้ ครอบครัวมีทักษะการ สร้างเสริมสุขภาพ	๓.๐๘	๐.๒๘	๓.๗๒	๐.๙๘	๓.๖๙	๐.๖๑	๓.๙๔	๐.๙๙	๓.๘๓	๐.๙๙	๖.๗๗	๐.๐๐*
๕	ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดี ของครอบครัวในชุมชน	๔.๐๑	๐.๙๔	๓.๗๓	๐.๖๑	๓.๙๒	๐.๒๗	๓.๕๐	๐.๖๓	๔.๐๐	๐.๗๗	๑๕.๓๕	๐.๐๐*
๖	ชุมชนสนับสนุนให้ ครอบครัวพึ่งตนเองด้าน ข้อมูลข่าวสารและการ เรียนรู้	๓.๙๙	๐.๗๐	๓.๗๙	๐.๕๑	๓.๙๒	๐.๒๗	๓.๕๐	๐.๖๓	๓.๙๐	๐.๓๑	๑๓.๖๑	๐.๐๐*
๗	ชุมชนสร้างกิจกรรมด้าน ครอบครัว	๔.๐๐	๐.๘๗	๓.๘๕	๐.๔๘	๓.๙๒	๐.๒๗	๓.๕๐	๐.๖๓	๔.๐๑	๐.๗๔	๑๗.๙๘	๐.๐๐*

ตารางที่ ๑๘ (ต่อ)

ลำดับ	รายการ	อาชีพ										F	p
		ข้าราชการ/ รัฐวิสาหกิจ		ค้าขาย/ ธุรกิจ ส่วนตัว/ เจ้าของ กิจการ		เกษตรกรกรม/ ประมง		พนักงาน บริษัท		นิสิต/ นักเรียน/ นักศึกษา			
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
๘	ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิณคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว	๔.๐๒	๐.๕๖	๓.๙๔	๐.๒๓	๓.๙๒	๐.๒๗	๓.๖๔	๐.๔๘	๔.๐๐	๐.๘๕	๑๘.๙๙	๐.๐๐*
๙	ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ	๔.๐๑	๐.๖๙	๓.๙๐	๐.๓๓	๓.๙๒	๐.๒๗	๓.๕๗	๐.๕๐	๔.๐๒	๐.๙๖	๒๒.๔๒	๐.๐๐*
๑๐	ชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว	๓.๐๐	๐.๗๙	๓.๖๗	๑.๐๔	๓.๓๙	๐.๔๙	๓.๗๘	๑.๐๖	๔.๐๓	๑.๐๑	๑๐.๕๙	๐.๐๐*
๑๑	ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง	๓.๐๒	๐.๗๑	๓.๖๗	๑.๐๔	๓.๕๓	๐.๕๐	๓.๗๘	๑.๐๖	๔.๐๓	๑.๐๑	๘.๙๓	๐.๐๐*
๑๒	ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน	๓.๘๑	๐.๔๐	๔.๑๐	๐.๒๙	๓.๙๑	๐.๒๘	๓.๘๘	๐.๖๓	๔.๐๐	๐.๗๘	๖.๕๓	๐.๐๐*
๑๓	ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้าและการปรับตัวได้	๔.๐๒	๐.๕๖	๓.๙๕	๐.๕๓	๓.๙๒	๐.๒๗	๓.๕๐	๐.๖๓	๔.๐๐	๐.๖๒	๑๗.๐๘	๐.๐๐*
รวม		๓.๕๕	๐.๐๘	๓.๖๙	๐.๓๓	๓.๗๗	๐.๒๐	๓.๖๕	๐.๒๗	๓.๘๒	๐.๒๗	๙.๐๔	๐.๐๐*

* แทน นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๑๘ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับความสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ของกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายข้อทุกข้อ ได้แก่ ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก ชุมชนมีการจัดการปัญหา ความขัดแย้งของครอบครัว ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ชุมชนสนับสนุนให้

ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัว ในชุมชน ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ ชุมชนสร้างกิจกรรมด้าน ครอบครัว ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิดคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากร

เพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้า และการปรับตัวได้ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๔.๒ ผลจากการสัมภาษณ์

องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Capital) ของตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีดังนี้ ๑) ความรู้ความสามารถ ๒) วิถีวัฒนธรรม ๓) เทคโนโลยี ๔) สินค้าและบริการที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๑) ด้านความรู้ความสามารถ พบว่า

การเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน จะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคนกลุ่มคนและองค์กรในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้ และจะต้องมีการแรงจูงใจให้เป็นส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้คนต้องการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีทั้งแรงจูงใจภายในและแรงกระตุ้นจากภายนอก แรงจูงใจกระตุ้นจากภายใน ที่มีประโยชน์ต่อความคิดสร้างสรรค์ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น ความต้องการประสบความสำเร็จความต้องการสิ่งใหม่ๆ การตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่คนที่มีแรงกระตุ้นจากภายใน มักจะบอกว่า เขาทำงานนี้ เพราะรู้สึกสนุกหรือไม่ก็ค้นพบว่า มันเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจะพึงพอใจ เมื่องานที่ทำนั้นประสบความสำเร็จส่วนแรงกระตุ้นจากภายนอก จะมีลักษณะตรงกันข้าม คือ การที่สิ่งแวดล้อมภายนอก เป็นผู้ยั่วยุหรือจูงใจ ตัวอย่างเช่น การได้รับเงินเดือนสูงๆ ความก้าวหน้าในการทำงาน การได้รับการยกย่องจากหัวหน้างาน การมีชื่อเสียง การได้รับรางวัล ดังนั้น การมีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของคนในชุมชน ที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชุมชนที่มี แบบอย่างคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ชุมชนที่ให้รางวัลและสนับสนุนคนที่คิดแตกต่าง ชุมชนที่ส่งเสริมการแข่งขันทางธุรกิจอย่างเสรี ลักษณะสภาพแวดล้อมเช่นว่ามานี้ ย่อมส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์ได้ไม่ยาก^๑ การจะเป็นชุมชนสร้างสรรค์ได้นั้น จะต้องมีการประชุมสัมมนาเพื่อวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นการผนึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ ๒) ประสานแนวคิดของทุกคนให้เห็นเป็นภาพรวม และนาวิสัยทัศน์ที่ได้มากำหนดเป็นเป้าหมาย เป็นทิศทางของการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ๓) ส่งเสริมการสร้างขวัญและกำลังใจเพื่อสร้างสรรค์ความสำเร็จใหม่ๆ เพราะถ้าการ

^๑ พระครูสิริสุตวิมล ตำแหน่ง เจ้าอาวาส วัดโกวิทาราม สัมภาษณ์วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓

แก้ไขปัญหาลำบากมากขึ้น ก็จะนำไปสู่การสังเคราะห์ สร้างสรรค์ นาไปสู่ “ปัญญา” ในระดับสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ต่อไป^๒

ในการพัฒนาชุมชนจะมีการเชื่อมต่อของบุคคล คือ เครือข่ายหน่วยงานราชการกับเครือข่ายชุมชน ทั้งนี้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายหน่วยงานราชการท้องถิ่นกับเครือข่ายชุมชนจะทำให้การขับเคลื่อนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นไปตามหลักการวางแผน โดยตระหนักในความจำเป็นคุณค่า และเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนให้เข้ามารับรู้ปัญหา การทำตามแผนงานและโครงการ มุ่งมั่นเพียรพยายามที่จะกระทำให้สำเร็จลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ตั้งใจ เอาใจใส่ตรวจสอบให้เกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด และไม่ทิ้งงานกลางคัน ตรวจสอบให้ได้ว่ามีคุณภาพตามแผนงานหรือไม่ การปรับปรุง พิจารณาหาเหตุผล ใคร่ครวญในการตรวจสอบ หาข้อบกพร่อง เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น การปรับปรุงคุณภาพของงานให้เป็นไปตามแผนหรือให้ดีกว่าในแผน งานในขณะเดียวกันระบบการทำงาน จะต้องมีการปรับปรุงแบบให้มีความยืดหยุ่น ลดลำดับขั้นการบังคับบัญชาให้มากที่สุด เป็นองค์การแบบแนวราบ ซึ่งจะทำให้เครือข่ายของหน่วยงานราชการในท้องถิ่นและชุมชนมีความคล่องตัว เหมาะสมกับสภาวะทางการทำงานในแต่ละพื้นที่ชุมชน^๓

คนภายในชุมชนจะต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพ เพื่อให้แข็งแรงดูแลตนเองได้ ด้านจิตใจเพื่อให้มีจิตใจดี มีน้ำใจ เอื้ออาทร เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์ เสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ และรักชาติ และด้านสติปัญญาเพื่อให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนมีนิสัยใฝ่รู้ไปตลอดชีวิต และพร้อมปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ^๔

การจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ การแบ่งส่วนงานกันทำตามความรู้ ความสามารถ การจัดสายงานการจัดตัวบุคคล การบริหารงานด้านบุคลากร การจัดอัตราค่าจ้าง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงาน การควบคุมการปฏิบัติงาน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน มีการเชื่อมโยงปัญหาและผลกระทบถึงกันโดยอาศัยกลไกเครือข่ายที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดการขยายพื้นที่ทำงานให้มากขึ้น เกิดการประสานประโยชน์ร่วมกัน การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับขั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป และการแบ่งงานการกำหนดส่วนงาน โครงสร้างขององค์การ การกำหนดตำแหน่งงานต่างๆ พร้อมกับอำนาจหน้าที่เพราะหน่วยงานราชการท้องถิ่นและผู้นำในชุมชนจะต้องมีความเสียสละ เอาใจใส่ ทุมเท และร่วมมือแบบภาคีทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้นถึงประโยชน์

^๒ พระประพันธ์ ฐานจิตโต ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาส สัมภาษณ์วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^๓ พระธีรทัต ฉนทโก ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาส สัมภาษณ์วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^๔ นายสวณ อ้วนล้ำ ตำแหน่ง มักคทายก สัมภาษณ์วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓

มากกว่านโยบายที่คิดขึ้น แต่ไม่สามารถกระทำให้เกิดผลได้ชัดเจน มุ่งเน้นประโยชน์อย่างที่ประชาชนพึงคาดหวังจากส่วนราชการ^๕

ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น ทำให้เกิดความคิดใหม่ต่อเนื่องกันไป และความคิดสร้างสรรค์นี้ ประกอบด้วยความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นและความคิดที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะหรือความคิดริเริ่ม ความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งมีผลมาจากการเรียนรู้ การริเริ่มและประสบการณ์ที่สะสมมา อีกทั้งประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ การส่งเสริม โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการแสดงออก ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นคุณสมบัติที่ทุกหน่วยงานและสังคมต้องการ เพราะบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะพยายามหาโอกาสปรับปรุงและแก้ไขสภาพการทำงานในรูปแบบเดิม ด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม นอกจากนี้ ยังสามารถตรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุขอีกด้วย^๖

สรุปได้ว่า ด้านความรู้ ความสามารถ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของชุมชนสร้างสรรค์นั้นจะต้องดำเนินการตามหลักการ ดังนี้

๑. มีการกำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับแผนงาน โครงการ และกิจกรรมภายในชุมชน
๒. ผนึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นเพื่อเสริมพลังในการพัฒนาชุมชน
๓. ส่งเสริมการสร้างขวัญและกำลังใจเพื่อสร้างสรรค์ความสำเร็จใหม่
๔. การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน
๕. ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชุมชนที่มีแบบอย่างคนที่มีความคิดสร้างสรรค์

๒) ด้านวิถีวัฒนธรรม พบว่า

หน่วยงานราชการในท้องถิ่นและชุมชน จะต้องร่วมกันสร้างภาพพจน์ที่ดี ให้เป็นที่ยอมรับแก่สังคมทั่วไป เป็นการสร้างประโยชน์หรือคุณค่าให้แก่ชุมชนสร้างสรรค์ เช่น วัฒนธรรมใน

การมุ่งสร้างสรรค์คุณภาพ วัฒนธรรมในการสร้างนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กรจะสะท้อนถึงค่านิยมความเชื่อ ทศนคติและบรรทัดฐานขององค์กร และภารกิจขององค์กร ที่กำหนดขึ้นมาเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมบุคคลและกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ ทั้งในระดับบุคคล ระดับองค์กร และในระดับประเทศ ซึ่งวัฒนธรรมนั้น มีความสำคัญดังต่อไปนี้ ๑) วัฒนธรรม เป็นประเพณีแบบอย่างที่ดีปฏิบัติของคนภายในชุมชน หรือกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง เช่น ในชุมชน องค์กร ธุรกิจ ถึงในระดับประเทศ สมาชิกในองค์กรสามารถรับรู้ได้จากเรื่องราวในอดีต เพื่อนามาเป็นบรรทัดฐานและแนวทางในการปฏิบัติงาน ๒) วัฒนธรรม เป็นเครื่องมือทางการบริหารและการพัฒนาชุมชน ที่เรียกว่า เป็นระดับสุดยอดในการพัฒนา

^๕ นายมนตรี กัลป์ดินันท์ ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^๖ นายสมคิด ไกรยสิทธิ์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปากห้วยวังนอง สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ พฤษภาคม

ชุมชนที่ไม่มีรูปแบบอย่างแท้จริง๓) วัฒนธรรม จะมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานและการผลิตสินค้าและบริการโดยตรง ๔) วัฒนธรรม จะช่วยส่งเสริมความผูกพันของสมาชิกในชุมชนให้มีความรู้สึกร่วมกันได้ ปรัชญาและค่านิยมที่ทุกคนยอมรับ และพยายามปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายในที่สุด ๕) วัฒนธรรม เป็นกรอบวิธีการปฏิบัติของคนที่อยู่ในชุมชนนั้น เช่น กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ แต่เป็นที่ยึดและยอมรับและมีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชน ๖) วัฒนธรรม มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน บางชุมชนมีวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งไม่ยืดหยุ่นจะเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนนั้น ดังนั้น ชุมชนที่ต้องการปรับตัวอย่างรวดเร็วจึงต้องใช้วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดทิศทางของชุมชนมากกว่าที่จะใช้กฎระเบียบ เมื่อชุมชนมีขนาดใหญ่ขึ้น จำนวนบุคลากรมากขึ้น ปัญหาทางด้านวิธีปฏิบัติก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งต่อการดำเนินงานของชุมชน ถือเป็นจุดแข็งสำคัญ หากชุมชนมีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับระบบการดำเนินงาน และแผนกลยุทธ์ของชุมชน แต่ทั้งนี้จะต้องสามารถยืดหยุ่นและปรับเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งจะต้องมีความเข้าใจและตระหนักในความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม เพราะปัจจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นขบวนการคิดการตัดสินใจและวิธีการทำงานของผู้บริหารที่อยู่ภายใต้วัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งหากมีขบวนการจัดการบริการที่ดี และมีประสิทธิภาพจะเกิดประโยชน์สูงสุด๗

กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) คือ การที่สมาชิกในเครือข่ายของชุมชนต่างก็เสริมสร้างกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยที่ใช้จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดอ่อน ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานผลประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันการเสริมสร้างต่อกันเกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายของชุมชนและการพึ่งพิงร่วมกัน (Interdependence) คือ การเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย เนื่องจากทุกฝ่ายต่างก็มีข้อจำกัดในกระบวนการทำงานมีความรู้ประสบการณ์ที่แตกต่าง ดังนั้น จึงมีการพึ่งพาอาศัยระหว่างสมาชิกในเครือข่ายของชุมชน โดยมีการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) ให้สมาชิกในเครือข่ายชุมชนมีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และผลการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกันนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายของชุมชน๘

ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital Index) เป็นองค์ประกอบที่มีกิจกรรมอันหลากหลายที่จัดขึ้นอย่างพิถีพิถัน เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ศิลปะ ความสร้างสรรค์ และวิถีชีวิตโดยเชื่อว่าสภาวะแวดล้อมของสังคมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม จะก่อให้เกิดความคิดและการแสดงออกใหม่ๆ อันเป็นการส่งเสริมความสร้างสรรค์ โดยมีตัวชี้วัด ๓ ตัว ได้แก่ ๑) การระดมทรัพยากรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรม ๒) ทศนคติและค่านิยมทางวัฒนธรรมที่มีต่อความสร้างสรรค์ ศิลปะ และการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา โดยดูจากทศนคติและค่านิยมต่อศิลปะ วัฒนธรรม และกิจกรรม

๓ นายบัวกัน ศรีคำ ตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๒ สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓

๔ นายสมยศ ถิ่นปทุม ตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๒ สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓

สร้างสรรค์การเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมในโรงเรียนหรือชุมชน ๓) ขอบเขตและระดับของการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งดูจากการเข้าร่วมกิจกรรม โครงการ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ การมีสินค้าวัฒนธรรม รวมถึงการส่งเสริมบริโภควัฒนธรรม และค่านิยมในการไม่ซื้อสินค้าลอกเลียนแบบ^๙

ควรมีการแบ่งเครือข่ายกลุ่มย่อย ๆ เพื่อทำหน้าที่ในการสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชน ในแต่ละพื้นที่โดยอาศัยการกำกับดูแลจากภาคีเครือข่าย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยกลุ่มเหล่านี้ก็มีการลงศึกษากลุ่มเป้าหมายอย่างจริงจัง ซึ่งการสร้างองค์กรโดยใช้โครงสร้างแบบเครือข่ายจะยิ่งส่งผลให้การดำเนินงานตามแผนมีความสะดวกรวดเร็ว แต่ทั้งนี้ การบริหารและแบ่งหน้าที่รวมไปถึงหาความเข้าใจกับแต่ละกลุ่มเครือข่ายจะต้องให้มีความชัดเจน เพื่อป้องกันการสื่อสารที่อาจจะเกิดจากการประสานคนที่ไม่ได้ดี ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาที่ใหญ่ตามมาได้ ในระยะแรกเริ่มควรมีการฝึกอบรม เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีร่วมกันและยังเป็นการบ่งบอกถึงทิศทางอนาคตของเครือข่ายชุมชนอีกด้วย^{๑๐}

วัฒนธรรมจัดเป็นกระบวนการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับระบบความหมาย และคุณค่าของวิถีชีวิตมากกว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจ และเชื่อมโยงสังคมวัฒนธรรม กับภูมิประเทศ หรือทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน รวมทั้งคุณค่าของชุมชน อย่างไรก็ตาม บริบทโลกาวิวัตน์และอำนาจทุนทางเศรษฐกิจอาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้หลายชุมชนต้องสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงการสูญเสียองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และภูมิธรรมที่บรรพบุรุษได้สั่งสมภายใต้เงื่อนไขภูมิโนเทศของชุมชน ดังนั้นชุมชนที่ไม่ต้องการสูญเสียอัตลักษณ์หรือทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าว จึงควรรหาแนวทางในการธำรงรักษาเอาไว้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวตามวิถีชุมชน โดยชุมชนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรในการท่องเที่ยวและทรัพยากรในการผลิตของชุมชนเป็นทรัพยากรเดียวกัน โดยมีวัฒนธรรมและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อน ที่มีการส่งเสริมหลักการให้ชุมชน ดังนี้ ๑) ชุมชนเป็นเจ้าของ ๒) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ ๓) ชุมชนมีความภาคภูมิใจในตนเอง และมีการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนให้ดีขึ้น ๔) มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ๕) คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ๖) ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม ๗) เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ๘) เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่น ๙) มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการตามหลักการดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวตามวิถีชุมชน ในขณะเดียวกันต้องรณรงค์ให้คนในสังคมเห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็น

^๙ นายอรุณ บำบัดิ ตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๑ สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๑๐} นายทรงศักดิ์ เถลิงรัมย์ ตำแหน่ง กำนันตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๓

ความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่สนใจการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นการปลุกใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการอนุรักษ์ด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม^{๑๑}

การรู้วัฒนธรรมของชุมชน สะท้อนให้เห็นรากฐานของชุมชน ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เศรษฐกิจในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีกลไกในการทำงานเพื่อจัดการวิถีชีวิตชุมชน สามารถเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมมีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวคนทุกคน สามารถส่งเสริมคุณลักษณะนี้ให้พัฒนาได้โดยการสอน การฝึกฝนและการฝึกปฏิบัติที่ถูกวิธี ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการ ทางสมองที่คิดในลักษณะแปลกใหม่ด้วยการคิดดัดแปลงปรุงแต่งจากความคิดเดิมผสมผสาน เป็นสิ่งใหม่ ซึ่งรวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ ด้วยการดัดแปลงสิ่งเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ ซึ่งรวมถึงการประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆ ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้นั้นไม่ใช่การคิดสิ่งที่เป็นไปได้ หรือ สิ่งที่เป็นเหตุเป็นผลอย่างเดียวนั้น หากแต่ความคิดจินตนาการก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะก่อให้เกิดความแปลกใหม่ แต่ต้องควบคู่กันไปกับความพยายามที่จะสร้างจินตนาการให้เป็นไปได้^{๑๒}

ชุมชนสร้างสรรค์นั้น เป็นการรวมกลุ่มบุคคลหลายๆ กลุ่มเข้าด้วยกัน ภายในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับอันเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน มีความสนใจร่วมกัน มีผลประโยชน์คล้ายๆ กัน มีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง และมีความสัมพันธ์และโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์และโครงสร้างดังกล่าว มีวิวัฒนาการขึ้นมาจากกระบวนการกลุ่มที่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมของชุมชน^{๑๓}

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ จนถึงฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ ๑๒) มีการผลักดันเรื่องการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการบนฐานความรู้และนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง อันจะเป็นการขับเคลื่อนการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับจุดแข็งและข้อได้เปรียบทางวัฒนธรรมของประเทศ แล้วนำมาใช้ประโยชน์โดยหาแนวทางเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ โดยมุ่งปรับโครงสร้างการผลิต

^{๑๑} นายสงวน อ้วนล้ำ ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๑๒} นายวิน ทนินรัมย์ ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๑๓} พ.ต.ท. อาทิตย์ ตระการไทย ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

สู่การเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ และสนับสนุนความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น^{๑๔}

วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความคาดหวังของสังคมความเชื่อ ทศนคติของผู้บริโภค ประเพณี ค่านิยมในการทำงาน และค่านิยมส่วนบุคคล มีความสอดคล้องกัน การยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน บุคลากรมีความร่วมมือร่วมใจ มีค่านิยมในการค้นหาความรู้และโอกาสในการพัฒนาปรับปรุง มีค่านิยมบนพื้นฐานของของแตกต่างกันของบุคลากรการยอมรับผลการปฏิบัติงาน เชื่อในความก้าวหน้าจากผลการปฏิบัติงานมีการพัฒนาบุคลากรด้วยการฝึกอบรม วัฒนธรรมนั้น นอกจากจะมีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานของชุมชนแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนและจูงใจให้บุคคลมีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมของชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างสูงต่อการเกิดผลประโยชน์ของชุมชนแต่ไม่พบความสัมพันธ์ของรูปแบบวัฒนธรรม ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้กับผลประโยชน์ของชุมชน และการเพิ่มคุณค่าในทุนมนุษย์ การบริหารจัดการด้านวัฒนธรรม มีสมรรถนะที่สำคัญในการบริหารงาน^{๑๕}

การพัฒนาความสร้างสรรค์ด้วยวัฒนธรรมนั้น จะเห็นได้ว่า ในการพัฒนาประเทศในศตวรรษที่ ๒๑ ได้หันมาให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมที่มีความสมดุล ระหว่างอารยธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการเพิ่มพลังทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะ “วัฒนธรรมท้องถิ่น” อันเป็นฐานรากสำคัญของแต่ละท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง สัมมาแบบหยั่งรากลึก ปัจจุบันหลายประเทศใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นหรือเมืองและประสบความสำเร็จ^{๑๖}

สรุปได้ว่า ด้านวิถีวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนาน และเป็นที่ยอมรับกันในสังคม มีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ ทั้งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่ดั่งาม ค่านิยม ความเป็นไทย และที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เป็นต้น วัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหนภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ พัฒนาและต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ดังนั้น จึงมีการเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space) ให้ชุมชนสามารถพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นภูมิปัญญา ความรู้ อุดมการณ์ ศีลธรรม และคุณค่าทางทรัพยากรอื่นๆ โดยการสร้างจิตสำนึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของ และพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนของตนเอง ในด้านวิถีวัฒนธรรมนี้ สามารถสรุปแยกเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้ ๑) มีการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของคนในชุมชน ๒) ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชุมชนที่มีแบบอย่างคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ชุมชนที่ให้รางวัล

^{๑๔} นายบพิตร มีหนองหัว ข้าราชการบำนาญ สัมภาษณ์วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๑๕} นายภานุ อู๋ยพัฒน์ ผอ. สถานีวิทยุกระจายเสียงนานาชาติ ปทุมร่วมใจ สัมภาษณ์วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๑๖} แม่อั่ว บัวใหญ่ อาชีพ ค้าขาย สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

และสนับสนุนคนที่คิดแตกต่าง ๓) การที่สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายของชุมชน มีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์ โดยมีความเข้าใจในปัญหา มีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ๔) กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) คือ การที่สมาชิกในเครือข่ายของชุมชนต่างก็เสริมสร้างกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยที่ใช้จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดอ่อน ๕) การประสานผลประโยชน์ร่วมกันในด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้เป็นพฤติกรรมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน โดยเน้นกิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรชุมชนช่วยกันดำเนินงานด้วยตนเอง โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิต และการตลาด

๓) ด้านเทคโนโลยี พบว่า

คนในชุมชนควรมุ่งมั่นทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย เข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งจะเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในอันที่จะสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทย^{๑๗} ชุมชนควรให้ความสำคัญกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนที่สั่งสมและสืบสานมา ภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่ และบริบทของสังคมวัฒนธรรม รวมถึงการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์และการพัฒนาการของชุมชน ที่จะเป็นกลไกที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสร้างความ ภาคภูมิใจ ตลอดถึงสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาจากการเรียนรู้ศักยภาพของตนเอง^{๑๘}

ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การครองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมเทคโนโลยี ที่มีผลทำให้ชุมชนมีความรู้ ความสามารถที่พัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่า ชุมชนจะต้องพัฒนาความรู้ ความสามารถจากความรู้เดิมที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือปรีชาญาณท้องถิ่นผสมเข้ากับกลวิธีที่สำคัญในการพัฒนาอย่างสมดุล และมีประสิทธิภาพ และมีการแลกเปลี่ยนกันในเรื่องความรู้ ความดี และการนำความรู้และความดีนั้นมาทำให้สังคมและชุมชนมีสันติภาพ ไม่แสวงหาประโยชน์และอำนาจ เชื่อมโยงกันอย่างไม่มียึดติดกับปัญหาแต่เป็นความเชื่อมสัมพันธ์เชิงกลยามมิตร การไม่แสวงหาอำนาจและผลประโยชน์จะทำให้ขบวนการนี้ยั่งยืน การเสนอให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นกลุ่มและองค์กรย่อย ๆ เพื่อช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกแต่ละคน กลุ่มและองค์กรเหล่านี้อาจปรากฏในรูปชุมชนหมู่บ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน หรือกลุ่มทางปัญญา ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่มเป็นแบบเท่าเทียมกัน^{๑๙}

^{๑๗} นายวิโรฒ มีแก้ว อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒานี้ สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๑๘} ดร.บุญเพ็ง สืบพา ผู้อำนวยการทางหลวงชนบทอุบลราชธานี สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๑๙} นายอุทัย อ้วนล้ำ ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

การพัฒนาปรับปรุงสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น เป็นการเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้ได้ผลผลิตที่ดี การพัฒนาทรัพยากร จะต้องมีการนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาใช้ควบคู่กับกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน ทั้งยังรวมถึงการพัฒนาเทคนิควิธีที่ทำให้ใช้ทรัพยากรในปริมาณน้อย แต่ได้ผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น และมีประสิทธิภาพสูงขึ้นด้วย ดังนั้น การใช้ทรัพยากรต่างๆ ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปริมาณที่เหมาะสมไม่มากเกินไป โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และมีของเสียที่เกิดจากการใช้งานน้อยที่สุดหรือไม่มีของเสียเกิดขึ้นเลย การใช้อย่างยั่งยืนนี้จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ทำให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมสามารถฟื้นตัวหรือเกิดขึ้นมาใหม่ได้ทันกับความต้องการใช้งานมนุษย์^{๒๐}

กระแสโลกาภิวัตน์ เป็นสิ่งที่ลดทอนพลังของชุมชน ก่อให้เกิดการพึ่งพาในหลายๆ ทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ซึ่งไม่สอดคล้ององค์ประกอบสำคัญในกระบวนการพัฒนา คือ วัฒนธรรม จึงให้ถือเอาวัฒนธรรมเป็นแกนกลางของการพัฒนายึดถือคุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรมเป็นหัวข้อสำคัญ ของการพัฒนาโดยรวมอยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม^{๒๑} ดังนั้น ชุมชนสร้างสรรค์จึงเป็นพื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหว มีการเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ เสริมสร้างความเจริญอกงามของบุคคล สร้างงานและรายได้ เชื่อมโยงวัฒนธรรมและเทคโนโลยี เข้าด้วยกัน ตลอดจนยอมรับความหลากหลายของรูปแบบชีวิตและวัฒนธรรม และหาวิธีการปลดปล่อยความสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวคนทุกคน และในทุกสถานที่^{๒๒} โดยชุมชนสร้างสรรค์จะเป็นชุมชนที่เชื่อมโยงศิลปะ วัฒนธรรม ธุรกิจ และเทคโนโลยี ผสานเข้าด้วยกันเพื่อเป็นการเสริมพลังและความสามารถของปัจเจกชน พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น คนในชุมชนมีการเรียนรู้และคิดสิ่งใหม่ๆ สามารถหาวิธีการใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต สมาชิกอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แม้จะมีรูปแบบชีวิตและวัฒนธรรมหลากหลาย แต่ก็มีเชื่อมโยงศิลปะ วัฒนธรรมเทคโนโลยี และอาชีพ ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน และรู้จักนำสิ่งที่มีในชุมชนมาสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาชุมชน^{๒๓} ด้วยการนำเอาเทคโนโลยีมาสนับสนุนสินค้าและบริการอย่างสร้างสรรค์ เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ไม่ต้องลงทุนมาก แต่สร้างประสบการณ์และความแตกต่างของสินค้าได้เป็นอย่างดี เช่น ระบบสื่อดิจิทัลในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การจำหน่ายสินค้าและบริการผ่านทางระบบออนไลน์ เป็นต้น^{๒๔}

สรุปได้ว่า ชุมชนสร้างสรรค์นั้น จะต้องพัฒนาทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยเข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งจะเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในอันที่จะสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยอาศัย

^{๒๐} นายบัวกัน ศรีคำ ตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๒ สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๒๑} นายวิโรฒ มีแก้ว อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๒๒} นายบพิตร มีหนองหว้า ข้าราชการบำนาญ สัมภาษณ์วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๒๓} นายอุทัย อ้วนล้ำ ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๒๔} พ.ต.ท. อาทิตย์ ตระการไทย ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

กระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การครองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรจะต้องมีการนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาใช้ควบคู่กับกระบวนการพัฒนาในปริมาณที่เหมาะสม และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ตลอดจนยอมรับความหลากหลายของรูปแบบชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

๔) สินค้าและบริการที่แสดงความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม พบว่า

การสร้าง ความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพสนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชนส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบเฉพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการ จัดการ การตลาดและทักษะในการประกอบอาชีพ^{๒๕}

การเสริมสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ หรือสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุขนั้นจะต้องมุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของความมีเหตุมีผลดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน พัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึงสร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่ายุ่ บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการและการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อลดความขัดแย้ง^{๒๖}

ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่ควรได้รับการส่งเสริมและปลูกฝัง เพื่อช่วยผ่อนคลายอารมณ์และสร้างนิสัยที่ดีให้กับเยาวชน สามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตได้ ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้คนสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาชีวิตของตนเองได้ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนได้อีกด้วย จึงควรจัดให้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนเกิดความคิดสร้างสรรค์ อันจะช่วยให้สังคมเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต^{๒๗}

การที่คนเราจะมีความคิดสร้างสรรค์ได้นั้น จำเป็นต้องทำการพัฒนาศักยภาพในการทำงานและการพัฒนาของสมองเราก่อน โดยสมองเรามีด้วยกัน ๒ ซีก คือ สมองซีกซ้าย ทำหน้าที่ในส่วนของการตัดสินใจ การใช้เหตุผล และสมองซีกขวา ทำหน้าที่ในส่วนของการสร้างสรรค์ แม้สมองจะทำงานต่างกัน แต่

^{๒๕} นายไชยศักดิ์ พูลผลธนาโชค ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒ สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๒๖} นางสมคิด โสมแผ้ว ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๖ สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๒๗} นายสาคร พันธุ์พุด ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑๑ สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓

ในความเป็นจริงแล้ว สมอทั้งสองซีก จะทำงานเชื่อมโยงไปพร้อมกัน ในแทบทุกกิจกรรมทางการคิด โดยการคิดสลับกันไปมา เช่น การอ่านหนังสือ เราจะพบว่า สมอซีกซ้ายจะทำความเข้าใจ โครงสร้างประโยค และไวยากรณ์ ในขณะที่สมอซีกขวา ก็จะทำความเข้าใจ เกี่ยวกับท่วงทำนองของการดำเนินเรื่อง อารมณ์ที่ผูกไว้ในงานเขียนนั้นๆ ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์จึงควรต้องมี ๓ ส่วน คือ ๑) การเป็นสิ่งที่ใหม่ กล่าวคือ ต้องเป็นการคิดที่แหวกวงล้อมความคิดที่มีอยู่เดิม ที่ไม่เคยมีใครคิดได้มาก่อน ไม่ได้ลอกเลียนแบบใคร แม้กระทั่งความคิดเดิม ๆ ของตนเอง ๒) ต้องเป็นความคิดที่สามารถใช้งานได้ ซึ่งก็ต้องเป็นความคิดที่เกิดจากการสร้างสรรค์ที่ลึกซึ้ง สูงเกินกว่าการใช้เพียงจินตนาการที่เพ้อฝัน นั้นหมายความว่า ต้องสามารถนำมาพัฒนาให้เป็นจริง ใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม และสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของการคิดได้เป็นอย่างดี และ ๓) ต้องมีความเหมาะสม หมายความว่า ต้องเป็นความคิดที่สะท้อนความมีเหตุผลที่เหมาะสม และมีคุณค่า ภายใต้มาตรฐานที่ยอมรับได้โดยทั่วไป^{๒๘}

ความรู้ที่สะสมมาเป็นระยะเวลานาน มีความสำคัญต่อการทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์พูดอย่างง่ายก็คือ คนที่มีความรู้มักจะคิดสร้างสรรค์ได้ดีกว่าคนที่ไม่มีความรู้ เพราะทำให้เข้าใจธรรมชาติของปัญหา ได้กว้างและลึกซึ้งกว่าคนที่ขาดฐานข้อมูล ความรู้ช่วยให้เราสามารถคิดงานที่มีคุณภาพ เพราะมีรากฐานของความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นรองรับและช่วยกระตุ้นให้มีการคิดต่อยอดความรู้ต่อไป อันเกิดจากการได้รับความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำความรู้ที่ได้รับหรือมีอยู่มาคิดต่อเป็นจุดกำเนิดของความคิดอื่นๆ ได้ และในทางตรงกันข้าม ความรู้ก็อาจเป็นตัวขัดขวางความคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยหากยึดติดในความรู้ที่มีอยู่มากเกินไป จนเป็นอุปสรรคทำให้ขาดความยืดหยุ่นในการคิดนอกกรอบหรือคิดจากมุมมองใหม่ๆ ที่กว้างขวางขึ้น หรือที่คนไทยมีสำนวนว่า “ความรู้เป็นเหมือนดาบสองคม” ซึ่งความจริงก็คือการมีความรู้นั้น สามารถส่งผลกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์ได้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ หากนำไปใช้ในฝ่ายดีก็ก่อประโยชน์ได้มาก หากใช้ไปในทางไม่ดีก็กล่าวคือนำไปเพื่อก่อทุกข์แก่ตัวเอง^{๒๙}

วิธีการคิดแบบนักออกแบบ เพื่อสามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนของตนเองด้วยกระบวนการต่างๆ ให้กลายเป็น “พื้นที่ชุมชนสร้างสรรค์” โดยมุ่งเน้นที่พลังเยาวชนเพื่อสามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนของตนเอง ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา พัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดถึงการสร้างสรรค์แรงบันดาลใจในการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชุมชน^{๓๐}

ชุมชนสร้างสรรค์ จะต้องมีความผู้นำที่กล้าเปลี่ยนแปลง และการสร้างเครือข่ายให้เป็นพลังสังคมที่จะร่วมมือร่วมใจกัน ในการพัฒนาประเทศให้เป็นแนวร่วมที่หลากหลาย และมีจำนวนมากอีกประการหนึ่ง คือ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบันที่ทำให้เกือบทุกแห่งในโลกสามารถผลิตสินค้าและบริการได้ทัดเทียมกัน ความแตกต่างของสินค้าและบริการ จึงต้องมาจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ ในการ

^{๒๘} นางลัดดา ทองวิเศษ ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๒๙} นางหุจร คำจันทร์ ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓

^{๓๐} นายสุบิน พิมพะภรณ์ ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๓

ผสมผสานกระบวนการผลิต และเรื่องราวให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะและหลากหลาย เพื่อตอบสนองผู้บริโภคตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับโลก ผู้ประกอบการในยุคปัจจุบันจึงต้องเป็นเจ้าของ “ความคิดสร้างสรรค์” ที่สามารถเปลี่ยนปัจจัยการผลิตไปสู่สินค้าและบริการที่สามารถเอาชนะคู่แข่งได้ ไม่ใช่เจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ แรงงานราคาถูก หรือแหล่งเงินทุนอีกต่อไป อาจกล่าวได้ว่า ความมั่งคั่งในอนาคตอยู่บนพื้นฐานของการส่งเสริม “คนที่มีความคิดสร้างสรรค์” หรืออาจจะเรียกว่า เป็นการส่งเสริมทุนมนุษย์นั่นเอง

๔.๓ ผลการวิเคราะห์การวิเคราะห์หองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า

ผลการวิเคราะห์จากการศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย เป็นการให้บริการที่มีมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้ภายในพื้นที่ชุมชน มีการนำเอาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเชื่อมโยงเป็นเรื่องราวกับสินค้าและบริการ ของชุมชนสร้างสรรค์เกิดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีการสร้างงาน สร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่น รวมทั้งสร้างความตื่นตัวและกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับการนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์สร้างรายได้ให้ชุมชนมากขึ้น และสร้างโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน และได้สามารถพัฒนาสินค้าและบริการ เพื่อเป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ พัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึง สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความ

ปลอดภัย น่ายอยู่ บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม

การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในชุมชนตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชน โดยมีการเรียนรู้อย่างมีระบบ คำนึงถึงความต้องการของประชาชน และมีการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยตนเอง และมีความรู้สึกรักคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์เข้าร่วมเป็นเครือข่ายของชุมชน โดยมีความเข้าใจในปัญหา มีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันระบบที่มีความยืดหยุ่นสูง เนื่องจากแต่ละชุมชนที่วางเครือข่ายเข้าไปพัฒนา การจัดตั้งเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์ และการจัดขบวนการเพื่อหาอนาคตร่วมกัน เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งของกระบวนการทางสังคม ที่ใช้วิธีการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้การกระตุ้นเตือน สนับสนุน ปลุกเร้าของกระบวนการ เริ่มต้นการสร้างวิสัยทัศน์ การเสริมสร้างความเข้มแข็ง เครือข่ายชุมชน เพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มีรูปแบบการประสานงาน คือ จัดตั้งคณะทำงานฝ่ายประสานงานฝ่ายติดตามงานเพื่อช่วยประสานงานและติดตามผลในเรื่องที่เครือข่ายได้ลงมือทำ ชุมชนที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายซึ่งเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคม และประกอบด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์ และมีสภาพแวดล้อมที่

ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืน ดังนั้น การผสมผสานศิลปะ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ เป็นการนำคุณค่าด้านจิตวิญญาณและความเชื่อมาสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการได้ ผู้นำชุมชนควรกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีใจรักบ้านเกิด อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพและยั่งยืน เพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและยกระดับเศรษฐกิจในชุมชนเพิ่มจำนวนและระยะเวลาพำนักรของนักท่องเที่ยวและเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาสินค้าและบริการให้ได้มาตรฐาน โดยวางแผนทางการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูงและมีเอกลักษณ์โดดเด่นในแต่ละชุมชน เน้นการพัฒนาสินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงภายในชุมชนนั้นๆ พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนเปรียบประดุจภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) ธรรมะ ๒) การเรียนรู้ ๓) การบริหารจัดการ

๔.๔ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย พบว่า

จากการศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ในด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) คือ การผนึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ประสานแนวคิดของทุกคนให้เห็นเป็นภาพรวม และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายของชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) จึงเป็นการมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกันและมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปด้วยกัน จะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายของชุมชนมีพลังเกิดเอกภาพ และช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างกัน มีวัฒนธรรมท้องถิ่นมีการการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ด้วยวัฒนธรรมโดยการให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมที่มีความสมดุลระหว่างอารยธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยการเพิ่มพลังทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะ “วัฒนธรรมท้องถิ่น” อันเป็นฐานรากสำคัญของแต่ละท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เรียกได้ว่า เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นฐานของการสร้างแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์ จนนำไปสู่หมู่บ้าน OTOP ทำให้มีผู้นำชุมชนมีการกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน มีใจรักบ้านเกิด อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพและยั่งยืนเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน และยกระดับเศรษฐกิจในชุมชน และเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาสินค้าและบริการให้ได้มาตรฐาน เกิดการระดมพลังสมอง (Brainstorming) เพื่อการส่งเสริมคุณลักษณะด้านความคิดสร้างสรรค์ให้ได้พัฒนาอย่างเต็มที่ โดยปลูกฝังให้ยอมรับคุณค่าและความสามารถของบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข แสดงและเน้นให้เห็นว่า ความคิดของเขามีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์โดยเฉพาะการระดมพลังสมอง (Brainstorming) หลักสำคัญของการระดมพลังสมอง คือ การให้ออกาสคิดอย่างอิสระที่สุด โดยเลื่อนการประเมินความคิดออกไป ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ในระหว่างที่มีการคิด การวิจารณ์หรือการประเมินผลใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นในระหว่างการคิด จะเป็นสิ่งขัดขวางความคิดสร้างสรรค์ จุดประสงค์ของการระดมพลังสมองก็เพื่อจะนำไปสู่การแก้ปัญหา ทำให้มีระบบที่มีความยืดหยุ่นสูงทำให้มีระบบการทำงาน

ที่มีความยืดหยุ่นสูง กล่าวคือ ชุมชนมีการวางเครือข่ายเข้าไปพัฒนาให้มีเอกลักษณ์ของชุมชนที่เด่นชัด ในระบบการทำงานจึงอาศัยความยืดหยุ่น และมีการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายอื่นๆ รวมไปถึงสร้างความรู้ความเข้าใจกับสาธารณะเพื่อให้เข้าใจถึงการทำงานของชุมชนสร้างสรรค์ และการผสมผสานศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เกิดการนำคุณค่าด้านจิตวิญญาณและความเชื่อมาสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสนใจในเอกลักษณ์ ความเป็นมาและคุณค่าเชิงวัฒนธรรม โดยนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนสินค้าและบริการอย่างสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย และเพื่อนำผลสัมฤทธิ์และกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒๐ อายุ ๕๐-๕๙ ปี จำนวน ๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕๐ วุฒិการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕๐ สถานภาพสมรส จำนวน ๒๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖๐ ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐

๑. กระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

๑.๑ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล ด้านการมีสุขภาวะ ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุลตามลำดับ โดยจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

๑) ด้านการมีสุขภาวะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ประชาชนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ประชาชนในหมู่บ้านมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี และประชาชนในหมู่บ้านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนในหมู่บ้านยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบอาชีพ

๒) ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนหรือในตำบล ชุมชนของท่านมีวิธีการแก้ปัญหาหนี้รื้อระบบได้

และชุมชนของท่านมีความพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการพัฒนาอาชีพ เพิ่มพูนทักษะฝีมือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม

๓) ด้านครอบครัวอบอุ่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ครอบครัวของท่านสามารถทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายได้ ครอบครัวของท่านให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ และครอบครัวของท่านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสาน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครอบครัวของท่านมีการอบรมบุตรหลาน ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม

๔) ด้านการบริหารจัดการชุมชนดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๓ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้การผลิตเพื่อพึ่งตัวเอง เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง เลี้ยงกบ คอนโด เลี้ยงไก่ เป็ด สุกร ฯลฯ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมกิจกรรมการเกื้อกูลคนยากจน และการดูแลผู้สูงอายุ และชุมชนของท่านมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนในชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้แก่คนในชุมชน

๕) ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เอื้อต่อสุขภาพ ดิน น้ำ อากาศไม่เป็นพิษ อาชีพเกษตรที่เน้นอินทรีย์ชีวภาพ ชุมชนของท่านมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบผสมผสาน และชุมชนของท่านมีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีกิจกรรม/โครงการ จัดสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ส่งเสริมการมีสุขภาพดีในชุมชน

๖) ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนของท่านมีการจัดทำยุทธศาสตร์โดยชุมชนมีส่วนร่วม และชุมชนของท่านมีกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม/ชุมชน/ตำบล/จังหวัด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีอายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาพะ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการ

ชุมชนดี ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล และด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตย มีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ส่วนประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศ ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้าน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาวะ ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อม ดีมีระบบนิเวศที่สมดุล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนที่เหลือ คือ ด้านการเป็น ชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๑.๓ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับ ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวม อยู่ในระดับมาก และรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อย ๓ ลำดับแรก คือ ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิดคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว ชุมชนสร้าง ระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน และชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธภาพครอบครัวในภาวะ ยากลำบาก

๑.๔ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้อง กับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕

๕.๒ อภิปรายผล

๑. กระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

๑.๑ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่ เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไป น้อย คือ ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตย มีธรรมาภิบาล ด้านการมีสุขภาวะ ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบ นิเวศที่สมดุล ตามลำดับ

๑) ด้านการมีสุขภาวะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ประชาชนในหมู่บ้านอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข ประชาชนในหมู่บ้านมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี และประชาชนในหมู่บ้านใช้หลัก

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนในหมู่บ้านยึดมั่น คุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบอาชีพ

๒) ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนหรือในตำบล ชุมชนของท่านมีวิธีการแก้ปัญหาที่นั้นนอกระบบได้ และชุมชนของท่านมีความพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการพัฒนาอาชีพ เพิ่มพูนทักษะฝีมือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม

๓) ด้านครอบครัวอบอุ่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ครอบครัวของท่านสามารถทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายได้ ครอบครัวของท่านให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ และครอบครัวของท่านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสาน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครอบครัวของท่านมีการอบรมบุตรหลาน ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม

๔) ด้านการบริหารจัดการชุมชนดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๓ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้การผลิตเพื่อพึ่งตัวเอง เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง เลี้ยงไก่ ปลูกผัก ปลูกผลไม้ ฯลฯ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมกิจกรรมการเกื้อกูลคนยากจน และการดูแลผู้สูงอายุ และชุมชนของท่านมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนในชุมชนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้แก่คนในชุมชน

๕) ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เอื้อต่อสุขภาพ ดิน น้ำ อากาศไม่เป็นพิษ อาชีพเกษตรที่เน้นอินทรีย์ชีวภาพ ชุมชนของท่านมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบผสมผสาน และชุมชนของท่านมีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีกิจกรรม/โครงการจัดสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ส่งเสริมการมีสุขภาพดีในชุมชน

๖) ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนของท่านมีการจัดทำยุทธศาสตร์โดยชุมชนมีส่วนร่วม และชุมชนของท่านมีกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม/ชุมชน/ตำบล/จังหวัด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลพุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้เพราะการที่สมาชิกหรือประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการบริหารจัดการด้วยตนเอง และแก้ไขปัญหาของชุมชน ก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ ตลอดจนการเกิดเครือข่ายการเรียนรู้มีเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาในชุมชน ผสมผสานความร่วมมือจากท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และอื่นๆเพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นชุมชนสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นันท์นิษฐ์ สมคิด**^๑ ที่ได้ศึกษาวิจัยแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่าชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย มีการพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน มีวัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง ทำให้เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ พัฒนาและต่อยอด เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติและมีการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมที่ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงทางสายกลาง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียน ไม่แสวงหาผลกำไรจนเกินระดับความยั่งยืน เพราะเศรษฐกิจในระดับชุมชนมีลักษณะเป็นองครวม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ใน **ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)**^๒ ว่าคนไทยทุกช่วงวัยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งการมีสุขภาพ ภาวะ มีความรู้ และมีมาตรฐานการครองชีพที่ดี มีการศึกษาและการเรียนรู้มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล สามารถพัฒนาคนไทยให้มีทักษะการเรียนรู้ในเชิงคิดสังเคราะห์ สร้างสรรค์ ต่อยอดไปสู่การสร้างนวัตกรรม ความรู้ มีทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ตลอดจนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ครอบครัวมีความอบอุ่น เข้มแข็ง และมีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ

๑.๒ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีอายุ วุฒิ การศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี

^๑ นันท์นิษฐ์ สมคิด, รายงานการวิจัย แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี, (อยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑),บทคัดย่อ.

^๒ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี, (ออนไลน์) <http://nsc.nesdb.go.th/ยุทธศาสตร์ชาติ/> (๗ ตุลาคม ๒๕๖๓)

ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล และด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ส่วนประชาชนในพื้นที่ตำบลพุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้าน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาวะ ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนที่เหลือ คือ ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๑.๓ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลพุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะสภาพความเป็นอยู่ของของประชาชนมีความอยู่เย็นเป็นสุขทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม ความคิดและจิตใจ สามารถดำรงอยู่ร่วมกันกับสังคมได้อย่างเหมาะสมในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ๑) ด้านร่างกาย ๒) ด้านอารมณ์ ๓) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ๔) ด้านสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ๕) ด้านความคิด ๖) ด้านจิตใจ สอดคล้องกับรายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย ปี ๒๕๖๒^๓ ที่มีผลการสำรวจพบว่า คนในครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีระดับความสุขเฉลี่ยของคนในครัวเรือน มากที่สุด คือ มีความสุขที่ระดับ ๘.๔๘ รองลงมาคือ ภาคเหนือ มีระดับความสุขเฉลี่ย ที่ระดับ ๘.๓๓ ภาคกลาง มีระดับความสุขเฉลี่ย ที่ระดับ ๘.๒๘ และภาคใต้ มีระดับความสุขเฉลี่ย ที่ระดับ ๘.๒๕ ตามลำดับ และจากรายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยปี ๒๕๖๒ พบว่า จังหวัดที่มีระดับความสุขเฉลี่ยของคนในครัวเรือน มากที่สุด ๕ อันดับแรก คือ จังหวัดอำนาจเจริญ มีระดับความสุขเฉลี่ย ๘.๙๑ รองลงมา คือ จังหวัดสกลนคร มีระดับความสุขเฉลี่ย ๘.๖๗ จังหวัดลำปาง มีระดับความสุขเฉลี่ย ๘.๖๓ จังหวัดหนองบัวลำภู มีระดับความสุขเฉลี่ย ๘.๖๒ และจังหวัดอุบลราชธานี มีระดับความสุขเฉลี่ย ๘.๖๑ ตามลำดับ สอดคล้องพระมหาสุทิตย์ อาภากร และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ^๔ ได้เสนอผลงานวิจัยตัวชี้วัดความสุข: กลยุทธ์การสร้างและการใช้เพื่อชุมชนเป็นสุข โดยรวบรวมวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดทางสังคมการพัฒนาและความสุขเพื่อสร้างตัวชี้วัดชุมชนเป็นสุขในภาคสังคมไทยตามกระบวนการสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดนี้เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบการพัฒนาเช่นไรที่จะทำให้ตัวชุมชนเป็นสุข ดังนั้นการสร้างตัวชี้วัดความสุขของคนไทยตามพื้นที่รูปธรรมในโครงการ สรส. ที่เกิดจากการวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชนและประสบการณ์การทำงานที่มีอยู่เดิมรวมทั้งจากกรอบการปฏิบัติงาน ซึ่งมีทั้งตัวชี้วัดระดับโครงการย่อยในเชิงประเด็นและ

^๓ คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (พชช), รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย ปี ๒๕๖๒, (กรุงเทพฯ : บีทีเอสเพลส จำกัด, ๒๕๖๒), หน้า ๑๘-๑๙.

^๔ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่) และคณะ. **สุขที่ได้ธรรม**. (สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๒๓.

เป้าหมายความสุขโดยรวมของชุมชนอาจกล่าวสรุปประเด็นความสุขหรือชุมชนเป็นสุข ได้แก่
 ๑) การมีงานทำเลี้ยงชีพได้ ๒) การไม่มีหนี้สิน ๓) ครอบครัวอบอุ่น ๔) สุขภาพแข็งแรง ๕) มีสิ่งแวดล้อมที่ดี
 (๖) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ๗) ชุมชนปลอดภัยจากอบายมุขสิ่งเสพติด ๘) ความรักสามัคคี
 ๙) มีความรู้/มีการศึกษา ๑๐) มีที่ดินทำกิน/ที่อยู่อาศัยมั่นคง ๑๑) มีทรัพยากรใช้เพียงพอ ๑๒) ได้รับการ
 ยอมรับจากชุมชนและสังคม ๑๓) ความภาคภูมิใจในชุมชน ๑๔) การเห็นคุณค่าตนเองและชุมชน และ
 ๑๕) การมีอิสระกำหนดอนาคตของตนเองได้

๑.๔ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้อง
 กับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลพุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

ประชาชนในพื้นที่ตำบลพุม อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศ อายุ
 วุฒิการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติที่ระดับ .๐๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะ

๑) ภาครัฐ ภาคเอกชนควรส่งเสริมตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่
 เย็นเป็นสุขของประชาชน ที่เป็นเช่นนี้เพราะสภาพความเป็นอยู่ของของประชาชนมีความอยู่เย็นเป็นสุขทั้ง
 ทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม ความคิดและจิตใจ สามารถดำรงอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสมในมิติ
 ต่าง ๆ ได้แก่ ๑) ด้านร่างกาย ๒) ด้านอารมณ์ ๓) ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ๔) ด้านสภาพแวดล้อม
 ทางวัฒนธรรม ๕) ด้านความคิด ๖) ด้านจิตใจ อย่างต่อเนื่อง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรมีการศึกษาเรื่องการบริหารการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
- ๒) แนวทางการพัฒนาตัวองค์กรประกอบและตัวชี้วัดการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย
- ๓) ควรมีการศึกษาการยกระดับรูปแบบการผลิตพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 ในสังคมไทย

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

๑.๑ ข้อมูลวิทยุภูมิ

๑.๑.๑ หนังสือ

คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ ๒๖๗ / ๒๕๖๐ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนา เมืองอัจฉริยะ
ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๐.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, มาตรการส่งเสริม สมาร์ทซิตี้, BOI eJournal, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑
มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

วรศักดิ์ กนกนุกุลชัย, เมืองอัจฉริยะ: โอกาสและความท้าทายสำหรับวิศวกร, หนังสือพิมพ์ประชาชาติ
ธุรกิจ, ฉบับวันที่ ๑๑-๑๔ กรกฎาคม ๒๕๖๒.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ทูทางสังคมฉบับประชาชน,
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี จำกัด, ๒๕๔๘.

อานันท์ กาญจนพันธุ์, การระดมทุนเพื่อสังคม, กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๑.

เสรี พงศ์พิศ, แนวคิด แนวปฏิบัติยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น, กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์,
๒๕๕๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) และคณะ, วิถีชุมชน, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
๒๕๕๒.

บำเพ็ญ เขียวหวาน, การวิจัยชุมชนและการวางแผนพัฒนาชุมชน, นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิ
ราช, ๒๕๕๑.

วันชัย วัฒนศัพท์, ความขัดแย้ง: ทางออกด้วยสันติวิธี, นนทบุรี: สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบัน
พระปกเกล้า สมาคมสันติวิธีแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๙.

เฉลิม บุรีภักดีและคณะ, ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์. พรินตติ้ง แมสโปรดักส์,
๒๕๔๕.

ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ, กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา,
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว), ๒๕๔๓.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, เอกสารชี้แจงพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และ
วิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาระบบราชการ, ๒๕๔๖.

เฉลิม บุรีภักดี และคณะ, ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ,
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.

ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม: แนวคิด ทฤษฎีและการบวนการ, นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์, กลวิธี แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชนในการมี
ส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท, กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๒๗.

สุคนธ์ เครือคำ และคณะ, การพัฒนาทีมงาน, ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๕.

สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน, คู่มือการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชน,
กรุงเทพมหานคร: กรมชลประทาน, ๒๕๕๕.

มัลลิกา ผลอนันต์, ทฤษฎีการสื่อสาร, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ๒๕๕๒.

เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย: ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การ
พิมพ์, ๒๕๔๘.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร, เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ, กรุงเทพมหานคร: โครงการสร้าง
เสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗.

สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, กรุงเทพมหานคร: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์, ๒๕๕๐.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา,
กรุงเทพมหานคร: ซีเคส มีเดีย, ๒๕๔๓.

นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณา, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

สำนักบริหารกองทุนพัฒนาชุมชน, ทำได้ หายจน. เรื่องราวการต่อสู้ชีวิตกับรวมอาชีพครัวเรือน กข.คจ.
ดีเด่น, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการรักษาดินแดน, ๒๕๕๔.

สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์
การพิมพ์, ๒๕๓๗.

ศิริ ฮามสุโพธิ์, ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต, กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๑

คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน, รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย
จากข้อมูล ความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) ปี ๒๕๖๐, กรุงเทพฯ : หจก. โรงพิมพ์อุดมศึกษา,
๒๕๖๐.

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และคณะ, คุณภาพชีวิต การทำงาน และความสุข, กรุงเทพฯ: บริษัท อัทธรรยู
ครีเอทีฟ จำกัด, ๒๕๕๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). พุทธวิธีแก้ปัญหาในศตวรรษที่ ๒๑, กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก
จำกัด, ๒๕๕๓.

วิไลลักษณ์ ตั้งเจริญ, วิทยาศาสตร์พัฒนาชีวิต, กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่ง
ประเทศไทย, ๒๕๕๔.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี. รายงานคุณภาพชีวิตคนอุบลราชธานี ปี ๒๕๖๒. อุบลราชธานี
: สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี. ๒๕๖๒.

คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (พชช), รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย
ปี๒๕๖๒, กรุงเทพฯ : พีทีเอสเพลส จำกัด, ๒๕๖๒.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้น) และคณะ. **สุขที่ได้ธรรม**. สำนักสนับสนุนสุขภาวะองค์กร สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

๑.๑.๒ วิทยานิพนธ์

ปรีดา ปูนพันธ์ฉาย, ผลของการให้คำแนะนำแบบมีส่วนร่วมต่อความร่วมมือในการรักษาของผู้ป่วยโรค
ความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ, รายงานวิจัย, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๔๐.

สถาบันพระปกเกล้า, การพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน, เอกสารประกอบการศึกษาดู
งานของคณะกรรมการรัฐสภา, นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๑. (อัดสำเนา).

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, โครงการจัดทำรูปแบบกลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วน
เสียในการจัดทำนโยบาย แผน มาตรการ กฎหมาย หลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติในการ
บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, รายงานวิจัย, (เชียงใหม่: สถาบันวิจัย
สังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๗).

สร้อยญา จุฑานิล, การบริหารเครือข่ายของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนสำนักงานปฏิบัติการภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ, รายงานวิจัย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖.

วิชัย แสงสี, การศึกษาวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเครือข่ายสถานศึกษาในเขตพื้นที่
ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, รายงานวิจัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ต่วน เปาซึกูจิ, การบริหารงานภาครัฐในรูปแบบเครือข่าย: กรณีศึกษาสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน
สำนักงานปฏิบัติการภาคใต้, รายงานวิจัย, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.

ชนัญญา กาญจนรังสีนนท์, การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยองค์กรเครือข่าย, วารสารพัฒนาชุมชน,
ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๙, กันยายน, ๒๕๔๒.

ธนา ประมุขกุล, เครือข่าย, วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๓
กรกฎาคม-กันยายน, ๒๕๔๔.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร, เครือข่ายธรรมชาติความรู้และการจัดการ, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดือน,
๒๕๔๗.

อรทัย อาจอ่ำ และสมศักดิ์ นัคลาจารย์, เครือข่ายอาสาสมัครเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเอตลัส, รายงาน
วิจัย, มหาวิทยาลัยมหิดล: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๔๐

พระเทพสิงหราชจารย์ (โสภณโสภโณ/ยอดคำปา), การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างทรัพยากร
มนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๖ ฉบับพิเศษ

พงษ์ศักดิ์ มณีเดช, การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนาง ทองดีโพธิ์องจากมมมของ
พุทธศาสนา, รายงานวิจัย, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม: สำนักงานบริหาร
และพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), ๒๕๕๕.

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (ชัยยันต์ สืบกระพันซ์), บูรณาการหลักพุทธจริยศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของ
คนไทยในสังคมปัจจุบัน, วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑, มกราคม-มิถุนายน
๒๕๕๗.

มนู สนธิวรรณ, การพัฒนารูปแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑,
เมษายน - กันยายน ๒๕๕๘

พระนิพนธ์ โสภโณ (อนันตกิจโสภณ) , พระสุธีธรรมานุวัตร และสมิทธิพล เนตรนิมิต, การพัฒนาชุมชน
ตามแนววิถีพุทธของหมู่บ้านในเขตพื้นที่จังหวัดลพบุรี, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์,
ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ), เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐

พระมหาบุญเลิศ อินทปัญญา และคณะ, หมู่บ้านรักษาศีล ๕ : รูปแบบและกระบวนการเสริมสร้าง
วัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมไทย, รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย: คณะสังคมศาสตร์, ๒๕๕๙.

วิทยา จันทรแดง และจันทน์ อติพัฒนสิทธิ์, การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน, ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระ
บรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๖.

นันทวัน วงศ์ขจรกิตติ, นโยบายการให้บริการจังหวัดอัจฉริยะของประเทศไทย, วารสารวิจัยและพัฒนา
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓,
กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙.

นันทนิษฐ์ สมคิด, รายงานการวิจัย แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี,
อยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑, บทคัดย่อ.

๑.๑.๓ ออนไลน์

บุณิกา จันทรเกตุ, การสร้างจิตสาธารณะในสังคมไทย (ออนไลน์), [Online]. Available :
[http://www.stou.ac.th/study/sumrit/๘-๕๔\(๕๐๐\)/page๑-๘-๕๔\(๕๐๐\).h.](http://www.stou.ac.th/study/sumrit/๘-๕๔(๕๐๐)/page๑-๘-๕๔(๕๐๐).h.), ๖ มีนาคม
๒๕๖๓,

จารุวัฒน์ เอ็มชบุตร, ทำไมประเทศไทยควรพัฒนา Smart Communities, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
<https://smarteeti.com/2017/07/04/>. ๗ มีนาคม ๒๕๖๓

ประจัน จันตอง, ปาฐกถาพิเศษ ในงาน Smart City Thailand Takeoff, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๒.

ธีระวุฒิ อรุณเวช, **สรุปผลการศึกษาเรื่องกระบวนการพัฒนาสังคมสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับพื้นที่บน
ฐานพุทธธรรม**, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, [ออนไลน์], แหล่งที่มา
<https://www.msociety.go.th/article_attach/8937/11106.doc [๗ มีนาคม ๒๕๖๓].

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.), **คู่มือการพัฒนาและส่งเสริมการปฏิบัติตาม
มาตรฐานทางจริยธรรมข้าราชการพลเรือน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา
<<https://www.ocsc.go.th/node/4078>. ๗ มีนาคม ๒๕๖๓.

ธเนศ ถวิลหวัง, **การพัฒนาคุณภาพชีวิตและองค์กร**, (ออนไลน์) <http://pvlo-kop.dld.go.th/mypictures/๒๕๕๖/idp/ppt/๒.pdf>, ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว (สค.), (ออนไลน์) <http://stat.thaifamily.in.th/มาตรฐานครอบครัว/ระดับชุมชน/รายงานสรุปตัวชี้วัดระดับชุมชน.pdf> (๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑)

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี**, (ออนไลน์)
<http://nscr.nesdb.go.th/ยุทธศาสตร์ชาติ/> (๗ ตุลาคม ๒๕๖๓)

๑.๑.๔ สัมภาษณ์

พระครูสิริสุตวิมล ตำแหน่ง เจ้าอาวาส วัดโกวิทาราม สัมภาษณ์วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓

พระประพันธ์ ฐานจิตโต ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาส สัมภาษณ์วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓

พระธีรทัต ฉนทโก ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าอาวาส สัมภาษณ์วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายสงวน อ้วนล้ำ ตำแหน่ง มักคทายก สัมภาษณ์วันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายมนตรี กัลปตินันท์ ตำแหน่ง นายกเทศมนตรีปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายสมคิด ไกรยสิทธิ์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปากห้วยวังนอง สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายบัวกัน ศรีคำ ตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๒ สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายสมยศ ถิ่นปทุม ตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๒ สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายอรุณ บำบัติ ตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๑ สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายทรงศักดิ์ เถลิงรัมย์ ตำแหน่ง กำนันตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายสงวน อ้วนล้ำ ประชาชนในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายวิน ทนินรัมย์ ประชาชนในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

พ.ต.ท. อาทิตย์ ตระการไทย ประชาชนในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายบพิตร มีหนองหัว ข้าราชการบำนาญ สัมภาษณ์วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายภาณุ อวยพัฒน์ ผอ. สถานีวิทยุกระจายเสียงนานาชาติ ปทุมร่วมใจ สัมภาษณ์วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๓

แม่อั่ว บัวใหญ่ อาชีพ ค้าขาย สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓

นายวิโรฒ มีแก้ว อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒานี้ สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 ดร.บุญเพ็ง สืบพา ผู้อำนวยการทางหลวงชนบทอุบลราชธานี สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 นายอุทัย อ้วนล้ำ ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 นายบัวกัน ศรีคำ ตำแหน่ง สมาชิกสภาเทศบาล เขต ๒ สัมภาษณ์วันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 นายวิโรฒ มีแก้ว อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒานี้ สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 นายบพิตร มีหนองหัว ข้าราชการบำนาญ สัมภาษณ์วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 นายอุทัย อ้วนล้ำ ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 พ.ต.ท. อาทิตย์ ธรรมการไทย ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 นายไชยศักดิ์ พูลผลธนาโชค ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๒ สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 นางสมคิด โสมแผ้ว ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๖ สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 นายสาคร พันธุ์พุด ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๑๑ สัมภาษณ์วันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 นางลัดดา ทองวิเศษ ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 นางหนูจร คำจันทร์ ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓
 นายสุบิน พิมพ์करण ประชาชน ในตำบลปทุม สัมภาษณ์วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๓

๒. ภาษาอังกฤษ:

๒.๒ Secondary Sources;

- Charith Perera et al., **Sensing as a Service Model for Smart Cities Supported by Internet of Things**, [online], source: https://www.researchgate.net/publication/253646221_Sensing_as_a_service_Model_for_Smart_Cities_Supported_by_Internet_of_Things [March 7, 2020].
- Libelium World, **Smart Cities platform from Libelium allows system integrators to monitor noise, pollution, structural health and waste management**, [online], source: http://www.libelium.com/smart_cities/ [March 7, 2020].
- axxonsoft, **Smart traffic control**, [online], source: https://www.axxonsoft.com/integrated_security_solutions/lpr/atcs.php [March 7, 2020].
- Putnam D. Robert, **Bowing Alone: The Collapse and Revival of American Community**, (New York: Touchstone Rockefeller Center, 2000).
- Pornrawee Seeluangsawat, Pornrawee Seelaungsawat. A Study of Social Capital from Thai Perspective, **The Degree of Master of Arts (Rural Development Studies**, (Faculty of Graduate Studies Mahidol University, 2002),

- Friedmann, John, **Empowerment: The Politics of Alternative Development**, Ibid. 09 Jun 2016.
- Cohen J.M. and Uphoff N.T., **Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specific, World Development**, (New York: Cornell University, 1977).
- United Nation, **Popular Participation as a Strategy for Promoting Community Level Action and Nation Development Report of the Meeting for The Adhoc Group of Expert**. Department of Internation Economic and Social Affair, New York: United Nation, 1981
- Aler, Cathrin and Hage, Jerald, **Organization WorkingTogerher**, California: Sage, 1993
- Fishbein and Ajzen, I., M, **Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research reading**, (Massachusetts: Addison Wesley, 1980).
- Kohlberg, L., **Moral stage an moralization: The cognitive developmental approach**, (New York: Holt Rinehart, 1976).
- Rotter, J. B, **Generalized Expectancies for Internal versus External Control of Reinforcement.**, Psychological Monographs, 80(1966).
- McClelland, David C. et al, **Motives in Fantasy**, (New York: Appleton – Century Crofts . Inc., 1969).
- Haas, B.K. A multidisciplinary concept analysis of quality of life. **Western Journal of Nursing Research**, 1999.
- UNESCO. **Indicators of Environmental Quality and Quality of Life**. Paris: UNESCO,1978
- The WHOQOL GROUP. **The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL): position paper from the World Health Organization**. Social Sciences Medicine, 1995.
- United Nations. **Human Development Report 2009**. New York, USA: United Nations, 2009.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นเพื่อวิจัย เรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย โดยคณะผู้วิจัยจะนำข้อมูลไปใช้ในการวิจัย และขอคำตอบในแบบสอบถามนี้ไม่มีผลกระทบต่อแบบสอบถามแต่อย่างใด ดังนั้น จึงขอความกรุณาจากท่านโปรดตอบคำถามตามความเป็นจริงและตอบแบบสอบถามทุกข้อ อย่าเว้นข้อหนึ่งข้อใดไว้

คำชี้แจง

คำชี้แจง ลักษณะของแบบสอบถามเพื่อการวิจัยแบ่งออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยให้ประชาชนในพื้นที่มีความอยู่เย็นเป็นสุข

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้กรุณาสละเวลาและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้ทำวิจัย

อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตอุบลราชธานี

ตอนที่ ๑

แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ☐ ลงใน ☐ หน้าข้อความตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวของท่าน

๑. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

๒. อายุ

☐ ๑๕ - ๑๙ ปี ☐ ๒๐ - ๒๙ ปี ☐ ๓๐-๓๙ ปี ☐ ๔๐-๔๙ ปี ☐ ๕๐-๕๙ ปี ☐ ๖๐ ปีขึ้นไป

๓. วุฒิการศึกษา

☐ ไม่เคยเรียน ☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษาตอนต้น ☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย
☐ ปวช. ปวส. ปวท. ☐ปริญญาตรีหรือสูงกว่า
☐ อื่น ๆ ระบุ.....

๔. สถานภาพ

☐ โสด ☐ สมรส ☐ หย่าร้าง

๕. อาชีพ

☐ ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ ☐ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ
☐ เกษตรกรรม/ประมง ☐ พนักงานบริษัท
☐ นิสิต/นักเรียน/นักศึกษา ☐ อื่น ๆ ระบุ

ตอนที่ ๒

แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

คำชี้แจง

๑. เพื่อให้คณะผู้วิจัยได้มีโอกาสรับทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจะทำให้เข้าใจและกำหนดวิธีการ (Means) ต่าง ๆ ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย “ความอยู่เย็น เป็นสุข”

๒. โปรดเติมเครื่องหมาย ✓ และกรอกข้อความให้สมบูรณ์ ลงในช่องระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งจะทำให้เข้าใจและกำหนดวิธีการ (Means) ต่าง ๆ ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย “ความอยู่เย็น เป็นสุข” ตามความเป็นจริง เพียงช่องเดียว โดยมีเกณฑ์สมบูรณ์ (Absolute Criteria) ในการพิจารณาค่าน้ำหนักคะแนน ๕ ระดับ ดังนี้

- ๕ หมายถึง การมีคุณภาพที่ชีวิตที่ดี อยู่ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง การมีคุณภาพที่ชีวิตที่ดี อยู่ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง การมีคุณภาพที่ชีวิตที่ดี อยู่ในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง การมีคุณภาพที่ชีวิตที่ดี อยู่ในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง การมีคุณภาพที่ชีวิตที่ดี อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตัวอย่าง

องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี	ระดับความคิดเห็น				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. ท่านมีความรู้ในการสร้างและรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย	✓				
๒. ท่านมีสุขภาพจิตใจ และสุขภาพกายที่ดี ในการดำเนินชีวิต		✓			

คำอธิบาย

แบบสอบถามที่ ๑ แสดงว่า การมีคุณภาพที่ชีวิตที่ดี อยู่ในระดับมากที่สุด

แบบสอบถามที่ ๒ แสดงว่า การมีคุณภาพที่ชีวิตที่ดี อยู่ในระดับมาก

องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของ ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี	ระดับความคิดเห็น				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑. การมีสุขภาพ					
๑.๑ ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้ในการสร้างและรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ไม่เจ็บป่วย					
๑.๒ ประชาชนในหมู่บ้านมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี					
๑.๓ ประชาชนในหมู่บ้านยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบอาชีพ					
๑.๔ ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติตามหลักโภชนาการ					
๑.๕ ประชาชนในหมู่บ้านได้รับการรักษาจากแพทย์ พยาบาล อย่างสะดวก					
๑.๖ ประชาชนในหมู่บ้านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต					
๑.๗ ประชาชนในหมู่บ้านไม่มีใครเป็นโรคติดก้นวล โรคซึมเศร้า โรคจิต และคิดฆ่า ตัวตาย					
๑.๘ ประชาชนในหมู่บ้านสามารถแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตได้					
๑.๙ ประชาชนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข					
๒. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม					
๒.๑ ชุมชนของท่านมีการจัดกิจกรรมสร้างรายได้ กระจายไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง ทั้งหมู่บ้าน					
๒.๒ ชุมชนของท่านมีการพัฒนาอาชีพ เพิ่มพูนทักษะฝีมือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มี มูลค่าเพิ่ม					
๒.๓ ชุมชนของท่านมีการรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อช่วยเหลือ แบ่งปันกันเพื่อให้เกิดการ กระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและเกิดความยั่งยืน					
๒.๔ ชุมชนของท่านมีกองทุนสวัสดิการชุมชนในการพัฒนาอาชีพ					
๒.๕ ชุมชนของท่านมีวิธีการแก้ปัญหานี้นอกระบบได้					
๒.๖ ชุมชนของท่านมีความพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน					
๒.๗ ชุมชนของท่านมีศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนหรือในตำบล					
๒.๘ ชุมชนของท่านมีการพึ่งพาตนเอง มากกว่าการขอความช่วยเหลือจากภายนอก					
๒.๙ ชุมชนของท่านมีการรวมกลุ่มกันทำวิสาหกิจชุมชน					

องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของ ประชาชนในพื้นที่ตำบลพุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี	ระดับความคิดเห็น				
	๕	๔	๓	๒	๑
๓. ครอบครัวอบอุ่น					
๓.๑ ครอบครัวของท่านมีรายได้พอเพียงต่อการใช้จ่ายในครัวเรือน					
๓.๒ ครอบครัวของท่านใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการประกอบอาชีพ					
๓.๓ ครอบครัวของท่านมีการอบรมบุตรหลาน ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อม อารี สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม					
๓.๔ ครอบครัวของท่านไม่เคยติดหนี้สินนอกระบบ					
๓.๕ ครอบครัวของท่านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสาน					
๓.๖ ครอบครัวของท่านเคยเข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัวกับ ชุมชน					
๓.๗ ครอบครัวของท่านสามารถทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายได้					
๓.๘ ครอบครัวของท่านมีส่วนช่วยส่งเสริมศักยภาพของชุมชน					
๓.๙ ครอบครัวของท่านให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้					
๔. การบริหารจัดการชุมชนดี					
๔.๑ ชุมชนของท่านมีการจัดพื้นที่ส่วนกลางเพื่อส่งเสริมในการจัดกิจกรรมของคนใน ชุมชน					
๔.๒ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมทรัพยากรในการจัดกิจกรรมของคนในชุมชน					
๔.๓ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมกิจกรรมการเกื้อกูลคนยากจน และการดูแลผู้สูง อายุ					
๔.๔ ชุมชนของท่านมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนในชุมชน					
๔.๕ ชุมชนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้การผลิตเพื่อพึ่งตัวเอง เช่น การเลี้ยงปลา เลี้ยงกบคอนโด เลี้ยงไก่ เป็ด สุกร ฯลฯ					
๔.๖ ชุมชนของท่านมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งในระบบและนอกระบบอย่างต่อเนื่อง					
๔.๗ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้แก่คนในชุมชน					
๔.๘ ชุมชนของท่านมีระบบการจัดการทุนหลากหลาย เช่น ธนาคารชุมชน สถาบัน การเงินของชุมชน กองทุนสวัสดิการ ฯลฯ					
๔.๙ ชุมชนของท่านมีกิจกรรมเกื้อกูลกัน เช่น เกษตรผสมผสาน การมีโรงสีชุมชน การเลี้ยงสัตว์ การใช้กลับไปทำพลังงาน ฯลฯ					

องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของ ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี	ระดับความคิดเห็น				
	๕	๔	๓	๒	๑
๕. การมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล					
๕.๑ ชุมชนของท่านมีกิจกรรม/โครงการจัดสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ สร้างเสริมการมีสุขภาพดีในชุมชน					
๕.๒ ชุมชนของท่านมีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี					
๕.๓ ชุมชนของท่านมีระบบการบริหารจัดการขยะที่ดี					
๕.๔ ชุมชนของท่านมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบผสมผสาน					
๕.๕ ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เอื้อต่อสุขภาพ ดิน น้ำ อากาศไม่เป็นพิษ อาชีพเกษตรที่เน้นอินทรีย์ชีวภาพ					
๕.๖ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการปลูก การเลี้ยง การบริโภค เช่น ข้าวกล้อง ผัก ปลา ปลอดภัยเคมี ฯลฯ					
๕.๗ ชุมชนของท่านมีโครงการพลังงานทางเลือก แสงอาทิตย์ ลม น้ำ พืช ขยะ มูล สัตว์ ฯลฯ					
๕.๘ ชุมชนของท่านมีการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของ สถานที่นั้น					
๕.๙ ชุมชนของท่านมีพื้นที่แสดงงานศิลปะและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น					
๖. การเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล					
๖.๑ ชุมชนของท่านมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ					
๖.๒ ชุมชนของท่านมีการจัดการแบบธรรมาภิบาลโปร่งใส ตรวจสอบได้					
๖.๓ ชุมชนของท่านมีการตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานทั้งความต้องการ ทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ					
๖.๔ ชุมชนของท่านมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้นำชุมชน					
๖.๕ ชุมชนของท่านมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน					
๖.๖ ชุมชนของท่านมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรม/โครงการต่าง ๆ อย่างทั่วถึง					
๖.๗ ชุมชนของท่านมีกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม/ชุมชน/ ตำบล/จังหวัด					
๖.๘ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน					
๖.๙ ชุมชนของท่านมีการจัดทำยุทธศาสตร์โดยชุมชนมีส่วนร่วม					

ตอนที่ ๓

แบบสอบถามเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

คำชี้แจง

โปรดเติมเครื่องหมาย ☐ และกรอกข้อความให้สมบูรณ์ ลงในช่องระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัด อุบลราชธานี

ตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี	ระดับความคิดเห็น				
	๕	๔	๓	๒	๑
๑.ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก					
๒.ชุมชนมีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของครอบครัว					
๓.ชุมชนมีการสนับสนุนครอบครัวเพื่อพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ					
๔.ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวมีทักษะการสร้างเสริมสุขภาพ					
๕.ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการมีสุขภาพที่ดีของครอบครัวในชุมชน					
๖.ชุมชนสนับสนุนให้ครอบครัวพึ่งตนเองด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้					
๗.ชุมชนสร้างกิจกรรมด้านครอบครัว					
๘.ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิดคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว					
๙.ชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่างๆ					
๑๐.ชุมชนมีการดูแลพื้นที่ในชุมชนเพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของครอบครัว					
๑๑.ชุมชนสร้าง/แสวงหาทรัพยากรเพื่อดูแลครอบครัวที่มีภาวะพึ่งพิงสูง					
๑๒.ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน					
๑๓.ชุมชนส่งเสริมให้ครอบครัวมีทักษะในการเผชิญหน้า และการปรับตัวได้					

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความอยู่เย็นเป็นสุข

.....

.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

เรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

รายชื่อคณะผู้วิจัย

ดร.ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน, ผศ.ดร.พระครูวุฒิศรธรรมบัณฑิต (จิตนเรศ ศรีปะโค),
ผศ.ดร.บรรยวสิทธิ์ ฝางคำ, พระสังฆาน เขมปัญญา (สายเนตร) และนายรังสรรค์ วัฒนาศัยวิช
อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

คำชี้แจง

ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม นี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ซึ่งประเด็นคำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดในด้านต่าง ๆ เช่น สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็ง และยั่งยืน เก็บรวบรวมกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ทั้ง ๑๒ หมู่บ้าน ๆ ละ ๑ คน ทั้งนี้คณะผู้วิจัยขอความกรุณาจากท่านในการตอบคำถามอย่างอิสระ

จากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง มีผลต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ซึ่งเศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นให้ครบวงจรมากที่สุด มีการสร้างทุนและกองทุนที่เข้มแข็ง มีการผลิตพื้นฐาน การแปรรูป การบริการ การตลาด การผลิตอาหาร และความจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ สำหรับคนในพื้นที่อย่างพอเพียงและพัฒนาเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมหรือเป็นธุรกิจของชุมชน” เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรุณาอธิบายในเชิงพรรณนา

ข้อมูลสถานภาพของท่าน

- ๑) ชื่อ-นามสกุล.....
- ๒) วุฒิการศึกษาสูงสุดของท่าน คือ.....
- ๓) ที่อยู่ปัจจุบัน.....
- ๔) ตำแหน่งหน้าที่การงาน.....
- ๕) สถานที่ทำงาน.....
- ๖) อายุปัจจุบัน.....ปี
- ๗) การนับถือศาสนา
- ๘) ระยะเวลาที่อยู่ในพื้นที่.....
- ๙) ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนในด้านใด.....

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

๑. บริบทในพื้นที่ของชุมชนท่าน กรุณาอธิบาย

[illegible]

๒. ปัญหาที่พบเจอในพื้นที่ของชุมชนท่าน กรุณาอธิบาย

[illegible]

๓. แนวทางแก้ไขปัญหามาของในพื้นที่ของชุมชนท่าน กรุณาอธิบาย

[illegible]

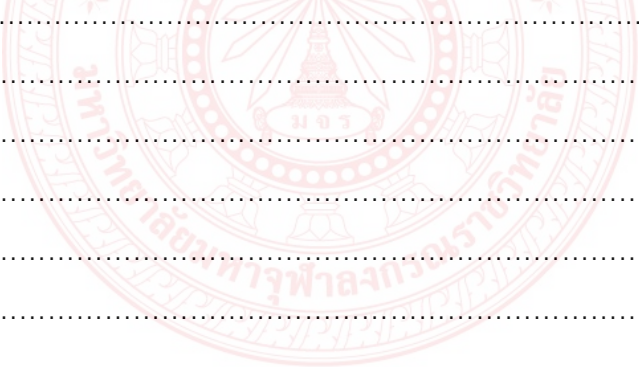
๔. ท่านคิดว่าการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด กรุณาอธิบาย

๕. ชุมชนของท่านมีกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างไร กรุณาอธิบาย

[illegible]

๖. การเป็นชุมชนสร้างสรรคมีส่วนช่วยในเรื่องของการพัฒนาที่ยั่งยืนมากน้อยเพียงไร กรุณาอธิบาย

ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างมากในการเสียสละเวลาในการให้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ข
กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น รายวิชาการเปรียบเทียบวิถีชีวิตทางรัฐประศาสนศาสตร์ รายวิชาเศรษฐศาสตร์, รายวิชามนุษย์กับสังคม, รายวิชามนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และรายวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเบื้องต้น เป็นต้น ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สามารถนำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้พิการ เช่น กรมพัฒนาชุมชน, หน่วยงานในท้องถิ่น เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ตำบล การท่องเที่ยวและกีฬา วัฒนธรรมจังหวัด กรมส่งเสริมพระพุทธศาสนา และหอการค้าจังหวัด พื้นที่ท่องเที่ยวชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ
- สามารถนำผลการศึกษาไปคิดวิเคราะห์ร่วมกับพระสงฆ์, นักวิชาการการท่องเที่ยว, กลุ่มคณะหอการค้าจังหวัด กรมวัฒนธรรมจังหวัด, นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา, นักวิชาการด้านการพัฒนาในท้องถิ่น โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี องค์การชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี

๒. กิจกรรมด้านส่งเสริมกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

- สามารถพัฒนาการร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ เพื่อองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
- สามารถนำผลการศึกษาไปช่วยเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาหลักการพัฒนาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- สามารถนำข้อมูลที่พบไปเผยแพร่ให้กับองค์กรชุมชนในจังหวัดอื่น ๆ ที่สนใจ เป็นแนวทางการสร้างองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

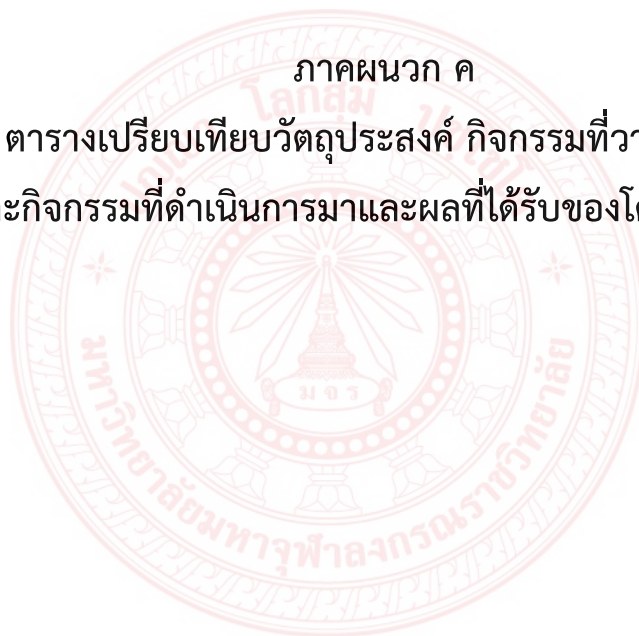
๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

- ได้มีการพัฒนาทักษะในใช้กระบวนการวิจัยให้กับทีมวิจัย และนิสิตปริญญาตรี –โท-เอก ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
- มีการศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์แนวทางการสร้างพัฒนาการร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ เพื่อสร้างสรรค์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

- การศึกษาไปช่วยเสริมกิจกรรมเพื่อพัฒนาหลักการพัฒนางค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชน
สร้างสรรค์ในสังคมไทยจะเป็น วัด สถานศึกษา หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานราชการ

ภาคผนวก ค
ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการวิจัย

ภาคผนวก ค

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการวิจัย**

ผลที่ได้รับ	บรรลุ	วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ/ทุติยภูมิจากกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มเป้าหมาย	การเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้การใช้ประโยชน์จากรายงานการวิจัยความเป็นมาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย และกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยให้สามารถใช้ข้อมูลร่วมกันระหว่างกันได้	ข้อที่ ๑ - ๒	วิเคราะห์ศึกษาคุณภาพแหล่งความเป็นมาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยและกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
๒. การสำรวจพื้นที่เป้าหมาย	ทราบถึงข้อมูลศึกษาคุณภาพแหล่งความเป็นมาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยและกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย	ข้อที่ ๑ - ๒	วิเคราะห์ศึกษาคุณภาพแหล่งความเป็นมาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยและกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
๓. การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง	ทราบถึงคุณภาพความเป็นมาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยและนำผลสัมฤทธิ์ไปเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย	ข้อที่ ๑ - ๓	วิเคราะห์ศึกษาแนวแหล่งความเป็นมาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยและนำผลสัมฤทธิ์ไปเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

ผลที่ได้รับ	บรรลุ	วัตถุประสงค์	โดยทำให้
๔. การเก็บข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย	ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ คุณภาพแหล่งความเป็นมา องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชน สร้างสรรค์ในสังคมไทย กระบวนการจัดทำองค์ประกอบ และตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ใน สังคมไทย และนำผลสัมฤทธิ์ไปเป็น แนวทางการพัฒนากระบวนการ จัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัด ชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย	ข้อที่ ๑ – ๓	ทำให้วิเคราะห์ความคิดเห็นของ กลุ่มเป้าหมายซึ่งประกอบไปด้วย ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่องค์การ บริหารส่วนตำบล ผู้ประกอบการ ธุรกิจการท่องเที่ยวและ นักท่องเที่ยวทั้งไทยและ ต่างประเทศ
๕. รายงานฉบับ สมบูรณ์	ได้รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่ สามารถตอบวัตถุประสงค์ของ โครงการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ คือ ๑. เพื่อศึกษาความเป็นมา องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชน สร้างสรรค์ในสังคมไทย ๒. เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำ องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชน สร้างสรรค์ในสังคมไทย ๓. เพื่อนำผลสัมฤทธิ์ไปเป็นแนว ทางการพัฒนากระบวนการจัดทำ องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชน สร้างสรรค์ในสังคมไทย	ข้อที่ ๑ – ๓	ได้รายงานที่มีคุณค่าสามารถตอบ วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ องค์กรชุมชน และหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง และเพื่อเสนอการ วิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัด ชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

ภาคผนวก ง
ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ภาคผนวก ง

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลผลิต (Output) จากงานวิจัย

ประเภทผลงานที่ได้รับ:

- ☐ ต้นแบบผลิตภัณฑ์
- ☐ ต้นแบบเทคโนโลยี
- ☐ กระบวนการใหม่
- ☒ องค์ความรู้
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ
- ☒ การพัฒนากำลังคน
- ☐ ทรัพย์สินทางปัญญา
- ☒ บทความทางวิชาการ
- ☐ การประชุม/สัมมนาระดับนานาชาติ
- ☒ การประชุม/สัมมนาระดับชาติ

ระดับของผลงานที่ได้รับ:

- ☐ ระดับอุตสาหกรรม
- ☒ ระดับกึ่งอุตสาหกรรม
- ☒ ระดับภาคสนาม
- ☐ ระดับห้องปฏิบัติการ

รายละเอียดผลงาน:

การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย และ เพื่อนำผลสัมฤทธิ์และกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

กระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย พบว่าการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของ

ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านเศรษฐกิจ ชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล ด้านการมีสุขภาพะ ด้านการบริหาร จัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล ตามลำดับ โดยจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

๑) ด้านการมีสุขภาพะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ประชาชนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข ประชาชนในหมู่บ้านมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี และประชาชนในหมู่บ้านใช้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนในหมู่บ้านยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบอาชีพ

๒) ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชน ของท่านมีศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนหรือในตำบล ชุมชนของท่านมีวิธีการแก้ปัญหาที่นอกระบบได้ และชุมชนของท่านมีความพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการพัฒนาอาชีพ เพิ่มพูนทักษะฝีมือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม

๓) ด้านครอบครัวอบอุ่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ครอบครัวของท่านสามารถ ทำบุญชื้อรายรับ – รายจ่ายได้ ครอบครัวของท่านให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ และครอบครัว ของท่านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสาน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครอบครัว ของท่านมีการอบรมบุตรหลาน ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม

๔) ด้านการบริหารจัดการชุมชนดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๓ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้การผลิตเพื่อพึ่งตัวเอง เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง เลี้ยงกบ คอนโด เลี้ยงไก่ เป็ด สุกร ฯลฯ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมกิจกรรมการเกื้อกูลคนยากจน และการดูแล ผู้สูงอายุ และชุมชนของท่านมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนในชุมชนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้แก่คนในชุมชน

๕) ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไป หาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เอื้อต่อสุขภาพ ดิน น้ำ อากาศไม่เป็นพิษ อาชีพเกษตรที่เน้นอินทรีย์ชีวภาพ ชุมชนของท่านมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบผสมผสาน และชุมชน

ของท่านมีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีกิจกรรม/โครงการ จัดสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สร้างเสริมการมีสุขภาพดีในชุมชน

๖) ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนของท่านมีการจัดทำยุทธศาสตร์โดย ชุมชนมีส่วนร่วม และชุมชนของท่านมีกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม/ชุมชน/ตำบล/ จังหวัด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๑ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่ เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัด อุบลราชธานี

ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีอายุ วุฒิ การศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้าน การมีสุขภาพะ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล และด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ส่วนประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศ ที่ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้าน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาพะ ด้านเศรษฐกิจชุมชน เข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมี ระบบนิเวศที่สมดุล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนที่เหลือ คือ ด้านการเป็นชุมชน ประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๑.๒ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้อง กับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ ลำดับแรก คือ ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิดคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน และชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมใน รูปแบบต่าง ๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธภาพ ครอบครัวในภาวะยากลำบาก

๑.๓ ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่ เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัด อุบลราชธานี

ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศ อายุ วุฒิ การศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จำนวนผลงาน:...๔ หน่วยนับ:...๔

ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ได้ตลอดระยะเวลาโครงการ:

ชื่อผลลัพธ์: การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย และเพื่อนำผลสัมฤทธิ์และกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

ประเภท:

☒ เชิงปริมาณ

☒ เชิงคุณภาพ

☐ เชิงเวลา

☐ เชิงต้นทุน

รายละเอียด:

เชิงปริมาณ ผลการวิจัยเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒๐ อายุ ๕๐-๕๙ ปี จำนวน ๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๔๐ วุฒิการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕๐ สถานภาพสมรส จำนวน ๒๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖๐ ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐

เชิงคุณภาพ ผลการวิจัยเรื่อง องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Capital) ของตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีดังนี้ ๑) ความรู้ความสามารถ ๒) วิถีวัฒนธรรม ๓) เทคโนโลยี ๔) สินค้าและบริการที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว การเพิ่มพูนความรู้ การสื่อสารคุณค่า การพัฒนาจิตใจ และแนวทางการเรียนรู้ศักยภาพด้านพื้นที่ ศักยภาพของคน กิจกรรมประเพณี และสินค้าทางวัฒนธรรม เพื่อเกิดการพัฒนา ศักยภาพที่ดีของชนเผ่าที่ศึกษา

ผลกระทบจากการดำเนินโครงการ:

- ☒ ผลกระทบทางเศรษฐกิจของประเทศ
- ☐ ผลกระทบต่อภาคการผลิตและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง
- ☐ ผลกระทบต่อขีดความสามารถทาง วทน.
- ☐ ผลกระทบต่อการจ้างงาน
- ☒ ผลกระทบต่อสังคม
- ☐ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- ☐ เพิ่มความสามารถการแข่งขันของเอกชนที่ร่วมโปรแกรม
- ☐ เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
- ☐ สนับสนุนให้เกิดวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup)

รายละเอียด:

การเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน จะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคนกลุ่มคนและองค์กรในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้ และจะต้องมีการแรงจูงใจให้เป็นส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้คนต้องการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีทั้งแรงจูงใจภายในและแรงกระตุ้นจากภายนอก แรงจูงใจกระตุ้นจากภายใน ที่มีประโยชน์ต่อความคิดสร้างสรรค์ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด เช่น ความต้องการประสบความสำเร็จความต้องการสิ่งใหม่ๆ การตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่คนที่มีแรงกระตุ้นจากภายใน มักจะบอกว่า เขาทำงานนี้ เพราะรู้สึกสนุกหรือไม่ก็ค้นพบว่า มันเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจะพึงพอใจ เมื่องานที่ทำนั้นประสบความสำเร็จส่วนแรงกระตุ้นจากภายนอก จะมีลักษณะตรงกันข้าม คือ การที่สิ่งแวดล้อมภายนอก เป็นผู้ยั่วยุเสนอรางวัล ตัวอย่างเช่น การได้รับเงินเดือนสูงๆ ความก้าวหน้าในการทำงาน การได้รับการยกย่องจากหัวหน้างาน การมีชื่อเสียง การได้รับรางวัล ดังนั้น การมีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของคนในชุมชน ที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรมชุมชนที่มี

แบบอย่างคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ชุมชนที่ให้รางวัลและสนับสนุนคนที่คิดแตกต่าง ชุมชนที่ส่งเสริมการแข่งขันทางธุรกิจอย่างเสรี ลักษณะสภาพแวดล้อมเช่นว่ามานี้ ย่อมส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์ได้ไม่ยาก การจะเป็นชุมชนสร้างสรรค์ได้นั้น จะต้องมีการประชุมสัมมนาเพื่อวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นการผนึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ ๒) ประสานแนวคิดของทุกคนให้เห็นเป็นภาพรวม และนาวิสัยทัศน์ที่ได้มากำหนดเป็นเป้าหมาย เป็นทิศทางของการดำเนินกิจกรรมของชุมชน ๓) ส่งเสริมการสร้างขวัญและกำลังใจเพื่อสร้างสรรค์ความสำเร็จใหม่ๆ เพราะถ้าการแก้ไขปัญหาสำเร็จมากขึ้น ก็จะนำไปสู่การสังเคราะห์ สร้างสรรค์ นาไปสู่ “ปัญญา” ในระดับสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ต่อไป

ในการพัฒนาชุมชนจะมีการเชื่อมต่อของบุคคล คือ เครือข่ายหน่วยงานราชการกับเครือข่ายชุมชน ทั้งนี้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายหน่วยงานราชการท้องถิ่นกับเครือข่ายชุมชนจะทำให้การขับเคลื่อนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นไปตามหลักการวางแผน โดยตระหนักในความจำเป็นคุณค่า และเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนให้เข้ามารับรู้ปัญหา การทำตามแผนงานและโครงการ มุ่งมั่นเพียรพยายามที่จะกระทำให้สำเร็จลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ตั้งใจ เอาใจใส่ตรวจสอบให้เกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด และไม่ทิ้งงานกลางคัน ตรวจสอบให้ได้ว่ามีคุณภาพตามแผนงานหรือไม่ การปรับปรุง พิจารณาหาเหตุผล ใคร่ครวญในการตรวจสอบ หาข้อบกพร่อง เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น การปรับปรุงคุณภาพของงานให้เป็นไปตามแผนหรือให้ดีกว่าในแผน งานในขณะเดียวกันระบบการทำงาน จะต้องมีการปรับรูปแบบให้มีความยืดหยุ่น ลดลำดับขั้นการบังคับบัญชาให้มากที่สุด เป็นองค์การแบบแนวราบ ซึ่งจะทำให้เครือข่ายของหน่วยงานราชการในท้องถิ่นและชุมชนมีความคล่องตัว เหมาะสมกับสถานะทางการทำงานในแต่ละพื้นที่ชุมชน

คนภายในชุมชนจะต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพ เพื่อให้แข็งแรงดูแลตนเองได้ ด้านจิตใจเพื่อให้มีจิตใจดี มีน้ำใจ เอื้ออาทร เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์ เสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ และรักชาติ และด้านสติปัญญาเพื่อให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนมีนิสัยใฝ่รู้ไปตลอดชีวิต และพร้อมปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

การจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ การแบ่งส่วนงานกันทำตามความรู้ ความสามารถ การจัดสายงานการจัดตัวบุคคล การบริหารงานด้านบุคลากร การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงาน การควบคุมการปฏิบัติงาน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน มีการเชื่อมโยงปัญหาและผลกระทบถึงกันโดยอาศัยกลไกเครือข่ายที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดการขยายพื้นที่ทำงานให้มากขึ้น เกิดการประสานประโยชน์ร่วมกัน การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับขั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป และการแบ่งงานการกำหนดส่วนงาน โครงสร้างขององค์การ การกำหนดตำแหน่งงานต่าง ๆ พร้อมกับอำนาจหน้าที่เพราะหน่วยงานราชการท้องถิ่นและผู้ภายในชุมชนจะต้องมีความเสียสละ เอาใจใส่ ทุมเท และร่วมมือแบบภาคีทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้นถึงประโยชน์มากกว่านโยบายที่คิดขึ้น แต่ไม่สามารถกระทำให้เกิดผลได้ชัดเจน มุ่งเน้นประโยชน์อย่างที่เป็นประโยชน์ที่ประชาชนพึงคาดหวังจากส่วนราชการ

ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น ทำให้เกิดความคิดใหม่ต่อเนื่องกันไป และความคิดสร้างสรรค์นี้ ประกอบด้วยความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นและ

ความคิดที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะหรือความคิดริเริ่ม ความสามารถในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งมีผลมาจากการเรียนรู้ การริเริ่มและประสบการณ์ที่สะสมมา อีกทั้งประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับ การส่งเสริม โดยการ จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการแสดงออก ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นคุณสมบัติที่ทุกหน่วยงานและสังคมต้องการ เพราะบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะพยายามหาโอกาสปรับปรุงและแก้ไขสภาพการทำงานในรูปแบบเดิม ด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม นอกจากนี้ ยังสามารถตรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุขอีกด้วย

สรุปได้ว่า ด้านความรู้ ความสามารถ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของชุมชนสร้างสรรค์นั้นจะต้องดำเนินการตามหลักการ ดังนี้

๑. มีการกำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับแผนงาน โครงการ และกิจกรรมภายในชุมชน
๒. ผนึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นเพื่อเสริมพลังในการพัฒนาชุมชน
๓. ส่งเสริมการสร้างขวัญและกำลังใจเพื่อสร้างสรรค์ความสำเร็จใหม่ๆ
๔. การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน
๕. ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชุมชนที่มีแบบอย่างคนที่มีความคิดสร้างสรรค์

ภาคผนวก จ
แบบสรุปโครงการวิจัย

ภาคผนวก จ แบบสรุปโครงการวิจัย
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญาเลขที่ ๐๒๐/๒๕๖๓

ชื่อโครงการ การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

หัวหน้าโครงการ ดร.ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน

วิทยาเขตอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โทร 080-724 -7658

ความเป็นมาและความสำคัญ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและชุมชนเข้มแข็ง เป็นการสร้างการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย โดยมี สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ทำให้เกิดการมาตรฐาน (Standardization) เป็นกิจกรรมในการวางข้อกำหนดเกี่ยวเนื่องกับปัญหาสำคัญที่อยู่หรือที่จะเกิดขึ้น เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้กันทั่วไปจนเป็นปกติวิสัย โดยมุ่งให้บรรลุถึงความสำเร็จสูงสุดตามข้อกำหนดที่วางไว้ ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ กรรมวิธีและการบริการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อเอกสารที่จัดทำขึ้นจากการเห็นพ้องต้องกันและได้รับความเห็นชอบจากองค์กรอันเป็นที่ยอมรับทั่วไป เอกสารดังกล่าววางกฎระเบียบแนวทางปฏิบัติหรือลักษณะเฉพาะกิจกรรมหรือผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้กันทั่วไปจนเป็นปกติวิสัย โดยมุ่งให้บรรลุถึงความสำเร็จสูงสุดตามข้อตกลงที่วางไว้

การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยเป็นหัวใจหลักของการสร้างเศรษฐกิจฐานราก คือ การสร้างสัมมาชีพให้เต็มพื้นที่ วิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะต้องมี ๓ ภาคส่วนร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็น 'ภาคประชาชน' ได้แก่ ปัจเจกบุคคล ชุมชน กลุ่มชมรม มูลนิธิต่าง ๆ เป็นต้น 'ภาคเอกชน' อย่างสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นต้น สุดท้ายคือต้องได้รับความร่วมมือจาก'ภาครัฐ' ได้แก่ รัฐบาล ระบบราชการ องค์กรอิสระของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและท้องที่ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งเรียกแนวคิดความร่วมมือดังกล่าวว่า "สามเหลี่ยมเขยื้อนประเทศ" ซึ่งหาก ๓ ภาคส่วนนี้ ร่วมมือกันก็จะเกิดพลังมากพอที่จะเขยื้อนและแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อพัฒนาประเทศไทยไปได้อย่างบูรณาการเกี่ยวกับการกักตุนที่ทำการส่งเสริมให้ประชาชนทั้ง ๗๗ จังหวัด ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน ร่วมกันทำแผนพัฒนาชุมชน เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ก็จะสามารถดึงประเทศออกจากวิกฤตการณ์ทั้ง ๖ ด้านนี้ได้ เป็นการ “ระบบเศรษฐกิจฐานราก” ฉบับนี้จัดทำขึ้นโดยคณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักคิด แนวทางในการสนับสนุนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการรวบรวมบทเรียนประสบการณ์จากชุมชนต่าง ๆ ซึ่งได้มีการดำเนินงาน และปฏิบัติการด้านการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

มาเป็นเวลานาน ประกอบไปด้วยนิยาม “เศรษฐกิจฐานราก” องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ตัวชี้วัดความสำเร็จของการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ แนวทาง และกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากระดับกลุ่ม/ชุมชน/ตำบล/จังหวัด เป็นความเหลื่อมล้ำความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจดังกล่าวนำมาซึ่งปัญหาด้านต่าง ๆ และเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการเมือง เศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิต การศึกษา ฯลฯ โดยเฉพาะประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่อยู่ในภาคชนบทและมีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งถือเป็นรากฐานของประเทศไทย แต่หลายสิบปีที่ผ่านมาฐานของประเทศอยู่ในสภาพที่อ่อนแอ มีปัญหาขาดปัจจัยการผลิต ไร่ที่ดินทำกิน เข้าไม่ถึงแหล่งทุน ขาดความรู้ในการผลิต เมื่อมีผลผลิตล้นเกินก็เกิดปัญหาด้านการตลาด พืชผลราคาตกต่ำ ทำให้มีปัญหาหนี้สินมีปัญหาในครัวเรือนและสังคม ติดตามมา คนหนุ่มสาววัยแรงงานต้องอพยพเข้ามาหาเงินในเมือง มนุษย์ถือเป็นสัตว์สังคม ในสังคมนั้นก็เป็นที่รวมของคนหมู่มากอาจมีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกันอยู่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวางระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือหลักจริยธรรมที่จะเป็นกรอบความประพฤติของมนุษย์ในสังคมเพื่อให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสงบสุขบนพื้นฐานของระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ ขณะเดียวกันกรอบทางศีลธรรม ศาสนา จารีตประเพณีและกฎหมายก็จะมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่เป็นมาตรฐานทางคุณธรรมที่ใช้กำหนดความประพฤติของสมาชิกของสังคมได้ว่าถูกหรือผิด ทำได้หรือทำไม่ได้ ซึ่งถือเป็นกฎเกณฑ์ทางสังคมระดับต้นสำหรับให้สมาชิกประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุข ไม่สะดุ้งกลัว ไม่หวาดระแวงภัย เป็นหลักประกันทางสังคม และที่สำคัญในสังคมที่สงบสุขผู้คนในสังคมจะไว้วางใจกันได้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ทะเลาะ ไม่กดขี่ข่มเหง ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ก็เพราะสมาชิกของสังคมยึดมั่นอยู่ในหลักแห่งคุณธรรมและจริยธรรม ฉะนั้นในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่สงบสุขได้นั้น จำเป็นต้องมีกฎ กติกา หรือข้อกำหนดกฎหมายเพื่อควบคุมกำกับความประพฤติของคนในสังคมให้มีแนวทางปฏิบัติที่ดีงามและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมภายใต้มาตรฐานเดียวกัน

วัตถุประสงค์โครงการ

- ๑) เพื่อศึกษาความเป็นมาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
- ๒) เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
- ๓) เพื่อนำผลสัมฤทธิ์ไปเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย และ เพื่อนำผลสัมฤทธิ์และกระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน ๑๗๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๒๐ อายุ ๕๐-๕๙ ปี จำนวน ๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕๐ วุฒิมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๕๐ สถานภาพสมรส จำนวน ๒๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๖๐ ประกอบอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว/เจ้าของกิจการ จำนวน ๑๐๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐

ผลการศึกษา

กระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย พบว่าการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล ด้านการมีสุขภาวะ ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล ตามลำดับ โดยจำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

๑) ด้านการมีสุขภาวะมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความอยู่เย็นเป็นสุขอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ประชาชนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ประชาชนในหมู่บ้านมีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี และประชาชนในหมู่บ้านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำเนินชีวิต ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ประชาชนในหมู่บ้านยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรม ในการประกอบอาชีพ

๒) ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความอยู่เย็นเป็นสุขอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีศูนย์การเรียนรู้ภายในชุมชนหรือในตำบล ชุมชนของท่านมีวิธีการแก้ปัญหาที่นอกกรอบได้ และชุมชนของท่านมีความพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการพัฒนาอาชีพ เพิ่มพูนทักษะฝีมือ พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่ม

๓) ด้านครอบครัวอบอุ่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความอยู่เย็นเป็นสุขอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ครอบครัวของท่านสามารถทำบัญชีรายรับ - รายจ่ายได้ ครอบครัวของท่านให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและผู้ยากไร้ และครอบครัวของท่านใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เกษตรผสมผสาน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครอบครัวของท่านมีการอบรมบุตรหลาน ให้มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อสังคม

๔) ด้านการบริหารจัดการชุมชนดีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความอยู่เย็นเป็นสุขอยู่ในระดับปานกลาง ๓ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไป

หาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีแหล่งการเรียนรู้การผลิตเพื่อพึ่งตัวเอง เช่น การเลี้ยงปลา ดูก เลี้ยงกบคอนโด เลี้ยงไก่ เป็ด สุกร ฯลฯ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมกิจกรรมการเกื้อกูลคนยากจน และการดูแลผู้สูงอายุ และชุมชนของท่านมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับคนในชุมชนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้แก่คนในชุมชน

๕) ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีสิ่งแวดล้อมชุมชนที่เอื้อต่อสุขภาพ ดิน น้ำ อากาศไม่เป็นพิษ อาชีพเกษตรที่เน้นอินทรีย์ชีวภาพ ชุมชนของท่านมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แบบผสมผสาน และชุมชนของท่านมีระบบการบริหารจัดการน้ำที่ดี ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีกิจกรรม/โครงการจัดสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สร้างเสริมการมีสุขภาพดีในชุมชน

๖) ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกข้อ เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก คือ ชุมชนของท่านมีการส่งเสริมอาชีพที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนของท่านมีการจัดทำยุทธศาสตร์โดยชุมชนมีส่วนร่วม และชุมชนของท่านมีกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ระดับกลุ่ม/ชุมชน/ตำบล/จังหวัด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนของท่านมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๑. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีอายุวุฒิการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาวะ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี ด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล และด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ส่วนประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมและเป็นรายด้าน ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาวะ ด้านเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งเป็นธรรม ด้านครอบครัวอบอุ่น ด้านการบริหารจัดการชุมชนดี และด้านการมีสภาพแวดล้อมดีมีระบบนิเวศที่สมดุล แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนที่เหลือ คือ ด้านการเป็นชุมชนประชาธิปไตยมีธรรมาภิบาล แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๒. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก และรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง ๒ ข้อ นอกนั้นอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ ลำดับแรก คือ ชุมชนมีการส่งเสริมให้นำหลักคิดคุณธรรมมาใช้ในครอบครัว ชุมชนสร้างระบบป้องกันภัย/ความรุนแรงในชุมชน และชุมชนสร้างเครือข่ายการสนับสนุนทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชุมชนสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพครอบครัวในภาวะยากลำบาก ๓. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทยที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ประชาชนในพื้นที่ตำบลปทุม อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ แตกต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ ๑. ได้ความเป็นมาองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ๒. ได้กระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ๓. ได้ผลสัมฤทธิ์ไปเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย ๔. การนำข้อมูลจากงานวิจัยสามารถสร้างความเชื่อมั่นองค์ประกอบและตัวชี้วัดชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย
การประชาสัมพันธ์ - มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต

ประวัติคณะผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการ ผู้วิจัย

๑. ชื่อผู้วิจัย (ภาษาไทย) : นายไชยสิทธิ์ อดุมโชคนามอ่อน
(ภาษาอังกฤษ) Mr. :chaiyasit udomchokenamorn

๒. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน : -

๓. วัน เดือน ปีเกิด ๒ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๓

๔. ที่อยู่ปัจจุบันบ้านทุ่งเกษม เลขที่ ๓๔ หมู่ที่ ๕ ตำบลโนนผึ้ง อำเภอวารินชำราบ จังหวัด

อุบลราชธานี ๓๔๑๙๐

๕. ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี : ศน.บ. (รัฐศาสตรการปกครอง) เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปริญญาโท : รป.ม. (การบริหารจัดการภาครัฐ) มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

ปริญญาโท : พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาเอก : (ศึกษาอยู่) รป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

๖. การงานบริการการศึกษา

- ครูผู้ช่วยสอนวิชาภาษาถิ่น (Dialect) อักษรธรรมอีสาน ในระบบและนอกระบบ
- วิทยากรผู้ช่วย เรื่องภาษาถิ่น อักษรธรรมอีสาน ทั่วไป
- ตรวจพระไตรปิฎก ฉบับอักษรธรรมอีสาน (มจร.) อ่านภาษาบาลีและอักษรธรรม ในช่วง

ปลาย

- พิมพ์ อ่าน เอกสาร ตำราเรียนอักษรธรรมอีสานและอื่นๆ
- อาจารย์ผู้ช่วยภาควิชาภาษาถิ่น (Dialects) อักษรธรรมอีสาน (๒๕๕๔-ถึงปัจจุบัน)
- อาจารย์ผู้สอน คณะสังคมศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (ปี ๒๕๕๗-ปัจจุบัน)

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุ

ไชยสิทธิ์ อดุมโชคนามอ่อน. ๒๕๕๙. “รูปแบบการใช้อำนาจทางการเมืองที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องเสี้ยวสวัสดิ์ (The Political Power Using Forms on the Isan Literature of Siewasawadi)” วารสารใบลาน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๑ (๑) : มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙

ไชยสิทธิ์ อดุมโชคนามอ่อน. ๒๕๕๙. “การบริหารการพัฒนาเชิงพุทธ (The administrative developed by Buddhist)” วารสารใบลาน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๑ (๒) : กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙

ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน. ๒๕๕๖. โครงการวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์สาเหตุความเชื่อชาวพุทธที่มีต่อศาลดอนเจ้าปู่ประจำหมู่บ้าน จังหวัดอุบลราชธานี. (งบประมาณประจำปี ๒๕๕๖ : แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.)

ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน. ๒๕๕๘. โครงการวิจัยศึกษาวิเคราะห์นวัตกรรมการอักษรธรรมอีสาน. (งบประมาณประจำปี ๒๕๕๘ : แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.)

ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน ผู้ร่วมวิจัย ๒๕๕๓ เรื่องบทบาทของวัดและชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี (แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.)

ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน "ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์มูลกัจจายนะ อักษรธรรมอีสาน" ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ (แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.)

ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน ผู้ร่วมงานการวิจัย "ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ปฐมสมโพธิกถา อักษรธรรมอีสาน จังหวัดอุบลราชธานี" ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ (แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.)

ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน ผู้ร่วมงานการวิจัย "ศึกษาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามแนวชายแดนกัมพูชา ลาว ไทย" ปีงบประมาณ ๒๕๕๙ (แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.)

ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน ผู้ร่วมงานการวิจัย "ศึกษาการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามหลักพระพุทธศาสนา ในจังหวัดอุบลราชธานี" ปีงบประมาณ ๒๕๕๙ (แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.)

ไชยสิทธิ์ อุดมโชคนามอ่อน ผู้ร่วมงานการวิจัย "การจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุและผู้พิการทุพพลภาพของชุมชน จังหวัดอุบลราชธานี" ปีงบประมาณ ๒๕๕๙ (แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มจร.)

๘. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ : ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Word, Excel, Power Point, โปรแกรม SPSS

๙. หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ตำบลกระโสม อำเภอมือเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐
โทรศัพท์ ๐๘๗-๒๔๓๘๘๕๖ , ๐๘๐-๗๒๔๗๖๕๘ Email-chaiyasit_ae@hotmail.com

ผู้ร่วมวิจัย ๑

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) พระครูวุฒิชิธรรมบัณฑิต (จิตนเรศ วุฑฒิชิมโม) รศ.,ดร.
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Phrakru Wutthidhambundit (Chitnaretes Wutthidhammo)

๒. หมายเลขบัตรประชาชน : -

๓. ตำแหน่งวิชาการ รองศาสตราจารย์

๔. หน่วยงานที่ติดต่oได้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ตำบลกระโสม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐

มือถือ ๐๘๑-๗๙๐๘๔๖๔ (E-mail) naretes๙๙@hotmail.com

๕. ประวัติการศึกษา

- ๑) สำเร็จการศึกษา (วุฒิต่างศาสนา) น.ธ.เอก, ป.ธ.๕
- ๒) สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา
 - ปริญญาตรี พธ.บ. (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - ปริญญาตรี ร.บ. (เทคนิคและทฤษฎีทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
 - ปริญญาโท รป.ม. (นโยบายสาธารณะ) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
 - ปริญญาเอก Ph.D. (Public Administration), Nagpur University, India.

๖. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Word, Excel, Power Point, โปรแกรม SPSS.

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๑) ชื่อเรื่อง “ทัศนคติของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี (หัวหน้าโครงการวิจัย : แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)

๒) ชื่อเรื่อง “บทบาทของวัดและชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีแห่เทียนพรรษาจังหวัดอุบลราชธานี” (หัวหน้าโครงการวิจัย : แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)

๓) ชื่อเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี” (หัวหน้าโครงการวิจัย : แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)

๔) ชื่อเรื่อง “ความเชื่อต่อพิธีกรรมการนึ่งกระทะน้ำมันของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี” (ผู้ร่วมโครงการวิจัย : แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)

๕) ชื่อเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์นวัตกรรมการอักษรธรรมอีสาน” (ผู้ร่วมโครงการวิจัย : แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)

ผู้ร่วมวิจัย ๒

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) พระสังวาน เขมปญโญ

ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Phra Sangwan Kamapanyo

๒. หมายเลขบัตรประชาชน : -

๓. ตำแหน่งวิชาการ -

๔. หน่วยงานที่ติดต่อได้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

ตำบลกระโสม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐

มือถือ ๐๖-๓๐๑๙๓๐๓๔ (E-mail) Sangwansainet@hotmail.com

๕. ประวัติการศึกษา

๑) สำเร็จการศึกษา (วุฒิมหาบัณฑิต) น.ธ.เอก

๒) สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ปริญญาตรี ร.บ. (เทคนิคและทฤษฎีทางรัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ปริญญาตรี พธ.บ. (บริหารรัฐกิจ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท ศน.ม. (รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป Word, Excel, Power Point, โปรแกรม SPSS.

๗. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๑) ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง จิตสำนึก โอกาสและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการธรรมาภิบาลท้องถิ่น: กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การภาคเอกชนและองค์กรวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี (ผู้ร่วมวิจัย: แหล่งทุน สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์)

ผู้ร่วมวิจัย ๓

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) นายพูลศักดิ์ หอมสมบัติ

ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Mr.Poolsak Homsombat

๒. หน่วยงานที่ติดต่อได้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี
ตำบลกระโสม อำเภอมือง จังหวัดอุบลราชธานี ๓๔๐๐๐
มือถือ ๐๘๑-๒๖๔-๒๔๔๓ (E-mail) sak_mcu@hotmail.com

๓. ประวัติการศึกษา

๑) สำเร็จการศึกษา (วุฒิปริญญา) น.ธ.เอก

๒) สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ปริญญาตรี พธ.บ. (ศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปริญญาโท ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยราชธานี

ปริญญาโท ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยราชธานี

๔. สาขาวิชาที่มีความชำนาญพิเศษ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

Word, Excel, Power Point, โปรแกรม SPSS.

๕. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ - ไม่มี

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน

๒๕๕๔-๒๕๕๖

อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานีบรรยายพิเศษในรายวิชาการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์ไทย, สัมมนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์, การบริหารสาธารณูปการ

๒๕๕๖-ปัจจุบัน

อาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานีอาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

ผู้ร่วมวิจัย ๔

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) นายรังสรรค์ วัฒนาชัยวนิช
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Mr.Rangsan Wattanachaiwanich

๒. เลขหมายบัตรประชาชน -

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน

หัวหน้ากลุ่มนโยบายและแผน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์
ปัตตานี

๔. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อได้สะดวก พร้อมหมายเลขโทรศัพท์ โทรสาร และไปรษณีย์
อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail)

ที่อยู่ปัจจุบัน

เลขที่ ๑๔๖/๓ ซอย ๒ ถนนหลังมอ. ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

สถานที่ทำงาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ถนนสามัคคีสาย ข ซอย
๑๐ ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โทรศัพท์ ๐๗๓-๔๕๐๐๗๑ โทรสาร ๐๗๓-๔๕๐๐๗๔
โทรศัพท์ : ๐๘-๕๗๘๒-๓๐๒๐ E-mail : jonpattani@hotmail.com

๕. ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๕๖ พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) (รัฐศาสตรการปกครอง) (เกียรตินิยมอันดับสอง)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๖ รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รป.บ.) (การบริหารทรัพยากรมนุษย์)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. ๒๕๕๘ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) (การบริหารการศึกษา)

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยระบุ
สถานภาพในการท การวิจัยว่าเป็นผู้อำนวยการแผนงานวิจัย หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัยใน
แต่ละผลงานวิจัย

๖.๑ ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย : ชื่อแผนงานวิจัย

๖.๒ หัวหน้าโครงการวิจัย : ชื่อโครงการวิจัย

๑) วิเคราะห์กระบวนการใช้จ่ายงบประมาณตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๐

๒) แนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงขององค์กรพระพุทธศาสนาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑

๖.๓ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : ชื่อผลงานวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุน (อาจมากกว่า ๑ เรื่อง)

๑) นายรังสรรค์ วัฒนาชัยวนิชและร.ต.ต.พิชัย โอฬารศิริ งานวิจัยเรื่อง “การดำเนินงานในการพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” การประชุมวิชาการระดับชาติ ศิษษาศาสตรวิจั ครั้งที่ ๑ วันที่ ๒๙ – ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๗ ณ โรงแรมพรรษา เจบี หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๗ จำนวน ๕๐๐ เล่ม หน้า ๕๒

๒) นายรังสรรค์ วัฒนาชัยวนิช, เอกรินทร์ สังข์ทอง, เรชา ชูสุวรรณ งานวิจัยเรื่อง “สภาพการดำเนินงาน ปัญหาและแนวทางการพัฒนาวิทยาลัยสงฆ์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” วารสารศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๙ ได้รับทุนวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธพัฒนธรรมศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (สพย.)

๓) พระครูสุตกิจสมโสและนายรังสรรค์ วัฒนาชัยวนิช งานวิจัยเรื่อง “แนวทางส่งเสริมศีลธรรมและคุณธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนดวนายร้อย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา” การประชุมวิชาการระดับชาติ ศิษษาศาสตรวิจั ครั้งที่ ๓ “การพัฒนาคุณภาพการศึกษา: แนวโน้ม ความท้าทาย และความยั่งยืน” วันที่ ๒๘ – ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๙ ณ โรงแรมพรรษา เจบี หาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๙ จำนวน ๓๐๐ เล่ม หน้า ๙๕

๔) การวิจัยการปลูกฝังความสุจริตของเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนใต้ แหล่งทุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ในตำแหน่งผู้ร่วมวิจัย

๕) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาสังคมของ พระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ในตำแหน่งผู้ร่วมวิจัย

๖) ความรุนแรงในครอบครัวมีผลต่อความก้าวร้าวของเด็กใน ๓ จังหวัดภาคใต้ แหล่งทุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ในตำแหน่งผู้ร่วมวิจัย

๗) การมีส่วนร่วมในการสร้างทักษะการเรียนรู้ของบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาในด้านการบริหารงานบุคคลตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๑๕ แหล่งทุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ในตำแหน่งผู้ร่วมวิจัย

๘) การสร้างมาตรฐานความปลอดภัยสำหรับชุมชนชาวพุทธใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ในตำแหน่งผู้ร่วมวิจัย

๙) การปลูกฝังหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้กับเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๑ ในตำแหน่งผู้ร่วมวิจัย

๖.๔ งานวิจัยที่กำลังทำ : ชื่อข้อเสนอการวิจัย แหล่งทุน และสถานภาพในการทำวิจัยว่าได้ทำการวิจัยคล่องแล้วประมาณร้อยละเท่าใด

๑) การเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณะและเครือข่ายการจัดการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ในตำแหน่งผู้ร่วมวิจัย

๒) วิจัยย่อยที่ ๓ นวัตกรรมวัฒนธรรมชุมชนกับการสำรวจวรรณกรรมโบราณ ในเขตลุ่มน้ำโขงตอนล่าง แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ในตำแหน่งผู้ร่วมวิจัย

๓) วิจัยย่อยที่ ๓ การสร้างเครือข่ายจิตสาธารณะในสังคมพหุวัฒนธรรมกับการพัฒนาสู่เมืองสันติภาพไร้รอยต่อ แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ในตำแหน่งผู้ร่วมวิจัย

๔) วิจัยย่อยที่ ๑ การพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบสันติสุขตามหลักคำสอนของศาสนาในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้ แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๓ ในตำแหน่งผู้ร่วมวิจัย

ผู้ร่วมวิจัย ๕

ชื่อ (ภาษาไทย)	นางสาวเกษศิริรินทร์ ปัญญาเอก
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ)	Ms. Ketsirin Panya-ek
วัน เดือน ปีเกิด	-
สถานที่เกิด	๑๘ หมู่ ๑ ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ ๓๒๐๐๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	๑๘ หมู่ ๑ ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ ๓๒๐๐๐
ที่ทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ ๓๒๐๐๐ โทรศัพท์ ๐-๔๔๑๔-๒๐๙๔ มือถือ ๐-๙๙๒๐-๓๑๓๔-๒ E-mail : WWeen๒@gmail.com .
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. ๒๕๕๕ ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ศป.บ.) สาขาวิชานฤมิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
ผลงานวิจัยที่ผ่านมา	พ.ศ. ๒๕๕๕ โครงการศึกษา การออกแบบเครื่องประดับตกแต่งร่างกาย ภายใต้แนวคิดการ สวมใส่เครื่องรางของขลัง